

Statistisch en demografisch verslag 2008

Migraties en migrantenpopulaties in België

Groupe d'étude de Démographie Appliquée (UCL)

&

Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding

Juni 2009

Voorwoord

Dit verslag is opgemaakt door Nicolas Perrin en geactualiseerd door Quentin Schoonvaere (*Groupe d'étude de Démographie Appliquée, Université catholique de Louvain*) in samenwerking met het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (Centrum).

De conclusies en standpunten zijn enkel voor rekening van de auteur en hij is als enige voor de statistische verwerking verantwoordelijk. De redactie van dit rapport beantwoordt aan de missie van het Centrum te waken over de grondrechten van vreemdelingen en de overheid in te lichten over de aard en de grootte van de migratiestromen. Derhalve bieden wij u een geactualiseerde versie van het rapport « Statistisch en demografisch verslag 2007 » aan, waarin de meest recente statistieken inzake de migratiestromen en de demografische dynamiek van de immigrantenpopulaties, worden voorgesteld.

Bepaalde grafieken konden echter niet geactualiseerd worden omwille van een gebrek aan gegevens. Het betreft hier bepaalde cijfergegevens inzake verkrijging van de nationaliteit, de immigratie per gemeente en per nationaliteit, alsook de statistische gegevens in het 6de hoofdstuk over de populatie van buitenlandse afkomst. Deze gegevens worden niet geproduceerd door het AD-SEI, hetgeen verklaart waarom bepaalde figuren enkel statistische informatie tot en met het jaar 2005 bevatten.

Deze tekst was echter nooit tot stand gekomen zonder de hulp van talrijke personen :

- Michel Poulain en Luc Dal van de GÉDAP
- Alle medewerkers van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en meer bepaald die van de dienst Migraties
- Binnen de FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Niko Demeester, Lydia Merckx, Leila Bellamammer, Michel Willems en Roger Van Renterghem
- Binnen de FOD Binnenlandse Zaken - Dienst Vreemdelingenzaken, Freddy Rosemont, Benedikt Vulsteke en Arnaud Blondeel
- Binnen de FOD Buitenlandse Zaken, Xavier Rolland
- Binnen de FOD Werkgelegenheid, Alix Geysels en Marilyne Despiegeleire
- Binnen Fedasil, Abdel Abbassi

Voor opmerkingen over dit verslag kan men terecht bij :

Schoonvaere Quentin
Groupe d'étude de Démographie Appliquée
Université Catholique de Louvain
Place Montesquieu, 1 bte 4
B-1348 Louvain-la-Neuve

Email : Quentin.Schoonvaere@uclouvain.be

Site web : <http://www.uclouvain.be/gedap>

Contactgegevens Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding :

Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
Koningstraat 138
1000 Brussel
Tel: ++ 32(2) 212 30 00
Email : epost@cntr.be
Site web : <http://www.diversiteit.be>

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inleiding	4
1: Statistische bronnen over legale migratie: mogelijkheden en beperkingen	6
2: Wettelijke migratiestromen (immigratie en emigratie)	19
3: Omvang van de asielinstream en de perspectieven van de aanvragers	64
4: De vreemde bevolking (in wettig verblijf) en haar kenmerken (stock)	92
5: Verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit	129
6: De populatie van vreemde afkomst (Stock)	139
7: Migraties en populaties die hier onwettig verblijven: kwantitatieve benaderingen en statistische basisgegevens	162
Conclusie	178
Bibliografie	180
Lijst met afkortingen	186

Inleiding

Zowel in België als in de rest van Europa zijn migraties en de gevolgen ervan voorwerp van heel wat publieke debatten. En toch, ook al kan de problematiek op heel wat belangstelling rekenen, heel dikwijls wordt ze slecht begrepen. De onwetendheid inzake migratierealiteiten zal het onbegrip binnen een maatschappij die steeds meer door populaties van verschillende afkomst wordt getekend alleen meer versterken en tegelijk dreigt ze tot maatschappijkeuzes en politieke denkpistes te leiden, die slecht aan de realiteit zijn aangepast. Dit verslag wil statistische en demografische elementen aanreiken die burgers en beslissingmakers over de migratieconjunctuur en de migrantenpopulaties kan informeren.

De inbreng van de statistiek tot een beter begrip over migratie zal binnen een bredere en fijnere denkoefening vermoedelijk heel beperkt zijn. Toch kunnen de cijfergegevens als referentiepunt dienen om de situatie beter te begrijpen en in te schatten, en ervoor zorgen dat het debat over het fenomeen, en over het te voeren beleid, transparant verloopt.

Om een beter inzicht te krijgen in de migratie- en demografische dynamiek, worden 7 facetten ervan geanalyseerd :

- **De beschikbare bronnen en gegevens.** Hoe komen we aan statistische informatie ? Hoe worden de beschikbare gegevens weergegeven ? Welke indicatoren worden weergegeven en wat zijn de beperkingen ervan ? Ook al zijn migraties steeds belangrijker en ook al is de analyse van migratiestatistieken een verplichte denkoefening, toch schieten migratiestatistieken vaak tekort (onbestaand, weinig betrouwbaar, onvolledig...) en zijn ze voor een leek moeilijk te begrijpen. Statistieken kunnen voor een beter begrip zorgen maar soms worden ze slecht gebruikt wat nog al eens tot excessen of « technische » polemieken kan leiden. Het lijkt ons belangrijk de lezer een kritische handleiding aan te reiken over migratiestatistieken, gelet op het debat rond zowel migraties als ook rond de «immigratiecijfers ». Toch kan de lezer beslissen zich onmiddellijk in de analyse te « storten » zonder bij deze methodologische inleiding stil te staan.
- **Internationale (legale) migratiestromen**, immigratie en emigratie.
- **Asiel en asielpcedure.** Asielaanvragers vormen slechts een fractie van de internationale migratiestromen. Toch dringt zich in dit verband een grondig onderzoek op, gelet op de politieke aandacht voor de asielkwestie en de aandacht die het verloop van de onderzoeksprocedure van de asielaanvragen krijgt.
- **De vreemde populatie (die hier wettig verblijft) en de evolutie ervan.** De vreemde populatie is het resultaat van migraties uit het heden en het verleden. De vreemdelingen vormen een populatie op zich die aanhoudende aandacht vraagt, al is het maar omdat zij onderworpen is het vreemdelingenrecht en de inperkingen van de vrijheid die dat met zich mee brengt. De dynamiek van deze categorie is evenwel niet eenvoudig als gevolg van een slecht begrip van de funderingen en de beperkingen van het concept nationaliteit.
- **Het verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit.** De wijzigingen van het nationaliteitsrecht hebben er onlangs voor gezorgd dat vreemdelingen versneld de Belgische nationaliteit verkrijgen. Zo worden vreemdelingen sneller Belg en de nationaliteitswijzigingen zijn de voornaamste oorzaak van de evolutie van de vreemde populatie. Het is noodzakelijk het fenomeen beter te begrijpen als fenomeen op zich, alsook om de statistieken over vreemdelingen beter te begrijpen.
- **De populaties van vreemde afkomst (die hier wettig verblijven).** De vreemde populatie mag dan al een centrale plaats in het recht innemen, internationale migraties en het nationaliteitsrecht hebben geleid tot het opkomen van een allochtone populatie (of van vreemde afkomst) die de Belgische nationaliteit heeft. Ook al zijn alle Belgen gelijk voor de wet, Belgen van vreemde afkomst vormen net als vreemdelingen, het voorwerp van een aantal beleidsinitiatieven die hun integratie moeten bevorderen en die ook de strijd aanbinden tegen discriminaties waarvan ze omwille van hun oorsprong, het slachtoffer zijn. Een beter begrip

van deze populaties kan dus nuttig zijn om discriminaties beter aan te pakken en een efficiënter integratiebeleid te voeren.

- **Onwettigheid.** Personen die hier onwettig verblijven zijn « kwantitatief » moeilijker in kaart te brengen. Ondanks de beperkte informatie, krijgen ze heel wat aandacht. Cijfergegevens in dit verband worden vaak op een foute manier gebruikt waardoor een aantal verduidelijkingen zich opdringen. Er werd beslist deze immigratie afzonderlijk te behandelen. Deze cijfergegevens zijn immers heel specifiek en weinig betrouwbaar waardoor het fenomeen niet met dezelfde nauwkeurigheid en zekerheid kan worden benaderd, zoals dat wel het geval is wanneer men het heeft over de wettelijke migratie en de populaties die hier wettig verblijven.

1. Statistische bronnen over legale immigratie: mogelijkheden en beperkingen¹

België wordt vaak voorgesteld als een goede Europese leerling voor migratiestatistieken (Poulain, Perrin en Singleton, 2006). Toch moeten we vaststellen dat hoewel Belgische administratieve bestanden heel wat informatie over immigratie bevatten, die informatie slechts zelden toegankelijk is buiten de vrij beperkte kring van specialisten (Perrin, 2005d). Bovendien heeft men vaak een slecht beeld van de reële en precieze betekenis van migratiestatistieken. Tot slot is er permanente twijfel over de betrouwbaarheid van de informatie en de objectiviteit van de gegevens die over een zo gevoelig onderwerp worden geproduceerd.

Deze methodologische inleiding heeft dan ook twee doelstellingen: hulp bieden om toegang te krijgen tot deze gegevens en toelichting verstrekken over de inhoud en de betrouwbaarheid van de voorgestelde statistieken. Welke databanken en welke administraties registreren en beschikken algemeen over gegevens betreffende het fenomeen? Hoe betrouwbaar zijn die databanken? Welke gegevens zijn tot op heden niet beschikbaar? Wat is de precieze betekenis van de indicatoren?

Natuurlijk moet men geen inzicht hebben in de werking van de bronnen om de migratiedynamiek en de demografische dynamieken eigen aan de uit de immigratie afkomstige bevolkingen te begrijpen. De lezer kan dus onmiddellijk naar onze analyse daarvan gaan. Niettemin wilden we enerzijds, rond dit controversieel onderwerp, zoveel mogelijk klaarheid bieden aangaande de cijfers en zoals zal blijken, zijn het cijfers die zich niet zomaar laten analyseren. Anderzijds leek het ons belangrijk om aan gebruiker de instrumenten aan te bieden waarmee hij een beter inzicht kan krijgen in en zich een kritische visie kan vormen op migratiestatistieken waarmee hij in dit en andere rapporten wordt geconfronteerd.

Aangezien het migratiefenomeen heel ruim is en wijzelf slechts gespecialiseerd zijn in een klein deel van dit grote gebied, nl. de demografie, zullen we ons beperken tot de eenvoudigste indicatoren die inzicht bieden in de dynamiek van de migraties, d.i. de legale migratiestromen, ongeacht of het gaat om immigratie (personen die uit het buitenland naar België komen) of om emigratie (personen die vanuit België naar het buitenland vertrekken), evenals de vreemde bevolkingen of uit de migratie afkomstige bevolkingen.

1.1. De databanken: registratieprincipes en beperkingen

1.1.1. Het Rijksregister

De belangrijkste informatiebron betreffende de migratiestromen is het Rijksregister (RR). Elke vreemdeling die gedurende meer dan drie maanden in ons land verblijft, moet immers worden ingeschreven in het register van zijn verblijfsgemeente en bijgevolg in het RR dat de lokaal bijgehouden registers centraliseert. Zo krijgen we inzicht in de legale immigratiestromen uit het buitenland. Anderzijds moet elke vreemdeling die het land voor lange tijd verlaat zijn vertrek aangeven bij de gemeentelijke overheden die hem uit het register schrappen. Bovendien wordt een vreemdeling uit het register geschrapt indien hij/zij vertrekt en na verloop van tijd vast komt te staan dat hij/zij daarvan geen aangifte heeft gedaan en zijn/haar verblijfsvergunning niet verlengt. Zo krijgen we inzicht in de legale emigratiestromen naar het buitenland. Dezelfde procedures laten toe om op vrij gelijklopende wijze inzicht te krijgen in de immigratie en emigratie van Belgen.

Zoals voor de migratiestromen is het RR ook de belangrijkste bron op basis waarvan we kunnen nagaan hoeveel vreemdelingen en Belgen er op een bepaald ogenblik in ons land wonen; in de demografie hebben we het over 'stocks', een vrij abstract begrip. In plaats van in de databank op zoek

¹ De tekst van dit deel was het voorwerp van een inleidende werknota: Perrin, Nicolas, 2006d, *La disponibilité de données démographiques sur les migrations internationales et les populations d'origine étrangère en Belgique*, onderzoeksnota geschreven voor het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

te gaan naar de nieuw ingeschreven personen, wordt de databank ondervraagd betreffende het aantal aanwezige personen op een welbepaalde datum. Evenzo bestaat de eenvoudigste en meest geschikte manier om toegang te hebben tot de gegevens over nationaliteitswijzigingen erin het RR te consulteren over het verkrijgen van de Belgische nationaliteit door vreemdelingen en het verliezen door Belgen van hun Belgische nationaliteit. Zo kan men inderdaad niet alleen het aantal dergelijke evenementen tellen, maar verkrijgt men ook andere gegevens die in het RR worden opgenomen, zoals de leeftijd, het geslacht, de vorige nationaliteit van de persoon die van nationaliteit is veranderd of de precieze wettelijke procedure die werd gevolgd.

Gewoonlijk wordt de betrouwbaarheid van het registratiesysteem van de bevolking geacht voldoende te zijn. Toch vestigen we de aandacht op een aantal beperkingen van het RR met betrekking tot de vreemde bevolkingen en de internationale migraties.

Om te beginnen komen personen in onwettig verblijf die op het Belgische territorium verblijven niet voor in het RR zolang ze hun situatie niet regulariseren. Bijgevolg worden sommige immigranten en vreemdelingen niet meegeteld of worden zij pas meegeteld op het ogenblik waarop hun situatie wordt geregulariseerd; dit gebeurt soms pas jaren nadat ze de facto in België zijn aangekomen.

Ook immigranten die voor minder dan 3 maanden naar het Rijk komen, worden niet opgenomen in het RR. Andere immigranten die voor een kort verblijf van 3 maanden tot 1 jaar naar ons land komen, worden wel meegeteld.

Aan de betrouwbaarheid van de registratie kan ook worden getwijfeld met betrekking tot migraties van korte duur of in de beginfase na de vestiging voor vreemdelingen die zich vrij mogen bewegen binnen de EU-ruimte. Voor migranten van lange duur is de kans groot dat de inschrijvingsprocedure vrij lang duurt om het vlotte verloop te bevorderen van de formaliteiten die in het kader van het dagelijks leven moeten worden vervuld (openen van een bankrekening, verkrijgen van een attest van woonplaats of van gezinssamenstelling, voordelen van het nationale socialezekerheidsstelsel...). Voor migranten van korte duur wordt deze inschrijving ongetwijfeld vaak uitgesteld of niet uitgevoerd².

Anderzijds – en dit is een van de grote problemen in verband met deze bron – worden asielzoekers als gevolg van de wijzigingen die in 1995 werden ingevoerd met betrekking tot de opvang van de asielzoekers voortaan ingeschreven in een speciaal register, het wachtregister. Aangezien er met dit register geen rekening wordt gehouden om het officiële aantal bewoners van een gemeente te tellen, komen asielzoekers helemaal niet voor in de officiële statistieken van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie (AD SEI, ex-NIS) betreffende de migratiestromen. Sinds voornoemde datum komen asielzoekers niet langer voor in de officiële immigratie- en emigratiestatistieken. Zodra ze het statuut van vluchteling verkrijgen of geregulariseerd worden, maken asielzoekers deel uit van de wettelijke bevolking van de gemeenten. Deze wijziging van statuut wordt in de statistiek echter niet beschouwd als immigratie, maar als een ‘aanpassing’. Anderzijds worden erkende vluchtelingen als emigranten beschouwd wanneer zij het land verlaten. Globaal worden asielzoekers dus volledig uitgesloten van de immigratiestatistieken, ongeacht of ze al dan niet het statuut van vluchteling verkrijgen en ongeacht of ze slechts één week of voorgoed in ons land

² In verband hiermee maken we een onderscheid met de bijzondere situatie van het personeel van de Europese instellingen in Brussel. Deze werknemers worden in het bevolkingsregister opgenomen op verzoek van hun personeelsadministratie aan de FOD Buitenlandse Zaken of op hun eigen verzoek aan hun verblijfsgemeente. Terwijl de registratie van de indiensttredingen en de definitieve vertrekken in het specifieke subregister van de personeelsleden van de Europese instellingen correct lijkt, kan er worden getwijfeld aan de volledigheid van de registratie van het precieze adres van de betrokkenen, die uitsluitend door de personeelsdienst van de Europese Commissie wordt behandeld. Het adres van de Europese ambtenaren komt immers alleen op hun verblijfsvergunning voor wanneer zij dat vragen en de kennisgeving van de adreswijzigingen zou wel eens ontoereikend kunnen zijn. Ook het personeel van de diplomatieke zendingen en van de NAVO kan worden ingeschreven in een specifiek subregister van het Rijksregister. Bij het opstellen van de officiële statistieken betreffende migraties of betreffende de bevolking van het Rijk wordt er met geen enkel specifiek register van de internationale organisaties rekening gehouden.

blijven. Vluchtelingen worden wel opgenomen in de bevolking van een gemeente als ze erkend of geregulariseerd worden en - bij vertrek - in de emigratiestatistieken. Dit alles beperkt de draagwijdte van de geproduceerde statistieken in grote mate en geeft een vertekend beeld van sommige analyses³.

Bovendien – en dit is de tweede belangrijke opmerking met betrekking tot de migratiestatistieken – moeten we vraagtekens plaatsen bij de betrouwbaarheid van de statistieken inzake emigratie of de ‘terugkeer’ van vreemdelingen (op enkele details na geldt dezelfde opmerking ook voor de Belgen). De formaliteit van aangifte van het vertrek is immers omslachtig en kan zelfs opzettelijk worden omzeild door sommige personen die de met de inschrijving verbonden voordelen willen blijven genieten (sociale hulp, recht op verblijf, vluchtelingenstatuut...) of die vrezen een aantal van die voordelen te verliezen. Bijgevolg laat de registratie van de vertrekkers zeker te wensen over, zelfs indien, na het verstrijken van hun verblijfsvergunning, de vreemdelingen die niet aanwezig zijn om hun vergunning te verlengen in fine uit de registers worden geschrapt. Een aantal personen wordt ongetwijfeld van ambtswege geschrapt na een langdurige en niet aangegeven afwezigheid van een ingezetene (na 6 maanden). In het geval van de personen die ons land hebben verlaten en naar het buitenland zijn vertrokken, is deze schrapping van ambtswege in grote mate afhankelijk van de bereidheid en de praktijken van de gemeenten die de verantwoordelijkheid dragen voor de schrapping van ambtswege. Voor heel wat gemeenten kunnen we ons afvragen of de schrappingen van ambtswege met de vereiste nauwgezetheid worden uitgevoerd, rekening houdend met de voordelen van een hoog bevolkingscijfer voor een gemeente. Dit probleem waarbij personen die naar het buitenland vertrekken niet of laattijdig worden geregistreerd, is bijzonder opmerkelijk voor de vreemdelingen die het merendeel vertegenwoordigen van zij die van ambtswege worden geschrapt⁴. Bijgevolg is de vrees gegrond dat het aantal vreemdelingen die legaal in ons land verblijven lichtjes wordt overschat, ook al moet de procedure van schrapping van ambtswege deze overschatting op middellange termijn beperken.

Tot slot, terwijl de gegevens van het RR vlot inzicht bieden in de stromen van mensen die ons land binnenkomen, lieten ze, tot zeer kort, niet toe om de redenen van immigratie gemakkelijk te begrijpen, wat hun draagwijdte sterk beperkt. Echter, een nieuwe wettelijke variabele betreffende het motief van afgifte van een verblijfstitel werd in het Rijksregister ingevoegd. Op basis van deze nieuwe informatie, heeft de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) gewerkt aan het op punt stellen van statistieken over het migratiemotief. De eerste betrouwbare resultaten zouden binnenkort beschikbaar moeten zijn.

Ter compensatie van deze ontoereikendheid van de statistieken kunnen een aantal bijkomende databanken ons ondanks alles een ruw beeld van de situatie geven (databanken m.b.t. visa, arbeidsvergunningen...). Bij gebrek aan wijzigingen van de huidige praktijken inzake het registreren van de redenen voor immigratie, zou een gedreven onderzoeker, voor zover hij beschikt over passende informatiebronnen en de geschikte middelen, toch een poging kunnen wagen om, via een lastig werk van modellering en op basis van het RR, de immigratiecontext te schetsen van de mensen die recent naar ons land zijn gekomen. Vluchtelingen kunnen worden geïdentificeerd, daar er tussen hen en de

³ Er is duidelijk sprake van een vertekend beeld van het migratiesaldo van de vluchtelingen zoals het in officiële statistieken wordt berekend. Enerzijds worden de vluchtelingen gewoonlijk uitgesloten van de personen die het land binnenkomen, ook nadat ze het statuut van vluchteling in België hebben verkregen. De enige binnenkomende vluchtelingen die worden meegeteld, zijn de personen die reeds als vluchteling zijn erkend vóór ze het land binnenkomen (bv. vluchtelingen die het land tijdelijk hebben verlaten); het gaat om een vrij laag aantal. Anderzijds worden vluchtelingen die het land verlaten wel geteld. Bijgevolg is het migratiesaldo automatisch negatief voor de vluchtelingenbevolking als gevolg van de berekeningswijze; hier wordt helemaal geen rekening gehouden met de realiteit, die natuurlijk een positief migratiesaldo toont voor België. België ‘produceert’ immers geen vluchtelingen, maar ontvangt daarentegen vluchtelingen. Het geheel heeft een mechanische invloed op het globale migratiesaldo, dat aldus kunstmatig wordt verminderd.

⁴ In verband hiermee merken we op dat de minister van Binnenlandse Zaken, in tegenstelling met wat men gelet op de voorgaande opmerkingen had kunnen verwachten, op 20 april 2006 een rondzendbrief heeft gepubliceerd die de gemeenten ertoe aanzet om de schrappingen van ambtswege te beperken. De demograaf kan vrezen voor een nog lagere betrouwbaarheid van de emigratiegegevens in België en voor een grotere overschatting van de bevolking in een bepaald aantal gemeenten.

andere vreemde ingezetenen een onderscheid wordt gemaakt op basis van een verschillende nationaliteitscode in het Rijksregister. Verder laat het RR toe niet alleen de kenmerken van het individu, maar ook van het gezin waar hij aankomt te kennen. Zo zou een immigrant die zich vestigt in een al samengesteld gezin en die het kind is van de referentiepersoon van het gezin kunnen worden geïdentificeerd als een begunstigde van de gezinshereniging of van een adoptie. Hetzelfde geldt voor de persoon die getrouwd is met of die snel na zijn aankomst in het huwelijk treedt met de referentiepersoon van het gezin. Voor complexe gezinnen (d.i. gezinnen met verschillende familiekeren) kan het een stuk lastiger zijn om de familiebanden te reconstrueren, maar het is zeker dat het aantal onoplosbare gevallen beperkt blijft. De enige gevallen die onmogelijk te identificeren zouden blijven, zijn de immigraties om redenen van studie of het verkrijgen van een arbeidsvergunning. In dit geval zou de enige oplossing om nauwkeuriger informatie te verkrijgen erin bestaan te beschikken over de gegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ), die zouden toelaten deze groepen gedeeltelijk te identificeren. Onder de huidige omstandigheden zien we moeilijk hoe men toegang zou kunnen krijgen tot al deze gegevens. Bovendien is het werk van modellering een kolossale maar geen onmogelijke opdracht, zoals blijkt uit enkele gedeeltelijke pogingen (Perrin en Rajabaly, 2005; Pauwels en al., 2007). Het resultaat moet echter duidelijk worden onderscheiden van een directe vertaling van de wettelijke redenen voor immigratie. Men verkrijgt immers meer inlichtingen over de gezinscontext van de immigratie dan over de reden voor immigratie, die nogal kan afwijken. We nemen een voorbeeld: een vluchteling kan zich herenigen met een gevluchte echtgeno(o)t(e) die zich eerder al in België heeft gevestigd; in dit model is er sprake van gezinsmigratie, hoewel de betrokkene wettelijk gezien een vluchteling blijft.

De Belgische statistieken moeten worden aangepast aan de internationale en Europese normen

Gelet op de internationale aanbevelingen en de door de Europese Unie aanbevolen definities zouden alle internationale immigraties met een (verwachte of feitelijke) verblijfsduur van minder dan 1 jaar moeten worden uitgesloten van de gewone statistieken inzake internationale immigratie en daarentegen moeten worden opgenomen in bijzondere statistieken over migraties van korte duur (Verenigde Naties, 1998). Evenzo worden asielzoekers stelselmatig uitgesloten uit de Belgische migratiestatistieken, terwijl op internationaal vlak wordt aanbevolen om precies het tegenovergestelde te doen. Bijgevolg wijken de Belgische statistieken vrij duidelijk af van de statistieken die elders in de Europese Unie kunnen worden opgemaakt (Poulain, Perrin en Singleton, 2006) en schatten ze de immigratiebeweging onvoldoende in (Perrin, 2004a). Een Europese verordening over de statistieken betreffende migraties en internationale bescherming is onlangs aangenomen (verordening (EG) nr. 862/2007 van het Europees Parlement en van de Raad van 11 juli 2007 betreffende EU-statistieken over migratie en internationale bescherming en tot intrekking van Verordening (EEG) nr. 311/76 van de Raad betreffende de opstelling van statistieken over buitenlandse werknemers). De verordening zal de Staten dwingen om hun praktijken te wijzigen teneinde de Europese statistieken vanaf 2008 op elkaar af te stemmen. Dit doet vermoeden dat de Belgische statistieken op korte termijn ingrijpend zullen worden gewijzigd.

1.1.2. De visumdatbank

Aangezien de registratie van de motieven voor het afleveren van verblijfsvergunningen ontoereikend is, kunnen visa ons een idee geven van de redenen voor of van het wettelijk kader van de immigratie van de immigranten die eraan zijn onderworpen.

De FOD Buitenlandse Zaken draagt de verantwoordelijkheid voor deze visa. De databank die deze dienst bijhoudt, maakt het mogelijk een gedetailleerde kennis te hebben van de kenmerken van de

vreemdelingen die een visum hebben gekregen en met name van de motieven van het verblijf (Perrin, 2007a)⁵.

Potentieel kunnen we voor elke aanvraag, aflevering of weigering van een visum over de volgende gegevens beschikken:

- De datum van de aanvraag
- De datum van de beslissing
- Het geslacht van de aanvrager
- De geboortedatum van de aanvrager
- De nationaliteit van de aanvrager
- De consulaire post waar de aanvraag is ingediend
- Het soort visum
- De reden van het verblijf

Onder de variabelen die inzicht kunnen bieden in de reden van het verblijf, laat het soort visum toe de onderstaande categorieën te identificeren:

- A: Luchthaventransit
- B: Transit
- C1: Heel korte duur (max. 30 dagen)
- C2: Korte duur (max. 90 dagen)
- C3: Meervoudige binnenkomsten, 1 jaar
- C4: Meervoudige binnenkomsten, 2 tot 5 jaar
- D: MVV (machtiging tot voorlopig verblijf) Arbeidsvergunning, Samenwonen, Beroepskaart
- D1: MVV Studies
- D2: MVV Gezinshereniging + Adoptie

De precieze motivering van de aanvraag maakt het mogelijk de situatie precies in te schatten.

Drie belangrijke beperkingen matigen het belang van de statistieken betreffende de visa:

- De informatie geeft alleen inzicht in de bewegingen van onderdanen van landen die aan het visumstelsel onderworpen zijn;
- Het verkrijgen van een visum betekent niet noodzakelijk dat de aanvrager de beoogde immigratie daadwerkelijk uitvoert (iemand kan een visum aanvragen om in België te komen studeren, maar kan uiteindelijk beslissen om niet naar België te komen en in zijn vaderland te blijven of in een ander land te gaan studeren);
- In een aantal gevallen kan een vreemdeling zijn regularisatie vragen zonder dat hij eerst een visum heeft aangevraagd of zonder dat hij de wijziging van zijn verblijfsstatuut heeft gevraagd eens hij in België was.

Ondanks deze beperkingen mag de betrouwbaarheid van de geregistreerde informatie vandaag als bevredigend worden beschouwd. Bijgevolg zijn de statistieken inzake visa vandaag en bij gebrek aan andere bronnen ongetwijfeld de beste bron met betrekking tot de redenen voor immigratie.

1.1.3. De databank inzake verblijfsvergunningen van DVZ

Naast de sociaaldemografische kenmerken⁶, bevatten de variabelen inzake het type vergunning en de geldigheidsdata van die vergunning uit de databank inzake verblijfsvergunningen van DVZ interessante informatie. Zo kan er een onderscheid worden gemaakt tussen vergunningen van korte duur en vergunningen van lange duur. Er kan ook een onderscheid worden gemaakt tussen

⁵ De databank van de Dienst Vreemdelingenzaken bevat gedeeltelijke informatie over de visa die worden aangevraagd, afgeleverd of geweigerd, maar maakt het vandaag niet mogelijk om alle visa of visumaanvragen te tellen.

⁶ Leeftijd, geslacht, geboorteplaats, plaats van verblijf.

vreemdelingen die een permanent verblijfsrecht genieten (vestigingsvergunning) en vreemdelingen die een tijdelijk verblijfsrecht genieten (verblijfsvergunning of verblijfsdocument)⁷.

De aflevering van een verblijfsvergunning moet hoe dan ook gepaard gaan met een registratie van de wettelijke reden voor het afleveren van deze vergunning (procedure van gezinshereniging, studentervisum...). In de praktijk stellen we vast dat terwijl de reden voor immigratie wordt gecontroleerd op het ogenblik van de immigratie en van de inschrijving in de lokale registers, de procedure niet voldoende gedetailleerd wordt geregistreerd om het voorwerp te kunnen zijn van nationale statistieken inzake de redenen voor het afleveren van verblijfsvergunningen. We weten hoeveel personen in België aankomen en een verblijfsvergunning krijgen, maar we weten niet welke procedure daaraan is voorafgegaan. Dit beperkt het inzicht in de mechanismen van immigratie. Momenteel werkt DVZ aan het opnemen in het RR van een nieuwe wettelijke variabele betreffende de reden voor het afleveren van een verblijfsvergunning, maar voorlopig kan geen enkele bevredigende raming worden gegeven. We kunnen een raming maken van het aantal vluchtelingen, maar het aandeel van de andere redenen van verblijf is onbekend. Het gebruik van de gegevens betreffende de visa van lange duur maakt het immers slechts mogelijk een deel van de nieuwe immigranten te vatten en men slaagt er niet in een verklaring te geven voor een aanzienlijk deel van de immigratie⁸.

1.1.4. Het wachtregister en de databanken inzake asiel

Het aandeel van de stromen van vluchtelingen en asielzoekers in de migratiestromen identificeren is vandaag een ingewikkelde oefening als gevolg van het feit dat zowel asielzoekers als vluchtelingen volledig worden geweerd uit de immigratiestromen die worden geteld in de officiële Belgische statistieken en vluchtelingen enkel worden opgenomen in de statistieken betreffende de bevolking die in het land verblijft ('stock'). Indien de wettelijke obstakels die tot deze situatie leiden zouden worden weggenomen, zouden de immigratiestromen van asielzoekers kunnen worden geregistreerd op basis van de registratie in het wachtregister van de asielzoekers (incl. de kinderen of echtgenotes die hen vergezellen).⁹ Indien men zou beslissen om alleen de erkende vluchtelingen als immigranten te beschouwen, zouden de beslissingen inzake het statuut van vluchtelingen ook kunnen geteld worden op basis van het wachtregister (ook de personen die bij de vluchteling horen moeten worden geteld).

Terwijl de opname van het asiel in de migratiestatistieken te wensen overlaat, zijn de databanken inzake asiel heel sterk ontwikkeld (Perrin en Poulain, 2006b). Het wachtregister bevat twee soorten informatie: de kenmerken van de asielzoekers en hun bijhorende personen, evenals de gedetailleerde beschrijving van de asielprocedure, d.i. de opeenvolging van de aanvragen, de beslissingen en de gebeurtenissen die leiden tot de erkenning van het statuut van vluchteling of tot het afwijzen van de asielaanvraag.

Elke asielaanvraag wordt op de datum van de aanvraag als een afzonderlijke gebeurtenis geregistreerd in de databank. Ondanks alles duiken er twee grote moeilijkheden op wanneer het erom gaat over te gaan van het aantal aanvragen naar het aantal aanvragers. Immers, enerzijds kan eenzelfde persoon

⁷ Heel wat vreemdelingen beschikken over wat we in het Belgisch recht 'verblijfsdocumenten' noemen (de attesten van immatriculatie), die wettelijk gezien geen verblijfsvergunningen zijn. In een wetenschappelijke context en met name om internationale vergelijkingen te kunnen maken, moet met deze documenten rekening worden gehouden om het verblijfsstatuut van de vreemdelingen te beschrijven. Het gaat met name om de documenten die worden afgeleverd aan de asielzoekers en in een eerste fase aan de communautaire ingezetenen die een aanvraag van vestigingsvergunning hebben ingediend.

⁸ Het probleem geldt voor de statistieken betreffende de migratiestromen, maar ook voor die welke betrekking hebben op de vreemdelingen die op meer algemene wijze in het Rijk verblijven ('stocks'). Voor vreemdelingen die sinds lang in ons land verblijven, wordt dit probleem nog groter als gevolg van het feit dat een ingezetene verschillende keren van reden van verblijf kan veranderen.

⁹ De personen die we hier 'bijhorende personen' noemen, zijn de personen, voornamelijk kinderen, die geen asielaanvraag indienen, maar die de 'hoofdasielzoeker' vergezellen en opgenomen zijn in zijn aanvraag.

meermaals een asielaanvraag indienen. Men zou de eerste aanvraag steeds op een unieke wijze moeten behandelen zodat de volgende aanvragen, die immers vaak eerder een vervolg zijn van de eerste aanvraag dan een volledig onafhankelijke aanvraag, kunnen onderscheiden worden. Anderzijds kan eenzelfde dossier van asielaanvraag betrekking hebben op meerdere personen (een 'hoofdasielzoeker', een echtgenote en kinderen).

In elke geval zou het nuttig en passend zijn oog te hebben voor het aantal personen die asiel aanvragen (zowel de 'hoofdasielzoekers' als hun bijhorende personen), veeleer dan voor het aantal aanvragen of dossiers. In de praktijk hadden de meeste tot hiertoe beschikbare gegevens enkel betrekking op het aantal dossiers, ook al verschijnen er beetje bij beetje gegevens die betrekking hebben op de personen.

1.1.5. De KSZ

De variabelen die in het RR worden geregistreerd, zijn gebrekkig omdat ze geen sociaaleconomisch overzicht bieden van de situatie van de immigranten. Het RR bevat inderdaad geen informatie over de economische activiteit, het beroep of het niveau van opleiding. Hoewel dit het kader van deze studie ver overstijgt, past het erop te wijzen dat sommige van die gegevens potentieel elders beschikbaar zijn. Een van deze databanken is de KSZ die met name gedetailleerde informatie verstrekt over de activiteit van de personen.

1.1.6. Het sociaaleconomisch onderzoek van 2001 en de volkstellingen

Net als de KSZ maken het sociaaleconomisch onderzoek van 2001 en de voorafgaande volkstellingen het mogelijk een beter inzicht te verwerven in de kenmerken van de migranten en hun nakomelingen.

België heeft in 1991 een laatste volkstelling georganiseerd. Sindsdien wordt de bevolking direct op basis van het RR geteld, daar dit een vlotte telling van de bevolking volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, verblijfsgemeente... mogelijk maakt zonder dat een volkstelling moet worden georganiseerd. De traditionele telling diende echter ook om inlichtingen te verkrijgen over bepaalde onderwerpen zoals activiteit, opleiding en huisvesting. In het kader van het sociaaleconomisch onderzoek van 2001, dat vaak als een telling wordt beschouwd, werd dit soort vragen gesteld aan alle personen die in het RR zijn ingeschreven. Het is geen telling in de klassieke betekenis van dit woord. Het onderzoek vult de registers aan en biedt inzicht in de activiteit, het niveau van opleiding en de huisvesting van de ondervraagden..., d.i gegevens die voorlopig slechts op onvolledige wijze worden verzameld door het geheel van administratieve registers. Dit onderzoek is bijzonder nuttig, maar een dergelijke operatie heeft slechts eenmaal (in 2001) plaats gehad en er is geen sprake meer van om de operatie nog te herhalen, aangezien België heeft beslist om al die gegevens in de toekomst op basis van de administratieve registers te produceren. Overigens komt het onderzoek niet volledig tegemoet aan de noden inzake informatie over de immigratie, daar de situatie betreffende de immigratie snel evolueert en het bovendien niet mogelijk maakt de kenmerken te kennen van de immigranten die sinds 2001 in ons land zijn aangekomen.

1.1.7. Enkele andere gegevensbronnen

De bovenstaande lijst van databanken is natuurlijk niet volledig. In sommige gevallen kunnen ook de onderstaande databanken hun nut bewijzen:

- De databanken van de gewesten betreffende de arbeidsvergunningen;
- De databank van het RSVZ betreffende de zelfstandige vreemdelingen die houder zijn van een beroepskaart;
- De databank van de Commissie voor Regularisaties
- ...

Met betrekking tot de onwettige immigratie bestaan er bepaalde databanken die we afzonderlijk voorstellen in het gedeelte van dit rapport over onwettig verblijf.

1.2. De gepubliceerde of beschikbare gegevens

1.2.1. Gegevens over de migratiestromen

Hoewel heel wat administraties toegang hebben tot het RR publiceert alleen de AD SEI van de FOD Economie regelmatige en betrouwbare gegevens ter zake. Een groot deel van de gegevens van de AD SEI is direct online toegankelijk op de website www.statbel.fgov.be. Dankzij de beschikbare gegevens kennen we het jaarlijks aantal internationale immigraties en emigraties sinds het einde van de jaren 1940 volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, burgerlijke staat en verblijfsgemeente.

Als gevolg van de uitsluiting van de asielzoekers, is de draagwijdte van de indicatoren beperkt tot de legale immigratie met uitzondering van het asiel.

De moeilijke berekening van het aantal immigranten, emigranten en van het migratiesaldo

De statistieken over internationale immigratie zijn vrij gemakkelijk te vatten in de officiële publicaties van de AD SEI, daar ze worden aangeduid met de benamingen ‘externe of ‘externe migratiebewegingen – aankomsten’. We benadrukken echter dat de erkende of geregulariseerde asielzoekers hier niet zijn opgenomen, maar voorkomen in de kolom ‘registerwijziging’ van de aanpassing. Er kan dus een vertekend beeld ontstaan van de officiële immigratie indien de toestroom van asielzoekers hoog is en het aantal erkenningen van het vluchtelingenstatuut hoog is of wanneer de regularisaties om andere redenen talrijk zijn.

We vestigen de aandacht van de lezer op het feit hoe moeilijk het is een duidelijk beeld te krijgen van de internationale emigraties. Ze worden in enkele tabellen aangeduid met de term ‘externe emigraties’, maar respecteren deze realiteit slechts gedeeltelijk als gevolg van het administratieve onderscheid dat wordt gemaakt tussen de aangiftes van vertrek naar het buitenland en de schrappingen van ambtswege. Men mag dus niet vergeten beide categorieën – ‘externe migratiebewegingen’ en ‘bevolking geschrapt van ambtswege’ – samen te tellen en van dat totaal, de ‘geschrapte heringeschrevenen’ af te trekken.

Gelet op de ingewikkelde berekening van immigratie en emigratie blijkt ook de berekening van het migratiesaldo (immigratie – emigratie) bijgevolg vrij complex te zijn. Het feit dat de erkende vluchtelingen niet worden meegeteld in de migratiestromen geeft een erg vertekend beeld van het migratiesaldo.

1.2.2. Gegevens betreffende de visa

Zoals vaak op het gebied van migratie is ook de databank van de FOD Buitenlandse Zaken buitengewoon rijk. De gepubliceerde en toegankelijke statistieken zijn echter heel mager (Perrin, 2007a). Enkele tabellen worden op grote schaal gepubliceerd en verspreid, maar meestal hebben alleen specialisten toegang tot de informatie. Niettemin kunnen we verwachten dat er in de toekomst statistieken zullen worden gepubliceerd die ons inlichtingen zullen verstrekken: 1/ rechtstreeks over de visumaanvragen, het onderzoek van de aanvragen, het afleveren of weigeren van deze visa, en 2/ onrechtstreeks over de migratiestromen. De belangrijkste gegevens die potentieel beschikbaar zijn, zijn de kenmerken van de aanvragers of de begunstigden van een visum of van de personen die een negatief antwoord krijgen (nationaliteit, land van aanvraag, geslacht, leeftijd...), de reden van het verblijf en het type visum, de duur van de procedure en het percentage weigeringen.

1.2.3. Gegevens over het asiel

Alle instellingen die bevoegd zijn op het gebied van asiel publiceren vandaag statistieken over dit onderwerp. We onthouden meer bepaald de gegevens van de DVZ, van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) en van het Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers (Fedasil), die toegankelijk zijn op hun respectieve websites. De meeste toegankelijke tabellen verstrekken ons inlichtingen over de ingediende aanvragen en de beslissingen die worden genomen in het kader van het onderzoek van de aanvraag. Fedasil publiceert regelmatig statistische rapporten over de evolutie van de opvang van asielzoekers in de gespecialiseerde centra.

In tegenstelling met de andere thema's beschikt België dus wel over statistische publicaties inzake asiel. Vaak echter ontbreekt de samenhang tussen al deze verspreide publicaties, die de lezer soms met twijfel achterlaten. De verschillen die opduiken tussen de verschillende instanties zijn vaak te wijten aan verschillende berekeningsmethodes, afwijkende definities en aan de wijze waarop bepaalde specifieke gevallen worden verwerkt. Sommige aanvragers dienen al dan niet opzettelijk meerdere aanvragen in onder verschillende identiteiten. Met name dankzij het nemen van vingerafdrukken kan een aantal van die dubbele aanvragen worden vermeden. Dit leidt tot een daling van het aantal geregistreerde aanvragen. Afhankelijk van de precieze datum van de statistische berekening kan het aantal nog steeds geldige dossiers dus variëren (Perrin en Poulain, 2006b). Evenzo tellen sommige instellingen de personen terwijl andere het aantal dossiers tellen. Alles bij elkaar genomen plaatsen deze afwijkingen geen vraagtekens bij de betrouwbaarheid van de registraties (vaak is het wachtregister de oorspronkelijke bron), maar leiden ze wel tot onzekerheid betreffende de precieze situatie. Nog ernstiger is dat ze kunnen leiden tot foute analyses bij gebrek aan documentatie over de precieze berekeningswijzen.

Op basis van de registratie van de asielaanvragen en de beslissingen, naast het aantal aanvragen en beslissingen, zou het mogelijk moeten zijn om het aantal hangende aanvragen en de duur van de procedure te berekenen. Zelden wordt immers een berekening gemaakt en vaak blijft het bij een raming. Een dergelijke berekening maakt het nochtans mogelijk een beter beeld te krijgen van de werklast op het vlak van asiel.

Om een percentage van erkenning te berekenen dat een synthese maakt van deze verspreide gegevens, past het om het aantal definitieve positieve beslissingen in verband te brengen met een aantal aanvankelijk ingediende aanvragen. Het aantal definitieve positieve beslissingen in het kader van de asielpcedure, in eerste aanleg of in beroep, is vrij gemakkelijk te achterhalen. Het kan moeilijker zijn om het aantal negatieve beslissingen te berekenen, daar er verschillende niveaus bestaan waarop een negatieve beslissing kan worden genomen en als gevolg van de mogelijkheid om in een bepaald aantal gevallen later in beroep te gaan. We mogen het aantal positieve beslissingen van het jaar niet in verband brengen met het aantal aanvragen in datzelfde jaar. De definitieve beslissing betreffende een aanvraag wordt soms immers pas vele jaren na het indienen van de aanvraag genomen. Gelet op de snelle evolutie van het aantal aanvragen zou het feit waarbij het aantal positieve beslissingen van een jaar in verband wordt gebracht met het aantal aanvragen in datzelfde jaar een sterk vertekend beeld geven. We mogen het aantal positieve beslissingen ook niet zien als zomaar een percentage van het totale aantal beslissingen in de loop van een jaar, want deze indicator geeft een al even vertekend beeld als het vorige (Legoux, 1995; van der Erf, 1998). Dit impliceert dus dat de aanvragen moeten worden opgevolgd om een niet vertekend percentage van erkenning te berekenen (Poulain, 1996; van der Erf, Heering en Spaan, 2006; Perrin en Poulain, 2006b). In theorie kan een definitief erkenningspercentage alleen worden berekend wanneer alle aanvragen van een jaar zijn verwerkt. Bij wijze van overgang kunnen er echter tussentijdse erkenningspercentages worden berekend na 1, 2, 3... jaar, ook al kunnen deze tussentijdse percentages sterk de invloed ondergaan van de evolutie van de werklast van de instanties die bevoegd zijn op het vlak van asiel, van de mogelijke verstopping van de procedure en van de verlenging van de procedure als gevolg daarvan. In België konden het CGVS of de DVZ (Perrin, 2005c) of wetenschappers (Poulain, 1996; Perrin en Poulain, 2006b) dergelijke erkenningspercentages van tijd tot tijd intern en per cohort berekenen. Er worden echter geen gegevens

officieel gepubliceerd en er zijn vandaag geen gegevens over dit onderwerp gemakkelijk toegankelijk. Toch gaat het om het meest geschikte instrument om de resultaten van de asielprocedure te evalueren.

In het geheel van ontbrekende gegevens zou het grootste probleem betrekking hebben op de procedures van subsidiaire bescherming en, meer algemeen, op de regularisatie van de situatie van asielzoekers op andere basissen dan de asielprocedure stricto sensu (cf. 3.1). Het creëren van subsidiaire bescherming maakt het mogelijk deze lacune te vullen sinds het najaar van 2006. Ondanks alles blijft er echter vaagheid bestaan over de diverse vormen van regularisatie van de asielzoekers buiten de procedures van echte internationale bescherming, (i.e. buiten de asielprocedure en de procedure voor subsidiaire bescherming). Deze statistische vaagheid is nadelig, want ze verbergt wat er gebeurt met de vele asielzoekers die uiteindelijk een verblijfsvergunning krijgen in de marge van het stelsel van internationale bescherming.

1.2.4. Gegevens over de ingezeten vreemde bevolkingsgroepen ('stock')

Zoals dit ook geldt voor de statistieken betreffende de migratiestromen en hoewel heel wat administraties toegang hebben tot het RR, publiceert alleen de AD SEI regelmatige en betrouwbare gegevens over vreemdelingen die in ons land verblijven¹⁰. Een groot deel van de gegevens van de AD SEI zijn direct online toegankelijk op de website www.statbel.fgov.be. Op basis van de beschikbare gegevens kunnen we nagaan hoeveel vreemdelingen er op 1 januari van elk jaar in het land verblijven, ingedeeld volgens leeftijd, geslacht, nationaliteit, burgerlijke staat en verblijfsgemeente.

Zoals dat gebeurt bij de migratiestromen worden ook hier de asielzoekers uitgesloten. In tegenstelling met deze statistiek echter worden de vluchtelingen wel meegeteld. Ondanks alles worden ze afgezonderd en ondergebracht in een fictieve categorie (vluchtelingen) die geen rekening houdt met hun afkomst. Bijgevolg wordt de grootte van sommige groepen nationaliteiten met een hoog aantal vluchtelingen sterk onderschat.

1.2.5. Gegevens over nationaliteitswijzigingen

Hoewel de wijzigingen van de nationaliteit van personen die in België verblijven goed worden geregistreerd op basis van het Rijksregister, zijn de publicaties hierover beknopt, verspreid en weinig gedetailleerd. We vermelden de afzonderlijke statistieken van de AD SEI, de Kamer voor Volksvertegenwoordigers en de DVZ. Tot op heden bestaat er over dit onderwerp geen eenvoudige of gedetailleerde publicatie, ook al zijn de gegevens op aanvraag verkrijgbaar bij de AD SEI. Bovendien spreken de verschillende publicaties elkaar overduidelijk tegen.

1.2.6. Gegevens over de arbeidsvergunningen

De gewesten publiceren elk jaar het aantal arbeidsvergunningen die ze afleveren aan buitenlandse werknemers en de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg publiceert een synthese van deze gegevens per gewest, nationaliteit, geslacht en type vergunning op de website <http://www.werk.belgie.be>. Hoe interessant ook, deze informatie laat zich moeilijk gebruiken als

¹⁰ We stellen vast dat de DVZ gegevens produceert voor intern gebruik en die gegevens gedeeltelijk publiceert op zijn website (www.dofi.fgov.be). Hoewel deze gegevens worden geproduceerd op basis van dezelfde bron als die welke de AD SEI gebruikt, zijn ze heel verschillend (m.b.t. de vreemdelingen die in het Rijk verblijven, waren er volgens de DVZ 250.000 personen meer in het begin van 2006). Niettemin moeten, ten gevolge van de regelmatigheid, de gedetailleerde beschikbare informatie en de betrouwbaarheid van alle gegevens van de AD SEI, deze gegevens voorrang krijgen boven de gegevens van de DVZ, die met de grootst mogelijke omzichtigheid moeten behandeld worden.

gevolg van het grote aantal vrijstellingen van arbeidsvergunning voor bepaalde categorieën werknemers.

1.3. Ontoereikende of ontbrekende gegevens

Uit de bovenstaande beschrijving blijkt dat heel wat belangrijke elementen ontbreken met betrekking tot de migratiestatistieken:

- Asielzoekers worden feitelijk uitgesloten van de officiële gegevens betreffende immigraties en vreemdelingen. Om inzicht te verwerven in de migratieconjunctuur en haar gevolgen zou er uiteraard rekening moeten worden gehouden met de asielzoekers.
- Momenteel, lijden de gegevens nog steeds onder een gebrek aan exhaustieve statistische informatie over de immigratie- of verblijfsmotieven, maar ook – eenvoudigweg – over het wettelijke kader van de immigratie of het verblijf. De recente invoering in het Rijksregister van een registratiesysteem over de verblijfsmotieven zou evenwel, op termijn, dit statistisch deficit moeten verhelpen.
- Er wordt geen enkel gegeven officieel gepubliceerd over bevolkingsgroepen van vreemde afkomst, ook al maken de AD SEI (AD SEI, 2007) en sommige overheidsinstanties plannen om statistieken over dit onderwerp op te stellen en met name om evaluatiesystemen te creëren betreffende de situatie op de arbeidsmarkt van de bevolkingsgroepen van vreemde afkomst (CGKR, 2007). Zoals we hierna zullen aantonen is het mogelijk om dergelijke gegevens te produceren op basis van het RR. De meest gedetailleerde beschikbare gegevens steunen vandaag op de nationaliteit bij de geboorte, de enige variabele die doorgaans enige indicatie kan geven over de nationaliteit bij de geboorte van de ouders. Terwijl dergelijke informatie, in vergelijking met de officiële statistiek op basis van de nationaliteit, toelaat enkele gevolgen op lange termijn van de immigratie aan te geven, is het slechts een lapmiddel. De kinderen van immigranten verkrijgen vandaag vaak de Belgische nationaliteit bij hun geboorte. Bovendien worden deze gegevens alleen geproduceerd door onafhankelijke onderzoekscentra, zonder enige officiële garantie. Het initiatief van diverse overheidsinstanties om regelmatig meer gedetailleerde informatie te produceren over de situatie van de bevolkingsgroepen die voortkomen uit de immigratie, kan alleen maar worden aangemoedigd.
- Gegeven dat gegevens over de demografische structuur en ontwikkeling van de populaties van vreemde afkomst moeilijk te verkrijgen zijn, moeten we vaststellen dat de inbreng van de bestaande statistieken in het kader van het integratiedebat beperkt is. Gegevens over het sociaaleconomisch profiel van de immigranten zijn niet gemakkelijk toegankelijk (de gegevens van de KSZ geven geen aanleiding tot regelmatige statistische publicaties over dit onderwerp en de andere mogelijke bronnen staan huiverachtig tegenover dergelijke analyses). De ad-hoc studies over dit thema hebben interessante resultaten opgeleverd betreffende de etnische stratificatie van de arbeidsmarkt, maar diezelfde gegevens ontbreken voor een recentere periode (Vertommen, Martens en Ouali, 2006). Vandaar opnieuw een pleidooi voor meer gedetailleerde gegevens over de discriminatie op basis van afkomst op de arbeidsmarkt (waarvan we weten dat ze bestaat).

1.4. Een gemengde stand van zaken

De toegang tot de gegevens en de publicatie van statistieken over de onderwerpen die ons bezighouden, blijven beperkt voor wie niet gespecialiseerd is in migratiestatistieken. Officiële statistische publicaties over immigratie zijn immers beperkt toegankelijk, indien we geen rekening houden met de demografische publicaties van openbare statistieken (AD SEI) en de publicaties over asiel. Dit gebrek aan iets gedetailleerdere statistische publicaties over immigratie is des te betreuenswaardiger nu de belangrijkste kenmerken van de immigratie en van vreemde bevolkingsgroepen vandaag min of meer duidelijk worden uit analyse van de administratieve

databanken. Wie cijfermateriaal wenst te verkrijgen over immigratie, moet dus vaak een beroep doen op de specifieke werkzaamheden van universitaire onderzoekers die toegang hebben gekregen tot administratieve databanken. Dit maakt een continue opvolging in de tijd onmogelijk en biedt evenmin enige garantie betreffende de betrouwbaarheid of de onafhankelijkheid van de voorgestelde gegevens.

Wanneer we in detail treden, bestaat het gevaar dat de definities die in de beschikbare publicaties worden aangenomen en die op administratieve definities steunen de analyse vervormen. Het feit dat populaties waar men niet omheen kan, zoals de asielzoekers, niet worden opgenomen in de migratiestatistieken, is niet onverwaarloosbaar en in afwijking met de internationale en Europese normen ter zake (Perrin en Poulain, 2006a; UNECE, 1998). Bovendien, terwijl de evolutie van de binnenkomende stromen grosso modo wordt geregistreerd, worden het kader en de motieven van deze immigratie heel slecht gemonitord. Als gevolg daarvan blijft de analyse vaak beperkt tot een beschrijving van het migratiefenomeen zonder dat een verklaring wordt geboden voor de immigratiemechanismen. Zo wordt het wettelijk motief voor het afleveren van een verblijfsvergunning niet op bevredigende wijze geregistreerd op federaal niveau, waardoor er geen onderscheid kan worden gemaakt tussen een student en een begunstigde van een gezinshereniging! Bovendien is het sociaaleconomisch profiel van de migranten, waarvan men kennis kan hebben dankzij moderne instrumenten zoals de KSZ, zowel bij aankomst als na hun aankomst in de praktijk alleen op aanvraag toegankelijk voor onderzoekers. Als gevolg daarvan zijn de mogelijkheden om rekening te houden met de sociaaleconomische integratie van deze bevolkingsgroepen beperkt tot een kring van specialisten.

Met betrekking tot de uitdagingen inzake de opvolging van populaties van vreemde afkomst of die voortkomen uit de immigratie, is heel wat onderzoekswerk verricht. Daarbij wordt de nadruk gelegd op de onaangepastheid van de definities die in officiële statistieken worden gebruikt om omzicht te verwerven in de gevolgen op lange termijn van de immigratie en de integratie van immigranten en hun kinderen. Dit belet echter niet dat de nationaliteit het belangrijkste of zelfs het enige geregistreerde criterium blijft om een onderscheid te maken en een beeld te krijgen van de bevolking van vreemde afkomst. Van tijd tot tijd zijn er alternatieve pogingen ondernomen tot reconstructie van bevolkingen die in het buitenland geboren zijn of die geboren zijn uit buitenlandse ouders. Die pogingen moeten verder worden ontwikkeld en moeten worden toegepast om een beter beeld te krijgen van de bevolkingsgroepen die uit de immigratie afkomstig zijn.

Tot slot mag de ontwikkeling van statistieken op basis van administratieve bestanden ons niet uit het oog doen verliezen dat een niet te verwaarlozen deel van de immigratie volledig door de mazen van het net glipt. De weinige statistische gegevens betreffende de onwettige immigratie of de aanwezigheid van vreemdelingen die onwettig in ons land verblijven, zijn weinig betrouwbaar, heel onvolledig en laten in geen geval toe een bevredigend beeld te krijgen van dit fenomeen dat nochtans centraal staat in de politieke aandacht. De bewustwording van dit feit op Europees niveau is vandaag veralgemeend en we durven hopen dat dit op termijn praktische gevolgen zal hebben. De weinige statistische elementen die wel bestaan, stellen we elders afzonderlijk voor (zie 7.).

2. Wettelijke migratiestromen (immigratie en emigratie)

2.1. Evolutie en historisch perspectief

2.1.1. Immigratie en een historisch hoog migratiesaldo

Voor we dieper op de buitenlandse immigratie ingaan, willen we wijzen op de stijgende migratiebewegingen van zowel Belgen als buitenlanders.

Met iets meer dan 146.000 immigraties (Belgen en buitenlanders¹¹), was 2007 het jaar met het hoogste aantal geregistreerde internationale immigratie sinds er zo'n statistieken bestaan en vermoedelijk ook sinds het ontstaan van België (fig. 2.1). De vorige maxima werden in 1948 en in 1964 opgetekend na de ondertekening van akkoorden die de rekrutering van de buitenlandse arbeidskrachten moesten vergemakkelijken. In tegenstelling tot de vorige periodes met immigratiepieken, kan de huidige groei niet als conjunctureel worden beschouwd. De immigratie kent immers een bijna continue groei sinds halfweg de jaren 1980¹². Daar waar de vorige stijgingen van de instroom het gevolg waren van tijdelijke en bijzondere gunstige migratievoorwaarden, is de laatste groeifase van de immigratie een proces van lange duur dat volledig losstaat van een volutaristisch migratiebeleid.

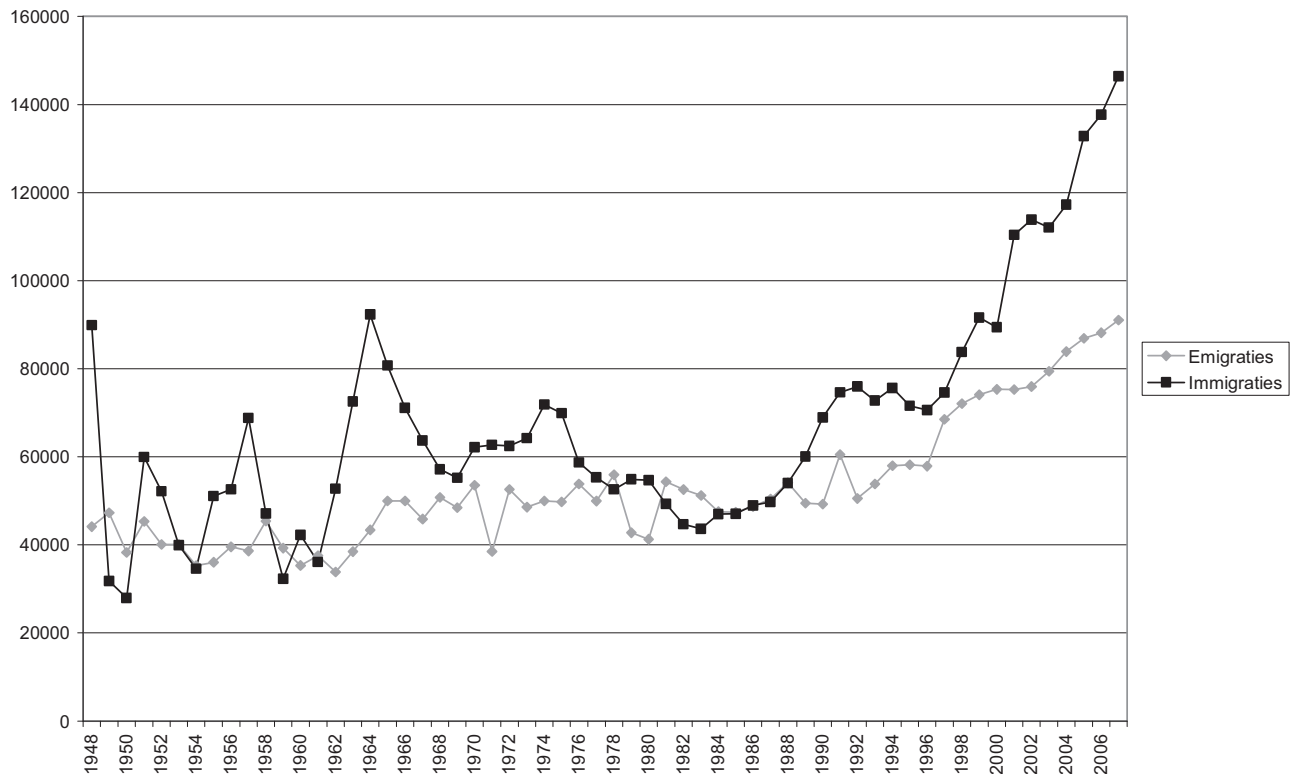
Tezelfdertijd lijkt de stijging van emigraties dezelfde tendens te volgen als de stijging van de immigratie. Sinds het midden van de jaren 1980 is het aantal vertrekken (Belgen en vreemdelingen) gestegen van ruim 40.000 naar meer dan 80.000 (fig. 2.1). Toch blijft het migratiesaldo ruimschoots positief (ongeveer 55.000 in 2008) en stijgt het sinds 1984. In 20 jaar tijd heeft het migratiesaldo rechtstreeks tot een groei van 471.000 inwoners geleid, kinderen van migranten die in België zijn geboren, niet meegeteld.

Over het algemeen kent België dus een sterke en stijgende internationale mobiliteit. Ook al zijn ze interessant voor de algemene Belgische demografie, toch moet men verder kijken dan enkel die totale migratiestromen van Belgen en vreemdelingen om de onderliggende mechanismen te begrijpen. Eerst is het noodzakelijk een onderscheid te maken tussen de immigratie- en emigratiestromen van Belgen en vreemdelingen.

¹¹ Rekening houdend met de erkende of geregulariseerde asielzoekers gegroepeerd binnen de categorie « registerwijzing » Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (verder in de tekst AD SEI genoemd), terwijl die gewoonlijk niet in aanmerking worden genomen.

¹² De daling in de statistieken uit de jaren 1990 is vooral te wijten aan het feit dat de asielzoekers uit de immigratiestatistieken zijn uitgesloten.

Figuur 2.1. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van buitenlanders (Belgen en vreemdelingen), 1948-2007¹³.

Bron : RR – AD SEI

2.1.2. De internationale mobiliteit en stijgende emigratie van Belgen

De instroom van vreemdelingen mag dan al veel aandacht krijgen, men mag evenwel niet vergeten dat ook de migratiebewegingen van Belgen die ons land verlaten of terugkeren niet te onderschatten zijn (fig. 2.2). Het is inderdaad zo dat in 2007 45.615 Belgen het land hebben verlaten en dat 36.484 het land (weer of voor de eerste keer) binnen zijn gekomen¹⁴. Belgen waren in 2007 dan ook goed voor ongeveer 25% van de geregistreerde immigranten en 50% van de emigranten (fig. 2.3).

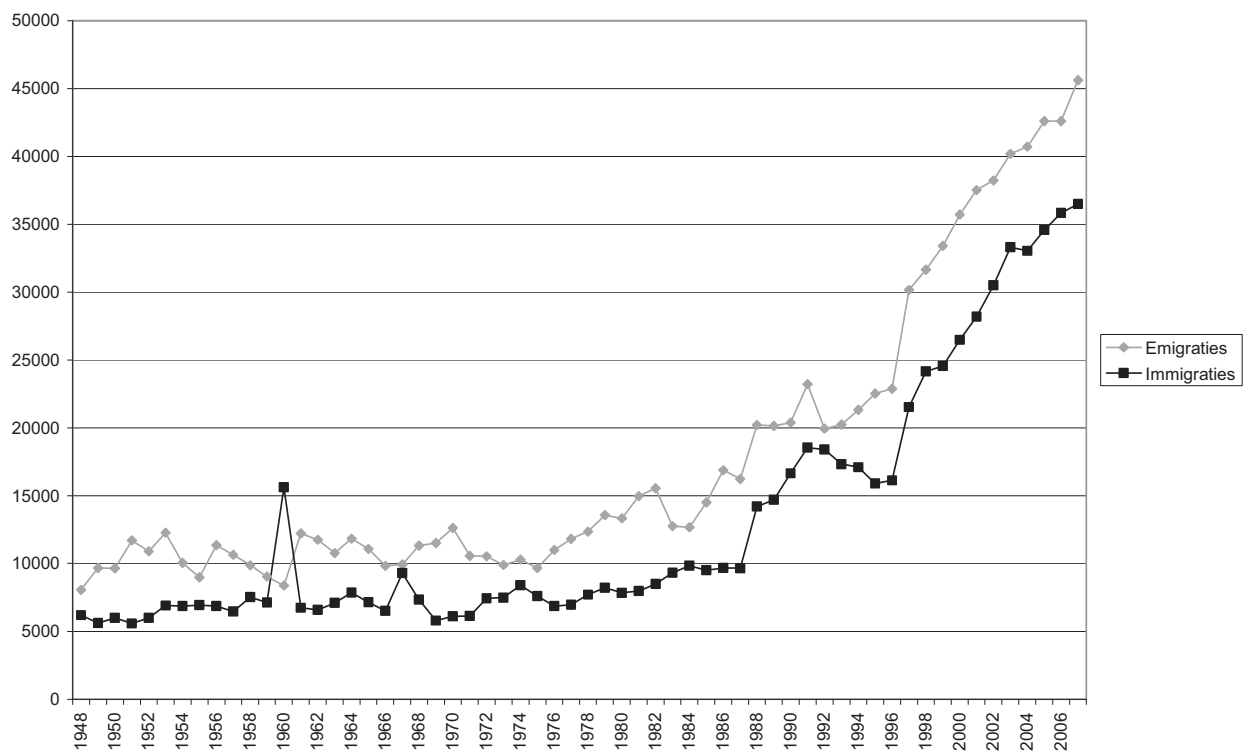
Op vandaag is België vooral een land van immigratie maar Belgen hebben ondanks alles toch ook de neiging om het land te verlaten. Dit negatieve migratiesaldo is geen nieuw fenomeen. Tot in de XIXde eeuw was België vooral een emigratieland, ook al wordt dit aspect soms wel

¹³ Vanaf 1988, hebben we de herinschrijvingen van de ambtelijk geschrapte personen in de immigraties meegerekend, en de ambtelijk geschrapte personen in de emigraties. De gepubliceerde cijfers in het “Jaarverslag Migratie 2007” nam in de emigraties enkel het geheel van de ambtelijk geschrapte personen en de herinschrijvingen op. Deze praktijk, die de realiteit beter weergeeft, verklaart de verschillen die kunnen voorkomen tussen de gegevens die wij reeds publiceerden in onze vorige rapporten. De erkende of geregulariseerde asielzoekers werden bij het aantal immigranten meegerekend, in tegenstelling tot de praktijken die AD SEI er sinds 1999 op nahoudt (de gegevens zijn voor de vorige periode niet beschikbaar).

¹⁴ De vertrekken die in aanmerking zijn genomen zijn deze die gebaseerd zijn op verklaringen van vertrek naar het buitenland alsook zij die gebaseerd zijn op ambtelijke schrappingen. Geschrapt die terug werden ingeschreven werden in aanmerking genomen onder de categorie binnenkomsten.

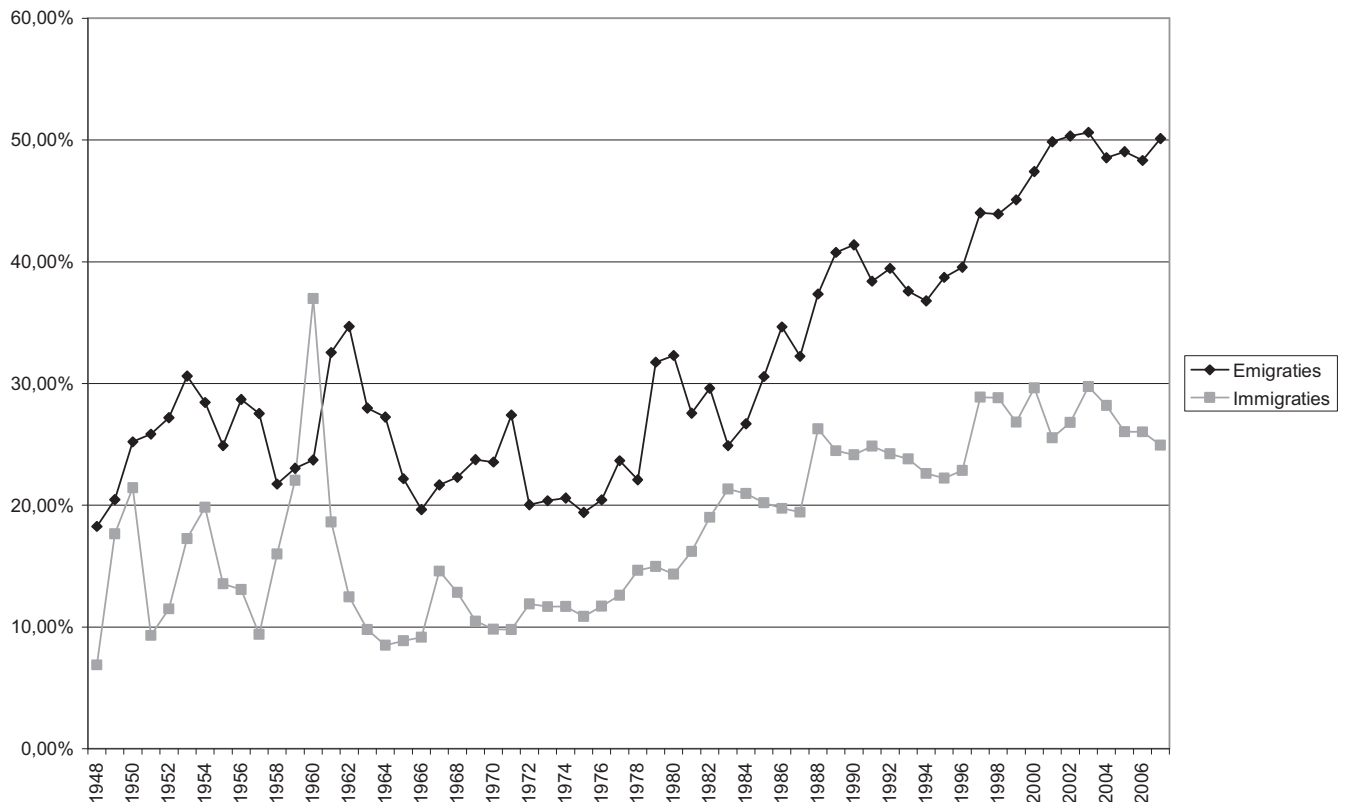
eens uit het oog verloren. (Morelli, 1998). De ontwikkeling van de vreemde immigratie uit de XXste eeuw krijgt alle aandacht maar dit betekent daarom niet dat er geen emigratie van Belgen meer bestaat. Wel integendeel. Sinds de Eerste Wereldoorlog lag het aantal Belgen dat het land verlaat steeds hoger dan het aantal Belgen dat naar België terugkeert (Dufrasne, 1943 ; Wattelar, 1988). Er zijn twee uitzonderingen. Met de crisis aan het begin van de jaren 1930, lag het aantal Belgen dat terugkwam hoger dan het aantal vertrekken en tijdens de jaren 1960 keerden ongeveer 16.000 Belgen terug als gevolg van de onafhankelijkheid van Kongo. Behalve enkele uitzonderlijke crisisperiodes, is de emigratie van Belgen dus een constant gegeven maar sinds de tweede helft van de jaren 1970 heeft die beweging zich nog sterker doorgezet.

Figuur 2.2. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van Belgen, 1948-2007

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.3. Aandeel van de Belgen in de internationale immigraties en emigraties met een invloed op België, 1948-2007

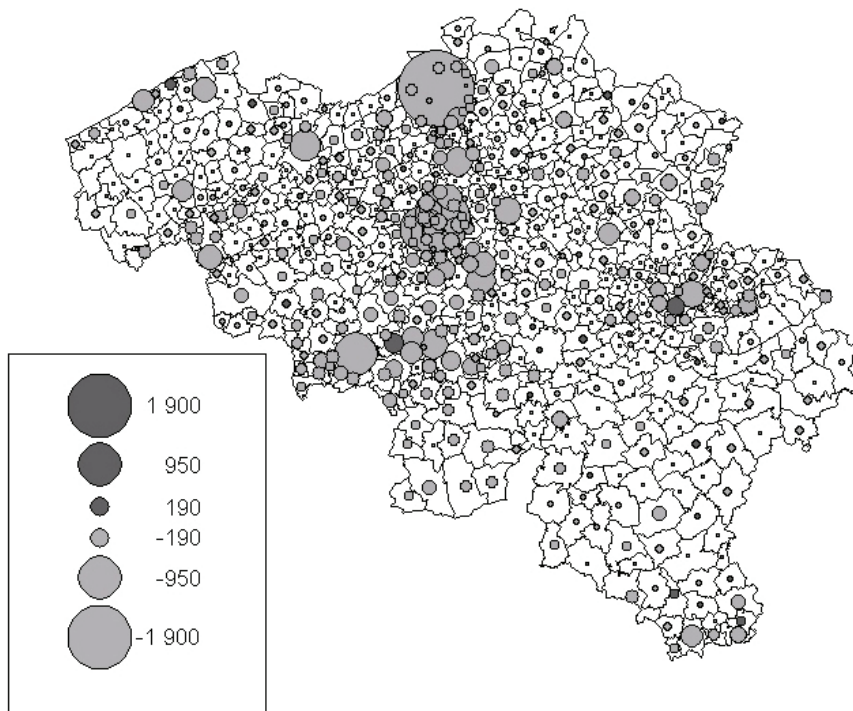

Bron : RR – AD SEI

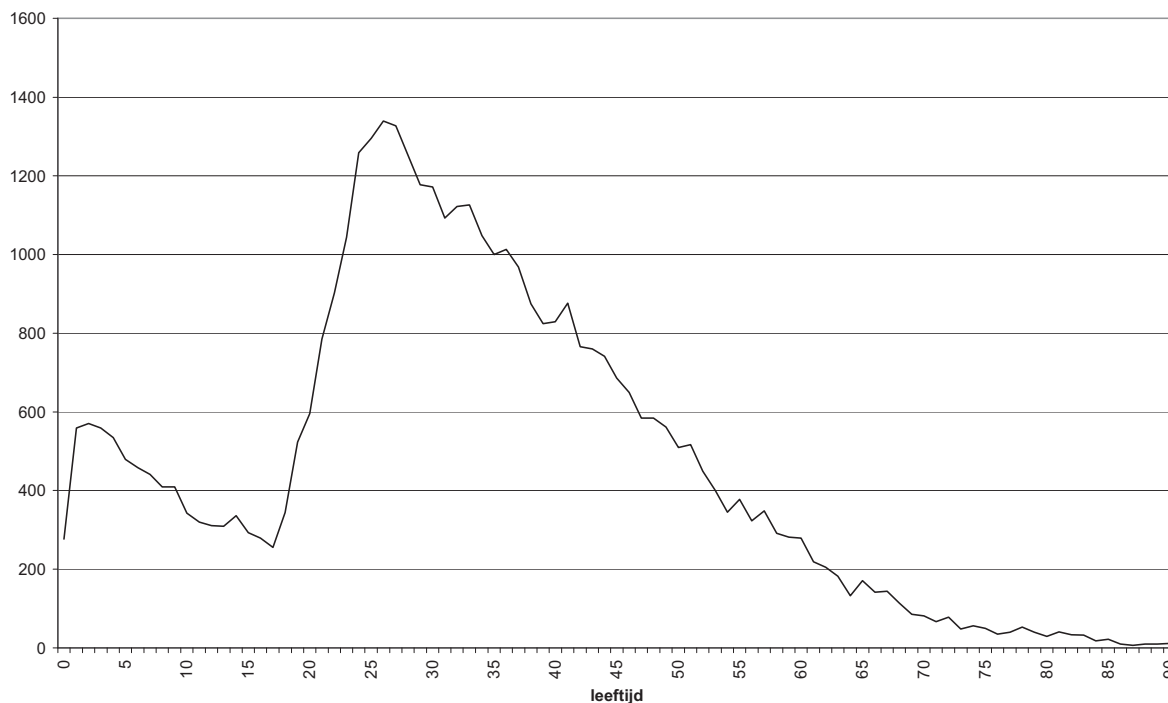
In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken, worden ongeveer alle gemeenten van het land door de Belgische emigratie getroffen (fig. 2.4). Slechts enkele gemeenten kennen een positief migratiesaldo voor wat de populatie met Belgische nationaliteit betreft. Nog steeds in tegenstelling tot de clichés, gaat het bij Belgen die vertrekken eerst en vooral om volwassenen op actieve leeftijd, meestal jonge mannen, maar ook koppels met kinderen en in mindere mate jonge gepensioneerden (fig. 2.5), wat grosso modo met de immigratieleeftijd van vreemdelingen overeenkomt. De vreemde immigratie speelt dus in termen van demografie ook een vervangende rol, o.m. op actieve leeftijd.

De omvang van de migratiebewegingen van de Belgen en vreemdelingen zijn niet rechtstreeks vergelijkbaar, ze mogen evenwel ook niet volledig los van mekaar worden gezien. Enerzijds wijst de steeds frequentere migratie van Belgen, net als de instroom van vreemdelingen, op een algemeen toenemende internationale mobiliteit met een stijgende impact op de Belgische samenleving. Anderzijds ligt hetzelfde proces aan de basis van het sterker worden van beide types internationale migraties, migraties van Belgen en migraties van vreemdelingen, namelijk de mondialisering. Ons verslag richt zich op de internationale migratie van vreemdelingen maar de groeiende internationale mobiliteit van de Belgen mag daarbij niet worden vergeten om het algemene kader te begrijpen waarin deze vreemde immigratie zich afspeelt.

Figuur 2.4 Migratiesaldo van de populatie met Belgische nationaliteit (2003–2007)

Figuur 2.5. Leeftijd van de Belgische migranten, 2005

Bron : RR – AD SEI

2.1.3. Een nooit geziene groei van de buitenlandse immigratie

Ook al hebben Belgen de neiging om het land te verlaten, toch blijft het totale migratiesaldo van België (Belgen en vreemdelingen inbegrepen) ruim positief dankzij de inbreng van de buitenlandse immigratie.

De instroom van het aantal vreemdelingen is historisch. In 2007 werden meer dan 109.000 buitenlandse immigraties geregistreerd¹⁵. Daarmee zitten we ver boven de vorige recordcijfers uit 1948 en 1964, wat om meer dan een reden opvallend is (fig. 2.6). In de periode na de oorlog en in de jaren 1960 was buitenlandse immigratie immers gewenst en georganiseerd door de overheid. Bovendien waren de vorige pieken eerder conjunctureel, terwijl deze stijgende buitenlandse immigratie, die allesbehalve het resultaat van de conjunctuur is, er een van lange duur is, aangezien het begin van de stijgende instroom halweg de jaren 1980 te situeren is.

Na de eerste oliecrisis in 1974 werd beslist een einde te stellen aan de arbeidsimmigratie met een duidelijke beperking van het aantal buitenlandse immigraties als gevolg, in die mate zelfs dat het migratiesaldo in 1982 en 1983 negatief was. In 1984 was de instroom evenwel weer groter dan de emigratie waardoor het migratiesaldo weer in evenwicht kwam. De modaliteiten van deze immigratiestijging zijn algemeen bekend en eerst en vooral toe te schrijven aan wat men de “gezinshereniging” heet. Enerzijds zijn er de reeds in België gevestigde vreemdelingen die vóór hun immigratie een deel van hun familie in het buitenland hebben achtergelaten, en van wie de familieleden het recht hebben om te immigreren. Anderzijds zijn er de reeds in België gevestigde vreemdelingen en Belgen die met vreemdelingen huwen, die daardoor het recht krijgen om zich in België te vestigen. De heropleving van immigratie in de jaren 1980 loopt gelijk met een heropleving van de immigratie van Europeanen, die ook door de crisis in de jaren 1970 was stilgevallen.

Vanaf het begin van de jaren 1990 neemt de instroom snel toe, niet enkel door de gezinshereniging en de Europese immigratie, maar ook als gevolg van een derde fenomeen: de spectaculaire toename van het aantal asielaanvragen sinds 1989. De daling van de asielaanvragen van 1994 tot 1997 leidt tot een tijdelijke beperking van de instroom, die nog wordt versterkt door het uitsluiten van de asielzoekers uit de immigratiestatistieken vanaf 1995 (de dalende instroom is van 1995 tot 1998 redelijk artificieel). En toch gaat de instroom vanaf 1998 weer sterk stijgen, waardoor we momenteel op een recordniveau zitten. Door het uitsluiten van de asielzoekers uit de statistiek is het moeilijk deze statistiek te gebruiken. Ze is immers op een officiële definitie van immigratie gebaseerd, die niet helemaal met de realiteit overeenkomt¹⁶. Dit « statistische achterpoortje » minimaliseert aanzienlijk de heropleving vanaf 1998, maar negeert vooral een belangrijk feit : de massale instroom van asielzoekers van 1998 tot 2001. 2001 was met bijna 40.000 geregistreerde asielzoekers vermoedelijk een piekjaar in termen van internationale immigratie. Na deze piek is de instroom wat gaan liggen met een nieuwe opvallende stijging in 2005 als gevolg van de uitbreiding van de Europese Unie en de opvallende stijging van de stromen, vooral vanuit Polen.

¹⁵ Inclusief de bewuste wijzigingen van de registers die overeenkomen met het verkrijgen van een verblijfsbewijs door asielzoekers na een erkenning als vluchteling, wat het verschil in schatting verklaart t.o.v. het officiële door de AD SEI gepubliceerde cijfer.

¹⁶ AD SEI houdt bij de berekening geen rekening met de vluchtelingen die in de immigratiestromingen zijn erkend, maar brengt ze onder in de categorie « aanpassing » onder de administratieve benaming « verandering van register ». We zijn er in geslaagd ze in bepaalde grafieken op te nemen, die duidelijk zijn geïdentificeerd (figuren 2.1, 2.6 en 2.7.) om een meer realistisch beeld van de situatie te geven.

Figuur 2.6. Evolutie van het aantal immigraties en emigraties van buitenlanders, 1948-2007 (excl. niet erkende of geregulariseerde asielzoekers)¹⁷

Bron : RR – AD SEI

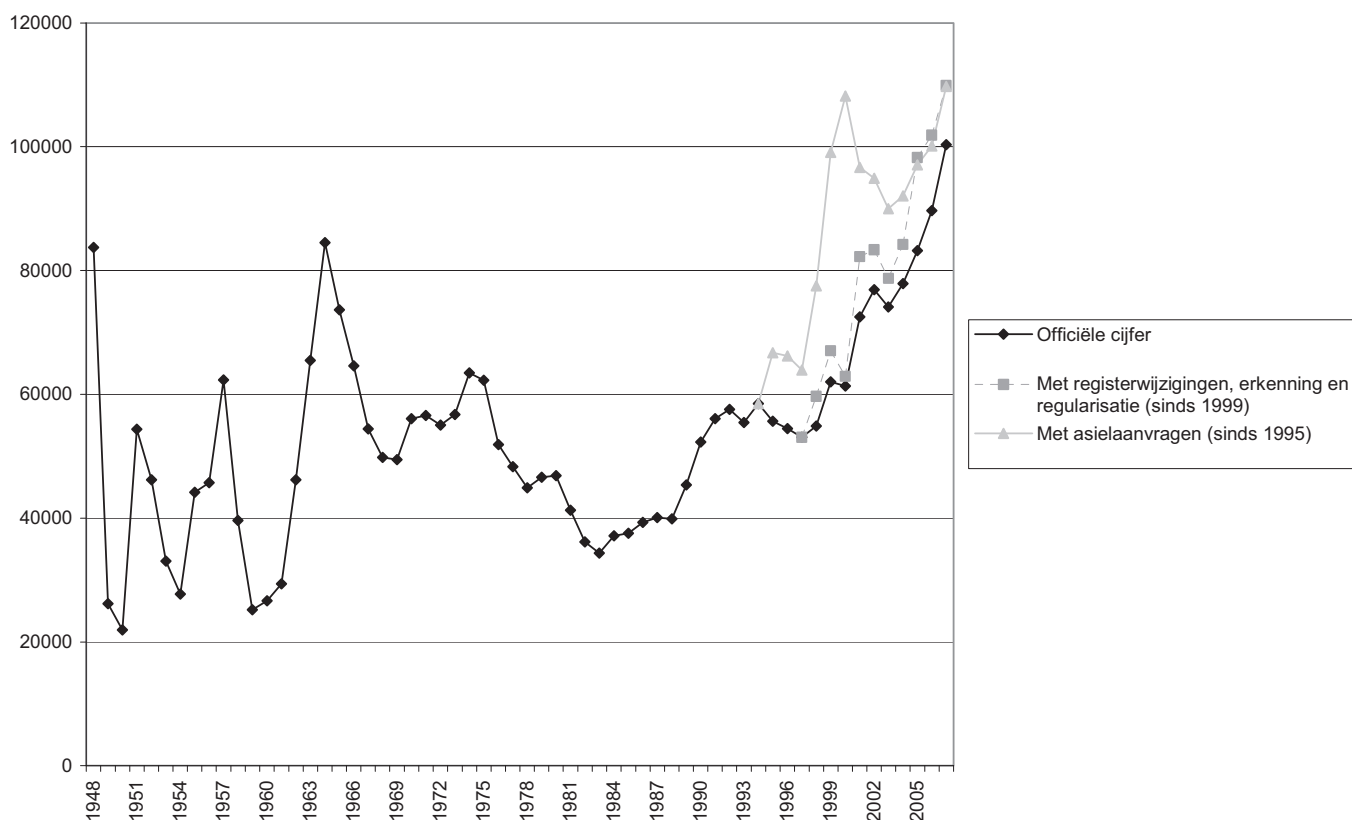
Om een beter idee te krijgen van de evolutie, kunnen we een poging doen om de evolutie van de totale instroom te schatten, door het aantal nieuwe asielzoekers via de officiële statistiek (fig. 2.7, lichtgrijze curve) bij de geregistreerde immigraties te voegen. Men kan de immigratie ook inschatten door geen rekening te houden met de asielzoekers maar wel met de asielzoekers die een verblijfbewijs ontvangen, nl. zij die erkend zijn of op een of andere manier zijn geregulariseerd (fig. 2.7, grijze curve). Men kan er immers vanuit gaan dat asielzoekers niet over een duurzaam verblijfbewijs beschikken en ze dus niet systematisch in de statistiek moeten worden opgenomen, maar ze zouden minstens moeten worden meegerekend in de migratiestromen wanneer ze een meer stabiel statuut verkrijgen. In beide gevallen zien we dat de officiële statistiek sinds 1995 een uiterst vertekend beeld geeft van de reële immigratiestromen (fig. 2.7, zwarte curve). Door de asielzoekers op te nemen van zodra ze hun aanvraag indienen komt de statistiek met de onmiddellijke migratierealiteit overeen. Door enkel rekening te houden met de aanvragers die een stabiel statuut verkrijgen, kan de impact van de « ongegronde » asielaanvragen worden beperkt, waarbij tegelijk de asielaanvragers die een duurzaam verblijfbewijs verkrijgen worden opgenomen. Het gevolg is dan wel dat de aankomstdatum vertekend is, die niet dezelfde is als de datum van erkenning

¹⁷ De erkende of geregulariseerde asielzoekers werden bij het aantal immigranten meegerekend, in tegenstelling tot de praktijken die AD SEI er sinds 1999 op nahoudt (de gegevens zijn voor de vorige periode niet beschikbaar). Het saldo van de ambtshalve geschrapt en heringeschrevenen die ambtshalve zijn geschrapt werd bij de emigraties meegerekend.

van het vluchtelingenstatuut of regularisatie. Deze datum kan een heel stuk verwijderd liggen van de datum van reële immigratie¹⁸.

Jammer genoeg zullen we verderop in dit werk geen rekening kunnen houden met de asielzoekers om de migratiestromen, de vreemde populaties of van vreemde afkomst te karakteriseren, de gegevens over de asielzoekers zijn immers veel beperkter dan de gegevens die we over vreemdelingen die geen asielzoeker zijn hebben¹⁹.

Figuur 2.7. Schatting van de evolutie van het aantal buitenlandse migraties al naargelang asielzoekers al dan niet worden opgenomen, 1948-2007

Bron : RR – AD SEI – Wachtregister – Dienst Vreemdelingenzaken

¹⁸ De tussenperiode tussen aankomstdatum en datum van het verkrijgen van een duurzaam statuut verklaart het feit dat men voor het jaar 2005 een grotere instroom telt indien men rekening houdt met de erkende vluchtelingen en de geregulariseerde asielzoekers. Deze schatting ligt hoger dan die die we verkrijgen door rekening te houden met alle asielzoekers. De vluchtelingen en de in 2007 erkende of geregulariseerde asielzoekers komen gedeeltelijk uit de groep asielzoekers die de jaren daarvoor asiel hadden aangevraagd tijdens dewelke er meer asielaanvragen werden opgetekend ...

¹⁹ De exacte kenmerken van de aanvragers zijn niet goed gekend. Vooral het aantal hangende aanvragen wordt slecht ingeschat en wanneer dat al het geval is, dan beschikt men slechts over een totaal aantal hangende dossiers zonder mogelijkheid de kenmerken te kennen van de aanvragers van wie de aanvraag lopende is. Zonder juiste kennis over de hangende aanvragen, is het niet mogelijk in de berekening van de indicatoren die betrekking hebben op de vreemdelingen die in het land verblijven, rekening te houden met de asielzoekers.

2.1.4. Een her-emigratie en relatief lage terugkeer van vreemdelingen

Het proces van her-emigratie (vertrek van een migrant naar het buitenland) en dat van de terugkeer werd kwantitatief slechts heel zelden grondig onderzocht (Cassarino, 2004), terwijl het bevorderen van die « terugkeer » lange tijd politiek naar voor werd geschoven als een mogelijke oplossing voor een aantal immigratiegebonden problemen.

De instroom van vreemdelingen is sinds het begin van de jaren 1980 opnieuw sterk toegenomen, het aantal vreemdelingen dat opnieuw vertrekt is daarentegen relatief gering (fig. 2.6). Op lange termijn, blijven de vertrekken van vreemdelingen relatief stabiel, met een lichte stijging sinds het begin van de jaren 1990. De stijging van dat aantal vertrekken blijft een matige stijging die bij lange na niet de reële explosie van de binnenkomsten compenseert.

De redenen voor deze stagnatie in de terugkeer zijn divers en al naargelang het standpunt van de auteurs, ook vaak tegenstrijdig. Om te beginnen blijft het verschil in levensstandaard tussen de traditionele emigratielanden en België hoog, waardoor emigratie nog steeds aantrekkelijk blijft en de terugkeer van migranten veel minder. Bovendien gaan bepaalde immigraties reeds ver in de tijd terug, heeft er zich een tweede generatie (personen met geïmmigreerde ouders, die in België zijn geboren) en zelfs derde generatie ontwikkeld, waardoor een terugkeer voor migranten en hun nakomelingen minder evident is, ook al gaan ze soms nog naar hun land van herkomst terug. De moeilijkheden bij de immigratie hebben ongetwijfeld een pervers effect, dat door een ongegronde angst de terugkeer afremt, terwijl het recht op terugkeer naar België voor een aantal categorieën vreemdelingen die beslissen het land te verlaten heel dikwijls bij wet is vastgelegd.

Zowel in termen van emigratie als van immigratie moet het falen worden vastgesteld van een beleid dat de instroom wil beperken en de omvang van de terugkeer van migranten overschat. Met een lage emigratie en een toenemende immigratie is het migratiesaldo van de vreemde populatie ruim positief en stijgend.

Terugkeer en verwijderingen : verwarren van de termen

Wanneer we het over « terugkeer » hebben, verwijzen we naar het proces van terugkeer van migranten die hier wettig verblijven en die het land verlaten, of die verondersteld zijn het land te hebben verlaten als gevolg van het niet verlengen van een verblijfstitel. In een bepaalde administratieve taal en in de vakliteratuur over illegale immigratie, wordt de term « terugkeer » volgens ons verkeerdelijk gebruikt om de gedwongen of begeleide terugkeer van vreemdelingen die hier onwettig verblijven aan te duiden. Om geen amalgaam te maken tussen immigratie en onwettig verblijf, zal deze tweede betekenis van de term « terugkeer » in dit verslag niet worden gebruikt en in een ruimere zin moet die ook worden vermeden. Het fenomeen dat door deze tweede betekenis wordt bedoeld zal daarentegen in het tweede deel van het verslag over de statistieken van de situaties van onregelmatig verblijf worden behandeld.

2.1.5. Een Europese immigratie ondanks de evoluties en percepties

2.1.5.1. Overzicht

In 2007 zijn vier nationaliteiten prominent aanwezig. Het gaat om Fransen, Nederlanders, Polen en Marokkanen die respectievelijk 13%, 12%, 10% en 8% van de buitenlandse toestroom vertegenwoordigen. Andere nationaliteiten, zoals Duitsers, Roemenen en Turken, vertegenwoordigen slechts 4% van de totale instroom. Daarna volgen zowat alle mediterrane EU-lidstaten en ten slotte de Britten en Amerikanen. Met uitzondering van Marokko en Turkije zijn vooral EU-landen of landen met eenzelfde economisch niveau als de Verenigde Staten verantwoordelijk voor het leeuwendeel van de migratiestromen. De ontwikkeling van specifieke stromen uit bepaalde opkomende economieën als India en China is eveneens te noteren.

In tegenstelling tot wat wordt aangenomen, betreft immigratie de laatste jaren vooral onderdanen uit EU-lidstaten (fig. 2.8). Zo ging het bij de 93.345 immigraties in 2007²⁰, om 59.025 onderdanen uit EU-lidstaten (62%) en die migranten komen vooral uit de 15 oude lidstaten van de Europese Unie zoals die tot 2004 bestond (38.447, of 41% van de volledige instroom). Het aandeel van de onderdanen van de lidstaten die in 2004 tot de Unie zijn toegetreden blijft evenwel stijgen zonder ophouden (in 2006 waren de nieuwe Lidstaten goed voor 10% van het totaal der binnenkomsten, in 2007 goed voor 12%). De onderdanen van Roemenië en Bulgarije, die toetraden in 2007, verdubbelden hun binnenkomsten tussen 2006 en 2007, stijgende van 5% tot 8% van het totaal aantal binnenkomsten. De stijging van deze bepaalde migratiestroom na deze recente uitbreiding van de Europese Unie is de laatste jaren opvallend. Het gaat vooral om Polen en in iets mindere mate om Roemenen en Bulgaren, waarbij het nog te vroeg is om zich definitief uit te spreken over het effect van de toetreding van deze landen tot de EU op de migratiestromen uit deze landen. Voegen we er aan toe dat dankzij deze stijging, de migratiestromen uit die nieuwe Lidstaten, in 2007 belangrijker waren dan de binnenkomsten uit Afrika.

De niet communautaire immigratie is het laatste decennium weliswaar sterk gestegen, toch mag de toename van de immigratie binnen de Unie, die minder als dusdanig wordt ervaren, niet worden onderschat. Sinds 2000 is de groei van de communautaire immigratie (zowel oude als nieuwe lidstaten) in absolute cijfers immers hoger dan de niet communautaire immigratie (fig. 2.9)²¹.

Na Europa is Afrika het tweede continent waar nieuwe migranten vandaan komen. In tegenstelling tot wat algemeen wordt aangenomen blijven de migratiestromen vanuit Afrika, behalve Marokko en enkele landen zoals Congo (D.R.C.) of Algerije beperkt en leiden ze niet tot een opvallende legale immigratie. Het feit echter dat de asielzoekers niet worden meegerekend, beperkt op een kunstmatige manier het aandeel van de Afrikanen die een groot deel van de asielzoekers uitmaken.

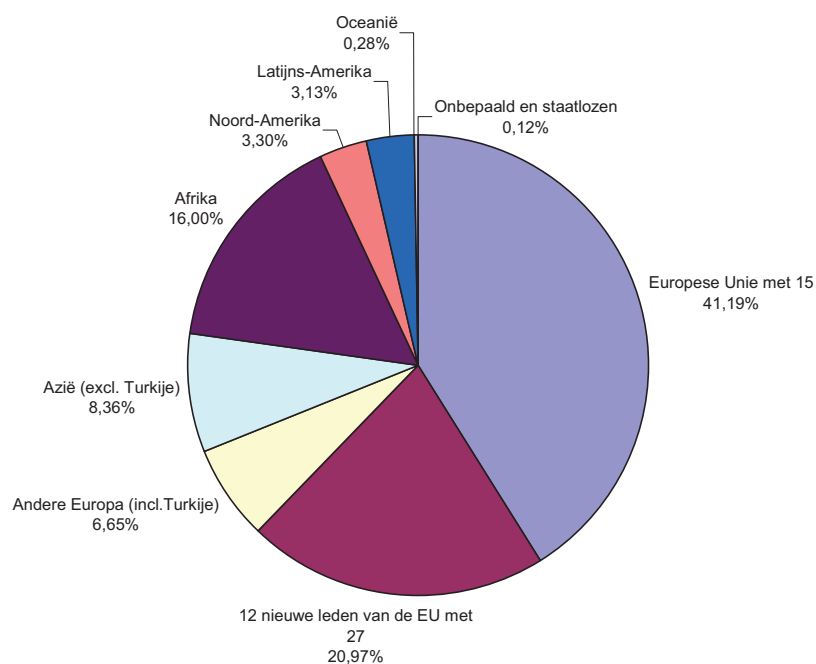
²⁰ Het gaat om 93.345 immigraties van vreemdelingen waarvan de nationaliteit werd bepaald. Er is een groep getiteld "andere" die erkende vluchtelingen of geregulariseerde asielzoekers omvat evenals terugkomsten van specifieke vreemdelingen (zij die hun vertrek niet hadden gemeld) en van wie nog de nationaliteit wordt onderzocht. Deze zijn niet inbegrepen in het totale aantal van figuur 2.8.

²¹ Het feit dat met de asielzoekers geen rekening wordt gehouden heeft uiteraard een invloed op de verdeling.

Ook een spectaculaire toename van de nieuwe Aziatische migranten (Turken uitgezonderd) is redelijk opvallend met grote contingenten migranten uit India, China, Japan, Thailand, Pakistan, de Filippijnen ... De Chinese migratie, die helemaal in het begin van de jaren 2000 sterk gestegen was, daalde tussen 2003 en 2005 om vanaf 2006 licht te stijgen en vanaf 2007 weer licht te dalen. Deze heterogene groep nieuwe Aziatische migranten is bijzonder interessant. Ook al krijgt deze groep weinig aandacht van media en onderzoekers²², toch ontwikkelt hij zich razendsnel.

²² Een studie toont het belang van die nationaliteiten aan binnen het kader van huwelijksmigraties (Pauwels et al., 2007).

Figuur 2.8. Geregistreeerde immigraties: verdeling per grote nationaliteitengroepen in 2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

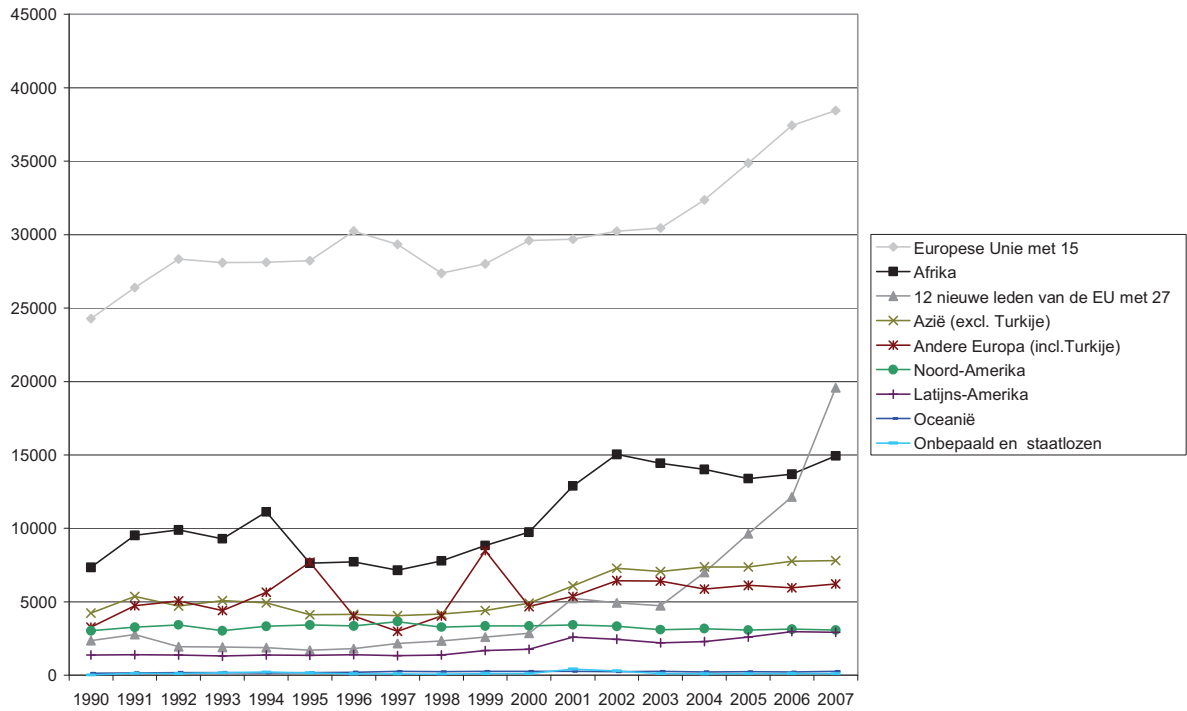

Bron : RR – AD SEI

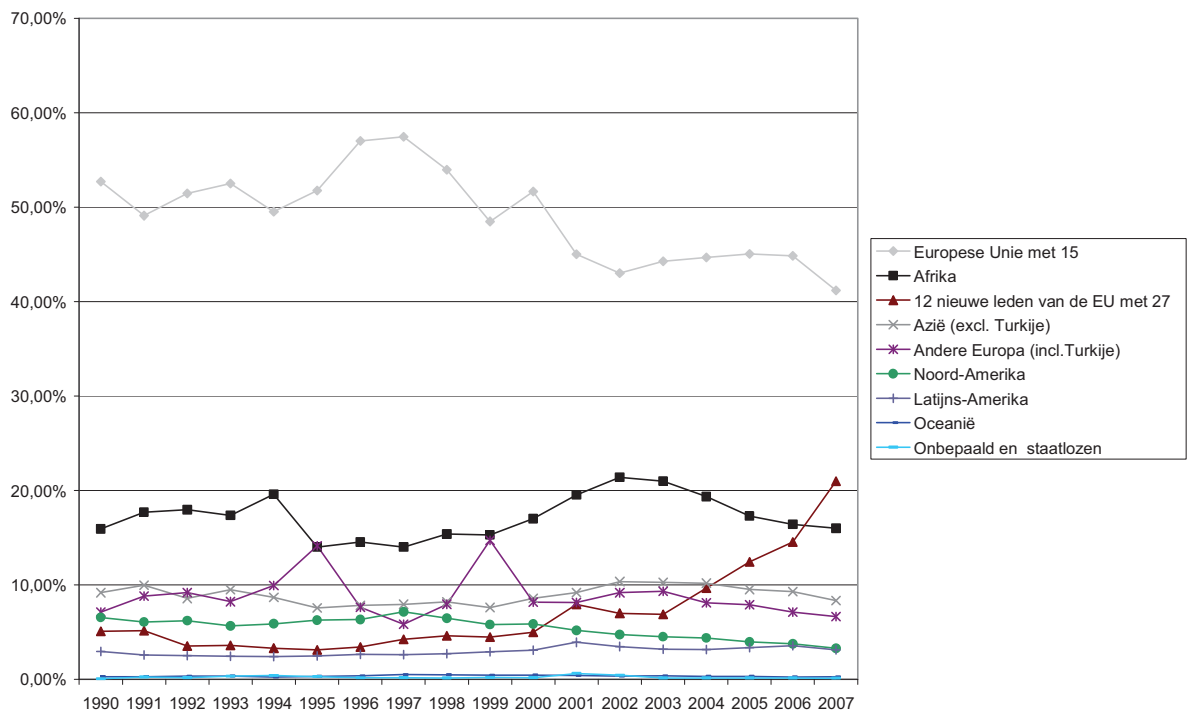
Figuur 2.9. Evolutie per geregistreeerde grote nationaliteitengroepen, 1990-2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen sinds 1995)²³

A. Absolute cijfers

²³ Vanaf 2007 heeft AD SEI hun manier om de immigraties per nationaliteit te berekenen gewijzigd. De herinschrijvingen van de ambtelijk geschrapte personen worden aan de immigraties toegevoegd en de ambtelijk geschraptten aan de emigraties. Hetgeen, in vergelijking met de oude methode, een stijging van het aantal immigraties en emigraties als effect zal hebben, zonder weerslag te hebben op het migratiesaldo.

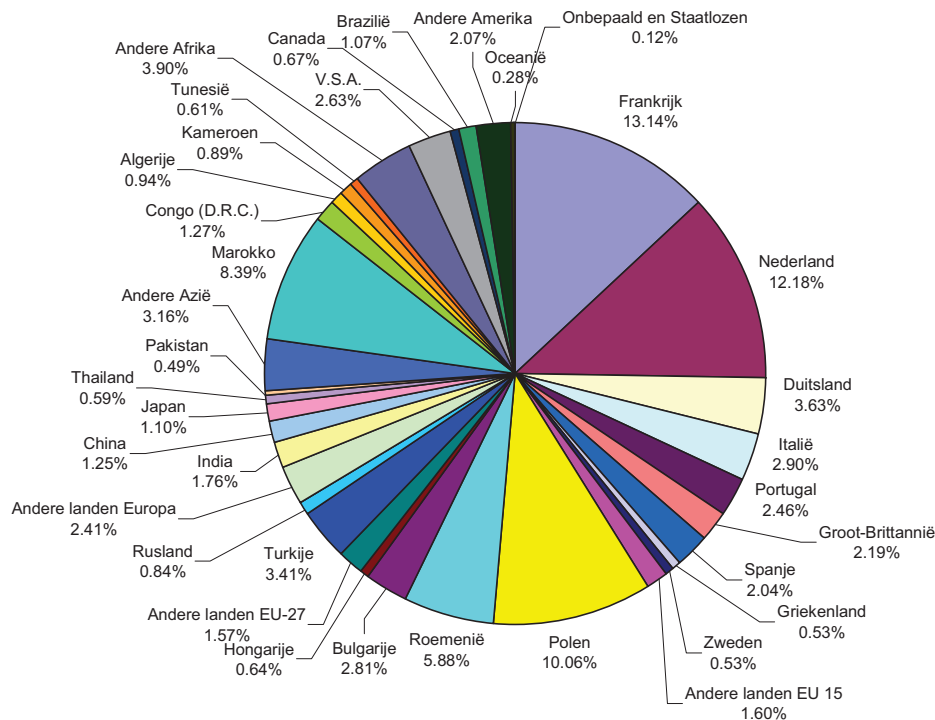

B. in percent

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.10. Nationaliteit van de geregistreerde immigraties in 2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Bron : RR – AD SEI

2.1.5.2. Een sterke Europese immigratie²⁴ die verandert

De jaren 1990 en het begin van het millennium stonden in het teken van de terugkeer van migranten uit Centraal- en Oost-Europa en bij de meeste Europese immigraties gaat het op vandaag nog altijd om onderdanen uit de 15 oude lidstaten van de Europese Unie (fig. 2.11 en tab. 2.1tab. 1.1). Eind jaren 1990 en met uitbreiding in mei 2004 is de stroom uit de nieuwe lidstaten en vooral uit Polen sterk gegroeid. Met de toetreding van Roemenië en van Bulgarije in 2007 zijn de binnenkomsten van uit die landen opmerkelijk gestegen. Toch blijven die stromen redelijk beperkt in vergelijking met de instroom uit de oude lidstaten van de Europese Unie. De Europese immigratie afkomstig uit landen die geen deel van de Unie uitmaken, neemt meer chaotische vormen aan. De voornaamste stroom vanuit Turkije is traditioneel de enige niet communautaire stroom. Toch viel er in de jaren 1990 een stagnatie vast te stellen. De jaren 1990 werden eveneens gekenmerkt door een sterke instroom van asielzoekers op het ogenblik dat de crisissen in Bosnië en Kosovo het hevigst waren, nl. in het begin en aan het einde van het decennium. Die instroom blijft echter maar tijdelijk en beperkt vergeleken met de continue “golven” communautaire migratie. Deze instroom van asielzoekers wordt vanaf 1995 wat vertekend door het uitsluiten uit de statistieken van de asielzoekers (fig. 2.11).

²⁴ In alle tabellen en grafieken valt Turkije binnen de categorie « Europa », conform het statistische gebruik en de classificaties die binnen de Belgische (AD SEI) en de Europese (Eurostat) statistiek worden gehanteerd. We zijn er ons van bewust dat deze classificatie tot controverse kan leiden. Om alle verwarring te vermijden, hebben we beslist een onderscheid te maken tussen onderdanen van de Europese Unie en onderdanen uit de rest van de wereld. In de mate van het mogelijke hebben we ook gepoogd de specifieke situatie van Turkije apart te behandelen.

De vier buurlanden (Frankrijk, Nederland, Duitsland en Luxemburg) nemen 42% van de Europese immigraties voor hun rekening (fig. 2.12). Deze migratie over korte afstand evolueert snel en betreft meer dan gewone migratie langs de grenzen. De toename van de migratiestromen vanuit Frankrijk en Nederland is perfect te vergelijken met de niet-Europese stromen. De stroom van immigratie vanuit Frankrijk bereikte reeds pieken tijdens de jaren 1960 maar tijdens de crisis van de jaren 1970 kwam daar verandering in. Op vandaag heeft die instroom opnieuw een historisch niveau bereikt (meer dan 12.200 inwijkelingen in 2007) waardoor het meteen de belangrijkste immigratiestroom is (fig. 2.13). In het geval van de Nederlanders (fig. 2.14) is de groei meer lineair maar daarom niet minder opvallend. De instroom vanuit Nederland komt op de tweede plaats inzake wettelijke immigratie naar België met haast evenveel Nederlanders als Fransen die zich hier komen vestigen, ver voor de immigratie vanuit Marokko (iets meer dan 11.300 in 2007).

Naast de buurlanden komt er ook een groot deel van de migraties vanuit andere lidstaten van de Europese Unie met als voornaamste landen Italië, Groot-Brittannië, Portugal en Spanje. De enige nieuwe migratiestromen die zich de laatste jaren opvallend hebben doorgezet zijn die vanuit Polen (instroom van iets meer dan 9.393 personen in 2007), Roemenië (5.491 personen) en Bulgarije (2.625 personen). Het is dus passend de belangrijke toename van de immigratie uit de nieuwe Lidstaten van de Unie nogmaals te onderstrepen. Om een idee van haar grootte-orde mee te geven, voor hun toetreding in 2003, was de totale omvang van de instroom van uit de – twaalf – landen die Nieuwe Lidstaten worden genoemd, goed voor 7% van het totaal van de binnenkomsten van vreemdelingen terwijl in 2007 hun aandeel goed is voor 21%. Hoewel het toch nog te vroeg is om de impact hiervan te evalueren en de verdere evolutie ervan te bepalen, de vaststelling dringt zich op dat de stijgende toename van binnenkomsten van onderdanen van de nieuwe lidstaten onmiskenbaar is (het gaat voornamelijk om Polen, Roemenen en Bulgaren).

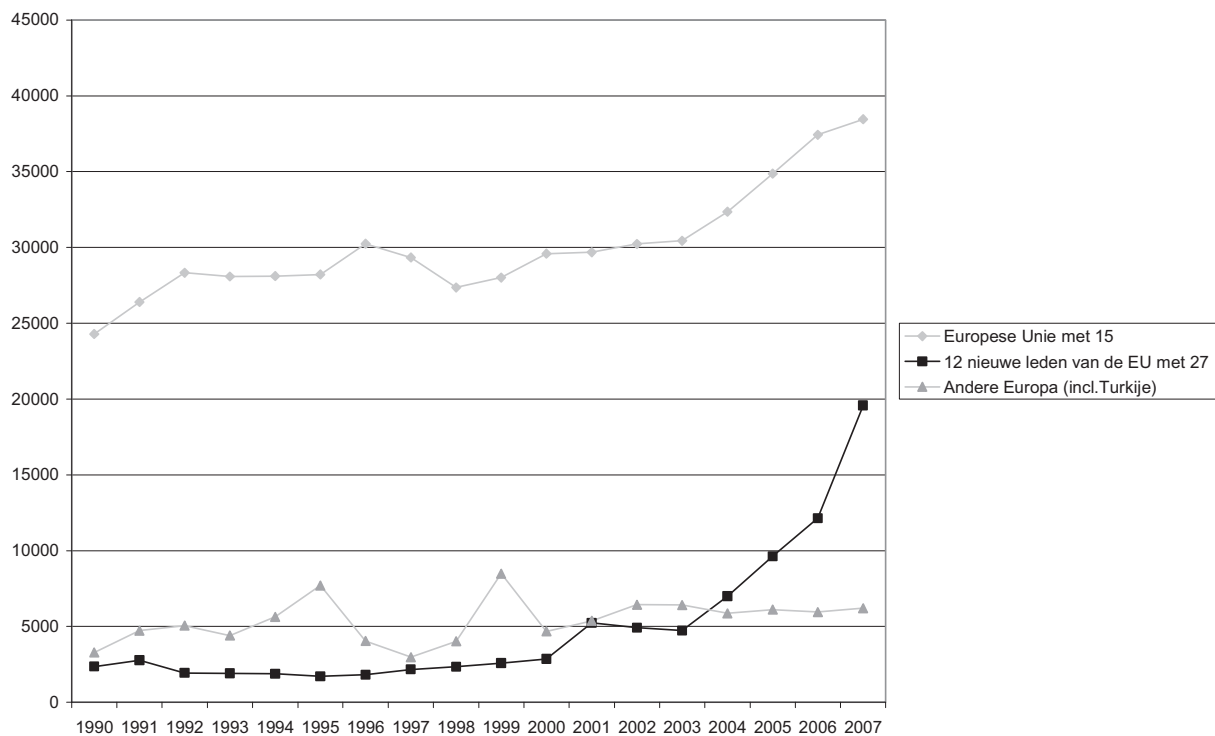
De Turkse immigratie blijft, het gaat immers nog steeds om de tweede niet-communautaire instroom. Terwijl de instroom van Marokkanen en Turken aan het begin van de jaren 1990 ongeveer gelijk was, is de Turkse migratie veel trager gaan stijgen dan het gemiddelde (fig. 2.15) en in procenten zelf gaan stagneren (fig. 2.16). Uiteraard heeft de bias die met de uitsluiting van de asielzoekers sinds 1995 samenhangt, een impact voor de Turken gehad²⁵, terwijl die geen invloed heeft gehad op andere stromen, zoals de stroom vanuit Marokko. Dit verschil alleen is evenwel geen voldoende uitleg voor het verschil in dynamiek. De Turkse asielaanvragen zijn op vandaag immers gering. Terwijl er voor de Marokkanen een duidelijke stijging is, is er bij de Turken sprake van een stagnatie.

We mogen dus algemeen stellen dat de Europese immigratie sterk blijft. Ook al ondergaat de migratie wijzigingen, toch is migratie vooral uit de buurlanden afkomstig en blijft het ritme waarop de wijziging zich doorzetten relatief matig. De nieuwe instromen uit Polen en Roemenië, en, in iets mindere mate uit Bulgarije, kenmerken zich door hun dynamiek en verdienen het nader onderzocht te worden. Ze stijgen met een opvallend ritme, op dit ogenblik besluiten trekken over de toekomst van die instroom zou wel nog voorbarig zijn.

Figuur 2.11. Evolutie per grote nationaliteitengroepen van de Europese immigraties, 1990-2007

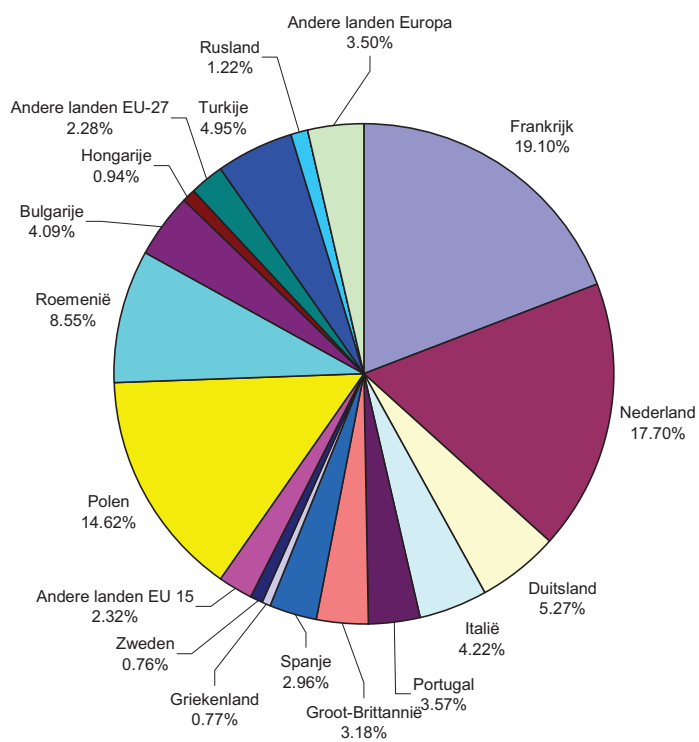
²⁵ De terugval van de Turkse immigratie in 1995 en de omkering van de tendens (fig. 2.15 et 2.16) geeft een goed beeld van de bias.

(excl. asielzoekers en vluchtelingen)

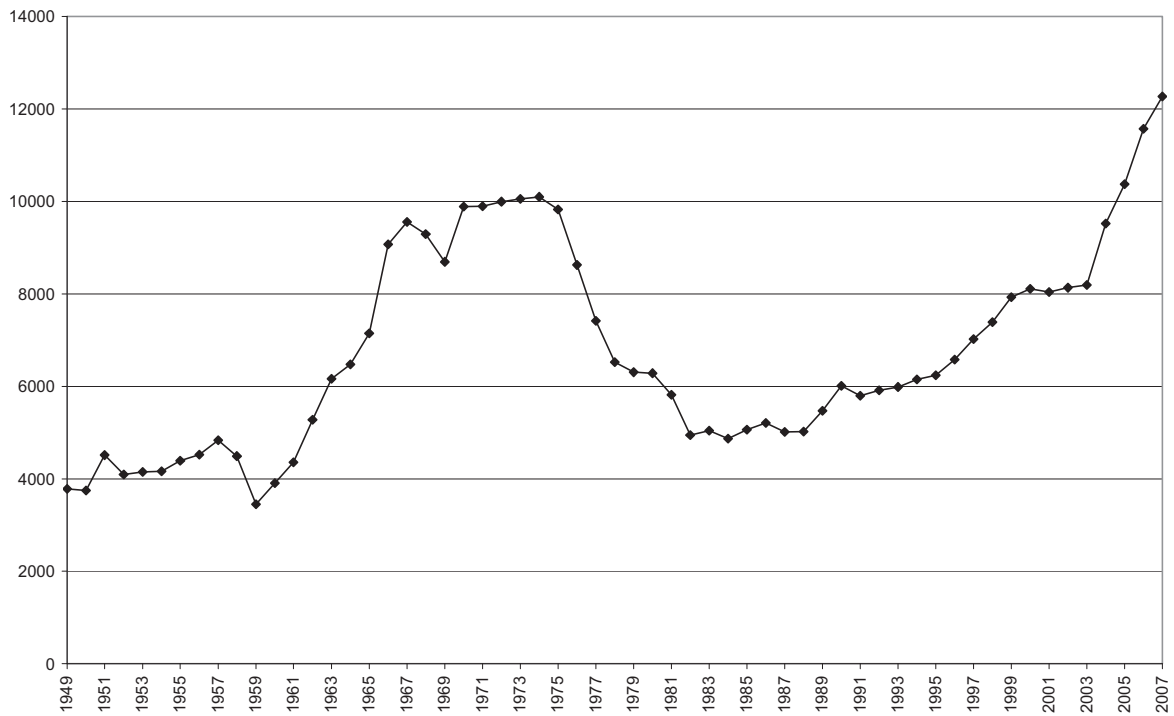
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.12. Voornaamste nationaliteiten van Europese migranten, 2007
(excl. asielzoekers en vluchtelingen)

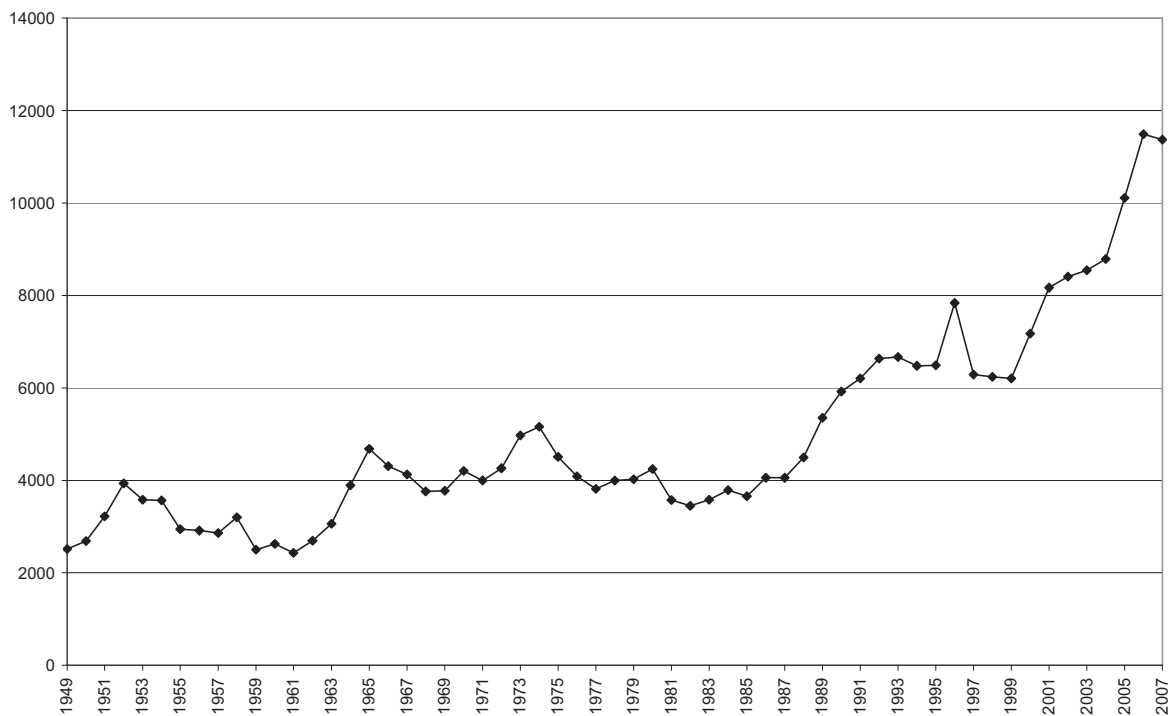
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.13. Evolutie van de immigraties van Fransen, 1949-2007

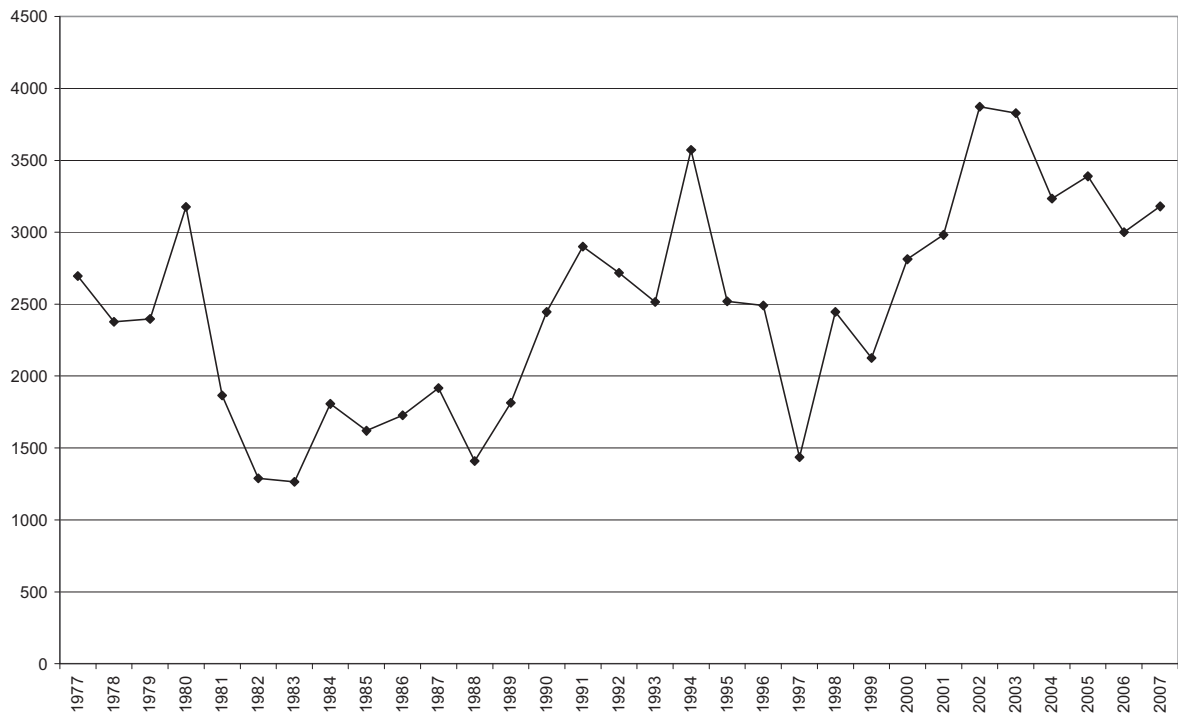
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.14. Evolutie van de immigraties van Nederlanders, 1949-2007

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.15. Evolutie van de immigraties van Turken, 1977-2007, (absolute cijfers / excl. asielzoekers en vluchtelingen vanaf 1995)

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.16. Evolutie van het aantal Turken in de immigratie van 1990 tot 2007
(en % / excl. asielzoekers en vluchtelingen vanaf 1995)

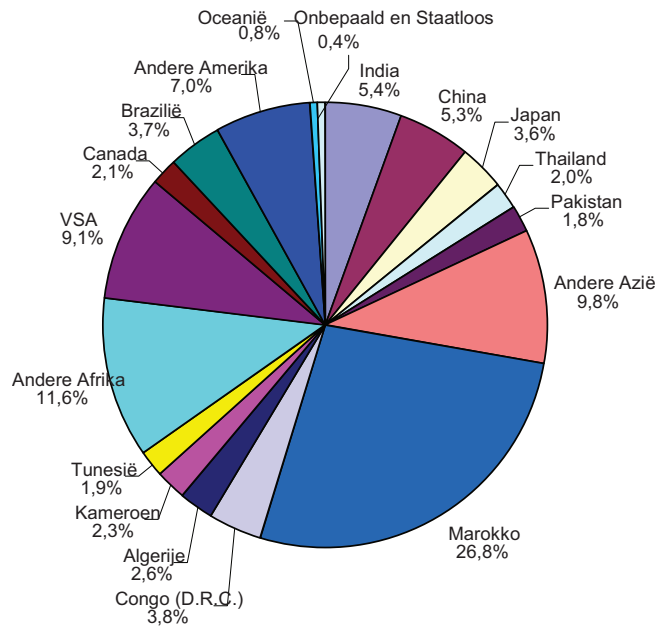
Bron : RR – AD SEI

2.1.5.3. Een hernieuwde niet-Europese immigratie

Typisch voor de niet-Europese immigratie is eerst en vooral de Marokkaanse immigratie die een veel grotere plaats inneemt dan de andere met iets meer dan 8% van de totale instroom en 27% van de niet-Europese instroom (fig. 2.17, 2.18 en 2.19). Deze immigratie uit Marokko is voor België intussen een migratie die ver in de tijd teruggaat aangezien ze al meer dan 40 jaar een van de belangrijkste migratiestromen is. Net als voor de andere immigraties, heeft ze sterk onder het einde van de arbeidsmigratie te lijden gehad, om halverwege de jaren 1980 geleidelijk aan opnieuw toe te nemen. In tegenstelling tot andere immigraties, werd het einde van de jaren 1990 getekend door een sterke stijging van de instroom (fig. 2.18 en 2.19), die we bij weinig andere groepen terugvinden. Voor deze heropleving zijn verschillende redenen. Eerst en vooral is er de impact van de uitsluiting van de asielzoekers waardoor, door het penaliseren van andere nationaliteiten, de Marokkaanse immigratie meer opvalt, die nooit op deze basis is gefundeerd. De voornaamste oorzaak is een heropleving van de gezinshereniging. In een tweede fase werd die trouwens nieuw leven ingeblazen na de regularisatiecampagne in 1999. Toch verklaart die campagne niet alles aangezien de heropleving van de Marokkaanse immigratie van veel vroeger dateert. Het in stand houden van huwelijksgewoonten die huwelijken van mannelijke en vrouwelijke Marokkanen uit België met mannelijke en vrouwelijke Marokkanen die in Marokko verblijven aanmoedigen, zit daar vermoedelijk voor iets tussen maar de rechtstreekse impact ervan is moeilijk in te schatten als gevolg van een gebrek aan officiële cijfers over de migratieredenen. Ook al is de wettelijke mechaniek die immigratie mogelijk maakt slecht ingeschat, het resultaat ligt er

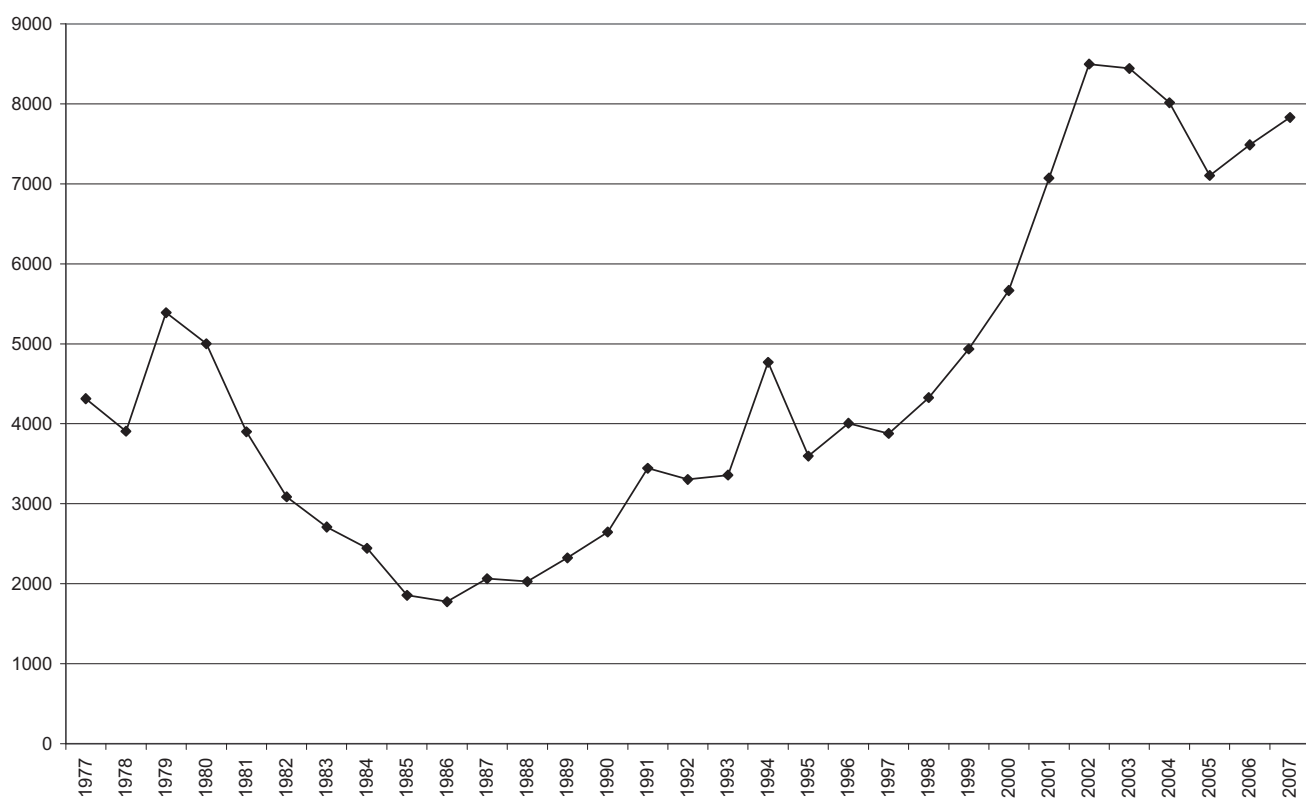
niet om : in een tiental jaren, van 1990 tot 2002, is het aandeel van de Marokkaanse migratie in de totale immigratie van 5 naar 12% (fig. 19) gestegen. Vanaf 2003 stellen we dan opnieuw een terugval in de migratie vast, tot deze in 2006 en 2007 opnieuw een stijgende lijn volgt. Vanuit statistisch standpunt bieden de gegevens geen enkel antwoord en het fenomeen is nog te recent om het makkelijk te interpreteren.

Figuur 2.17. Voornaamste nationaliteiten van de niet-EU migranten, 2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

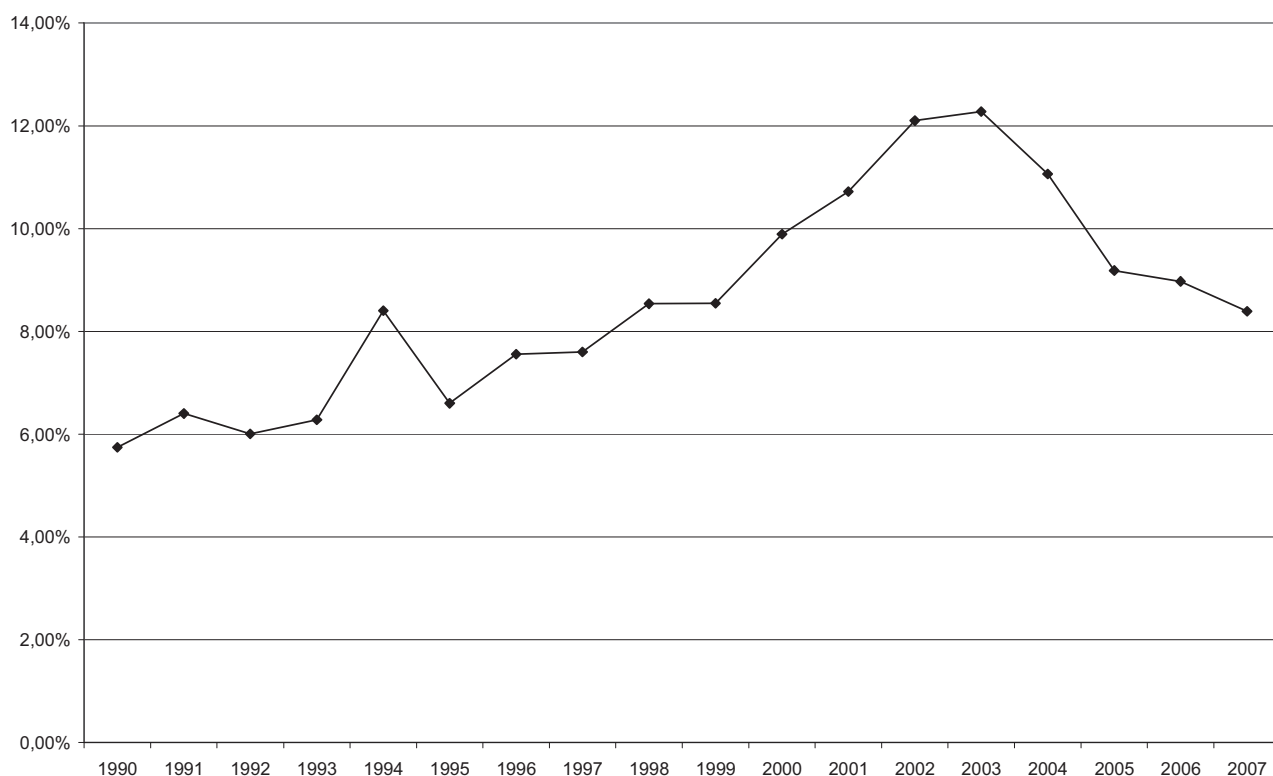
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.18. Evolutie van de immigraties van Marokkanen, 1977-2007

Bron : RR – AD SEI

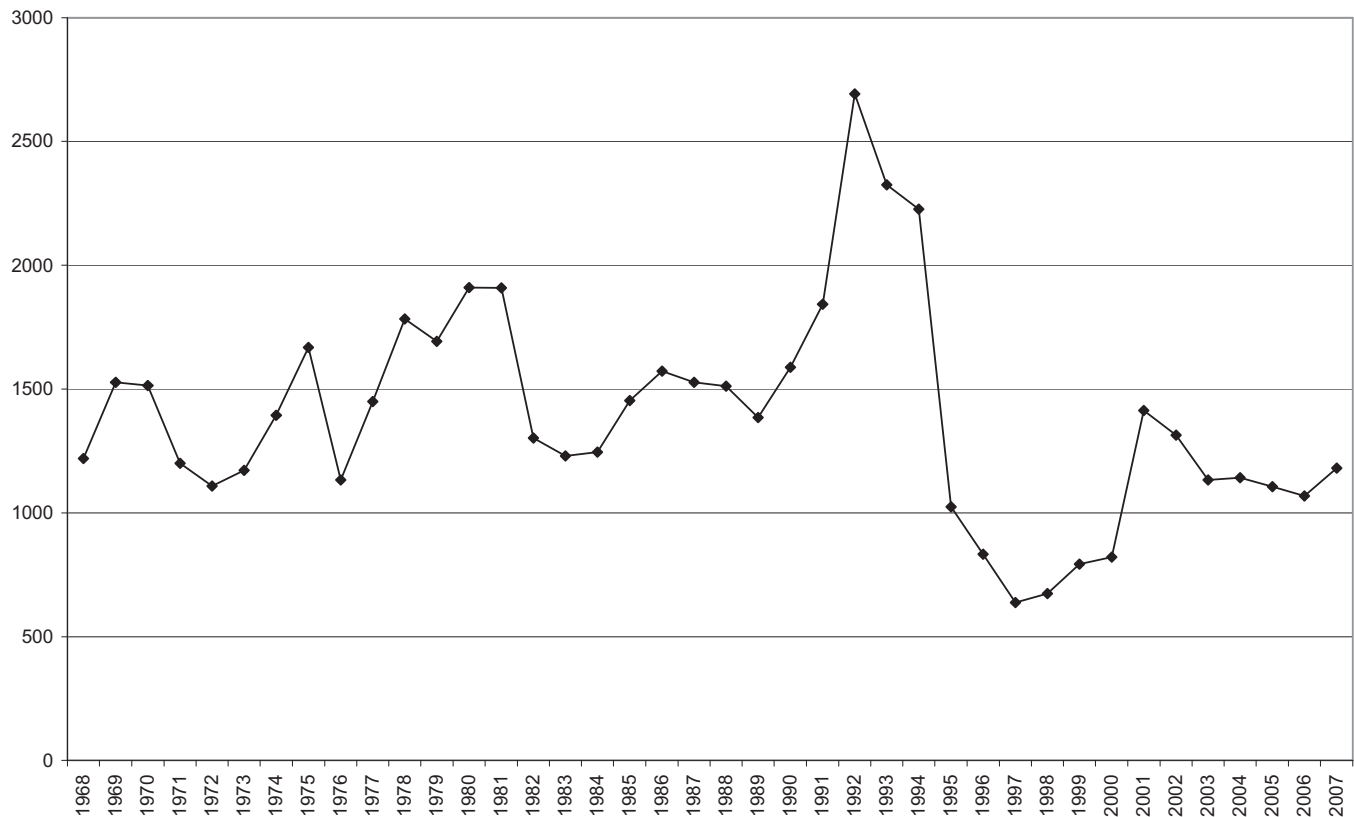
Figuur 2.19. Evolutie van het aantal Marokkanen in de immigratie van 1990 tot 2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Bron : RR – AD SEI

Abstractie gemaakt van rijke landen zoals de Verenigde Staten en Japan die voor een aanzienlijke, maar vaak tijdelijke instroom zorgen, vormen de Congolezen (D.R.C.) de derde immigratiegroep naar België. Ook al zijn ze nog een grote groep als gevolg van de bijzondere banden tussen Congo en België, toch is de Congolese immigratie op basis van de officiële statistieken, numeriek niet meer zo belangrijk als in het verleden. Het is in de eerste plaats het gevolg van de beslissing om vanaf 1995 de asielzoekers niet langer meer als migranten te beschouwen. Op die manier werd het officiële aantal Congolese immigraties tussen 1994 en 1995 meer dan gehalveerd (fig. 2.20). Door de opeenvolgende politieke crisissen in Congo in de jaren 1990 en de sluiting van de andere immigratie- « kanalen », is de Congolese migratie steeds meer een asielmigratie geworden. Door het wijzigen van de definitie konden ze buiten de statistieken worden gehouden maar daarmee kon het aantal Congolese asielaanvragen, die sinds het begin in de asielkwestie in België een constante zijn, niet worden beperkt. Dat de Congolese immigratie op vandaag minder belangrijk is, is niet enkel een gevolg van de statistische definities. Er moet ook rekening worden gehouden met nieuwe meer dynamische stromen dan de « traditionele » Congolese migratie en met het fenomeen van de heroriëntering van de Congolese immigratie naar andere landen die aantrekkelijker lijken te zijn dan de voormalige koloniale macht.

Figuur 2.20. Evolutie van de immigraties van Congolezen (D.R.C.), 1968-2007, (excl. asielzoekers en vluchtelingen vanaf 1995)

Bron : RR – AD SEI

Het laatste decennium zijn een aantal migratiestromen vanuit Azië bijzonder dynamisch gebleken: het gaat o.m. om migraties vanuit China, India, Pakistan en vanuit Zuid-Oost Azië, vooral Thailand en de Filipijnen. Deze nieuwe migraties zijn allesbehalve homogeen en lijken zich op verschillende basissen te hebben ontwikkeld.

De eerste Chinese migratiepiek kwam er rond 2001 waardoor China plots op de 5de plaats op de ranglijst van herkomstlanden stond. Nadien ging dit aantal weer sterk dalen (fig. 2.21). Zoals uit heel wat studies blijkt (Pang, 2005), heeft het gewijzigde beleid inzake toekenning van visa in de Verenigde Staten na de gebeurtenissen van 11 september 2001 ervoor gezorgd dat een deel van de stromen die traditioneel naar de Verenigde Staten trekken, in België zijn terechtgekomen. In de jaren na 2001 vormden de Chinezen ook de grootste groep vreemde studenten aan bepaalde Belgische universiteiten. Deze boom in de Chinese instroom bleek achteraf toch maar tijdelijk. Zitten de Belgische maatregelen om beter de uitreiking van de studentenvisums in China te controleren er voor iets tussen of heeft het eerder te maken met de aanpassing van de Chinese migratiestromen aan de situatie na 2001? We moeten het antwoord schuldig blijven.

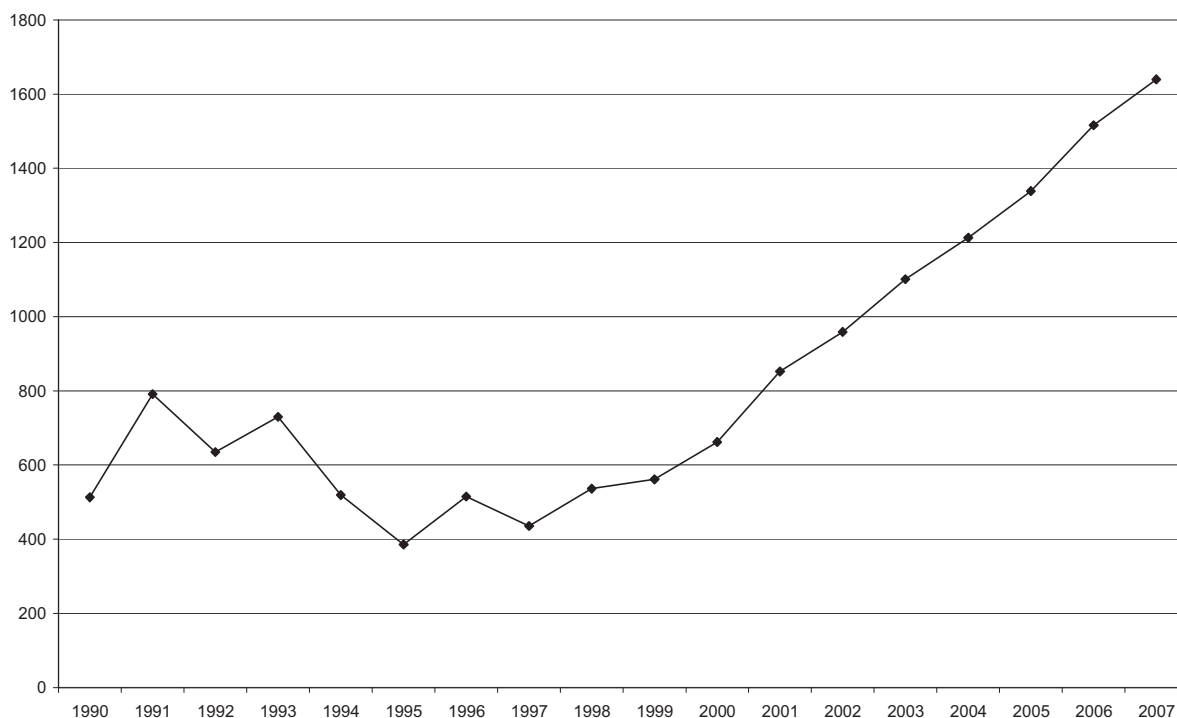
Figuur 2.21. Evolutie van de immigraties van Chinezen (R.P.), 1988-2007

Bron : RR – AD SEI

De Indiase migratie heeft niet dezelfde pieken gekend als de Chinese migratie maar de evolutie ervan is daarom niet minder opvallend. Op vandaag tellen we immers meer dan 1.600 Indiase immigraties per jaar (fig. 2.22). Tegelijkertijd is India, zonder dat dit veel ruchtbaarheid krijgt, het voornaamste aanvraagland voor visa geworden (Perrin, 2007a). In het rapport « Migratie 2008 » werd aangetoond dat 759 Indische onderdanen in 2007 een visum kregen op basis van werk in loondienst. Dat is goed voor bij benadering drie keer het aantal visa met het oog op werk voor Japanners en onderdanen van de V.S.A. (die respectievelijk de tweede en de derde plaats innemen wat betreft dit soort visa). Een zichtbaar symbool van deze instroom is de Antwerpse diamantsector met een sterke Indische aanwezigheid maar ook de instroom van IT- en telecommunicatiespecialisten, o.m. in en rond Brussel. Parallel zien we ook een niet te onderschatten Pakistaanse immigratie die minder aandacht krijgt, ook al lijkt het fenomeen niet minder opvallend.

Figuur 2.22. Evolutie van de immigraties van Indiërs,
1988-2007

Bron : RR – AD SEI

Naast de Chinese en Indiase migraties, zijn ook de stromen vanuit Zuid-Oost Azië toegenomen, eerst en vooral vanuit de Filippijnen, vervolgens vanuit Thailand en Vietnam die een identiek parcours volgen, ook al is de omvang ervan geringer. De specificiteit van deze stromen zou grondig moeten worden onderzocht aangezien het om een vorm van huwelijksmigratie gaat die vaak wordt vergeten. Het gaat hier om huwelijken tussen Belgen en jonge buitenlandse vrouwen die steeds couranter lijkt te worden (Pauwels et al., 2007).

Andere stromen tekenen zich af of zetten zich door. Het gaat o.m. om de Zuid-Amerikaanse migraties, vooral vanuit Brazilië en bepaalde Afrikaanse migraties vanuit Kameroen en Tunesië bijvoorbeeld. De beschrijving van al die nieuwe stromen gaat evenwel veel verder dan het kader van dit verslag. De lezer die zich voor één bepaalde stroom interesseert kan terecht in tabel 2.1 die een overzicht geeft van de meest opvallende migratiestromen.

We willen er echter nogmaals op wijzen dat de klassieke statistiek van de wettelijke immigratie niet bepaald de beste manier is om nieuwe stromen te detecteren. Met alle vormen van illegale of tijdelijke migraties wordt in die statistieken immers geen rekening gehouden. Nieuwe stromen dienen zich evenwel vaak zo aan, wat betekent dat de nieuwe stromen vaak met vertraging in de statistieken opduiken, verschillende jaren na de reële aanvang van het proces op een ogenblik waarop de immigratie zich stabiliseert en zich op lange termijn bestendigt, of op het ogenblik waarop migranten die hier onwettig verblijven, zijn geregulariseerd.

Tabel 2.1. Geregistreerde immigraties: verdeling per nationaliteit, 1998-2007(excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Nationalité	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	61252	68443	68599	77572	82637	81890	85370	90337	96290	146409
België	10572	10681	11320	11610	12423	13113	12932	12950	12857	36483
Vreemdelingen	50680	57762	57279	65962	70214	68777	72438	77387	83433	109926
Europa (inclusief Turkije)	33739	39111	37133	40294	41581	41602	45231	50615	55531	100716
Europese Unie met 27	29704	30614	32451	34916	35139	35185	39362	44500	49573	57973
Europese Unie met 15 waaronder	27358	28018	29593	29685	30220	30446	32356	34872	37435	38395
Duitsland	3206	3070	3036	2883	2965	2942	3307	3250	3290	3385
Oostenrijk	262	258	205	220	258	248	248	254	250	282
Denemarken	397	385	408	383	326	339	299	343	318	295
Spanje	1141	1163	1355	1527	1503	1545	1591	1827	1848	1902
Finland	416	411	462	389	510	388	421	387	377	389
Frankrijk	7385	7931	8108	8039	8134	8187	9520	10377	11570	12269
Groot-Brittannië	2722	3020	3222	2660	2545	2496	2364	2207	2015	2042
Griekenland	539	605	531	554	593	636	601	716	558	495
Ierland	352	328	339	344	348	292	278	285	256	228
Italië	2502	2603	2600	2439	2310	2293	2301	2459	2613	2708
Luxemburg	194	184	189	218	234	231	227	244	301	246
Nederland	6242	6200	7178	8167	8403	8546	8789	10109	11488	11370
Portugal	1384	1313	1320	1347	1565	1822	1907	1933	2030	2293
Zweden	616	547	640	515	526	481	503	481	521	491
Andere EU-landen met 27 waaronder	2346	2596	2858	5231	4919	4739	7006	9628	12138	19578
Polen	1120	1152	1132	2929	2427	2085	3481	4815	6694	9393
Bulgarije	197	227	269	425	474	498	706	853	797	2625
Roemenië	388	587	650	966	996	998	1438	2322	3059	5491
Andere EU-landen met 27	641	630	807	911	1022	1158	1381	1638	1588	2069
Europese landen buiten de Europese Unie (inclusief Turkije) waaronder	4035	8497	4682	5378	6442	6417	5869	6115	5958	6260
Bosnië-Herzegovina	19	47	28	76	77	90	113	99	101	80
Kroatië	53	57	41	112	95	60	86	99	96	114
Macedonië	84	120	114	185	233	232	201	267	253	
Rusland	204	223	319	445	449	486	492	497	760	783
Paspoort ex-USSR	298	310	260	200	145	124	107	150		
Servië-Montenegro	66	4245	70	161	222	259	296	281	465	
Paspoort ex-Joegoslavië	172	593	122	180	169	149	155	165		
Turkije	2449	2132	2815	2987	3874	3831	3237	3389	2999	3180
Andere Europa	690	770	913	1032	1178	1186	1182	1168	1284	2103
Azië (exclusief Turkije)	4161	4406	4917	6074	7281	7072	7385	7370	7772	7801
China	667	700	821	1280	2127	1579	1394	1225	1469	1171
India	536	561	662	852	959	1101	1213	1339	1516	1640
Japan	872	956	890	798	820	938	1083	1027	999	1027
Pakistan	221	167	147	283	383	390	564	673	511	456
Filippijnen	430	397	410	559	538	399	368	349	435	436

Thailand	276	325	373	447	469	553	614	573	546	555
Andere Azië	1159	1300	1614	1855	1985	2112	2149	2184	2296	2516
Afrika	7792	8835	9741	12884	15025	14435	14012	13388	13690	14933
Algerije	357	425	466	674	710	732	769	725	736	879
Kameroen	181	207	249	335	468	456	510	618	638	835
Congo (D.R.C.)	674	793	822	1413	1313	1133	1143	1106	1068	1181
Ghana	174	213	273	370	617	387	261	529	411	385
Marokko	4327	4936	5667	7072	8495	8438	8014	7106	7488	7831
Rwanda	158	145	177	147	138	207	203	163	192	263
Tunesië	258	290	354	440	494	510	445	494	530	567
Andere Afrika	1663	1826	1733	2433	2790	2572	2667	2647	2627	2992
Noord-Amerika	3285	3347	3360	3430	3331	3110	3181	3073	3137	3081
Canada	457	459	566	540	632	628	578	665	584	626
Verenigde Staten van Amerika	2828	2888	2794	2890	2699	2482	2603	2408	2553	2455
Latijns-Amerika	1384	1685	1760	2587	2450	2196	2294	2594	2969	2925
Brazilië	296	323	416	487	472	451	584	737	1022	996
Andere Latijns-Amerika	1088	1362	1344	2100	1978	1745	1710	1857	1947	1929
Oceanië	243	256	263	278	241	259	234	240	212	262
Onbepaald en staatlozen	76	122	105	415	305	103	101	107	122	110

Bron : RR – AD SEI

2.1.6. Intra-Europese mobiliteit en definitieve niet-Europese immigratie ?

Ook al is de Europese en communautaire immigratie goed voor het grootste deel van de instroom in België, ook al is dat typisch voor België in vergelijking met de buurlanden, ook al levert ze een sterke bijdrage tot de groei van het land ... toch zien velen deze continentale immigratie als heel verschillend van de niet-Europese. Een vaak gehoorde uitleg is dat deze Europese immigratie niet als immigratie zou moeten worden beschouwd maar eerder als een vorm van mobiliteit op korte termijn die eigenlijk niet meer is dan een interne migratie binnen de Europese ruimte. Los van het subtiel onderscheid in het taalgebruik tussen « mobiliteit » en « migratie », kan men proberen het idee te objectiveren, als zou de Europese immigratie enkel een mobiliteit op korte termijn betekenen, terwijl de niet-Europese immigratie enkel een definitieve immigratie zou zijn.

Er is weinig sprake van terugkeer naar Afrika en Azië (tabel 2.2) om redenen die we reeds hebben aangehaald (cfr. 2.1.4.) en het migratiesaldo is dus heel sterk en stijgend voor de niet-communautairen. Typisch voor de traditionele immigratielanden naar België zoals Marokko, Turkije en Congo (D.R.C.) is de omvang van het fenomeen. Voor Marokko ligt het netto instroomsaldo boven de 7.500 voor het jaar 2007. Men kan alleen maar vaststellen dat de huidige beleidsmaatregelen die de instroom moeten beperken hun verwacht effect niet gehaald hebben. Men is dus in staat om zich af te vragen of de huidige immigratievoorwaarden de immigratie van lange duur, te meer daar zij de instromen niet beperken, in de hand werken.

Voor de Europeanen moeten echter een aantal vooroordelen worden bijgesteld. De heremigraties zijn veel frequenter bij de Europeanen, en zeker bij de communautaire onderdanen, toch blijft het migratiesaldo meer dan opvallend : +34.033 in 2007 voor Europa in het

algemeen (inclusief Turkije) en +28.044 voor de 27 landen die sinds 2007 de Europese Unie vormen. Dat saldo ligt gevoelig hoger dan dat voor Afrika (+ 13.758), het continent met het laagste terugkeercijfer. Het migratiesaldo van de ‘communautairen’ is dus hoger dan het opgetelde migratiesaldo (dat hoger is dan 21.559) van de onderdanen uit Afrika, Azië (excl. Turkije) en Zuid-Amerika. Het Europese saldo is onlangs trouwens nog sterk gestegen. Misschien blijft een deel van de Europese immigratie slechts voor korte duur maar wordt ze snel hernieuwd, toch blijft de immigratie van lange duur aanzienlijk. Drie landen springen er bij die Europese migratie van lange duur bovenuit : Frankrijk, Polen en Nederland met respectieve migratiesaldo’s van +9.339, +7.644 en +7.013. Marokko, dat vroeger het sterkste migratiesaldo had, bevindt zich op de derde plaats na Frankrijk en Polen. De stijging van het migratiesaldo is erg duidelijk voor de Polen, die nu goed zijn voor het hoogste netto-saldo na dat van de Fransen. Roemenië en Bulgarije lijken dezelfde weg op te gaan met saldi die goed zijn voor respectievelijk de vijfde en de zesde plaats, met 5.093 en +2.456).

Tabel 2.2. Immigraties, emigraties en migratiesaldo per nationaliteitengroep, 2007
(excl. asielzoekers en vluchtelingen voor de immigraties / excl. asielzoekers voor de emigraties)

Nationaliteit	Immigraties	Emigraties	Migratiesaldo
Totaal	146409	91052	55357
België	36483	45615	-9132
Vreemdelingen	109926	45437	64489
Europa	100716	66683	34033
Europese Unie met 27	57973	19829	38144
Europese Unie met 15 waarvan	38395	16705	21690
Duitsland	3385	2070	1315
Oostenrijk	282	141	141
Denemarken	295	233	62
Spanje	1902	1013	889
Finland	389	278	111
Frankrijk	12269	3930	8339
Groot-Brittannië	2042	1551	491
Griekenland	495	338	157
Ierland	228	169	59
Italië	2708	1403	1305
Luxemburg	246	149	97
Nederland	11370	4357	7013
Portugal	2293	690	1603
Zweden	491	383	108
Andere landen van de Europese Unie met 27 waarvan	19578	3124	16454
Polen	9393	1749	7644
Bulgarije	2625	169	2456
Roemenië	5491	398	5093

rest EU10	2069	808	1261
Andere Europa	6260	1239	5021
waarvan			
Bosnië-Herzegovina	80	11	69
Kroatië	114	22	92
Albanië	253	15	238
Rusland	783	224	559
Zwitserland	136	240	104
Turkije	3180	488	2692
Andere Europa	1714	239	1267
Azië	7801	2790	5011
waarvan			
China	1171	417	754
India	1640	726	914
Japan	1027	860	167
Pakistan	456	35	421
Filippijnen	436	77	359
Thailand	555	100	455
Andere Azië	2516	575	1941
Afrika	14933	1175	13758
waarvan			
Algerije	879	70	809
Kameroen	835	44	791
Congo (Kinshasa)	1181	143	1038
Ghana	385	10	375
Marokko	7831	269	7562
Rwanda	263	37	226
Tunesië	567	55	512
Andere Afrika	2992	547	2445
Noord-Amerika	3081	2491	590
waarvan			
Canada	626	377	249
Verenigde Staten	2455	2114	341
Latijns-Amerika	2925	725	2200
Brazilië	996	193	803
Andere Latijns-Amerika	1929	532	1397
Oceanië	262	167	95
Staatlozen en onbepaald	110	3	107

Bron : AD SEI

2.2. Demografisch portret van de migranten

2.2.1. De leeftijd van de migratie

De meeste migranten komen tussen hun 18 en 40 jaar in België aan (65% van de instroom in 2005) met een uitgesproken modale leeftijd²⁶ bij de immigratie van 25 jaar. Deze immigranten waren soms in gezelschap van kinderen, onder wie een niet gering aantal jonge kinderen. Het aantal van deze kinderen moet evenwel niet worden overschat, de minderjarigen maken immers niet meer dan 17% van de instroom uit (fig. 2.23).

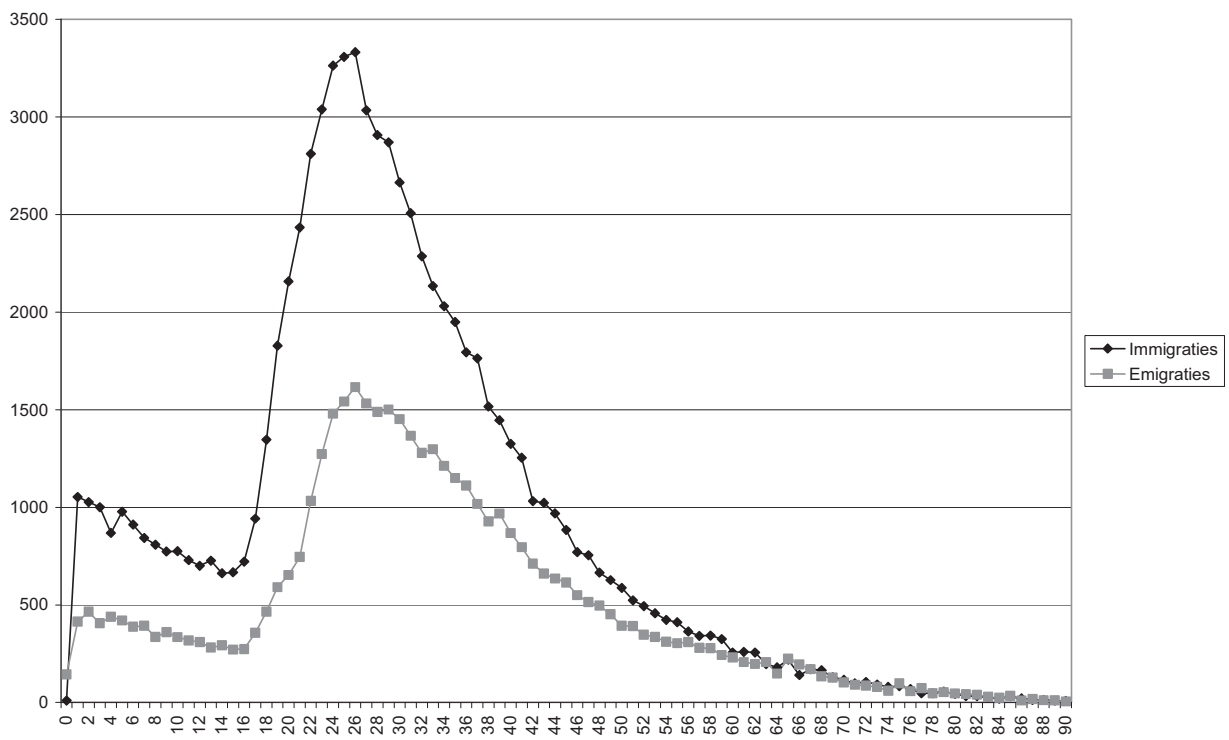
Wanneer ze opnieuw vertrekken, doen de vreemdelingen dat over het algemeen kort na hun aankomst. De kans dat ze opnieuw vertrekken is immers het grootst bij vreemdelingen die nog niet lang in het land verblijven. Hoe langer hun verblijf duurt, hoe kleiner die kans (Perrin, 2007b). In tegenstelling tot bepaalde voorspellingen, zijn er toch een aantal die terugkeren op het ogenblik dat ze de pensioensgerechtigde leeftijd hebben bereikt. Dit aantal blijft echter beperkt (fig. 2.23).

Door de moeilijke registratie van het vertrekcijfer kunnen bij de betrouwbaarheid van de gegevens over de emigraties vragen worden gesteld. Wegens de schrappingen van ambtswege en de schrappingen in geval van niet hernieuwing van een verblijfsbewijs, moet de impact van deze bias op middellange termijn worden beperkt. Het is overigens vanzelfsprekend dat dat soort gegevens geen melding kan maken van bepaalde vormen van multi-verblijfplaatsen waarbij verblijfsperiodes in België met verblijfsperiodes in het herkomstland worden afgewisseld.

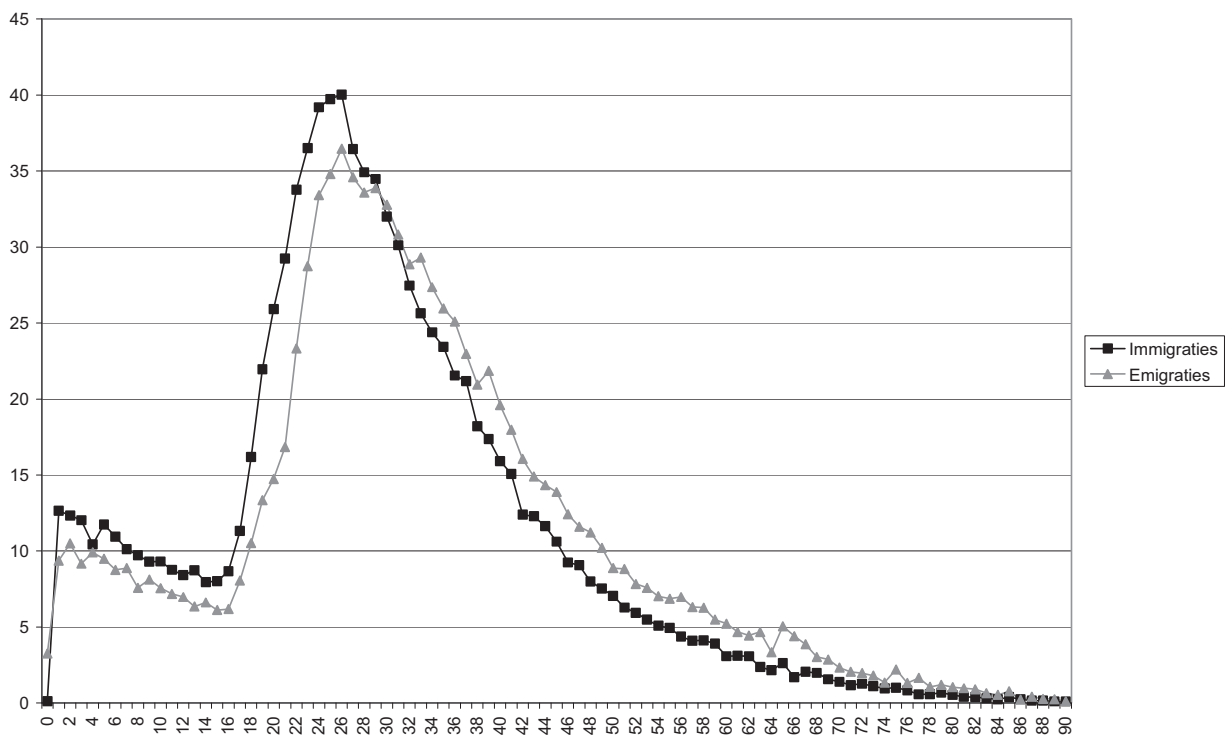
Figuur 2.23. Leeftijd bij de immigratie en de emigratie van vreemdelingen, 2005

A. Aantal per leeftijd

²⁶ De modale leeftijd bij de immigratie is de leeftijd waarop de instroom het grootst is.

B. Cijfer (per duizend)²⁷

Bron : RR – AD SEI

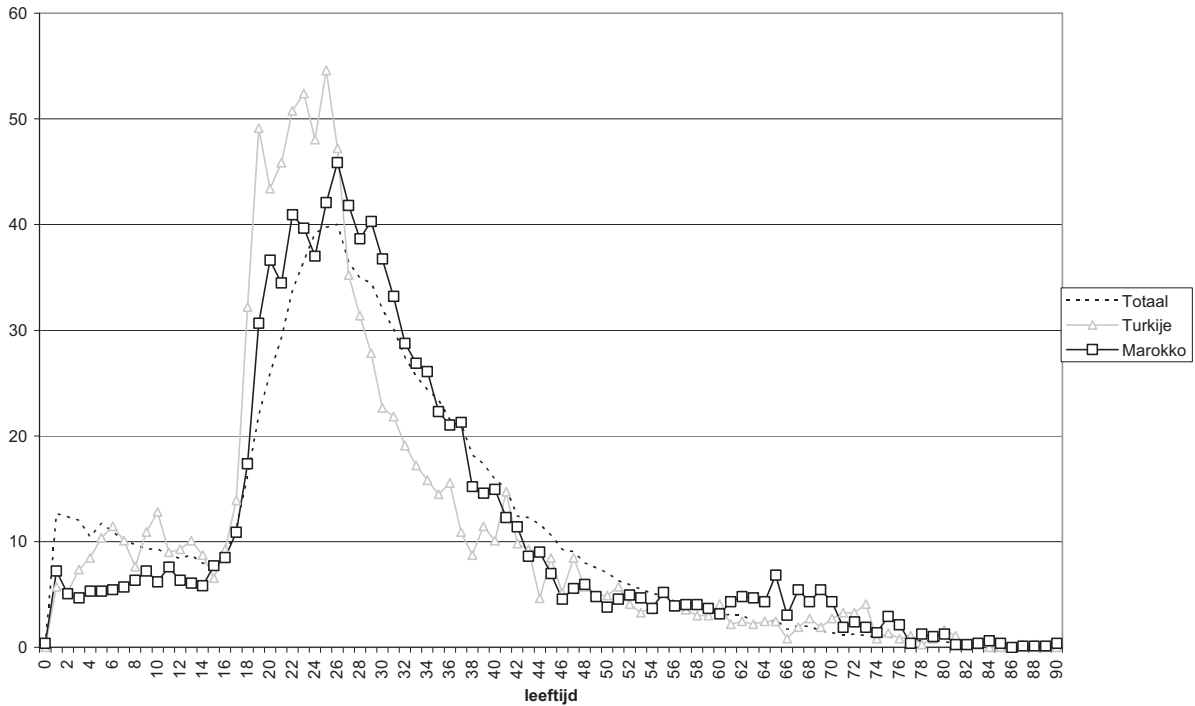
²⁷ De gegevens geven de kalender van de fenomenen weer. De verschillende intensiteiten van immigratie en emigratie (het vertrekcijfer is minder hoog dan de instroom) werden geneutraliseerd door het gebruik van percentages waarbij het vertrekcijfer en de instroom per leeftijd in verband werden gebracht met het totale vertrekcijfer en de totale instroom.

De leeftijd bij aankomst verschilt sterk in functie van de nationaliteit. Over het algemeen komen communautairen op meer diverse leeftijden aan en vaak met kinderen (fig. 2.24 B). Toch gaat dit model niet helemaal op voor de nieuwe migraties vanuit Centraal- en Oost-Europa, waar het dikwijls gaat om jonge volwassenen met kinderen. Niet communautairen komen op vroegere leeftijd aan. In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken, zijn ze slechts in een aantal zeldzame gevallen in gezelschap van kinderen (fig. 2.24 A). De jonge leeftijd van de pas aangekomenen is vermoedelijk het gevolg van een grote instroom van niet-communautairen na een huwelijk. Dit huwelijk vindt soms op heel jonge leeftijd plaats, terwijl de instroom van communautairen meestal iets later gebeurt na het einde van de studies of tijdens het actieve leven. Zo is de opvallend jonge leeftijd van instroom van Turken het gevolg van de leeftijd waarop er binnen deze groep wordt gehuwd²⁸. Wat de kinderen betreft, dient er te worden op gewezen dat we voor de Marokkanen en de Turken (de grootste groep niet-communautairen) in een fase van de migratiecyclus zitten waar het gezin vóór de migratie in het land van herkomst wordt opgebouwd, wat meteen verklaart waarom deze groepen zo weinig geïmmigreerde kinderen tellen. Op vandaag is het vaak zo dat de partner in het land van herkomst wordt gekozen maar het samenwonen en het begin van het koppellevens beginnen meestal in België, waar dus ook de kinderen worden geboren. Voor alle groepen stellen we een stijging vast van de immigratie van oudere personen. Dit is bijzonder opvallend voor bepaalde niet-Europese nationaliteiten zoals de Marokkanen, wat wijst op de diversiteit van de familiale migraties, die vaak enkel onder de term gezinshereniging zijn gekend.

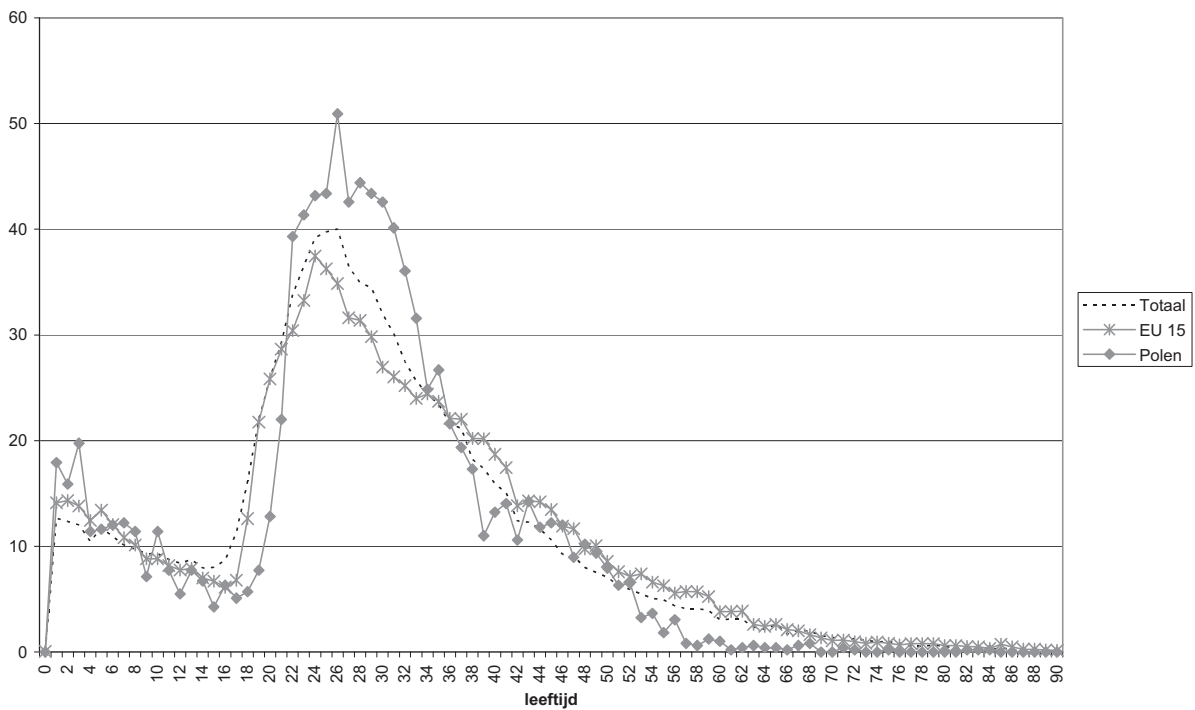
²⁸ Opvallend is de differentiatie van twee leeftijdspieken voor de instroom, de ene iets vroeger voor de vrouwen, de andere iets later voor de mannen.

Figuur 2.24. Leeftijd bij de immigratie van de vreemdelingen volgens de nationaliteit, 2005

A. Marokkanen en Turken

B. Oude lidstaten van de Europese Unie en Polen

Bron : RR – AD SEI

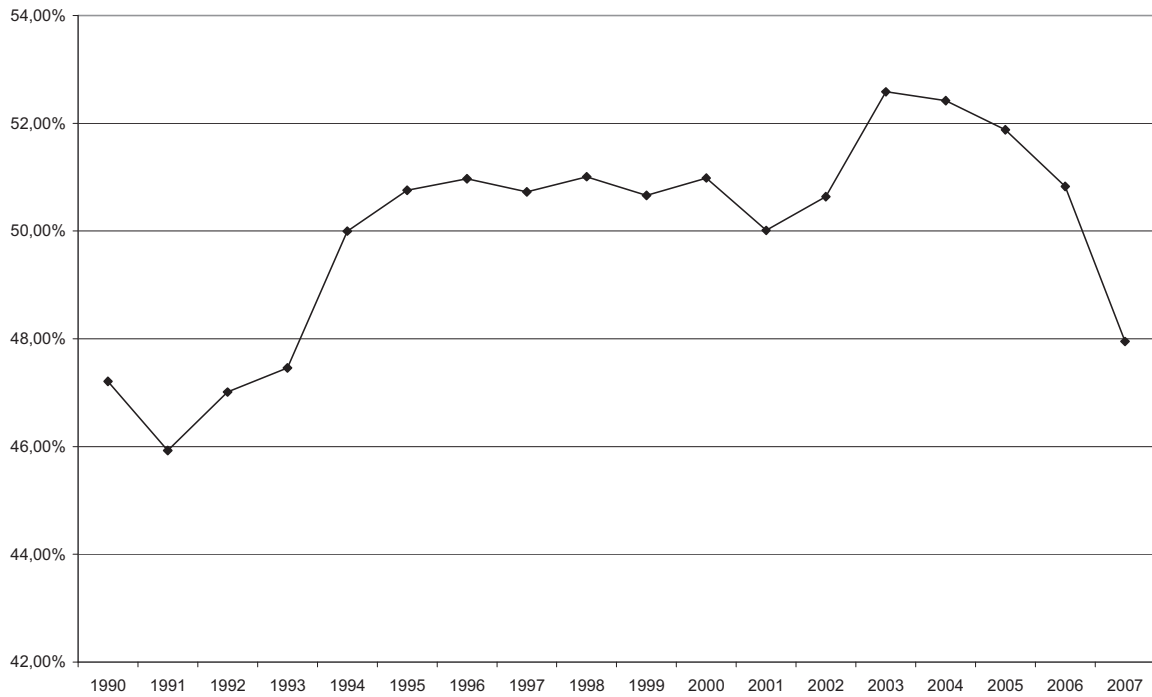
2.2.2. De vervrouwelijking van de immigratie

De immigratie tijdens de 30 jaar na de oorlog was vooral een zaak van mannen. De crisis in de jaren 1970 en de nieuwe migratiestromen die daarna op gang zijn gekomen, hebben tot een opvallende vervrouwelijking van de immigratie geleid, in die mate dat de meerderheid van de nieuw geregistreerden in 1995 vrouwen was (fig. 2.25). Deze vervrouwelijking van de immigratie werd nog in de hand gewerkt door de gezinshereniging waarvan de echtgenotes van de arbeidsmigranten als eerste gebruik hebben gemaakt. Sinds 2003 nemen we een vermindering waar van het aandeel van vrouwen, om in 2007 47,95% vrouwen op te merken bij de binnenkomsten van vreemdelingen. De meer recente vervrouwelijking is dan weer meer het resultaat van nieuwe vormen van migratie en van nieuwe migratiestromen waar de vrouw een centrale plaats inneemt. De meest extreme vormen van dit soort migraties zijn algemeen bekend, het gaat namelijk om migraties uit Oost-Europa, Azië en Zuidoost Azië. Zo is meer dan $3/4^{\text{de}}$ van de Thaise en Filippijnse migranten een vrouw. Dit is ook het geval voor resp. 70%, 72% en 81% van de immigraties uit Rusland, Oekraïne en Wit-Rusland. Opvallend is de vermannelijking van de migraties afkomstig uit de nieuwe Lidstaten van de Europese Unie. Geven we het voorbeeld van Polen, Roemenië en Bulgarije, waar vandaan mannen in de meerderheid zijn. (fig. 2.26)²⁹.

Bij enkele landen is er nog een oververtegenwoordiging van mannelijke migranten maar dit aantal lijkt af te nemen. Het gaat vooral om landen van de Europese Unie (o.m. Italië, Portugal, Nederland en Groot-Brittannië). Ook uit enkele niet-Europese landen is de migratie nog vooral een mannenzaak (zoals uit Tunesië en India,).

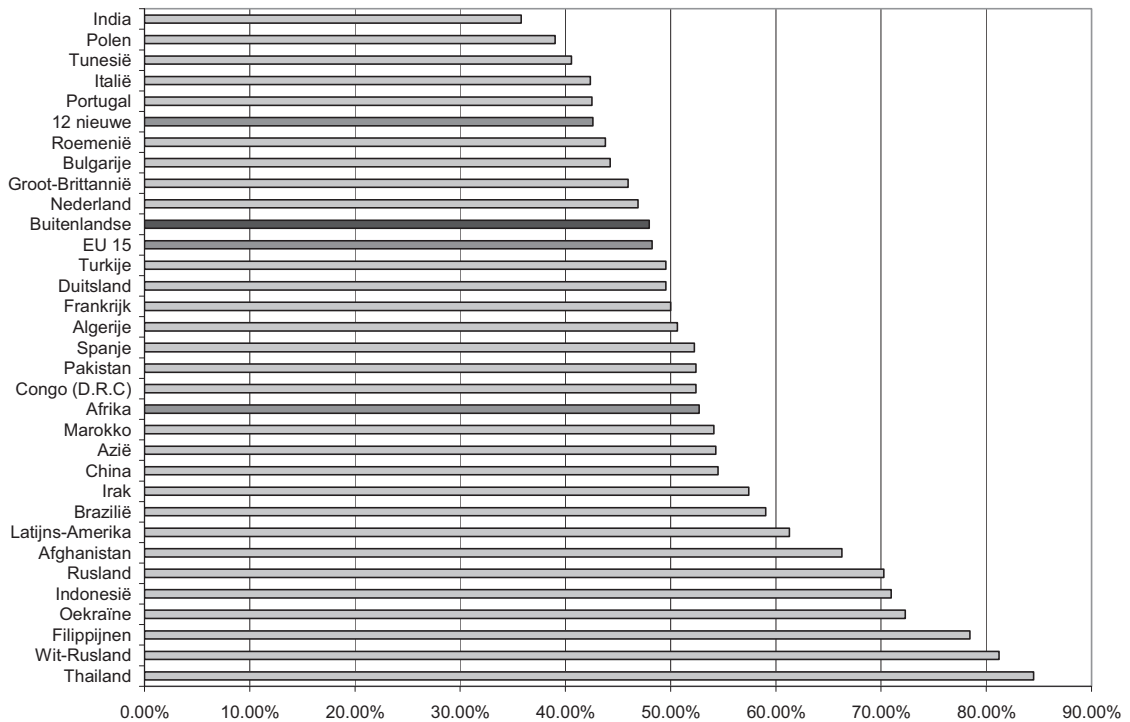
²⁹ Sommige van deze extreme waarden moeten worden genuanceerd. Enkel personen die hier wettelijk verblijven worden in de statistieken opgenomen. Op vandaag is het evenwel vaak zo dat buitenlandse vrouwen met Belgische mannen huwen, terwijl het omgekeerde (een buitenlandse man die met een Belgische vrouw huwt) veel minder vaak het geval is. Buitenlandse vrouwen die hier illegaal verblijven hebben dus meer kans dan mannen om een verblijfsbewijs te verkrijgen en in de statistieken te worden opgenomen (Perrin et Rajabaly, 2005). Een mooi voorbeeld van die scheef trekking zijn de onderdanen uit de nieuwe lidstaten. De nieuwe immigratiemogelijkheden die geleidelijk aan worden ingevoerd, leiden tot een plotse stijging van het aantal mannen in de statistieken.

Figuur 2.25. Aandeel vrouwen bij de immigratie van vreemdelingen, 1990-2007

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.26. Aandeel vrouwen bij de immigratie van vreemdelingen volgens de nationaliteit, 2007

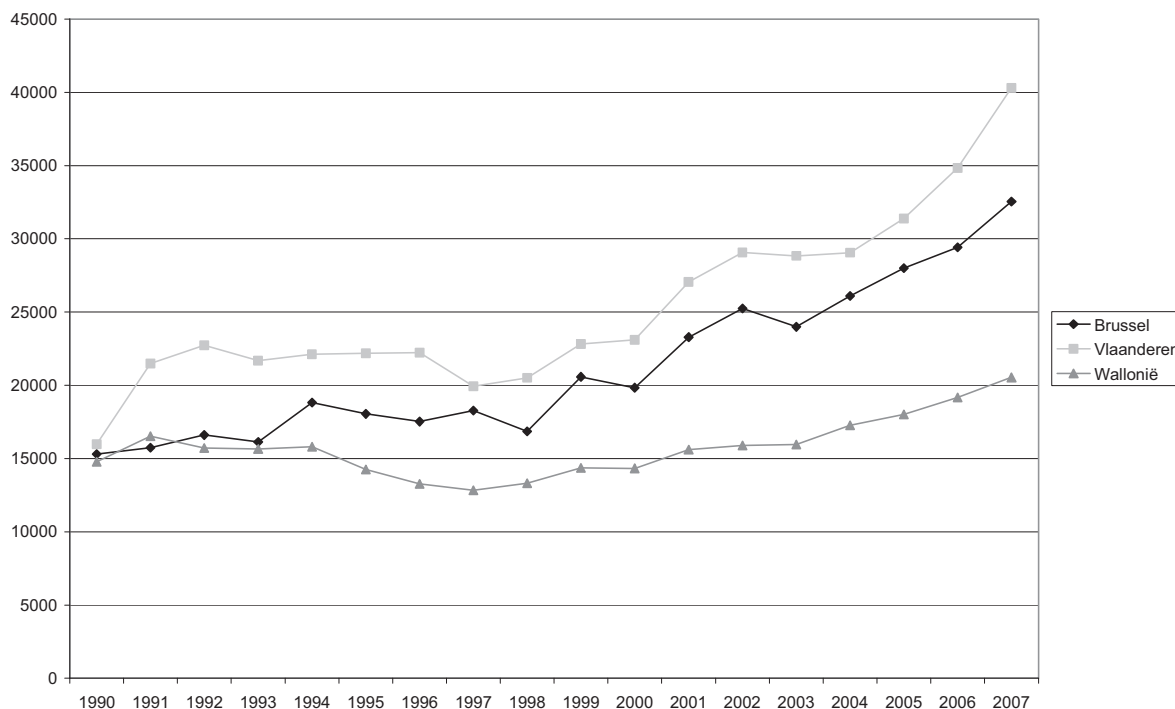
Bron : RR – AD SEI

2.2.3. Geografie van de bestemming van immigranten

Heel lang was Wallonië de voornaamste immigratiebestemming in België maar die tendens is intussen volledig gekeerd. De meeste nieuwe migranten komen intussen in Vlaanderen terecht, vervolgens in Brussel (fig. 2.27). De instroom van het aantal vreemdelingen in Wallonië stijgt opnieuw maar dit verloopt veel trager dan in de beide andere gewesten. Door zijn beperkte oppervlakte, is de impact in het hoofdstedelijke gewest uiteraard het meest merkbaar.

In de drie gewesten hebben zich de laatste jaren ook steeds meer communautairen gevestigd. Deze tendens is het sterkst in Brussel, die steeds een aantrekkingspool voor EU-onderdanen is geweest en waar ook de meeste onderdanen uit de nieuwe EU-lidstaten heen trekken. Wat de niet communautaire immigraties betreft, onthaalt Brussel sinds 2004 minder en minder immigranten dan Vlaanderen. Niettemin ontving Brussel tussen 1997 en 2002 evenveel als tot zelfs meer immigranten van buiten de EU dan Vlaanderen, vooral als gevolg van de regularisaties binnen het kader van de wet uit 1999 (fig. 2.28).

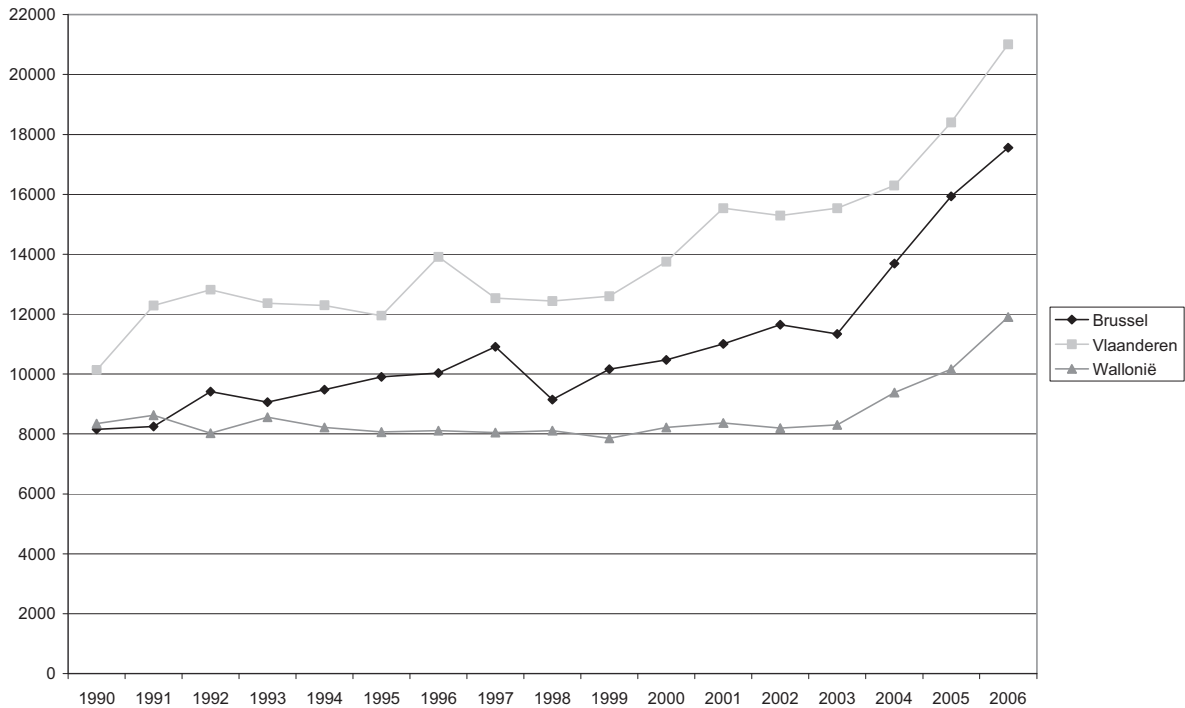
Figuur 2.27. Evolutie van de immigratie per gewest, 1990-2007 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.28. Evolutie van de communautaire en niet-communautaire immigratie per gewest 1990-2006 (excl. asielzoekers en vluchtelingen)

A. Communautairen

B. Niet-communautairen

Bron : RR – AD SEI

Typisch voor de immigratie is dat ze zich op een aantal welomlijnde gebieden concentreert. Het Brussels Gewest en Antwerpen zijn tijdens de laatste 7 jaar waarvoor we over gegevens beschikken (2001-2007), duidelijk de aantrekkingspolen die het meeste immigranten opvangen. De aantreking van Brussel reikt veel verder dan enkel het administratieve kader van het Brussels Gewest in de strikte zin, nl. met de 19 gemeenten. In het oosten en het zuiden

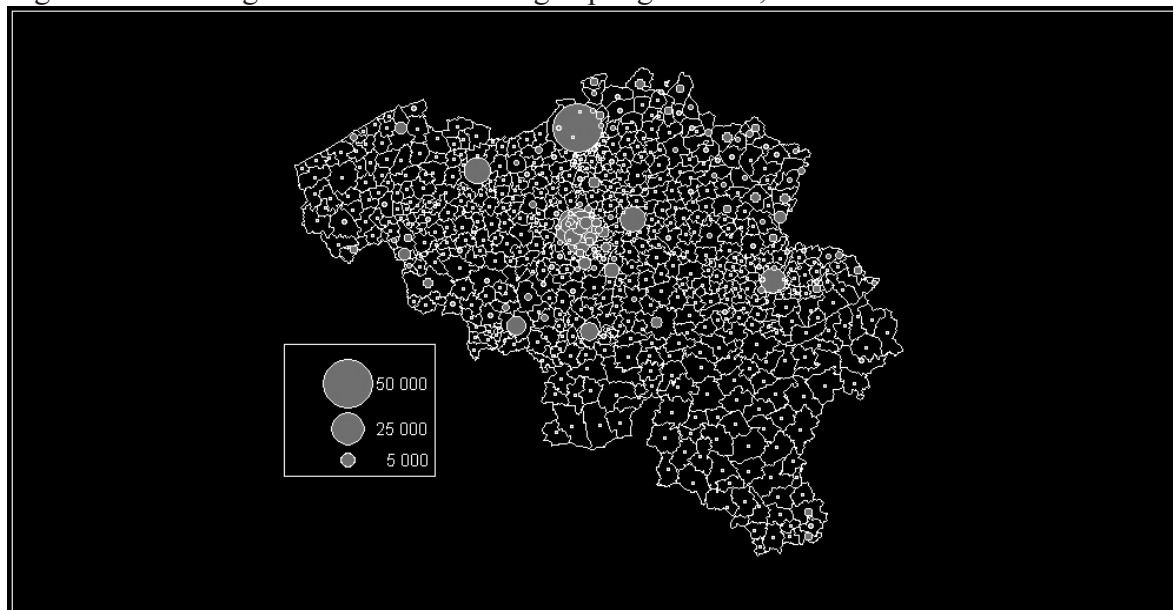
breidt het fenomeen zich immers uit naar de gemeenten die dichtbij Vlaams en Waals Brabant liggen. Naast de twee voornaamste agglomeraties van het land, tekenen er zich in mindere mate een aantal secundaire aantrekkingspolen af. Het gaat dan eerst en vooral om de universiteitsstad Leuven in Vlaanderen³⁰. Vervolgens zijn er nog de belangrijkste steden van het land zoals Gent, Luik, Bergen en Charleroi. In een aantal andere zones is de immigratie meer verspreid. Vooral in Limburg maar ook langs de grens met Nederland, Luxemburg en Frankrijk (fig. 2.29).

De traditionele Europese immigratie vanuit de landen van de voormalige EU met 15 wijkt opvallend veel af van het algemene model door de vestiging van Fransen, Nederlanders en in mindere mate Duitsers langs de grenzen (fig. 2.30). De immigranten afkomstig uit de nieuwe lidstaten van de EU met 27 en de niet-communautaire migranten daarentegen vestigen zich in de belangrijkste steden (fig. 2.31 en 2.32).

Ondanks de gelijkenissen, zijn er heel duidelijke eigenheden voor de voornaamste niet-communautaire immigraties wat hun geografische verdeling betreft. Zo vestigt de Marokkaanse immigratie zich vooral langs de as Brussel-Antwerpen, ondanks een hoge instroom in Charleroi en Luik (fig. 2.33). De Turkse immigratie is veel verspreider (fig. 2.34) met heel wat immigranten in Brussel, Gent en Antwerpen maar met een opvallende Gentse pool die groter is dan die van Brussel en Antwerpen. Ook in de industriële gebieden in Limburg, Charleroi, Luik, Verviers ... is er een opvallende aanwezigheid. Naast Brussel, zijn de Congolezen (D.R.C.) ook opvallend sterk aanwezig in de streek rond Luik maar nog meer in Louvain-la-Neuve en de omliggende gemeenten (fig. 2.35).

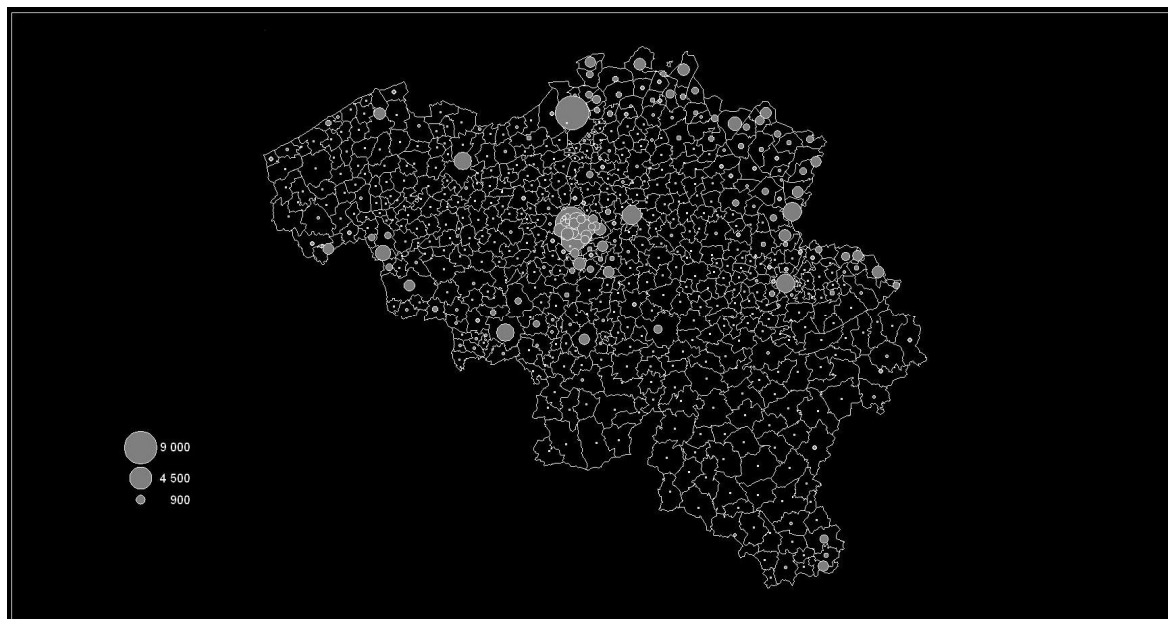
³⁰ Hetzelfde fenomeen doet zich op veel kleinere schaal voor in Louvain-la-Neuve.

Figuur 2.29. Immigraties van vreemdelingen per gemeente, 2001 - 2007

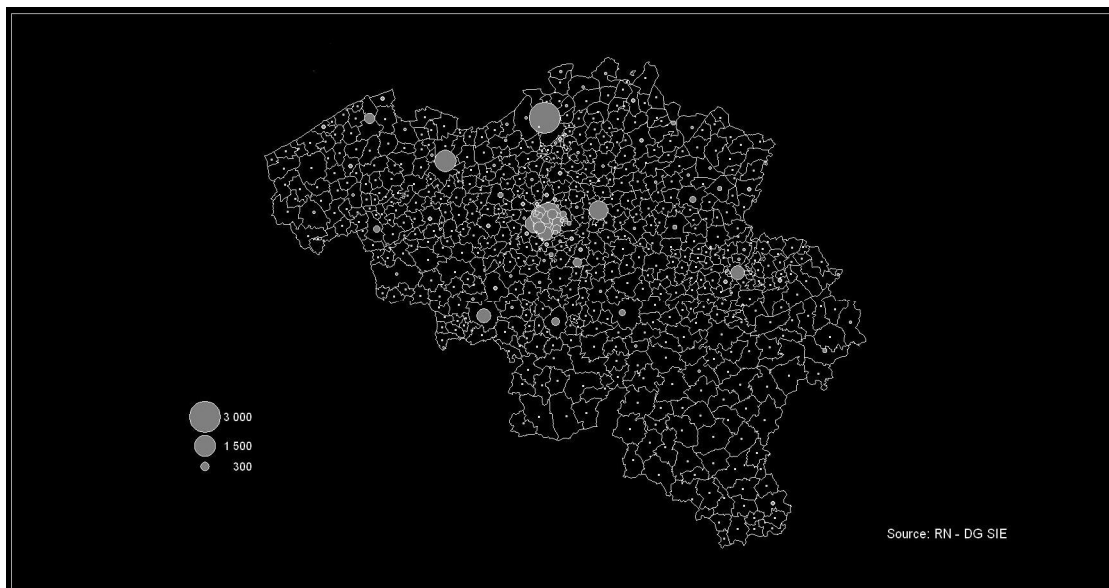
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.30 - Immigraties van communautaire onderdanen van de voormalige EU met 15, 2001-2005

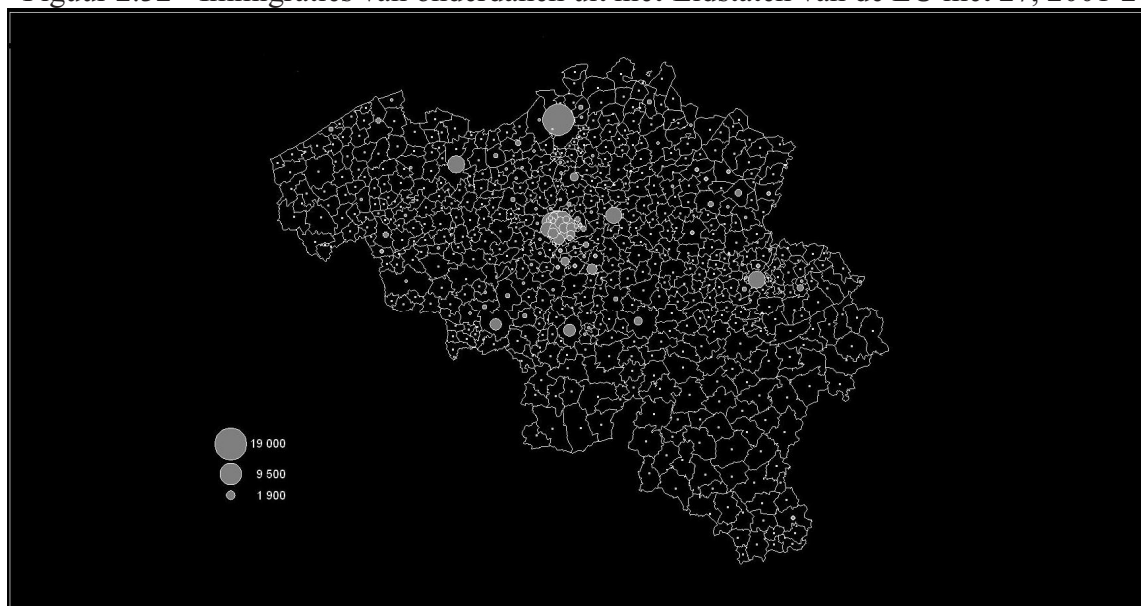
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.31 - Immigraties van onderdanen uit de 12 nieuwe lidstaten van de EU met 27, 2001-2005

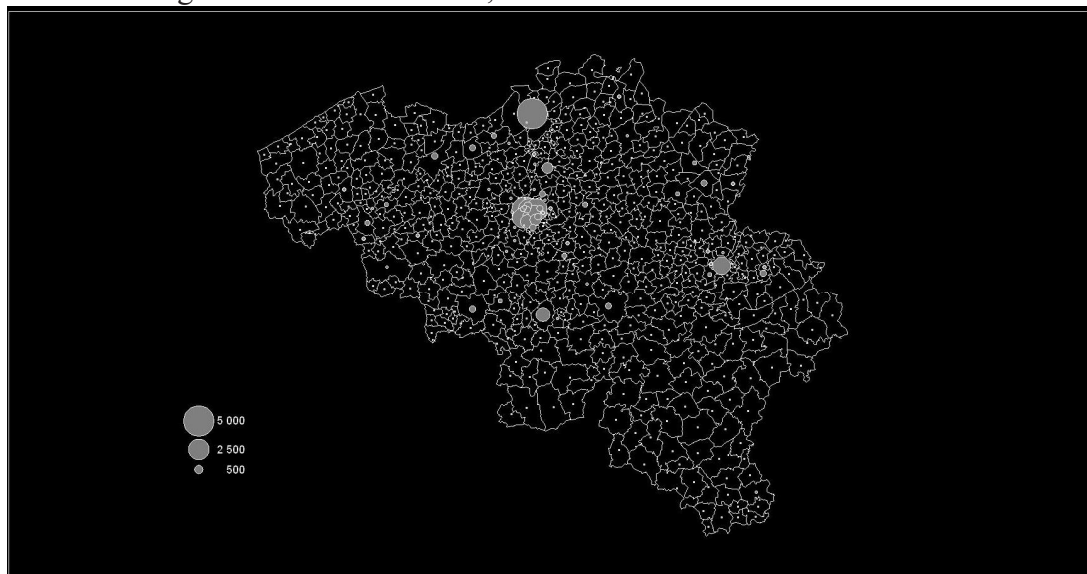
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.32 - Immigraties van onderdanen uit niet-Lidstaten van de EU met 27, 2001-2005

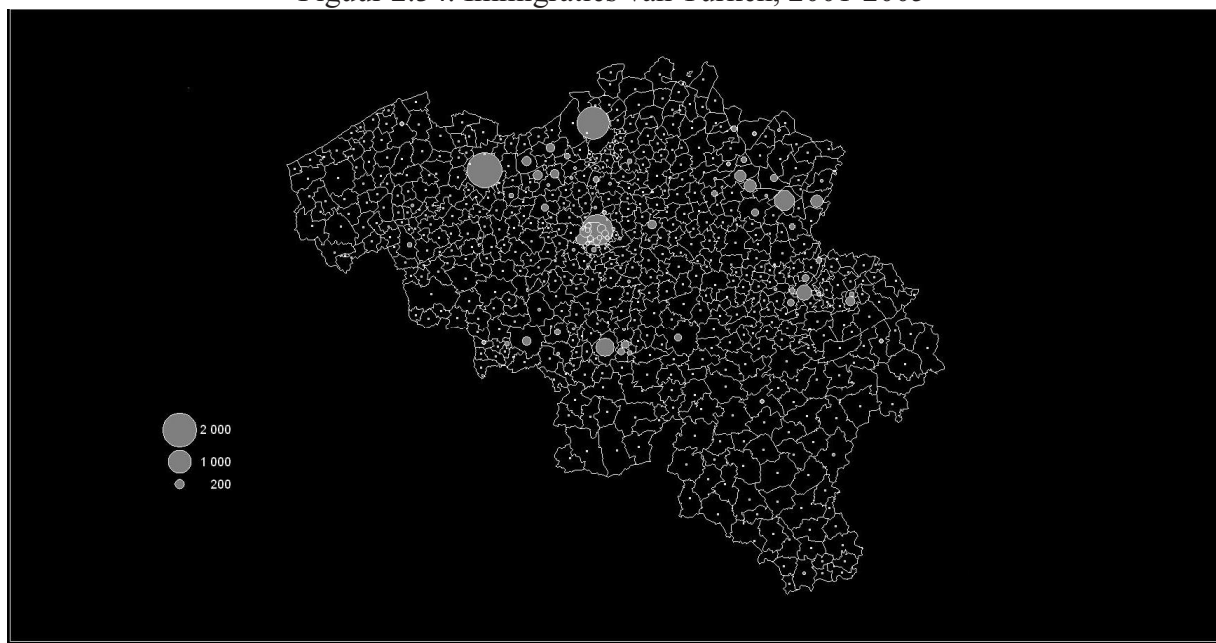
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.33. Immigraties van Marokkanen, 2001-2005.

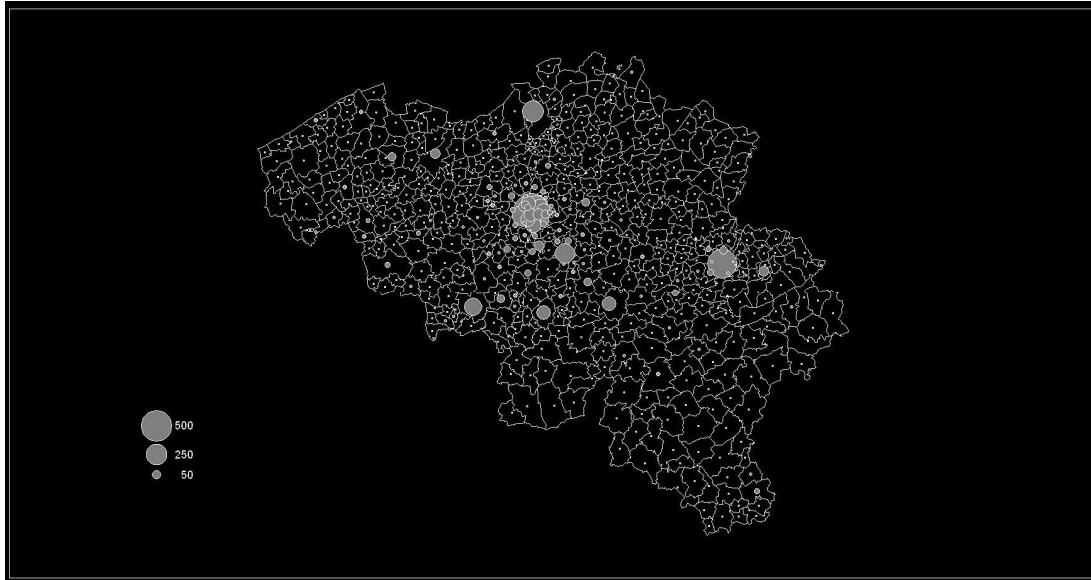
Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.34. Immigraties van Turken, 2001-2005

Bron : RR – AD SEI

Figuur 2.35 - Immigraties van Congolezen (D.R.C.), 2001-2005

Bron : RR – AD SEI

2.3. De wettelijke motieven voor migratie³¹

Uit de statistieken betreffende vreemdelingen en immigranten zijn het wettelijke kader en de redenen van hun verblijf niet af te leiden. Er zijn gegevens beschikbaar over het aantal vreemdelingen per leeftijd, geslacht, nationaliteit, huwelijkssituatie, gemeente ... maar over het algemeen is het onmogelijk duidelijke en precieze informatie te verkrijgen over de motieven waarom de personen België zijn kunnen binnenkomen en zich hier hebben kunnen vestigen. Heeft dit te maken met de procedure gezinshereniging? Na een huwelijk? Om studies in een Belgische instelling te kunnen voortzetten? Na het vinden van een job in België?

Voor een goed begrip van de migratiemechanismen is deze informatie essentieel, en zeker om :

- een inzicht in de migratiestromen te krijgen;
- de impact te beoordelen van de maatregelen die zijn genomen om de migratiestromen in goede banen te leiden (en ze in sommige gevallen te beperken);
- de regelgeving inzake immigratie efficiënt te kunnen wijzigen in functie van een aantal politieke doelstellingen.

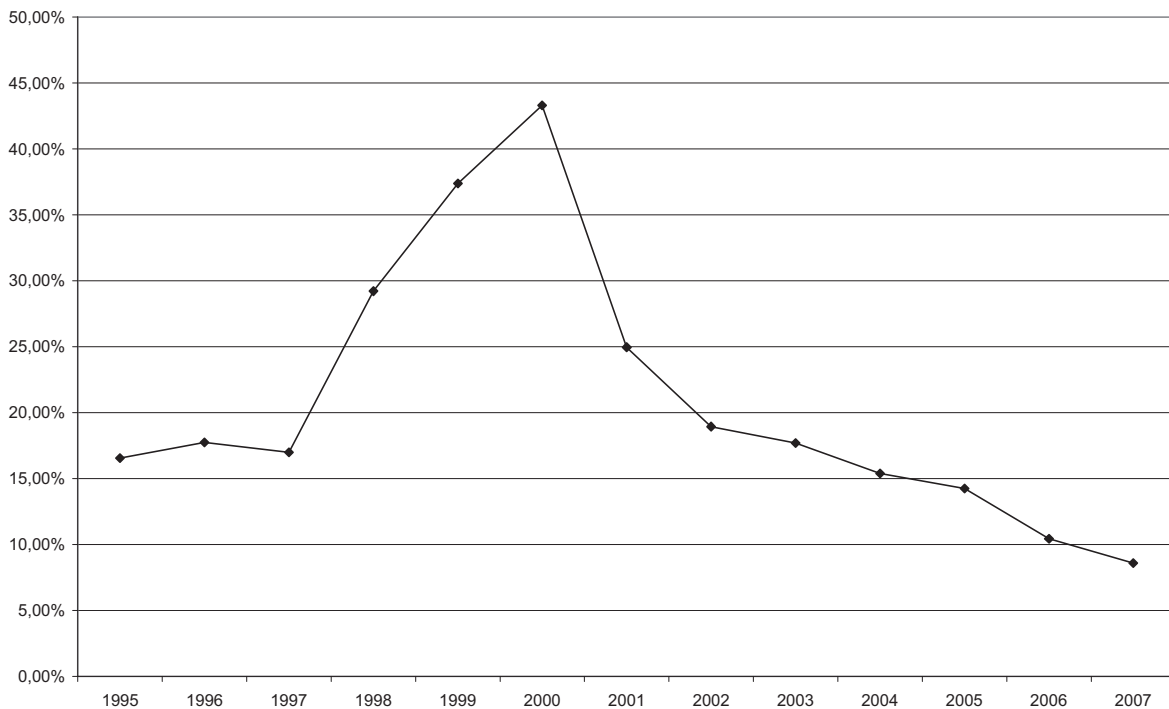
Jammer genoeg bestaat er over de redenen van de immigratie weinig betrouwbare informatie. Dit probleem is vooral opvallend voor de gezinshereniging, omdat het gaat over de komst van een partner, een kind of een ouder, ongetwijfeld de voornaamste bron van immigratie van de laatste 30 jaar. Dankzij bepaalde indirecte gegevens, o.m. inzake visa, begrijpen we dat het fenomeen grootschalig is maar een voldoende opvolging van de situatie is daarmee niet mogelijk. Eenvoudige maatregelen zullen dit probleem in de toekomst kunnen verhelpen

³¹ In dit deel van het verslag staat een nota die reeds was opgesteld voor de internationale dag van de migrant van 18 december 2006 : Perrin, 2006c, *Les motifs de séjour et les regroupements familiaux*, Werknota voor de Internationale Dag van de Migrant georganiseerd door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding ter ondersteuning van de internetsite www.migrantdujour.be, 24 p.

(door registratie van de reden van de uitreiking van de verblijfsbewijzen). Voorlopig moeten we het evenwel met substitutiemethodes stellen.

Het onderdeel dat het makkelijkst te beoordelen zou zijn, is asielgebonden migratie. Na het invoeren in 1995 van een specifiek register voor asielzoekers, het Wachtregister, werden asielzoekers uit de immigratiestatistieken uitgesloten (wat deels de omkering van de tendens in de officiële statistieken halfweg de jaren 1990 verklaart). Toch kan de totale wettelijke immigratie inclusief asiel worden ingeschat, door de nieuwe asielaanvragen en officiële immigraties excl. asiel mee te rekenen (fig. 2.36). Later kan het aandeel van asiel in deze immigratie worden afgetrokken. Volgens deze ruwe schatting zou asiel in 2007 goed zijn geweest voor ongeveer 8% van de wettelijke immigratiestroom. Op basis van de gegevens voor de jaren daarvoor blijkt dat het aandeel van asiel in 2000 mogelijk tot 43% kon bedragen (fig. 2.36). Asiel was de facto dan de eerste immigratieoorzaak.

Fig. 2.36 Schatting van het aandeel asielzoekers in de wettelijke immigraties³², 1995-2007

Bron : RR – AD SEI - DVZ

Berekeningen : Nicolas Perrin en Quentin Schoonvaere (GéDAP-UCL)

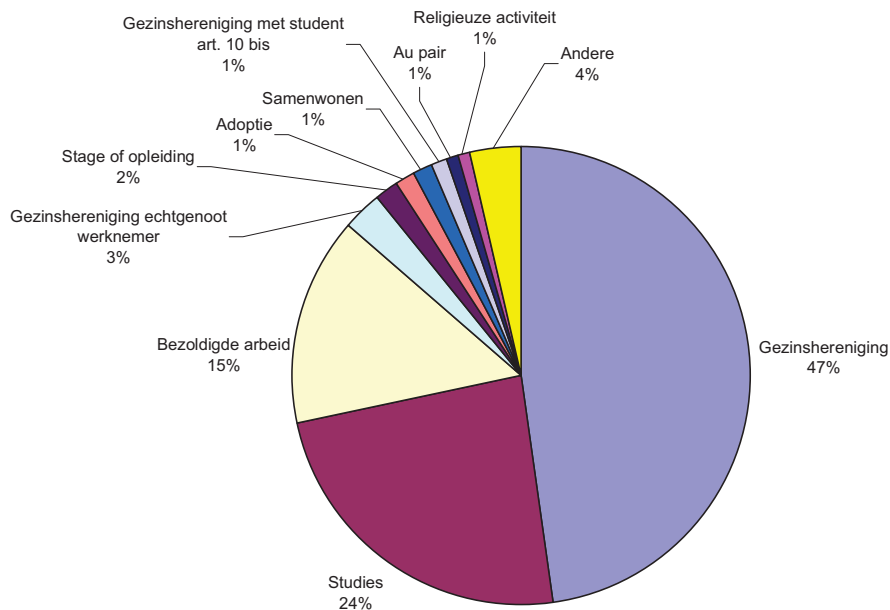
Wat de andere redenen van immigratie betreft, zijn er momenteel geen bronnen beschikbaar waarmee het op een eenvoudige en betrouwbare manier mogelijk is inzicht in de jaarlijkse instroom te krijgen.

Een van de zeldzame informatiebronnen is de FOD Buitenlandse Zaken die over gegevens beschikt inzake visa waarbij een onderscheid tussen de redenen van uitreiking van de visa wordt gemaakt (Perrin, 2007a). Bij gebrek aan beter is er aan de hand van die gegevens slechts een eerste schatting mogelijk. Ze hebben immers geen betrekking op alle migranten, aangezien het visasysteem voor een aantal landen niet van toepassing is. Bovendien kunnen mensen een visum aanvragen, deze ook krijgen, maar uiteindelijk niet naar België komen. Anderen krijgen dan weer een visum voor een bepaald type verblijf, waarna hun statuut wordt gewijzigd eens ze in België zijn. Een aantal personen ten slotte komt België illegaal binnen (of komt België binnen voor een korte periode waarvoor geen visum is vereist), blijft in het land en laat zich achteraf regulariseren zonder ooit een visum te hebben aangevraagd. Toch blijft er een verband tussen het aantal uitgereikte visa en de reële immigratie. Zo gaat het bij de 23.351 in 2007 uitgereikte visa voor lange duur (voor een verblijf van meer dan 3 maanden), in een beetje minder dan de helft van de gevallen (47,7%) om gezinsherenigingen (inclusief de aankomst van partner, kind(eren) of ouder(s)). De tweede reden voor het uitreiken van visa is het voortzetten van de studies (23,9%), ver vóór het vinden van een job (14,7%). Dit betekent dat gezinshereniging op vandaag ongetwijfeld de eerste reden van immigratie is. Omwille van de definitie van de indicator zelf, betekent dat evenwel niet dat meer dan de helft van de immigranten België binnenkomt of een verblijfbewijs verkrijgt na een gezinshereniging (fig. 2.37). Zoals we er immers reeds op hebben gewezen, zijn niet alle

³² Het aantal eerste asielaanvragen werd bij de som van de geregistreerde migraties geteld (immigraties van de AD SEI en eerste door de DVZ geregistreerde asielaanvragen).

immigranten opgenomen in deze database, die enkel op de visa betrekking heeft. In het verleden kon het aantal asielaanvragers voldoende hoog zijn en zelfs hoger dan het aantal begunstigen van gezinshereniging (rond de jaren 1993 en 2000 o.m.). Bij het gebruik van deze gegevens is voorzichtigheid dus geboden. Op termijn komt er best een oplossing die verder gaat en die de wettelijke mechanismen van de immigratie beter in kaart brengt.

Figuur 2.37 In 2007 uitgereikte visa voor lange duur in functie van de reden van het verblijf

Bron : Database « visa » van de FOD Buitenlandse Zaken
 Berekeningen : Quentin Schoonvaere (GéDAP-UCL)

3. Omvang van de asielinstroom en de perspectieven van de aanvragers³³

Asielmigratie is sinds de sluiting van de grenzen in 1973-1974 een gegeven waar we in Europa niet omheen kunnen. De figuur van de asielzoeker mag dan al « populair » zijn geworden, de kennis over het fenomeen en de evolutie ervan zijn dikwijls heel beperkt, of heel vaak ook sterk vervormd. Om die asiodynamiek, en meer algemeen de migratiedynamiek waarvan asiel maar een onderdeel is, beter te begrijpen, volgt hieronder een overzicht van een aantal eenvoudige gegevens en feiten. Wat is « asiel » ? Hoe is het aantal asielaanvragen de laatste decennia geëvolueerd ? Hoeveel asielaanvragers zijn er op vandaag ? Wie zijn ze ? Waar komen ze vandaan ? Hoeveel zijn er als vluchteling erkend ? Hoeveel worden er afgewezen ? Waar komen vluchtelingen en uitgeprocedeerden terecht eens hun verzoek is afgesloten ? Wat is de omvang van het fenomeen in België in zijn globale context ?

3.1. Enkele definities

Het Verdrag van Genève uit 1951 regelt de asielprocedure en de erkenning van de vluchtelingen. Ze werd na de Tweede Wereldoorlog goedgekeurd en de doelstelling was om personen die omwille van bepaalde redenen hun land moesten ontvluchten, een minimale bescherming te bieden. Deze redenen zijn duidelijk in het Verdrag bepaald en in tegenstelling tot wat er in de publieke opinie vaak wordt aangenomen als gevolg van de algemeen verspreide maar onjuiste term “politieke vluchteling”, gaat het niet uitsluitend om politieke vluchtelingen. Het gaat hier om een persoon die met reden vreest « te worden vervolgd op grond van zijn ras, godsdienst, nationaliteit, lidmaatschap van een bepaalde maatschappelijke groepering of politieke overtuiging ». Een vluchteling is een persoon die is erkend door een Staat die het Verdrag van Genève heeft ondertekend en die aan de door het Verdrag bepaalde criteria om bescherming van deze Staat te kunnen genieten beantwoordt. Zolang hij die erkenning niet heeft gekregen, wordt de persoon « asielzoeker » genoemd. Om als vluchteling te worden erkend moeten de door de asielzoeker aangevoerde vervolgingen verankerd zijn in een van die vijf criteria, die exhaustief zijn maar vatbaar voor interpretatie.

Krachtens een in Belgisch recht omgezette Europese richtlijn zijn de asieloverheden sinds 10 oktober 2006 tevens bevoegd om de subsidiaire beschermingsstatus toe te kennen (voor meer informatie – cf. Jaarverslag 2007 “Migratie”, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding). Deze bescherming is er voor personen die niet als vluchteling kunnen worden beschouwd maar die in geval van terugkeer naar hun land van herkomst een reëel risico lopen te worden blootgesteld aan de doodstraf of executie, aan wrede, onmenselijke of mensonterende behandelingen, of aan ernstige bedreigingen t.o.v. hun leven of hun persoon, omwille van blind geweld in geval van intern of internationaal gewapend conflict (dit geldt enkel voor burgers, niet voor militairen).

3.2. Evolutie van de asielaanvraag

De onderstaande informatie komt uit het wachtregister. Dat bevat kenmerken van de asielzoeker en van de personen die hem vergezellen en details over de asielprocedure. Het blijft echter moeilijk om van het aantal aanvragen tot het aantal aanvragers te komen. Eenzelfde persoon kan immers meerdere keren asiel aanvragen; de volgende aanvragen zijn dus in feite veeleer een gevolg van de

³³ De tekst uit dit deel was het voorwerp van een voorafgaande nota : Perrin, 2006b, *Les demandeurs d'asile*, Werknota voor de Internationale Dag van de Migrant, georganiseerd door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de internetsite www.migrantvandedag.be , 24 p.

oorspronkelijke aanvraag dan volledig op zichzelf staande aanvragen. Bovendien kan een asiels dossier op verschillende personen betrekking hebben (hoofdasielzoeker, echtgenote en kinderen).

Deze problemen verklaren wellicht waarom de verschillende instellingen (DVZ, CGVS, Fedasil, onderzoekscentra enz.) afhankelijk van hun gekozen methodologie om het aantal asielaanvragen te bepalen, verschillende statistieken publiceren. We zijn van oordeel dat de indicator om 'asielaanvragen' te meten eerder zou moeten uitgaan van het aantal personen dat een eerste aanvraag heeft ingediend dan van het aantal dossiers. De structuur van de beschikbare gegevens laat echter niet toe om exact te bepalen hoeveel personen de asielzoeker vergezellen³⁴. Daarom verwijzen de cijfers over asielaanvragen naar de evolutie van het aantal hoofdasielzoekers; om een precies plaatje te schetsen, zouden de personen die deze asielzoeker vergezellen, hierbij moeten worden opgeteld.

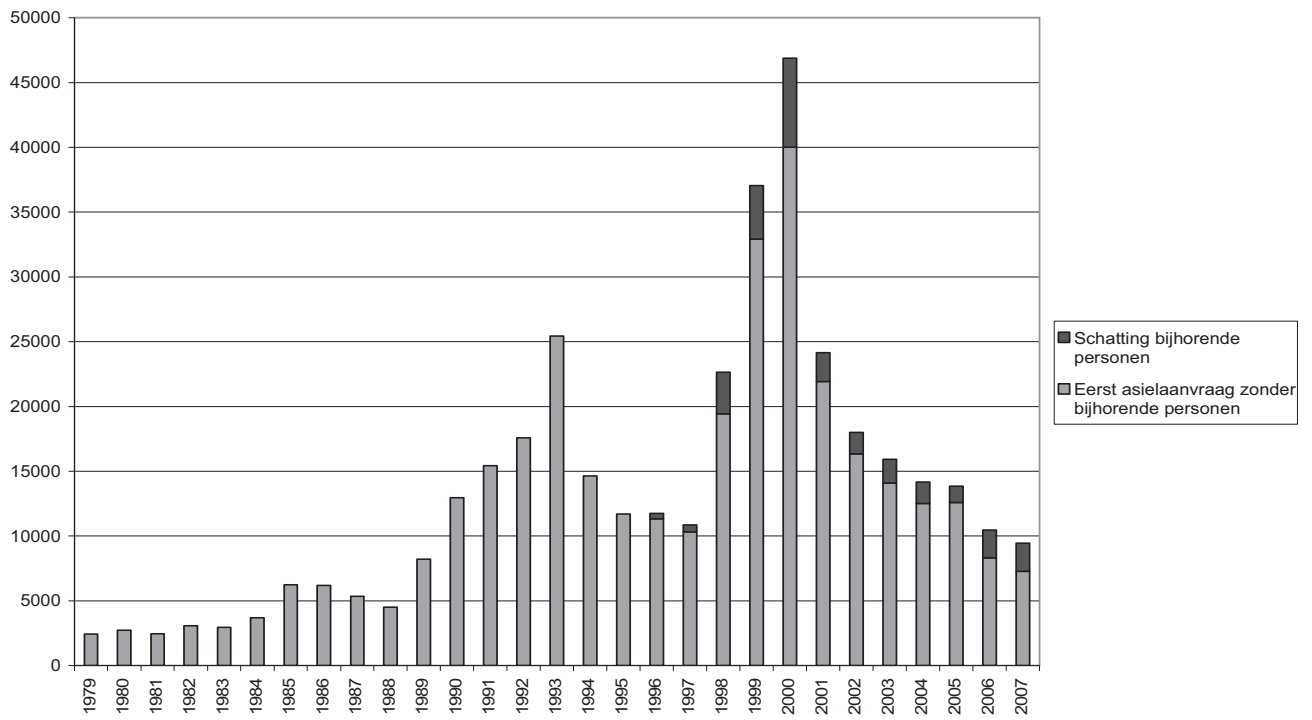
Het aantal asielaanvragen is de laatste 20 jaar sterk toegenomen met twee relatief duidelijke crisissen tijdens dewelke de instroom sterk is gestegen, nl. de periodes 1989-1993 en 1998-2000 (fig. 3.1). Zoals in heel wat andere Europese landen kondigde de geleidelijke ineenstorting van de communistische regimes in Centraal- en Oost-Europa sinds 1989 en de ontmanteling van ex-Joegoslavië het begin van jaren 90 een gevoelige stijging van het aantal asielaanvragen in België. De toestroom van asielaanvragers heeft in 1993 een eerste piek gekend met meer dan 25.000 aanvragen, vooral uit Congo (D.R.C.), Roemenië en ex-Joegoslavië, in deze eerste fase hoofdzakelijk vanuit Bosnië. Tussen 1994 en 1997 daalt het aantal aanvragen gevoelig, zonder echter het niveau van voor 1989 opnieuw te bereiken. Na deze periode van relatieve kalme volgt een periode met een nog grotere toestroom van asielzoekers dan tijdens de vorige periode, die in 2000 met 40.000 aanvragen een historisch hoogtepunt bereikt. Daarna daalt het aantal aanvragen opnieuw tot een peil dat vandaag lager ligt dan in de jaren 1990.

Ondanks de sterke mediatisering mogen we dus stellen dat **België momenteel een periode doormaakt met een redelijk laag aantal aanvragen en zelf op een van de laagste niveaus sinds 1990 zit.**

Figuur 3.1. Evolutie van het aantal asielaanvragen in België, 1979-2007³⁵

³⁴ De verklaring hiervoor is dat we gegevens hebben van alle personen die asielzoekers vergezellen, waarbij deze informatie geen onderscheid maakt tussen personen die in het kader van dezelfde asielaanvraag naar hier zijn gekomen, of personen die tijdens of na de procedure naar hier zijn gekomen. Omdat het moeilijk is een onderscheid te maken tussen de personen die daadwerkelijk gelinkt zijn aan een asielaanvraag en de personen die om een andere reden naar hier zijn gekomen, zijn de cijfers over de eerste asielaanvragers en de personen die bij hen horen wellicht te hoog ingeschat.

³⁵ De cijfers van 1996 tot 2007 verwijzen naar het aantal eerste asielaanvragen door de hoofdasielzoekers. Op basis van het Wachtregister, werd vervolgens een schatting van de personen die bij hen horen gemaakt.

Bron: UNHCR tot en met 1987, jaarverslagen CGVS van 1988 tot 1995
 DVZ (Wachtregister) vanaf 1996
 Berekeningen: Nicolas Perrin en Quentin Schoonvaere (GéDAP-UCL)

Hoe moeten we de evoluties uit het verleden interpreteren? De analyses zijn sterk uiteenlopend ...

Tot in 1973 en gedeeltelijk nog tot in 1989 werden asielaanvragen vooral, om niet te zeggen volledig, gezien als het gevolg van de politieke instabiliteit in bepaalde regio's van de wereld, wat tot een migratie heeft geleid die toen nog onder de intussen verouderde term « politieke migratie » bekend stond.

De stroom asielaanvragen blijft nog altijd gedeeltelijk het gevolg van de instabiliteit in bepaalde regio's op aarde maar toch wint sinds 1973, en vervolgens na 1989, het idee terrein dat een deel van de personen die om internationale bescherming vraagt, een asielaanvraag indient om de vanaf 1973 in Europa ingevoerde restrictieve immigratieregels te omzeilen, zonder dat hun persoonlijke situatie aan de asielcriteria van het Verdrag van Genève uit 1951 en het protocol van New York uit 1967 beantwoordt.

Met de officiële sluiting van de grenzen voor arbeidsimmigratie in 1974 en de stijging van het aantal asielaanvragen vanaf 1989, worden de analyse-elementen relatief radicaal omgegooid.

Van 1945 tot 1973 bestond de hoofdplicht van de opvangstaten er immers niet in een onderscheid te maken tussen de echte vluchtelingen en de personen die oneigenlijk het statuut trachtten te bekomen. In die periode ging het voornamelijk om het opvangen van vluchtelingen na de chaos van de tweede wereldoorlog en het opvangen van vluchtelingen uit het Oostblok. De politieke immigratie werd toen niet als bedreigend ervaren, wel integendeel. Het ging meestal om een weinig « zichtbare » Europese migratie. Bovendien werd er arbeidsmigratie door mogelijk gemaakt, die welkom was en waardoor de « politieke immigranten » als een positieve steun werden beschouwd. In die tijd was het zelfs waarschijnlijk om als “politieke vluchteling” niet het statuut vluchteling op te eisen, aangezien een verblijf vaak mogelijk was zonder dat statuut van vluchteling. In de loop van de jaren 1990 ruimt de notie van de politieke vluchteling, die na de tweede wereldoorlog gedurende een periode van 30 jaar bleef bestaan, plaats voor de figuur van de asielzoeker. Terwijl de vluchteling nog een positief imago had met duidelijk politieke motieven voor de migratie, wordt de asielaanvrager een « twijfelachtig figuur » met beweegredenen waarbij heel wat vragen worden gesteld.

Deze omkering in de perceptie van de asielaanvrager leidt tot twijfel over de zin die aan de cijfers inzake asielaanvragen moet worden gegeven.

Eerst en vooral zou elke asielaanvraag uiteraard als het gevolg van de instabiliteit in de wereld moeten worden gezien. Net zoals arbeids-, studenten- of huwelijksmigraties, is asielmigratie geglobaliseerd, ook al zijn het de Europeanen die de hoofdrol spelen bij de opeenvolgende asielcrisisen. Zo is er een verband te leggen tussen de “asielpieken” en de voornaamste evoluties in recente conflicten, en meer in het bijzonder diegene die voorkwamen op het grondgebied van ex-Joegoslavië. De eerste asielpiek valt samen met de val van de communistische regimes en de opening van het « ijzeren gordijn », gevolgd door de opeenvolgende onafhankelijkheidsverklaringen van Slovenië, Kroatië, Macedonië en Bosnië met bloedige gewapende conflicten als gevolg, o.m. in Bosnië tijdens het eerste deel van de jaren 1990. Tegelijk blijft ook het aantal asielaanvragen uit het Zaïre van Mobutu hoog. De tweede piek doet zich voor tijdens het uiterst ernstige conflict in Kosovo, de heropflakking

van de gevechten in Congo (D.R.C.) en het begin van de tweede oorlog in Tsjetsjenië vanaf 1999.

De « grote asielcrisis in België » mogen dan al als een weerspiegeling van de instabiliteit in de wereld worden gelezen, een tweede analyse die steeds vaker wordt gemaakt ziet in die verschillende crisissen vooral een opeenvolging van aanzwellende golven van ongegronde aanvragen, die de lacunes in de procedure exploiteren, gevolgd door terugtrekkende golven die dan het gevolg zijn van een hernieuwde aanpak van de Belgische overheden die de asielprocedure wijzigen waardoor ze erin slagen de ongegronde aanvragen terug te dringen. Ook hier komt de timing van de hervormingen goed met de periodes van snelle afname van aanvragen overeen. Zo kan de daling uit 1994 worden gezien als het resultaat van de reorganisatie van het onderzoek van de aanvragen waardoor de procedure kon worden versneld, de uitbreiding van het personeel van de verschillende instanties en de efficiëntere verwijderingen³⁶. De daling van het aantal aanvragen in 2001 kan dan weer worden gezien als het gevolg van de wijzigingen van de toekenningvoorwaarden voor sociale steun (toekenning van sociale steun in de open centra enkel tijdens het onderzoek naar de ontvankelijkheid) en de nieuwe verwerkingsmethodes van de dossiers, o.m. de invoering van het LIFO (Last In, First Out) –principe.

Zoals zo vaak gebeurt wanneer we een globale visie willen hebben, zijn een hele reeks factoren, die niets te maken hebben met simplistische verklaringen zoals de internationale situatie en omzeiling van de asielprocedure, de oorzaak van de realiteit en de evolutie van het aantal aanvragen. Alhoewel de grote meerderheid van de asielmigratie het product is van de heersende internationale situatie, is het niet uitgesloten dat in de context van een beperkend migratiebeleid, sommigen zullen trachten de asielprocedure naar hun hand te zetten om een verblijfstitel te verkrijgen, hoewel de bepalingen uit het Verdrag van Genève misschien niet op hun situatie van toepassing is. Het gevaar schuilt hem uiteraard in het feit dat de beschrijving van de reeks factoren die aan de asielaanvraag ten grondslag ligt, aan de complexiteit van de realiteit voorbijgaat en enkel die elementen aanhaalt die een bepaalde politieke lijn of politiek standpunt ondersteunen.

3.3. Oorsprong en nationaliteit

Tijdens de jaren 1990 en tot kort na de millenniumwissel kwamen de meeste asielaanvragers uit Europa (vooral uit Centraal- en Oost-Europa en meer bepaald uit ex-Joegoslavië). Typisch voor de laatste jaren is dat de afkomst van de asielaanvragers internationaler wordt. Het begin van de jaren 2000 karakteriseerde zich eveneens door een kleiner Europees aandeel en een evenwichtig hoog aantal aanvragers uit Afrika. In 2007 echter bemerken we een lichte proportionele stijging in de Europese aanvragen, vooral toegeschreven aan de aanvragen uit Rusland, Servië en Montenegro. Ter illustratie, in 2005 vertegenwoordigden de Europeanen 29.7% van de asielaanvragen (zonder begeleidende personen), terwijl in 2007 dit al 34.8% betrof. Het aantal Afrikaanse aanvragen is gedaald, hetgeen verklaard kan worden door het lager aantal aanvragen van Congolezen, Guineërs, Rwandezen of Kameroenezen. Ondanks een verhoging van het aantal aanvragen uit conflictgebieden als Afghanistan, zijn de Aziatische aanvragen toch gedaald omwille van het lager aantal aanvragen van onder andere Chinezen en Iraniërs.

³⁶ Als voorbeeld kunnen we het 7de activiteitenverslag van het CGVS aanhalen, die voor het activiteitenjaar 1994 een gedetailleerd overzicht van de genomen maatregelen geeft.

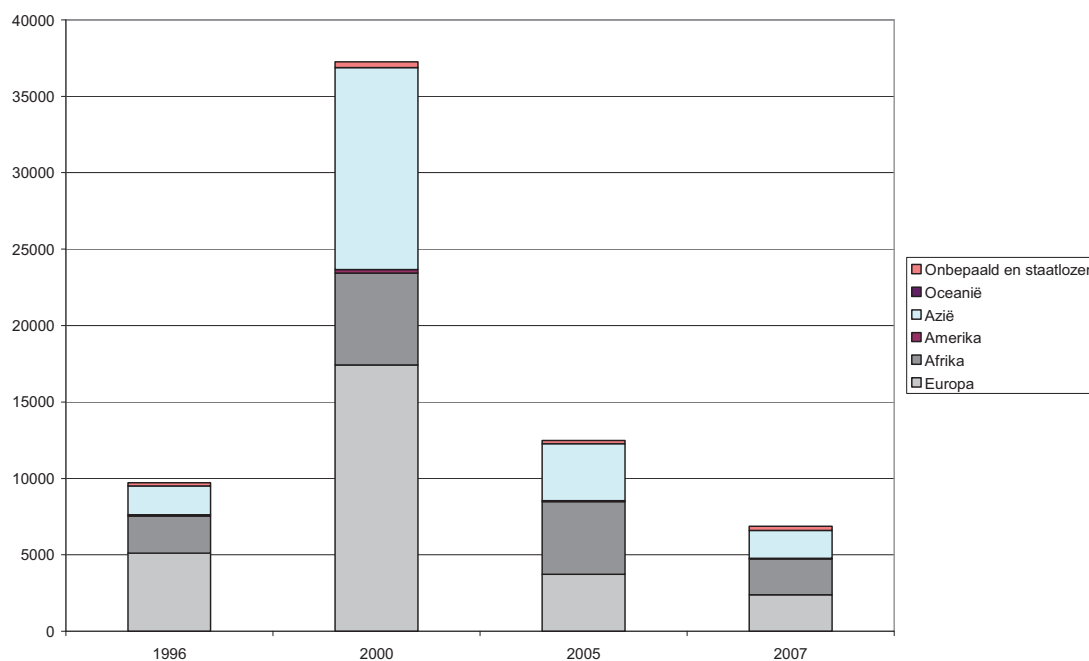
In 2007 zijn in totaal naar schatting 9.400 eerste aanvragen ingediend (hoofdasielzoekers en personen die hen vergezellen)³⁷. Een opsplitsing per continent leert ons dat 40% van de asielzoekers afkomstig is uit Europa, 29% uit Afrika en 30% uit Azië. De vijf sterkst vertegenwoordigde nationaliteiten zijn afkomstig uit vier gebieden die door grote conflicten worden geteisterd (fig. 9): Rusland (vooral personen die getroffen zijn door het Tsjetsjeense conflict, vinden we in deze categorie terug), Servië, Democratische Republiek Congo (RDC), Irak en Afghanistan. Hoewel asielzoekers misschien niet altijd aan de criteria van het Verdrag van Genève voldoen, is het interessant om deze nationaliteiten in de verf te zetten, omdat dit beeld helemaal niet strookt met het klassieke plaatje van de asielzoeker als economische migrant.

Aan de hand van deze eenvoudige gegevens per nationaliteit kan men zeker niet beweren dat elke asielaanvraag gegrond is. Toch stellen we vast dat het plaatje van de asielzoekers die massaal uit alle landen toestromen, niet klopt. De meeste asielzoekers komen uit onstabiele tot zeer onstabiele landen en bij uitbreiding uit landen waar de levensomstandigheden van bepaalde bevolkingsgroepen of minderheden zorgwekkend zijn. Hoewel niet alle asielzoekers voor internationale beschermingsmaatregelen in aanmerking komen, is het fout om ze zonder meer als economische migranten te betitelen.

³⁷ Zoals eerder al vermeld: bij het schatten van het aantal personen dat asielzoekers vergezelt, geldt: hoe recenter de schatting, hoe nauwkeuriger de cijfers. Het omgekeerde geldt ook: hoe verder men teruggaat in de tijd, hoe groter de overschatting.

Figuur 3.2. Oorsprong van de nieuwe asielaanvragers

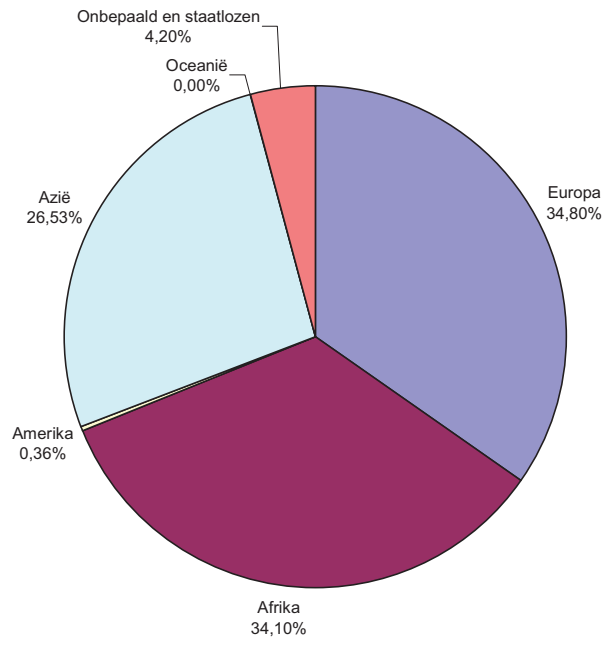
A. per continent in 1996, 2000, 2005 en 2007³⁸

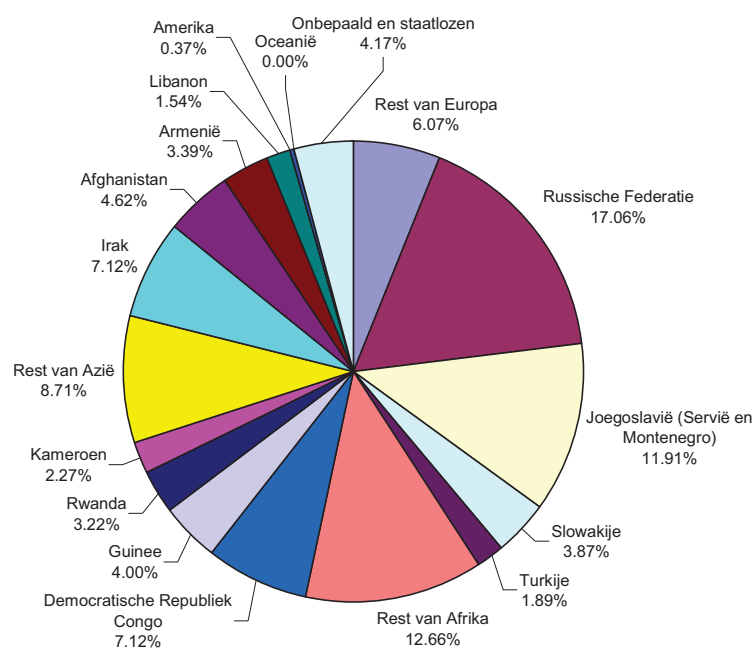
B. per continent in 2007³⁹

³⁸ Opdat vergelijking met de voorgaande jaren mogelijk kan zijn, geven we hier mee dat deze opdeling van aanvragen per continent refereert naar de meest voorkomende nationaliteiten bij de aanvragers.

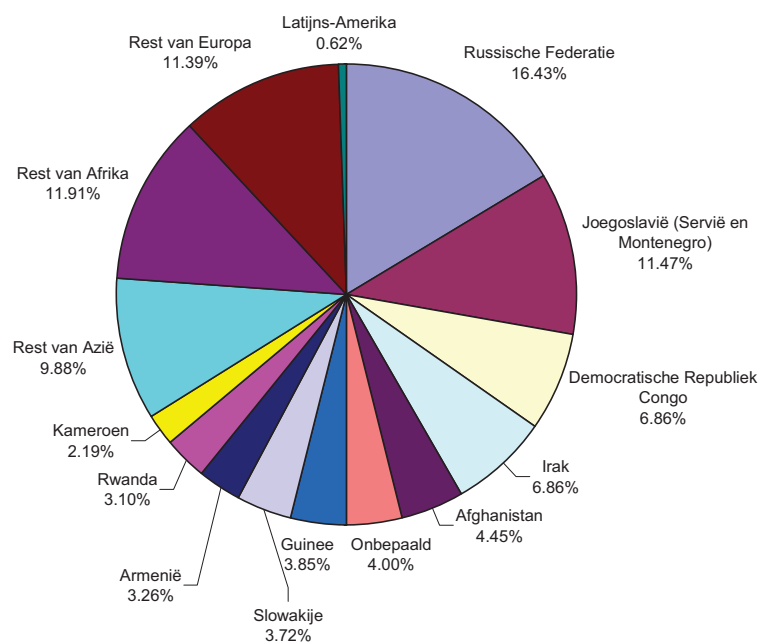
³⁹ De figuren B, C en D refereren naar de eerste aanvragen van de belangrijkste nationaliteiten, tesamen met de bijhorende personen. De schatting van het aantal bijhorende personen voor de recente aanvragen komt nauw overeen met de realiteit ; echter des te verder men teruggaat in de tijd, des te groter zal de overschatting van deze groep zijn.

C. per nationaliteit en continent in 2007

D. per nationaliteit in 2007

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Schoonvaere Quentin (GéDAP-UCL)

3.4. Erkenning en weigering van erkenning

Tussen het neerleggen van de aanvraag en de definitieve beslissing inzake erkenning of niet-erkenning van het statuut van vluchteling, zit een complexe onderzoeksprocedure van het dossier in verschillende stappen, met desgevallend beroepsmogelijkheden in de verschillende fasen. Vanuit de invalshoek van de statistiek en binnen dit algemeen kader, is het overbodig om hier een technische beschrijving van het verloop van deze procedure te geven. Om voor de meerderheid begrijpbaar te blijven, kan men zich op de eindbeslissing richten die tot de erkenning of de weigering tot erkenning van het statuut van vluchteling leidt.

Het aantal beslissingen is gevoelig gestegen, wat heeft geleid tot een gevoelige daling van de achterstand in de hangende dossiers. Het aantal weigeringen tot erkenningen ligt bovendien veel hoger dan het aantal erkenningen. Van 1996 tot 2003 is het aantal erkenningen globaal genomen stabiel gebleven (tussen 1000 en 2000), ondanks een stijging van het aantal aanvragen tussen 1998 en 2000. Tijdens diezelfde periode nam vooral het aantal negatieve beslissingen toe, als gevolg van de gevoelige stijging van het aantal aanvragen, waarna deze negatieve beslissingen geleidelijk weer af begonnen te nemen tot 2004.

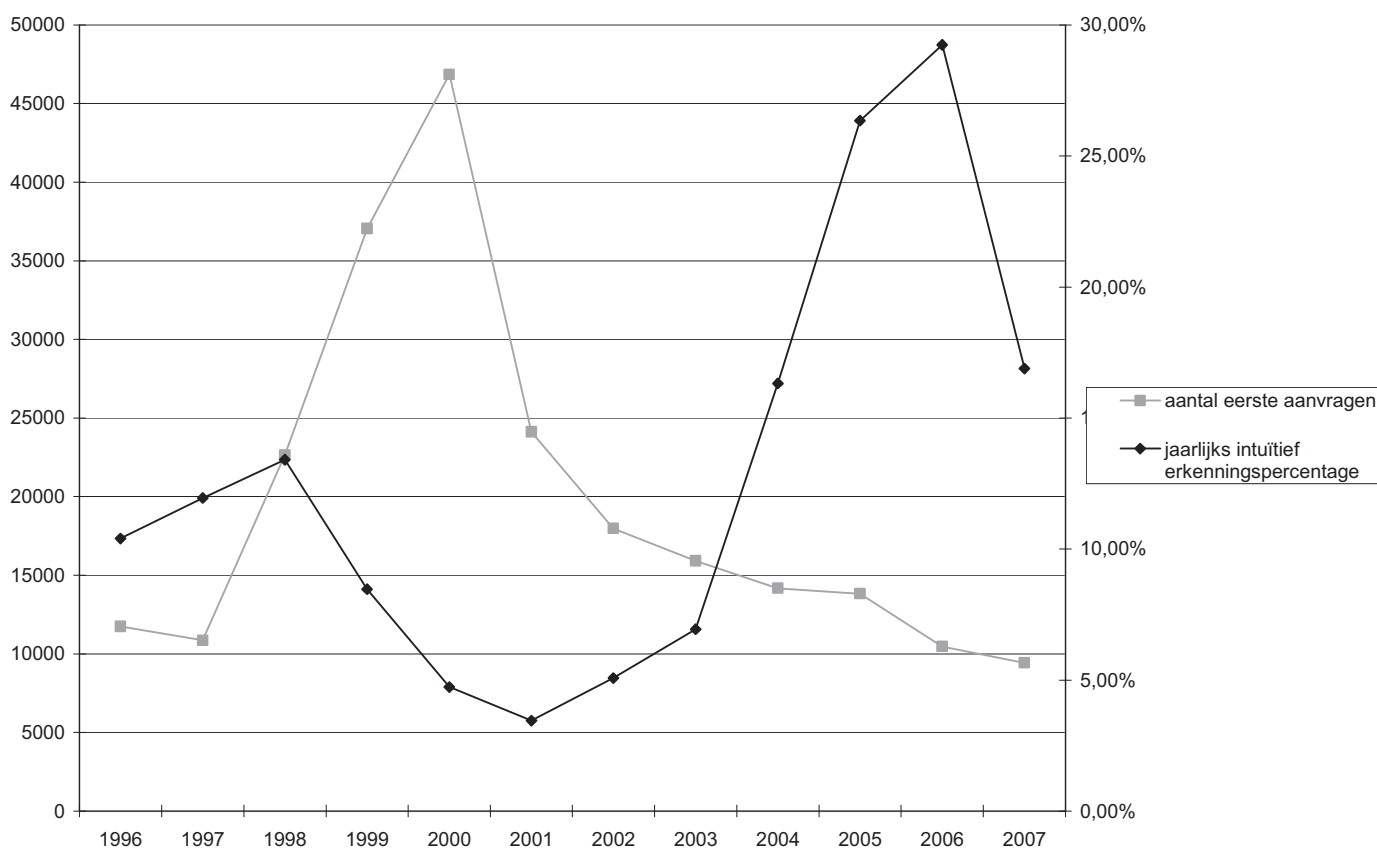
Hoe kan de evolutie worden geanalyseerd ?

Om de situatie te vatten moet er een erkenningpercentage worden berekend. Jammer genoeg is de berekening ervan veel complexer dan het lijkt. De berekening van een erkenningpercentage kan op basis van enkel het aantal beslissingen per jaar niet op een bevredigende manier worden uitgevoerd, omwille van de verschillende duurtijd van de procedures die vaak meer dan één jaar bedragen. Elk jaar hebben de genomen beslissingen betrekking op aanvragen die de voorgaande jaren zijn ingediend en de berekening van een eenvoudig percentage dat het aantal positieve beslissingen aan het totale aantal beslissingen of het aantal aanvragen van het jaar koppelt, kan een vertekend beeld van de meting geven. Wanneer het aantal aanvragen stijgt, zal het percentage de neiging hebben mechanisch te dalen, aangezien de nieuwe aanvragen - die talrijker zijn - nog geen aanleiding kunnen geven tot positieve beslissingen; ze kunnen echter wel makkelijk aanleiding geven tot negatieve beslissingen. Wanneer het aantal beslissingen daarentegen vermindert, dan zou het intuïtief opgebouwde percentage de neiging hebben om mechanisch te stijgen door het feit dat er nog heel wat aanvragen overblijven die de vorige jaren zijn ingediend en die een gunstig gevolg kunnen krijgen ... Het mechanisme is complex maar wetenschappelijk bewezen (Rob van der Erf, Liesbeth Heering et Ernst Spaan, 2006a, 2006b, 2006c). En ook al begrijpt men het wiskundige mechanisme niet, toch toont een eenvoudige vergelijking van het gewoonlijk intuïtief berekende erkenningscijfer (aandeel van de positieve beslissingen op het aantal beslissingen per jaar) met de eerste aanvragen duidelijk aan dat wanneer het aandeel aanvragen stijgt, het aantal erkenningen toeneemt (fig.3.3). Het conjuncturele aandeel erkenningen dat berekend wordt op basis van statistieken van beslissingen van een bepaald jaar weerspiegelt niet enkel de situatie van dat gegeven jaar, maar weerspiegelt ook de beslissingen betreffende heel verschillende jaren. Deze indicator zal de vergelijking tussen de verschillende jaren bijgevolg bemoeilijken, hetgeen een vertekende visie op de evolutie in de erkenningen zal geven.

De enige aanvaardbare oplossing is om de asielaanvragers die hetzelfde jaar een aanvraag hebben ingediend te volgen en aan te geven hoeveel er na een, twee, drie jaar ... zijn erkend, totdat er geen enkele aanvrager meer overblijft (fig. 3.4). Vervolgens kunnen deze percentages die per jaar van indiening van de aanvraag zijn opgemaakt, worden vergeleken.

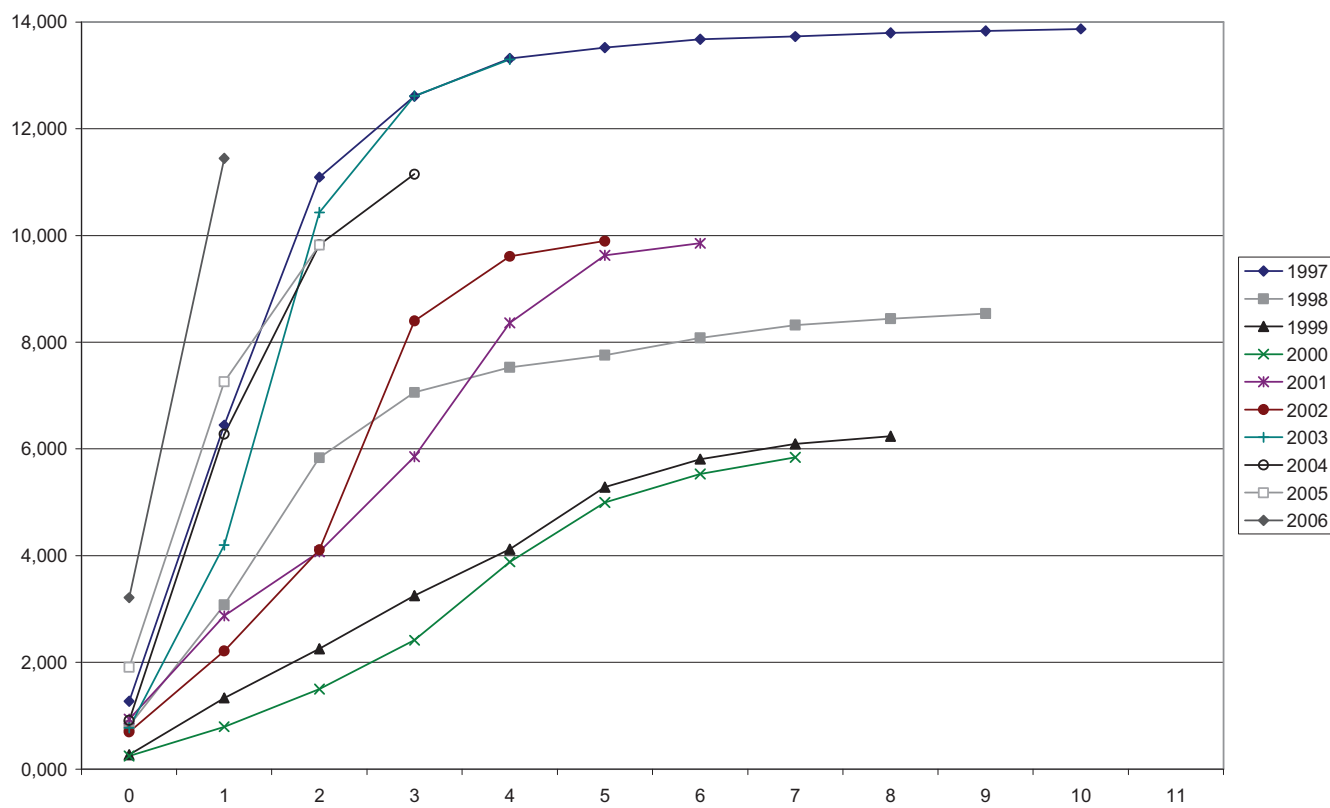
Het resultaat is een berekening van het percentage volgens het jaar van indiening en de duur van de procedure. Het probleem met deze percentages is dat men in theorie zou moeten wachten tot alle aanvragen die een bepaald jaar zijn ingediend worden afgesloten om ze te kunnen berekenen. Op basis van de erkenningpercentages na 1, 2 of 3 jaar tekent er zich evenwel al een tendens af. Uit deze percentages zijn twee zaken af te leiden. Het uiteindelijke erkenningpercentage is eerst en vooral zeker meer dan gehalveerd voor de aanvragers uit de periode 1998-2000 toen er meer aanvragen waren (minder dus dan wat het « intuïtieve » percentage leek aan te tonen). Maar vooral, het erkenningpercentage mag dan al stijgen sinds 2001, het huidige erkenningpercentage ligt niet boven het niveau van vóór 1998 (terwijl het vertekende intuïtieve percentage dat we berekenen door de positieve beslissingen van een jaar bij het totaal te voegen, een percentage weergeeft dat twee keer hoger ligt dan vóór 1998). Volgens onze indicatoren per cohort, zitten we momenteel op een hoger niveau dan in 1997, wat misschien iets hogere, maar zeker even hoge erkenningpercentages als in 1997 doet vermoeden. De ingediende aanvragen van 1995 en 1996 hebben, voor het indieningsjaar en het daaropvolgend jaar, het hoogste erkenningpercentage sinds 1997. Deze vaststelling kan misschien verbonden zijn met de snellere behandeling van de aanvragen door de bevoegde asielinstanties.

Figuur 3.3. Vergeleken evoluties van het intuïtieve erkenningcijfer (positieve beslissingen / totaal beslissingen van dat jaar) en van het aantal aanvragen

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Nicolas Perrin (GéDAP-UCL) van 1996 tot 1998 en Dienst Vreemdelingenzaken van 1999 tot 2007.

Figuur 3.4. Gecumuleerde erkenningpercentages (in %) volgens het jaar van de indiening van de aanvraag en de duur van de procedure (in jaren sinds de indiening van de aanvraag)⁴⁰

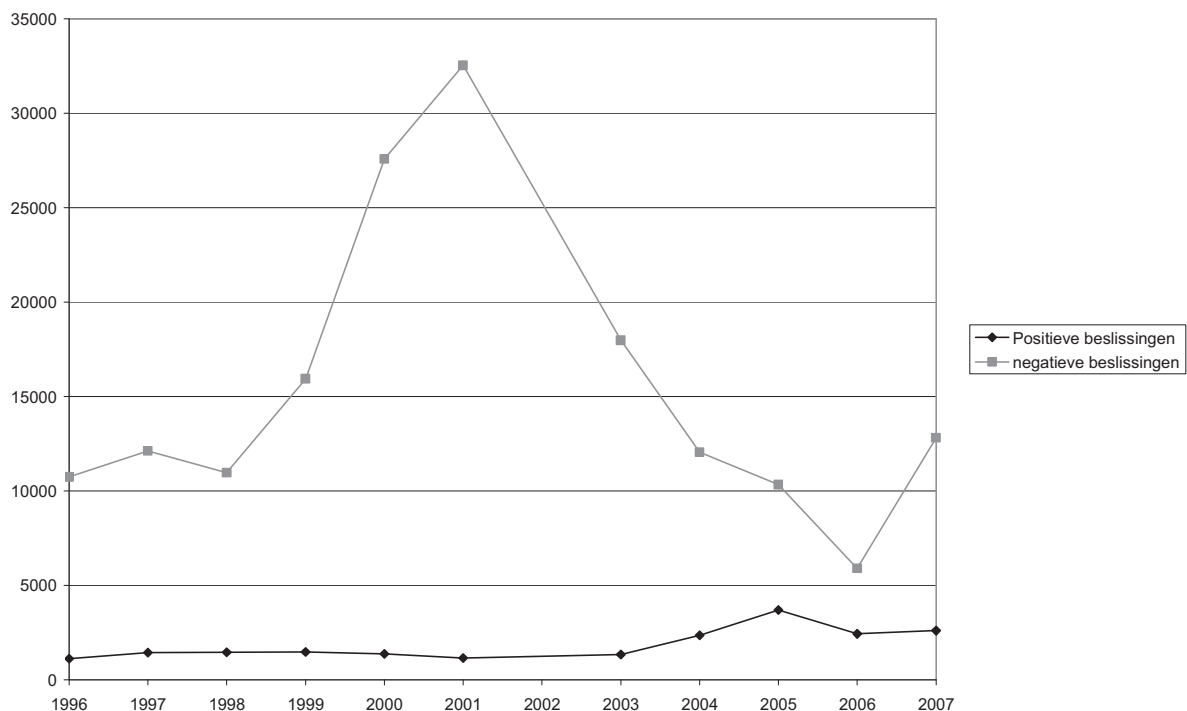
Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
Berekeningen : Schoonvaere Quentin (GéDAP-UCL)

Voor een goed begrip van de evoluties moet er bij elke stap van de procedure worden stilgestaan. Dit valt evenwel buiten het kader van dit werk over immigratie in het algemeen.

Zonder deze complexe methode te gebruiken, blijkt duidelijk dat de stijging van het aantal aanvragen rond 2000 tot een nettoverhoging van het aantal negatieve beslissingen heeft geleid zonder verhoging van het aantal positieve beslissingen en dus ongetwijfeld tot een daling van het erkenningpercentage, ook al is een schatting van dit percentage problematisch (fig. 3.5). Ten slotte, lijkt 2007 voor een rollover in de conjunctuur te zorgen met een nieuwe stijging aan negatieve beslissingen.

⁴⁰ De gecumuleerde erkenningpercentages zijn berekend op basis van de aanvragen en beslissingen betreffende de hoofdanvragers.

Figuur 3.5. Definitieve negatieve en positieve beslissingen ⁴¹

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken

Twee analyses betreffende de reden van deze vermindering van het erkenningpercentage staan tegenover mekaar. Voor de enen is dit het gevolg van een verhoging van het aantal ongegronde aanvragen als gevolg van de gunstige opvangvoorwaarden in België, waar sommigen handig gebruik van maken. Voor anderen is dit dan weer het gevolg van een striktere toepassing van de erkenningscriteria of van een algemene ontrading van de aanvragen (zowel gegronde als ongegronde).

Eerst en vooral zou er moeten worden op gewezen dat de Kosovaren, die het basiselement van deze golf asielaanvragen vormden, vaak een tijdelijk beschermingsstatuut kregen die hen feitelijk uitsloot van de positieve beslissingen, wat een vertekend beeld geeft van de meting van de positieve beslissingen (ze hebben een asielaanvraag ingediend maar het onderzoek van hun asielaanvraag is niet volledig afgerond).

Wat het algemene schema betreft en de verhoging van het aantal ongegronde aanvragen, is die moeilijker te meten gelet op het ontbreken van nauwkeurige statistieken over de redenen van de negatieve beslissingen. Een aantal elementen kunnen ons evenwel op weg helpen.

⁴¹ De positieve beslissingen hebben betrekking op de beslissingen inzake erkenning van het CGVS, de VBV en de RVV. De negatieve beslissingen hebben in de oude asielprocedure betrekking op 1/ de negatieve beslissingen in ontvankelijkheid van de DVZ, wanneer de aanvrager geen beroep aantekent 2/ de negatieve beslissingen betreffende het dringend beroep bij het CGVS 3/ de negatieve beslissingen van de onderzoeken ten gronde van het CGVS, wanneer de aanvrager geen beroep aantekent 4/ de negatieve beslissingen van de VBV. In de nieuwe asielprocedure (sinds 1 juni 2007) hebben de negatieve beslissingen betrekking op 1/ De negatieve beslissingen van het CGVS, wanneer de aanvrager geen beroep aantekent 2/ de negatieve beslissingen van de VBV of RVV 3/ de beslissingen tot niet in overwegingname genomen door DVZ.

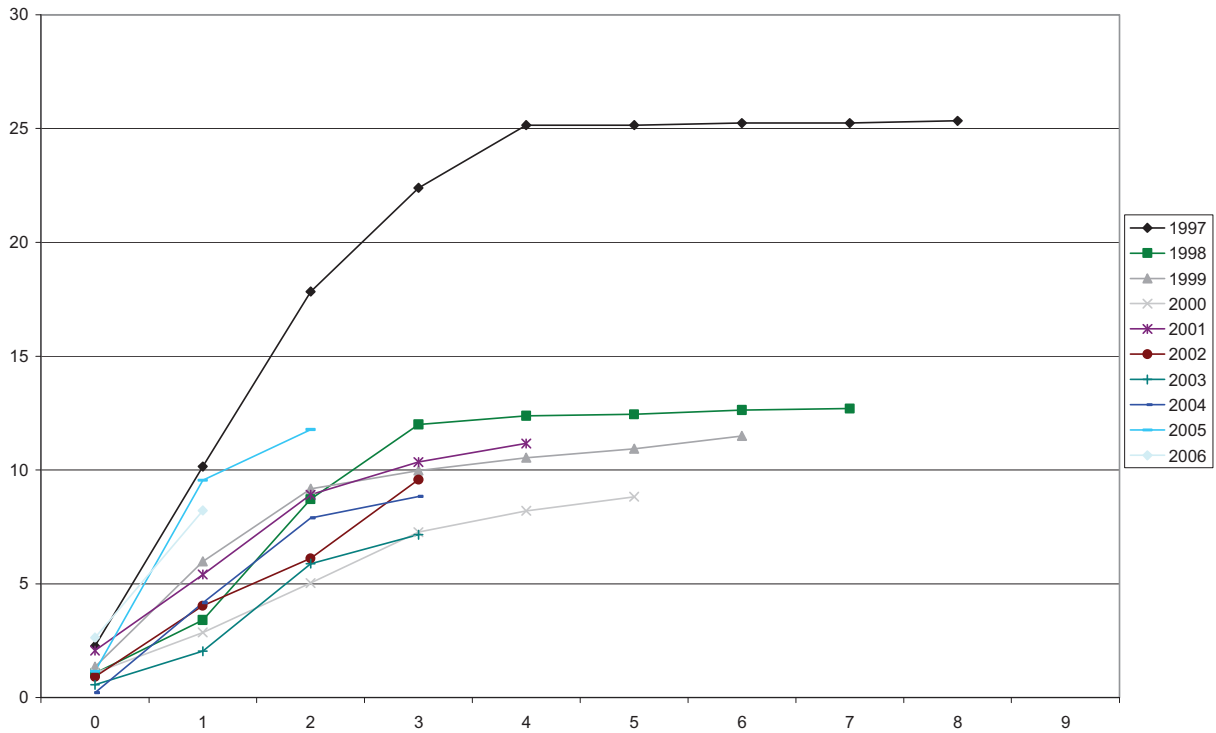
Enerzijds is het inderdaad zo dat de stijging van het aantal ingediende asielaanvragen betrekking heeft op een aantal nationaliteiten waarvoor de situatie in het land van herkomst niet radicaal lijkt te zijn gewijzigd aan het einde van de jaren. Bij de voornaamste herkomstlanden waarvoor de stijging van de aanvragen kan « worden gezien » als een poging om de asielprocedure te omzeilen, zou men heel voorzichtig gewag kunnen maken van een snelle stijging van de aanvragen van Slowaken, Roemenen, Bulgaren en Kazakken ...

Het staat evenwel vast dat de verhoging van het aantal aanvragen aan het einde van de jaren 1990 grotendeels te wijten is aan het uitbreken of heropflakkeren van grote politieke crisissen. Het stijgende aantal aanvragen uit de periode 1998-2000 had eerst en vooral betrekking op Kosovo (de aanvragen van personen met de « Joegoslavische » nationaliteit zijn tussen 1997 en 1998 vertienvoudigd en tussen 1998 en 1999 verdubbeld) en vallen samen met een periode waarin over een genocide vanwege de overheid in Belgrado werd gesproken. Tegelijkertijd stijgen ook de aanvragen van Russen (en vooral Tsjetsjenen) explosief (verzesvoudigd tussen 1998 en 1999 en verdubbeld tussen 1999 en 2000) bij het uitbreken van de tweede oorlog in Tsjetsjenië. Nog in diezelfde periode dienen ook Congolezen (D.R.C.) en Rwandezers steeds meer asielaanvragen in en ook hier gaat dit gepaard met een belangrijk politiek keerpunt. De regering in Kinshasa verliest op dat ogenblik immers de controle over het oosten van het land, dat in handen komt van rebellen die de steun krijgen van de regering in Kigali. Die is op haar beurt niet gelukkig met het feit dat Congo onderdak verleent aan de Hutu-milities.

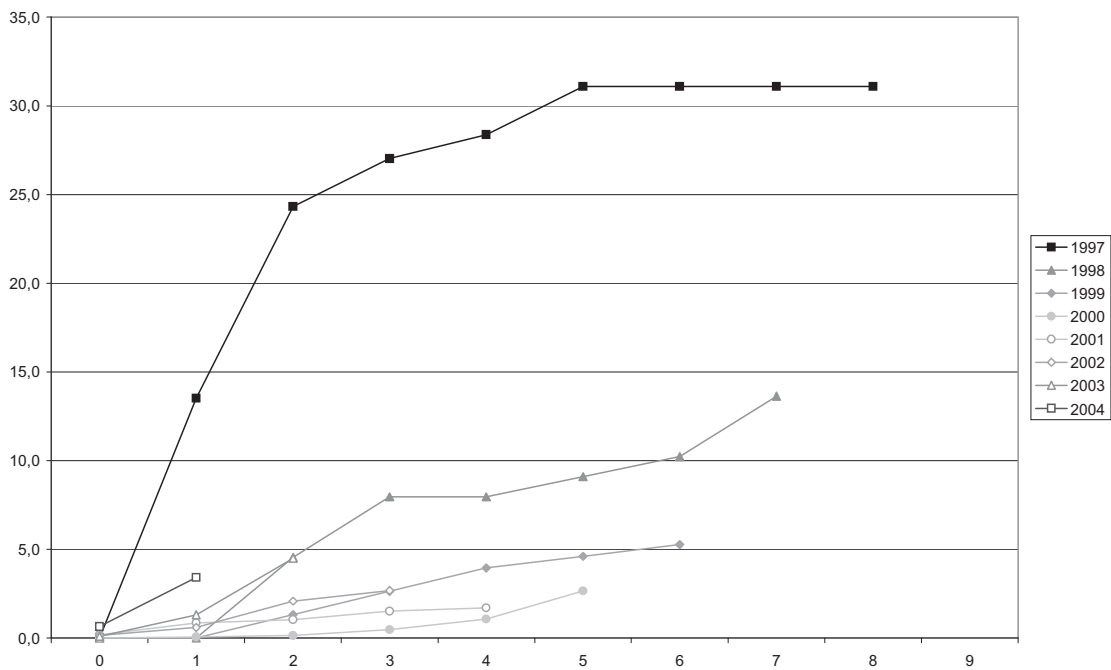
Nogmaals, de evolutie van het aantal aanvragen is niet van een enkele factor afhankelijk (politieke crisissen in bepaalde delen van de wereld of een buitensporige stijging van ongegronde aanvragen). De stabiliteit van het aantal erkenningen is niet enkel afhankelijk van het aantal gegronde aanvragen, de internationale situatie brengt immers stromen op gang die onvermijdelijk voor grote crisissen op de vlucht zijn. Deze stabiliteit van de erkenningen heeft dus gedeeltelijk te maken met een tendens naar een grondigere onderzoeksprocedure, ofwel met de ontrading van een aantal aanvragers (die gegronde of ongegronde redenen hebben om asiel aan te vragen). Sommige aanvragers profiteren van de algemene crisis van het asielsysteem, tegelijk zijn er echter ook personen die crisissen ontvluchten en hoegenaamd geen economische migranten zijn. Onze erkenningpercentages per cohort kunnen per nationaliteit worden berekend (fig. 3.6). Daaruit blijkt dat voor bepaalde nationaliteiten zoals de Congolezen of de Iraniërs (die bij de aanvragers het meest talrijk zijn), ook al evolueert de situatie van jaar tot jaar slechts heel traag, de erkenningpercentage ineens dalen wanneer het globale aantal aanvragen stijgt. In het geval van de Congolezen is de evolutie heel interessant om volgen. In tegenstelling tot de Iraniërs stijgt het aantal asielaanvragers uit de D.R.C. tussen 1999 en 2000 immers niet. Zo worden de Congolezen (dat is slechts een voorbeeld naast zovele andere) bestraft door de stijging van het aantal aanvragers van andere nationaliteiten (die ongegrond kunnen zijn), terwijl hun aantal stabiel blijft en de situatie in hun land niet wezenlijk is veranderd. Wanneer het aantal aanvragen evenwel afneemt, stijgen de erkenningpercentages opnieuw maar op niveaus die veel lager liggen dan tijdens de periodes vóór de crisis.

Figuur 3.6. Gecumuleerde erkenningpercentages (in %) per nationaliteit volgens het jaar van de indiening van de aanvraag en de duur van de procedure (in jaren sinds de indiening van de aanvraag)

A. Congolezen

B. Iraniërs

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Nicolas Perrin, Schoonvaere Quentin(GéDAP-UCL)

In de jaren 2004-2006 lag het aantal aanvragen relatief laag, terwijl het aantal erkenningen gevoelig is gestegen en het aantal negatieve beslissingen stabiel bleef (fig. 3.5).

Ook hier is de uitleg complex. Volgens sommigen zou het aantal ongegronde aanvragen minder talrijk zijn door het feit dat het efficiëntere onderzoekstelsel van de aanvragen en de hervorming van de sociale steun een ontradend effect heeft op het indienen van dat soort aanvragen. Voor anderen ligt de gewijzigde internationale situatie (minder hevige conflicten, stabilisering of pacificatie in Kosovo, in bepaalde streken van Congo...) aan de basis van het dalende aantal aanvragen.

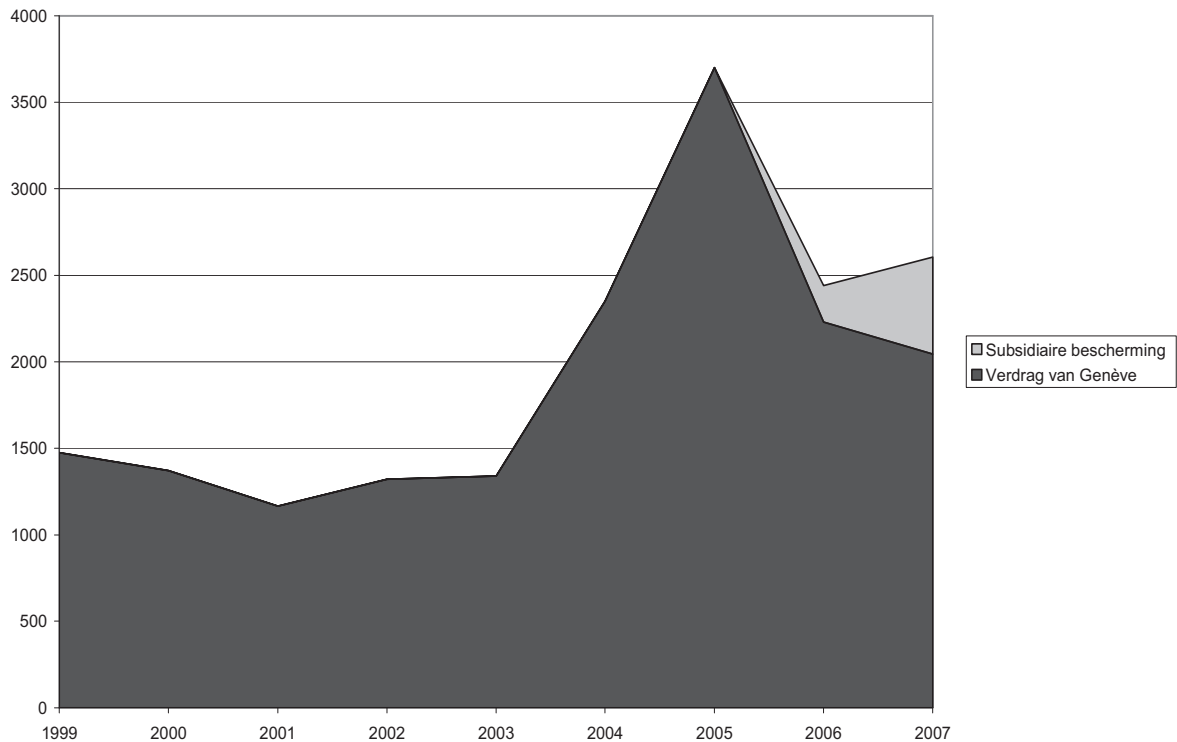
Na een fase met een heel lichte stijging tussen 2001 en 2003 neemt het aantal erkenningen tussen 2004 en 2005 fors toe. De sterke stijging is vooral te wijten aan het grote aantal erkenningen van Tsjetsjeense vluchtelingen met de Russische nationaliteit. De Dienst Vreemdelingenzaken schat hun aantal in 2004 op 700 en in 2005 op ongeveer 1.660. Een analyse van de recentste periode ligt minder voor de hand. In 2006 daalt het aantal positieve beslissingen sterk omdat er minder Russische vluchtelingen worden erkend. In 2007 stijgt het aantal positieve beslissingen opnieuw tot ongeveer 2.600. Dit is vooral een gevolg van de hervorming van de asielprocedure; in werkelijkheid neemt het aantal positieve beslissingen niet toe. In 2006 wordt immers voor het eerst beslist om subsidiaire bescherming te verlenen (de eerste beslissingen om dit soort bescherming te verlenen dateren van oktober 2006). Eind 2006 en begin 2007 wordt zo een forse inhaalbeweging gemaakt, wat de toename van de positieve beslissingen in 2007 verklaart (fig. 10).

Ook al publiceert het CGVS niet alle positieve beslissingen⁴², toch kunnen we uit deze cijfers gelijkaardige tendensen afleiden als uit de cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken (figuur 10). De eerste statistieken van het CGVS tonen aan dat de stijgende tendens in positieve beslissingen ook in het jaar 2008 wordt voortgezet.

Figuur 3.7. Evolutie van het aantal positieve beslissingen volgens het soort bescherming, 1999-2007⁴³

⁴² Het CGVS publiceert enkel en alleen zijn eigen positieve beslissingen, terwijl de DVZ rekening houdt met alle beslissingen van alle bevoegde asielinstanties.

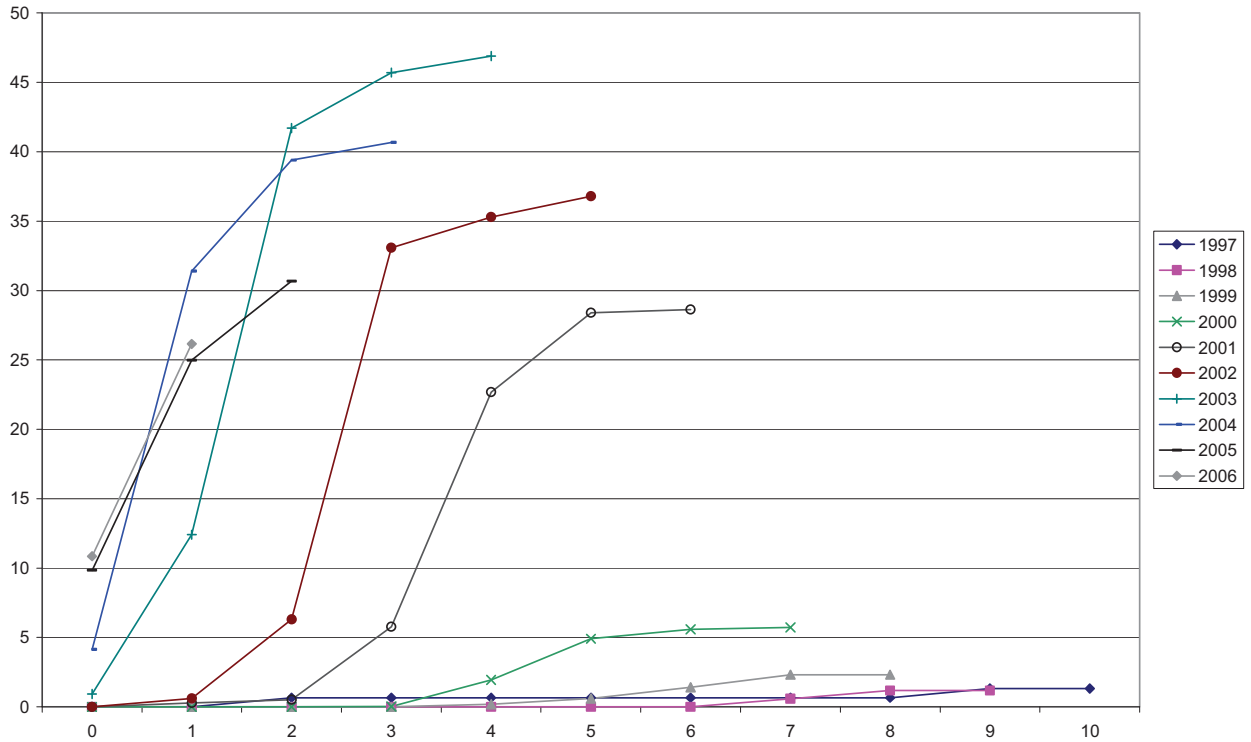
⁴³ De Dienst Vreemdelingenzaken berekent deze cijfers en bezorgt die vervolgens aan Eurostat.

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Zoals we hierboven reeds aanhaalden, is het hogere aantal positieve beslissingen voor een stuk te verklaren door het feit dat de recent geregistreerde positieve beslissingen deels betrekking hebben op de aanvragen uit de jaren 1998-1999-2000 die niet behoorlijk konden worden verwerkt omwille van de werkoverlast bij de asielinstanties en de verlenging van de duur van de procedure. De stijging van het aantal erkenningen hangt ook samen met het toenemende belang van de Tsjetsjeense asielaanvragers en de volledig gewijzigde verwerking van die dossiers. Tot 2002 werden ze slechts heel zelden erkend (erkenningpercentage bijna onbestaande na 3 jaar van de Russische asielaanvragers die in 1999 waren aangekomen, tot 2 jaar voor zij die in 2000 aangekomen, tot 1 jaar voor zij die in 2001 zijn aangekomen ..., fig. 3.8). In 2003 doet er zich een ommekeer voor en het erkenningpercentage van de Tsjetsjenen gaat pijlsnel omhoog (zo wordt 40% van de Tsjetsjenen dat in 2003 is aangekomen na 2 jaar verblijf erkend, wat een nieuw record betekent cfr. fig. 3.8). De plaats die vluchtelingen vanuit Rusland bij de erkenning innemen is ongetwijfeld een van de meest opvallende evoluties van de laatste jaren (fig. 3.7). In 2005, vertegenwoordigt deze laatste categorie immers 45% van het totale aantal erkenningen. In 2007 krijgt deze nationaliteit nog steeds de eerste plaats met 18% van het aantal erkenningen in dit jaar.

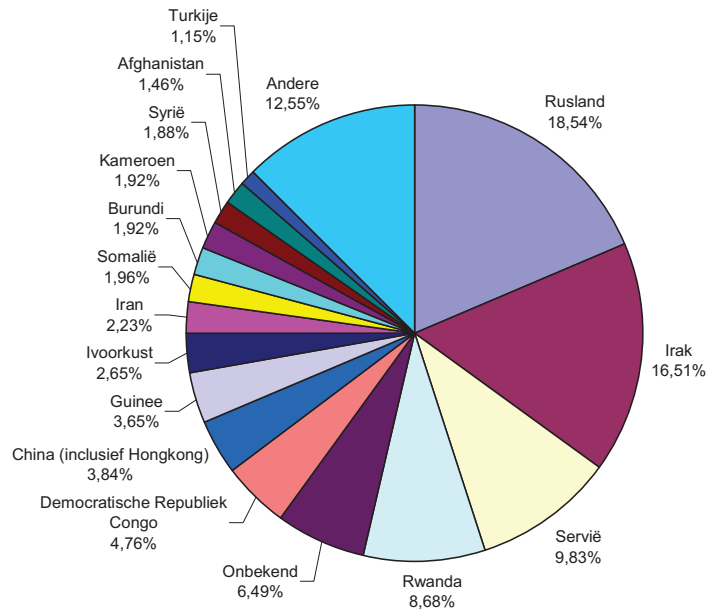
Figuur 3.8. Gecumuleerde erkenningpercentages (in %) van de Russische asielaanvragers volgens het jaar van de indiening van de aanvraag en de duur van de procedure (in jaren sinds de indiening van de aanvraag)

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Schoonvaere Quentin (GéDAP-UCL)

In 2007 zijn Russen, Irakezen, Serviërs en Rwandezes samen goed voor 55% van de positieve beslissingen. Sinds 1995 genieten Russen almaar minder internationale bescherming, maar toch blijven ze in 2007 met 19% de grootste groep die op erkenning voor dit soort bescherming mag rekenen (figuur 11). Opvallend in 2007 is eveneens de grote stijging van het aantal positieve beslissingen ten gunste van Irakezen: ze zijn goed voor 16,5% van de erkenningen, daar waar dit een jaar eerder nauwelijks 4% was. In vergelijking met 2006 stijgt het aantal erkenningen van het vluchtelingenstatuut aan Irakezen van 50 tot 150, maar het is vooral de toekenning van het statuut van subsidiaire bescherming dat zorgt voor de stijging van het aantal positieve beslissingen ten gunste van Irakezen (in totaal 63% van de positieve beslissingen).

Figuur 3.9. Voornaamste nationaliteiten van erkende vluchtelingen in 2007

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken (Wachtregister)
 Berekeningen : Schoonvaere Quentin (GéDAP-UCL)

3.5. De vluchtelingen

Het aantal asielaanvragers is hoog en het aantal erkenningen niet te onderschatten, het aantal vluchtelingen dat in het land verblijft is relatief beperkt (16.820 personen op 1 januari 2007) en dit vooral omwille van drie redenen: het aantal personen dat jaarlijks als vluchteling wordt erkend is laag (niet meer dan enkele duizenden); bepaalde vluchtelingen kiezen ervoor om terug naar hun land van herkomst terug te keren zodra de situatie dit mogelijk maakt. Indien ze niet kunnen of wensen terug te keren, worden vluchtelingen relatief makkelijk Belg (Perrin, 2001), o.m. dankzij de vereenvoudigde naturalisatie (na 2 jaar verblijf i.p.v. na de gebruikelijke 3 jaar⁴⁴).

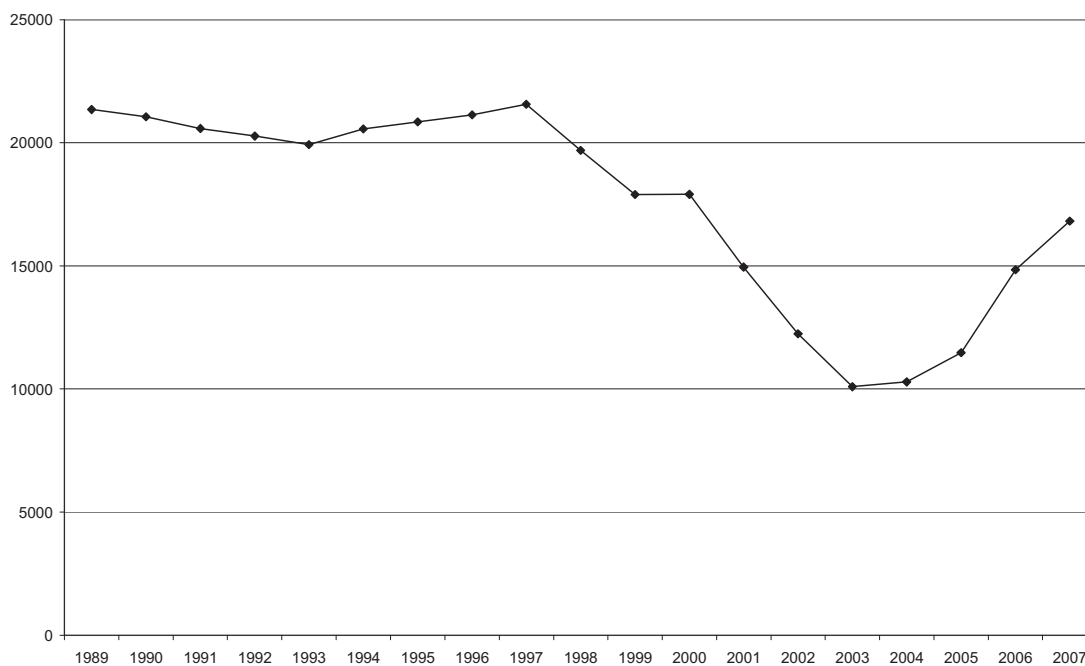
Het aantal vluchtelingen dat in België bescherming geniet is tussen 1997 en 2003 sterk gedaald (fig. 3.10) om vanaf 2003 opnieuw te stijgen. De recente groei is makkelijk te verklaren: het gaat vooral om de sterke stijging van het aantal erkenningen, o.m. van « Russische » vluchtelingen. De daling van 1998 tot 2003 is veel complexer.

Deze daling valt gedeeltelijk te verklaren door de daling van het aantal erkenningen van 1998 tot 2001 en een lichte verhoging van het terugkeercijfer in 1997 en 1998. Toch is het grootste deel van die daling het gevolg van de verhoging van het aantal vluchtelingen dat Belg wordt, vooral in 1997 en 1998, vervolgens vanaf 2000 na de beperking van de verblijfsduur die in het geval van vluchtelingen recht op naturalisatie geeft (2 i.p.v. 3 jaar verblijf om de naturalisatie te verkrijgen). Daarom zijn de nationaliteitswijzigingen voor de vluchtelingen, nog meer dan voor de vreemdelingen, de voornaamste motor achter de demografische evolutie van de groep naast de erkenning van het statuut van vluchtelingen, maar ver voor de terugkeer en de overlijdens. Tussen 1997 en 2003 heeft het aantal vluchtelingen dat Belg is geworden (fig.

⁴⁴ Vóór 1999 na 3 jaar i.p.v. de gebruikelijke 5 jaar.

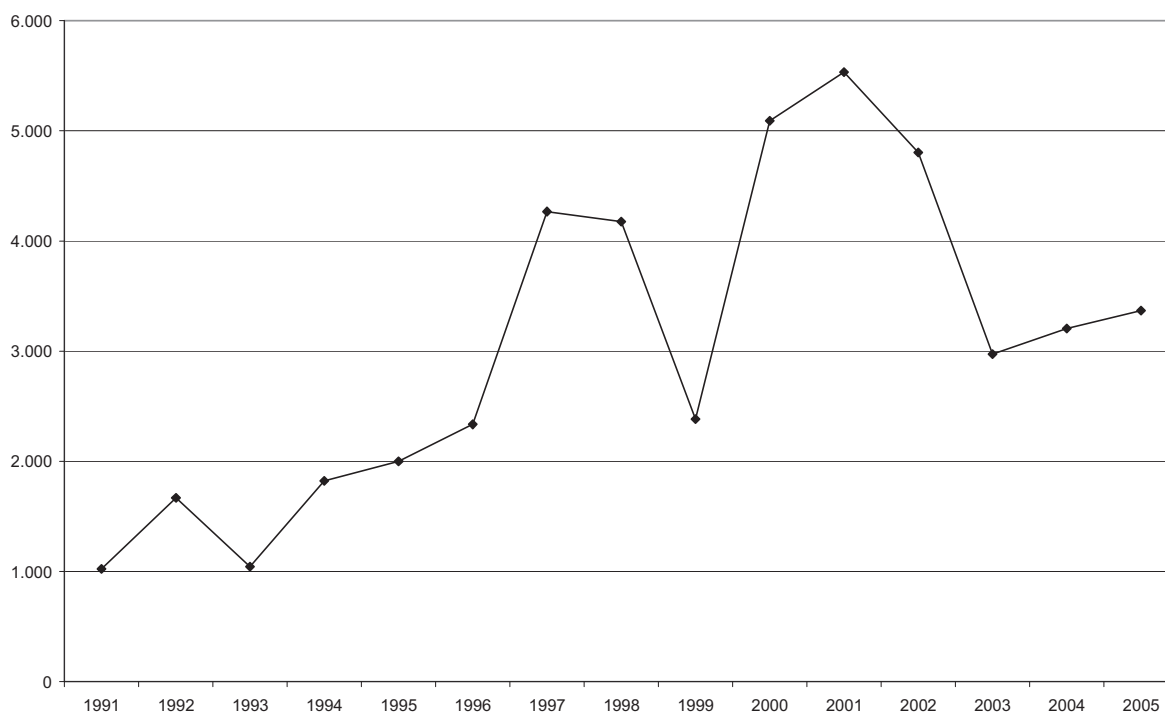
3.11) het aantal erkenningen van het statuut van vluchteling overtroffen (fig. 3.5), waardoor de daling van de omvang van die groep grotendeels wordt verklaard. Het bruto cijfer voor de nationaliteitsverkrijging (verhouding tussen het aantal verkrijgingen en het aantal vluchtelingen dat tijdens een jaar aanwezig is) weegt niet op tegen dat wat voor vreemdelingen wordt vastgesteld. Tijdens de jaren 2000-2001, toen er zich nieuwe mogelijkheden aandienden om de Belgische nationaliteit te verwerven, werd 30 à 40% van de vluchtelingen jaarlijks Belg. Het verkrijgingpercentage van de nationaliteit is vervolgens weer gedaald door de grondige hernieuwing van de vluchtelingenbevolking die steeds meer vluchtelingen telt die onlangs zijn aangekomen en die nog geen aanspraak op naturalisatie kunnen maken. Toch wordt voor het laatste waarnemingsjaar (2005) nog meer dan een vierde van de vluchtelingen jaarlijks Belg, wat nog steeds een heel hoog cijfer is. De uitleg van het fenomeen is complex. Enerzijds zijn de wettelijke mogelijkheden voor het verwerven (en o.m. de naturalisatie) minder streng, anderzijds zijn de motiveringen ongetwijfeld pregnanter voor de vluchtelingen die per definitie niet op de bescherming van hun staat van herkomst kunnen terugvallen.

Figuur 3.10. Evolutie van het aantal vluchtelingen dat in België verblijft, 1989-2007

Bron : RN – AD SEI

Figuur 3.11. Evolutie van het aantal vluchtelingen dat de Belgische nationaliteit verkrijgt, 1991-2005

Bron : RN – AD SEI

3.6. De uitgeprocedeerden

Wat er van de uitgeprocedeerden wordt, blijft uiteraard een groot vraagteken. In principe moeten de uitgeprocedeerden, nadat alle beroepsmogelijkheden zijn uitgeput, het Bevel om het grondgebied te verlaten dat ze hebben ontvangen opvolgen. In de praktijk is het effectieve vertrek moeilijk te controleren, behalve in het geval van gedwongen of begeleide verwijderingen (vooral door de Internationale Organisatie voor Migratie). Bovendien, heeft een persoon steeds de mogelijkheid een nieuwe aanvraag in te dienen op basis van nieuwe elementen. De periodes met sterke eerste aanvragen zouden de meervoudige aanvragen uit periodes waar de eerste aanvragen eerder zwak waren, gevoed hebben (Perrin, 2008). Vervolgens, ook al wordt aan dit aspect in de media weinig aandacht besteed, ondanks een negatieve beslissing betreffende hun asielaanvraag, krijgt een deel van de aanvragers ook een verblijfsbewijs in geval ze niet kunnen terugkeren of na het indienen van een nieuwe asielaanvraag die op nieuwe elementen is gebaseerd. Bovendien slaagt een ander deel van de aanvragers erin een vorm van regularisatie te ontvangen op een andere basis dan asiel, hetzij omwille van de onredelijke termijn van de asielprocedure, hetzij omdat ze aan een aantal andere voorwaarden voldoen om een ander soort verblijfsbewijs te verkrijgen (gezinsleven, werk, ernstige ziekte...).

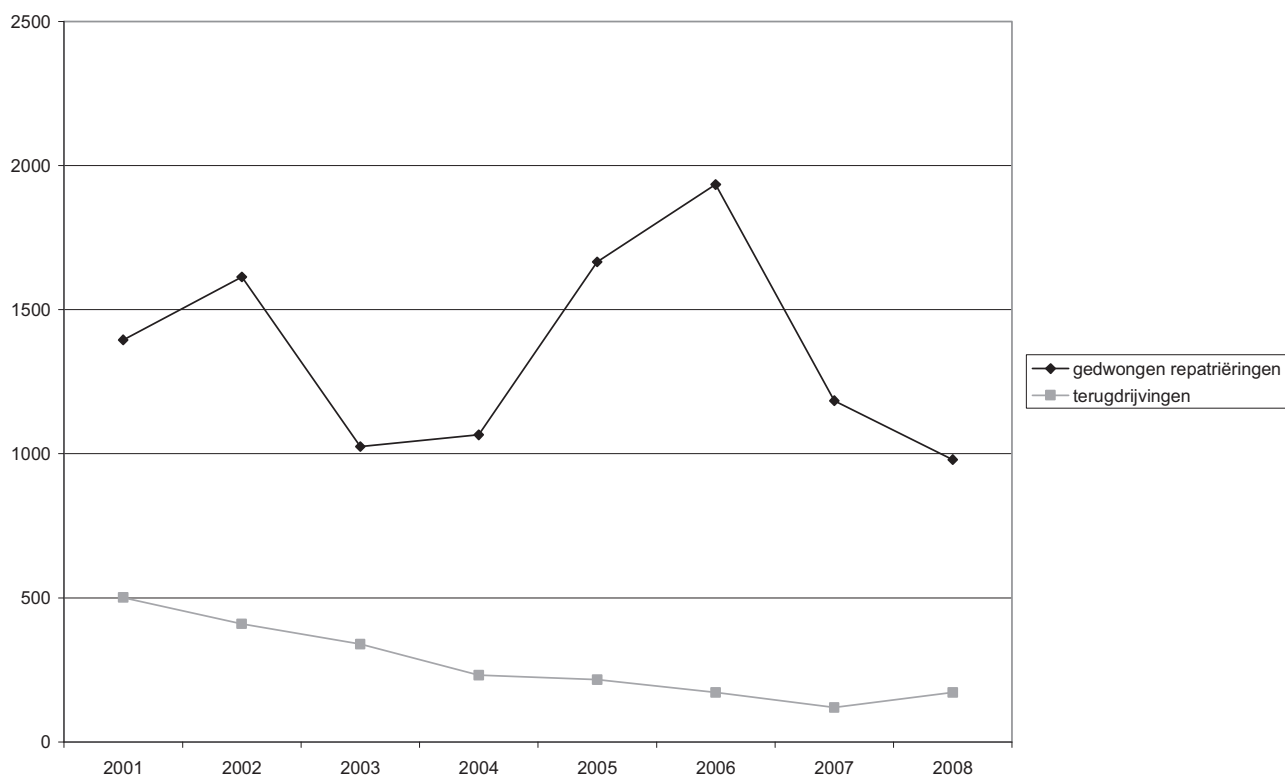
Inlichtingen over vreemdelingen van wie de aanvraag werd verworpen zijn niet waardeloos maar niettemin heel verspreid en ze hebben enkel op een beperkt deel van de bewuste bevolking betrekking. Bij gebrek aan een globale opvolging weten we uiteindelijk dus amper waar ze terecht komen. Over de gedwongen verwijdering bijvoorbeeld weten we al iets meer omdat die per definitie sterk door de administratie wordt omkaderd. Zo beschikken we over gegevens waaruit blijkt dat de omvang van de gedwongen verwijdering van ex-asielaanvragers relatief beperkt is, t.o.v. de omvang van het aantal asielaanvragers van wie de aanvraag werd verworpen. Bij de gedwongen verwijdering van ex-asielaanvragers gaat het jaarlijks om niet meer dan 1000 à 2000 personen, terwijl, uitgezonderd in 2006, jaarlijks meer dan 10.000 personen hun aanvragen worden verworpen (zie fig. 3.5.⁴⁵). Het berekenen van een statistische indicator van de gedwongen verwijdering is moeilijk omdat de bevolking die aan het risico is blootgesteld niet kan worden berekend. We kunnen evenwel een poging doen om een percentage te berekenen dat het aantal verwijderingen met het aantal negatieve eindbeslissingen in verband brengt. Dit percentage is vertekend, we weten immers niet exact hoeveel personen vrijwillig en niet begeleid terugkeren en tussen de negatieve beslissing en de verwijdering zit er soms veel tijd (zij die het ene jaar worden verwijderd zijn vaak diegene die de andere jaren worden afgewezen). Toch kunnen we bij gebrek aan gegevens niet verder gaan. Om deze bias te beperken, hebben we het percentage over de 5 laatste jaren berekend. Dit bedraagt zo'n 11,6%, wat betekent dat met deze dwangmaatregelen niet meer dan 11,6% ongeveer van de uitgeprocedeerden tijdens de laatste 5 jaar kon worden verwijderd. De evolutie van dit percentage is moeilijk op te volgen, het aantal verwijderingen evolueert immers van jaar tot jaar willekeurig. De verwijderingvoorwaarden zijn duidelijker. De meeste personen verbleven op het ogenblik van de verwijdering in het land (er is dus sprake van een repatriëring). Personen wiens aanvraag aan de grens wordt onderzocht en verworpen, en die vervolgens worden teruggestuurd zijn zeldzaam, ook al krijgt dit soort gevallen vaak veel aandacht. (fig. 3.12).

De problematiek van de verwijdering van uitgesprocedeerde asielzoekers ligt gevoelig. Toch gaat het bij die verwijderingen om niet meer dan 1000 à 2000 personen per jaar, ze zijn dus

⁴⁵ Het aantal uitgeprocedeerden komt overeen met het aantal negatieve beslissingen (zie 3.4.).

niet relevant voor het globale lot van de uitgeprocedeerden die met meer dan 10.000 personen zijn per jaar. Om daar dieper op in te gaan moet een meer algemene statistieke monitoring van de uitgeprocedeerde asielaanvragers worden ingevoerd. Ondanks de moeilijkheden, zou men de geregulariseerden op basis van het uitreiken van een verblijfsbewijs kunnen identificeren. (Perrin et Poulain, 2006b).

Figuur 3.12. Evolutie van het aantal gedwongen verwijderingen van uitgeprocedeerde asielaanvragers (repatriëringen voor de voormalige aanvragers die in het land aanwezig zijn en teruggedrijvingen aan de grens)

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken

3.7. Internationale vergelijking

Het aantal aanvragen of asielaanvragers mag voor België aanzienlijk lijken, een vergelijking met het aantal asielaanvragers of geregistreerde vluchtelingen in andere landen dringt zich op.

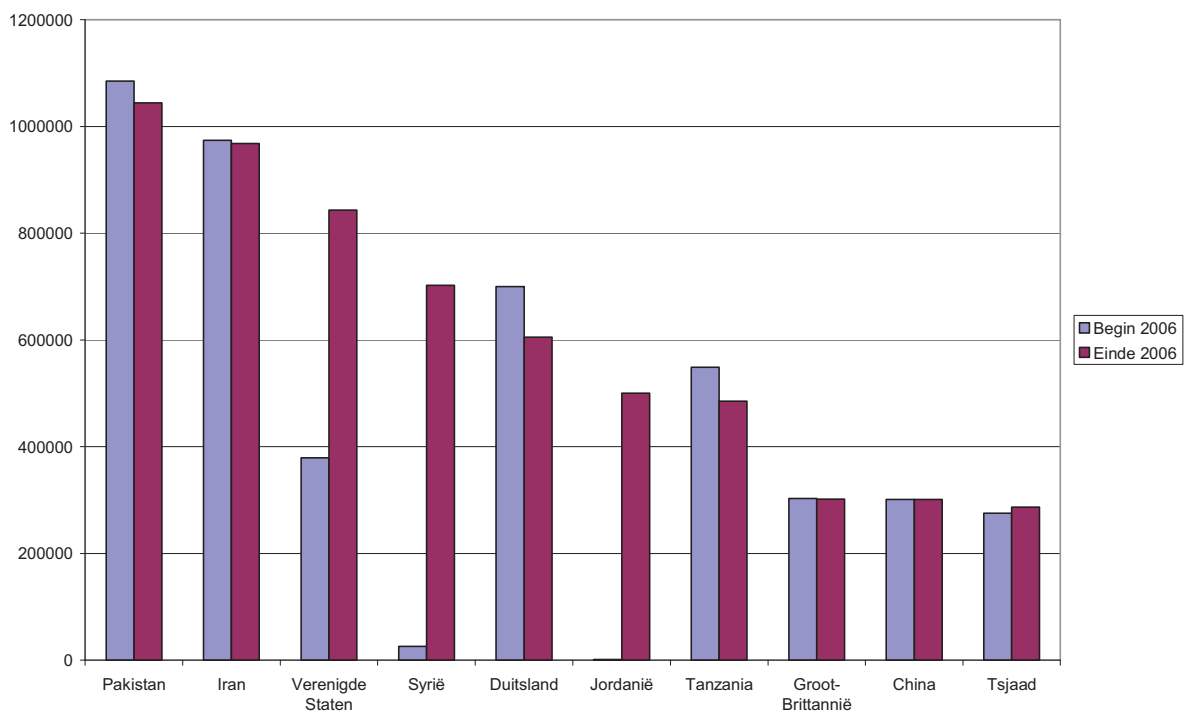
In een aantal gevallen op internationaal niveau is het aantal vluchtelingen veel relevanter aangezien in de landen van het Zuiden het probleem er niet zozeer in bestaat te bepalen wie het al dan niet waard is om het statuut van vluchteling te verkrijgen maar wel om de aanwezige vluchtelingen op te vangen. Daarbij stelt men twee zaken vast. Ten eerste vangt België zeker niet meer vluchtelingen op dan de buurlanden, ook al is het aantal aanvragen, net zoals voor de meeste kleinere staten in West-Europa, hoog in verhouding tot de bevolking. Ten tweede zijn het de landen uit het Zuiden die de meeste vluchtelingen opvangen, indien we het bij deze definitie houden (fig. 3.11). Zo ving Pakistan in 2006 miljoenen vluchtelingen op, terwijl Iran eind 2006 bijna het miljoen benaderde. Andere, kleinere, landen zoals Tanzania en Tsjaad hadden vluchtelingenpopulaties van bijna 500.000 en 300.000 respectievelijk. 2006

karakteriseerde zich eveneens als een jaar van massale instroom van vluchtelingen in Syrië en Jordanië. Deze vaststelling hangt nauw samen met het Israelisch offensief in Liban, hetgeen toch een niet te verwaarlozen verplaatsing van personen heeft teweeggebracht. Dit toont eveneens aan dat in crisissituaties, vooral de buurlanden een groot deel van de vluchtende migranten opvangen.

Indien men het nog breder bekijkt en rekening houdt met vluchtelingen, asielaanvragers, apatriden, vluchtelingen die onlangs zijn teruggekeerd en interne verplaatsten (populaties die de UNHCR opvangt), is de vaststelling nog frappanter : het zijn vooral de landen uit het Zuiden die de vluchtende migranten uit crisissgebieden opvangen, veel meer dan de landen uit het Noorden. De Verenigde Staten en Duitsland zijn de twee voornaamste gastlanden in het Noorden, met respectievelijk 967.721 en 668.226 personen die onder de bevoegdheid van het HCV vallen. De andere voornaamste ontvangstlanden zijn landen in het Zuiden die, meestal, zelf met crisissituaties zitten (fig. 3.14).

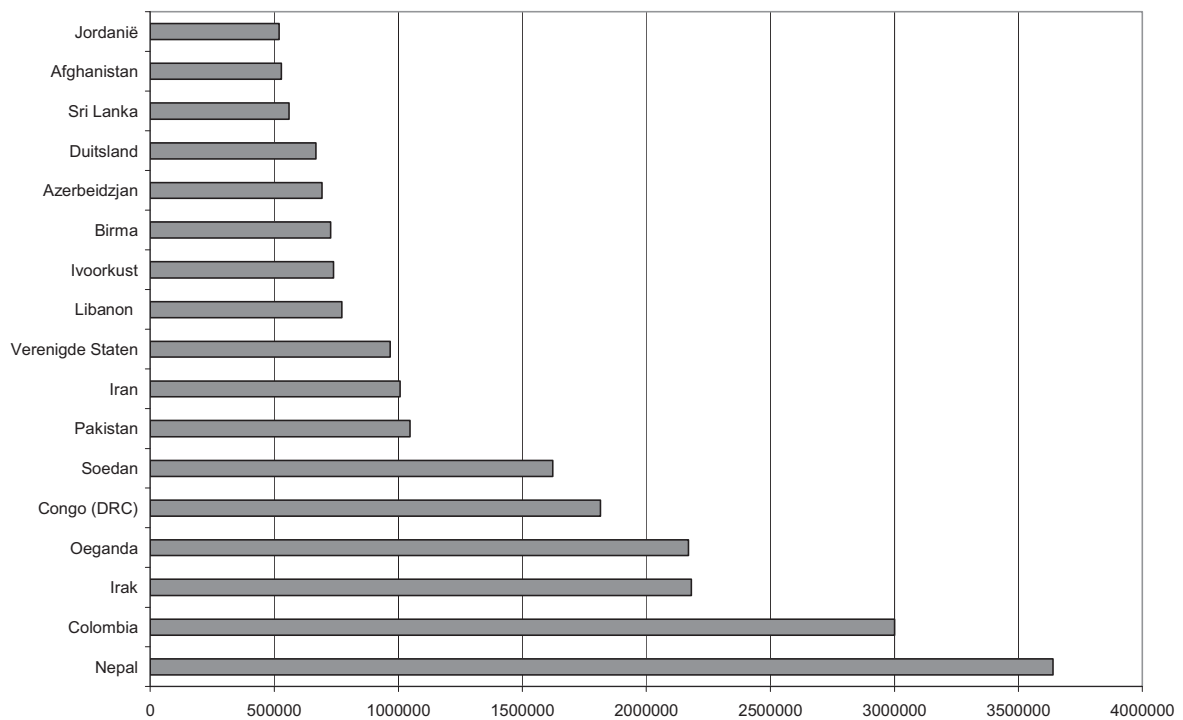
In een beperkter Europees kader was het aandeel van België rond het jaar 2000 buiten proportie in verhouding tot de grootte aangezien meer dan 10% van de aanvragen in de Europese Unie (toen nog met 15) in België werd ingediend (fig. 3.13). In enkele jaren is het aandeel van België echter sterk teruggelopen (met meer dan de helft), het aantal aanvragen kon immers aanzienlijk worden beperkt. In landen als Zweden, Italië of Spanje, daarentegen, blijft het aantal aanvragen stijgen.

Figuur 3.13. Voornaamste opvanglanden van vluchtelingen in 2006

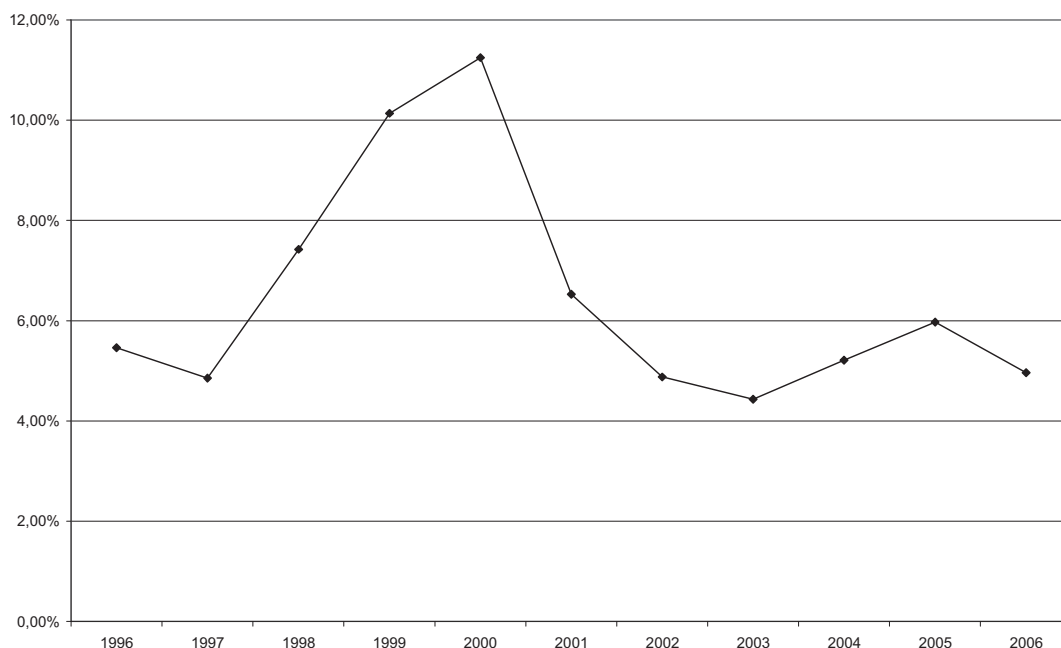
Bron : UNHCR

Figuur 3.14 Vluchtelingen, asielaanvragers, ontheemden, binnen het jaar terugkerende vluchtelingen, staatlozen en andere personen die onder de bevoegdheid van het HCV vallen, per voornaamst asielland, eind 2006

Bron: UNHCR

Figuur 3.13. Evolutie van het aandeel van België in het aantal asielaanvragen dat in de Europese Unie (met 15) is ingediend

Bron : Eurostat

3.8. Gedeeltelijke conclusie van een bewogen geschiedenis

De evolutie van het aantal asielaanvragers was de laatste twintig jaar heel bewogen. Het aantal aanvragen is intussen weer stabiel op een niveau dat hoger is dan dat in de jaren 1980, maar relatief laag in vergelijking met de twee Belgische historische pieken in 1993 en 2000.

In tegenstelling tot vele clichés zijn asielaanvragers geen migranten zoals de anderen, die hier enkel in België vertoeven omwille van de economische situatie in hun land van herkomst. Ook al beantwoorden ze niet altijd aan de wettelijke definities van « vluchteling », toch kunnen we er niet omheen dat ze heel vaak uit regio's in de wereld komen die door instabiliteit of geweld waren getroffen of het nog altijd zijn (Congo, Rusland, en o.m. Tsjetsjenië, Irak, Servië en Kosovo, Nepal...) en het is dus fout er enkel economische migranten van te maken. Er zijn er ongetwijfeld die valse aanvragen indienen maar dit betekent daarom niet dat we alle asielaanvragers als fraudeurs moeten bestempelen. Daarom is het heel moeilijk om een nauwkeurige lijn te trekken tussen de economische migranten en de migranten die op internationale bescherming rekenen.

De onderzoeksprocedure is al heel snel vastgelopen door het stijgende aantal aanvragen eind van de jaren 1990. Dankzij de hervorming van de dossierbeheersystemen en de vermindering van het aantal aanvragen begin jaren 2000 kon de achterstand worden ingelopen en het aantal aanvragen dat op een beslissing wachtte worden beperkt. Deze versnelde procedure en het verkorten van de behandelingstermijnen van de dossiers zijn de laatste jaren ongetwijfeld een serieuze vooruitgang geweest.

De crisis en hervorming van het systeem dat asielaanvragen moet onderzoeken hebben een aanzienlijke invloed op het erkenningpercentage gehad. Tijdens de periode waarin het systeem was overbelast, is het erkenningpercentage sterk gedaald, zelfs voor groepen

waarvoor het aantal aanvragen niet is gestegen en die uit een stabiel land afkomstig zijn. Later heeft de snellere behandeling tot de verhoopde daling van het aantal aanvragen geleid. Het erkenningpercentage is opnieuw gestegen maar heeft niet tot een nieuwe verhoging van het erkenningpercentage voor alle groepen geleid en na de herneming werd ook niet het erkenningpercentage van voor de crisis bereikt.

Een stijging van het gemiddelde erkenningpercentage valt niet te ontkennen. Anderzijds is het aantal weigeringen tot erkenning na een piek te hebben bereikt op het ogenblik van de massale instroom van asielaanvragers eind jaren 1990, gevoelig gedaald. Anderzijds is het aantal erkenningen tegelijkertijd relatief sterk gestegen, vooral door de aanwezigheid van Russische asielaanvragers die op de vlucht waren voor het Tsjetsjeense conflict. Zo waren de Russische vluchtelingen goed voor 45% van de in 2005 erkende vluchtelingen. Vervolgens kenden in 2006 en 2007 door de introductie van de subsidiaire bescherming het aantal positieve beslissingen echter een lichte daling. Alles bij mekaar, is het gemiddelde erkenningpercentage gestegen tot in 2006 om vervolgens terug te dalen in 2007, maar dit weerspiegelt vooral de recente explosie in het erkenningpercentage van bepaalde nationaliteiten (vooral Russen), maar ook een hervorming van de asielprocedure met de introductie van de subsidiaire bescherming.

Het aantal erkende vluchtelingen dat in België verblijft, ook al stijgt het de laatste jaren licht, blijft redelijk beperkt (iets meer dan 16.820 personen op 1 januari 2007). Het aantal weigeringen van erkenning van het statuut van vluchteling ligt nog steeds een stuk hoger dan het aantal erkenningen. Bovendien vergeet men soms dat bepaalde vluchtelingen opnieuw vertrekken. De vluchtelingen krijgen trouwens heel vaak de Belgische nationaliteit omwille van de vereenvoudigde procedure waar ze gebruik van kunnen maken, maar ook om zo de bescherming van een statuut (terug) te krijgen waarmee ze wettelijk in België kunnen blijven en/of ze niet het risico lopen naar hun land van herkomst te worden teruggestuurd en/of ze tijdelijk naar hun land van herkomst kunnen terugkeren met de zekerheid terug naar België te mogen terugkeren.

Het lot van de uitgeprocedeerden, die de meerderheid van de aanvragers vormen, is moeilijker na te gaan. De situatie van die personen maakt hun opvolging moeilijk. Ook al bestaan er gegevens, een echte opvolging bestaat er niet. Een beperkt deel van de uitgeprocedeerden wordt uitgewezen. Een deel zal uiteindelijk een verblijfbewijs ontvangen op een andere manier dan via asiel. Een deel blijft illegaal in België. Een aantal keert ongetwijfeld op eigen middelen terug naar hun land van herkomst. Met uitzondering van de gedwongen verwijderingen, blijven objectieve gegevens heel beperkt en zijn ze enkel nuttig om hypotheses te formuleren.

De asielproblematiek is vandaag de dag essentieel om de evolutie van de migraties naar België te begrijpen, het komt er echter vooral op aan het fenomeen exact in te schatten. De meeste vluchtelingen komen immers uit het zuidelijk halfrond, daar waar de meest gewelddadige conflicten van deze tijd worden uitgevochten. Asiel is slechts een van de componenten van de migratiestromen richting België en het gaat hierbij om slechts een minderheid van de migranten.

Er valt uiteraard nog heel wat over de asielaanvragers, vluchtelingen en de procedure te leren. Om over betrouwbare referentiepunten te beschikken en niet langer in ongegronde vooroordelen te vervallen, zou het opstellen en toepassen van betrouwbare statistieken een reflex moeten worden. Cijfers betekenen uiteraard niet dat we niet langer moeten nadenken.

Wel integendeel, de diepere betekenis ervan en de mogelijke biases moeten worden bestudeerd en een fijnere sociologische en politieke analyse dringt zich op. Kennis van bepaalde statistische basisgegevens zou evenwel nuttig zijn om een analyse van de realiteit te maken en te vermijden om in meningen te vervallen die op het eerste zicht op het gezond verstand zijn gebaseerd maar die in feite ongegrond zijn.

4. De vreemde bevolking (in wettig verblijf) en haar kenmerken (stock)

Terwijl we in de omgangstaal vlot overstappen van de bevolking van vreemde nationaliteit (personen die niet de Belgische nationaliteit hebben) naar de bevolking van vreemde afkomst (personen van vreemde 'origine'), kan de statistiek zich dit soort vaagheid niet veroorloven. Het is zeker even interessant om een onderzoek te voeren naar beide bevolkingsgroepen: voor vreemdelingen geldt een specifiek recht (het vreemdelingrecht) en de kennis van deze bevolking is uiterst belangrijk in het kader van het migratiebeleid van ons land; tot de bevolking van vreemde afkomst behoren zowel vreemdelingen als Belgen afkomstig uit de immigratie; deze bevolking staat centraal in het beleid van integratie en bestrijding van allerlei vormen van discriminatie op grond van afkomst.

Gewoonlijk heeft men geen duidelijk beeld van het aantal vreemdelingen en van de evolutie daarvan, ook al lijkt dit op het eerste gezicht een eenvoudig onderwerp. Terwijl vandaag vooral het gevoel bestaat dat het aantal vreemdelingen sterk groeit, stellen we in werkelijkheid vast dat hun aantal stagneert. En terwijl de niet-Europese bevolking heel wat aandacht krijgt binnen de groep van de vreemde bevolking, stellen we vast dat die niet-Europese bevolking in België in werkelijkheid vrij klein is.

In dit hoofdstuk onderzoeken we de fenomenen die aan de basis liggen van deze courante verwarring.

4.1. Een vreemde bevolking die stagneert als gevolg van de veranderingen van nationaliteit

4.1.1. Een stagnerende bevolking

Op basis van de gegevens van tellingen kunnen we de evolutie volgen van het aantal vreemdelingen in België tijdens de vorige eeuw. We onderscheiden min of meer drie fasen (fig. 4.1).

Tijdens de hele eerste helft van de 20ste eeuw steeg het aantal vreemdelingen duidelijk en constant, de onderbreking in beide wereldoorlogen buiten beschouwing gelaten. Hun aantal steeg van 171.000 in 1890 tot 368.000 in 1948, d.i. meer dan het dubbele.

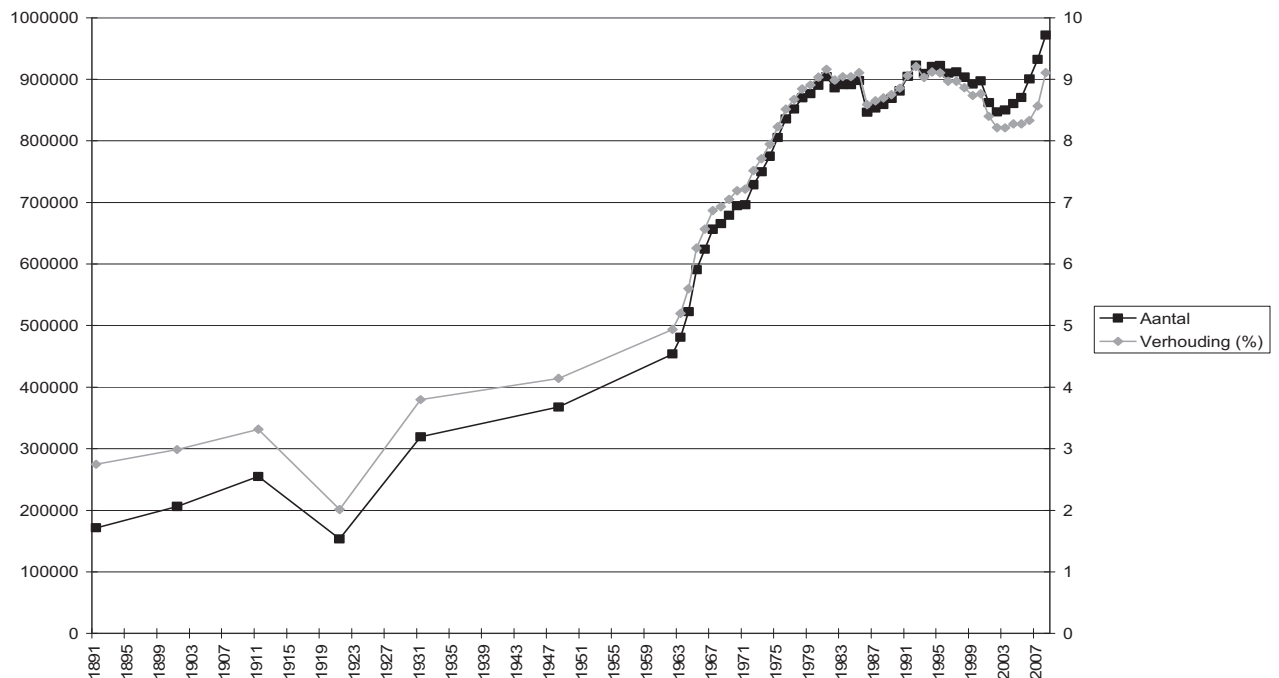
Ondanks deze sterke initiële groei versnelde de toename van de vreemde bevolking nog in de jaren 1950 en vervolgens nog meer in de jaren 1960 en 1970. duidelijke stijging tijdens de 'dertig glorieuze jaren' was het resultaat van de ontwikkeling van een sterke arbeidsimmigratie vanuit Zuid-Europa op het einde van de jaren 1940 en 1950 en vervolgens van de ontwikkeling van een migratiestroom uit Marokko en Turkije in de jaren 1960 en 1970.

Ondanks het officiële einde van de arbeidsimmigratie in 1974 en de afname van de tijdelijke migratiestromen op het einde van de jaren 1970, bleef het aantal vreemdelingen groeien tot in 1980. Vanaf 1981 en tot vandaag echter was de evolutie van het aantal vreemdelingen onderhevig aan een grotere onzekerheid. Vanaf voornoemde datum immers wisselde de vreemde bevolking fasen van beperkte groei af met plotse fasen van afname. Zo waren er 904.000 vreemdelingen op 1 januari 1981 en nog slechts ongeveer 900.000 op 1 januari 2006. In detail bekeken (fig. 4.2) stagneert de vreemde bevolking van 1981 tot 1984, daalt ze sterk

in 1985, groeit ze opnieuw van 1986 tot 1991, daalt ze licht vanaf 1992 en sterk vanaf 2000, alvorens opnieuw te groeien vanaf 2003. Sindsdien startte een nieuwe groeifase die uitmondt in een historisch hoogtepunt met 971.000 vreemdelingen op 1 januari 2008. Het is echter onmogelijk om nu al te stellen dat deze stijging een trendbreuk vormt met de aarzelende evolutie van de voorbije 25 jaar

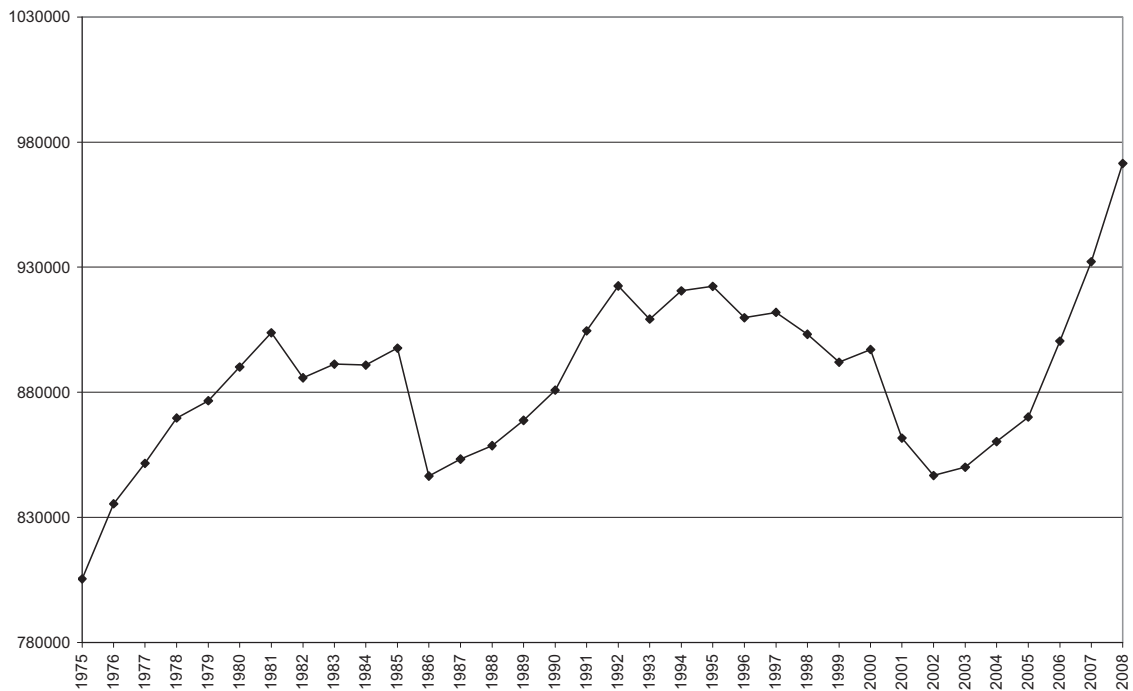
Deze aarzelende evolutie is des te moeilijker te vatten omdat, zoals eerder al gezien (zie 2.), de vreemde immigratiestromen nagenoeg constant zijn toegenomen sinds het midden van de jaren 1980. Net op het ogenblik waarop het migratiesaldo opnieuw positief is geworden, is de bevolking echter het meest afgenomen. Bijgevolg moeten we in onze analyse alle componenten van de evolutie van de vreemde bevolking onderzoeken: immigraties en emigraties, geboortes en sterfgevallen, verwerven en verliezen van de Belgische nationaliteit.

Figuur 4.1. Evolutie van het aantal en de verhouding vreemdelingen (in %) in België 1890-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Figuur 4.2. Evolutie van het aantal vreemdelingen in België, 1975-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters – AD SEI

4.1.2. Componenten van de paradoxale evolutie van de vreemde bevolking

4.1.2.1. Een groeiend migratiesaldo

Terwijl het aantal vreemdelingen sinds de jaren 1980 stagneert of afneemt, is het aantal immigraties van vreemdelingen in dezelfde periode voortdurend toegenomen (zie 2.). Verder is het niveau van wettelijke immigratie dat onlangs werd bereikt historisch hoog, ondanks het gevoerde migratiebeleid dat officieel restrictief is. De evolutie op het vlak van gezinshereniging en de toename van het aantal asielzoekers in de jaren 1990 gingen inderdaad in tegen het voornemen om het aantal binnenkomers te beperken. Anderzijds is het aantal wettelijk verblijvende vreemdelingen die beslissen het land te verlaten, met name om naar hun land van herkomst terug te keren, vrij duidelijk gedaald. Dat is zeker het gevolg van de nog steeds grote verschillen in levensstandaard tussen België en de herkomstlanden van de immigranten. Het bewijst ook dat de vreemde bevolkingsgroepen hier ingeworteld raken. Misschien moeten we daarin ook een van de perverse gevolgen zien van de strikte beperkingen van de mogelijkheden om het land binnen te komen, die ertoe zouden kunnen leiden dat sommigen beslissen om niet terug te keren.

Met enerzijds een hoge en groeiende immigratie en anderzijds een beperkte en stagnerende emigratie, komt men tot een hoog migratiesaldo dat blijft stijgen. Men zou dus moeten verwachten dat de vreemde bevolking groter wordt, maar dat blijkt niet het geval te zijn. Natuurlijk moeten we dan aandacht hebben voor de andere componenten van de evolutie van de vreemde bevolking: geboortes, sterfgevallen en nationaliteitswijzigingen.

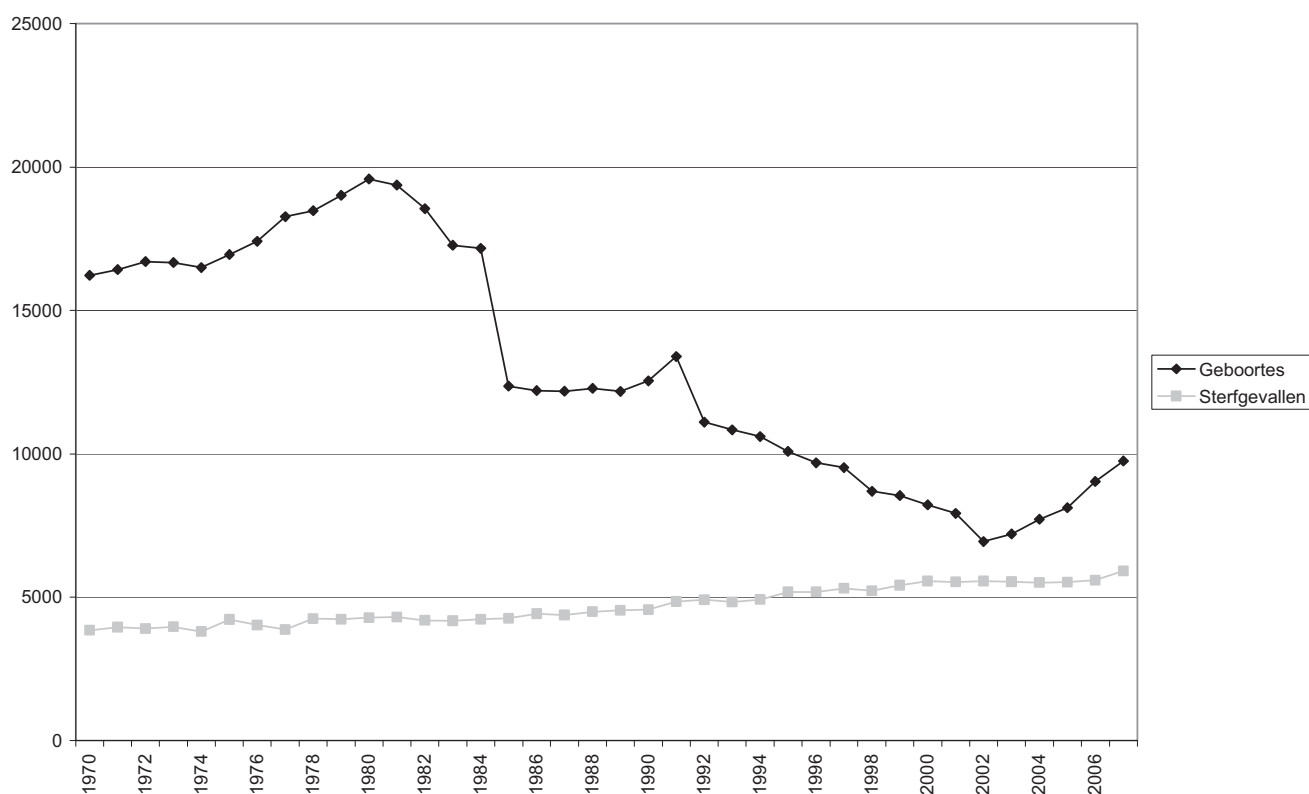
4.1.2.2. Een afnemend maar nog steeds positief natuurlijk saldo

Hoewel men er vaak van uitgaat dat vreemdelingen veel kinderen hebben, is het aantal geboortes van vreemdelingen in België sinds 1985 sterk gedaald (fig. 4.3). De belangrijkste oorzaak van dit fenomeen is niet zozeer de verminderde vruchtbaarheid van vreemde vrouwen, maar de wijzigingen van het Belgische nationaliteitsrecht waardoor steeds meer kinderen van vreemde ouders van bij hun geboorte de Belgische nationaliteit krijgen. Deze impact van het recht vertaalt zich duidelijk in de inwerkingtreding van een wijziging van de regels voor het toekennen van de Belgische nationaliteit, vooral in 1985 en 1992 (fig. 4.3). Vanaf 1985 krijgen kinderen van een Belgische moeder en een vreemde vader de Belgische nationaliteit, terwijl ze tot 1984 als vreemdelingen werden beschouwd. Vanaf 1992 krijgen de in België geboren kinderen van vreemde ouders die zelf ook in België geboren zijn (de zogenaamde kinderen van de ‘derde generatie’) de Belgische nationaliteit bij de geboorte en deze mogelijkheid bestaat ook voor de kinderen van geïmmigreerde ouders die al ten minste tien jaar in het Rijk verblijven. Na elke hervorming is er een sterke daling van het aantal geboortes van vreemdelingen. De laatste jaren stellen we echter vast dat het aantal geboortes van vreemdelingen opnieuw vrij duidelijk stijgt en we moeten dit zeker in verband brengen met het feit dat het aantal vreemdelingen opnieuw is toegenomen.

Ondanks deze daling van de geboortes van vreemdelingen, zijn er nog altijd meer geboortes dan sterfgevallen van vreemdelingen. Het aantal sterfgevallen stijgt beetje bij beetje naarmate de vreemde bevolking ouder wordt; deze stijging verloopt echter vrij traag in vergelijking met de evolutie van de geboortes. Al bij al blijft het natuurlijk saldo van de vreemde bevolking positief. De bevolking blijft groeien als gevolg van een overschot van het aantal geboortes ten opzichte van het aantal sterfgevallen, maar deze natuurlijke groei neemt duidelijk af en vormt slechts een verklaring voor een klein deel van de evolutie van de vreemde bevolking. Met de vreemde bevolking worden we dus geconfronteerd met een vrij atypische situatie: het migratiesaldo is positief en groeit; het natuurlijk saldo is positief; maar de bevolking stagneert of neemt af.

Figuur 4.3. Evolutie van het aantal geboortes en sterfgevallen van vreemdelingen⁴⁶, 1970-2007

⁴⁶ Met geboorte van vreemdelingen bedoelen we het aantal, dat in België als vreemdelingen worden geboren, ongeacht de nationaliteit van de ouders.

Bron: Bevolkingsregisters - AD SEI

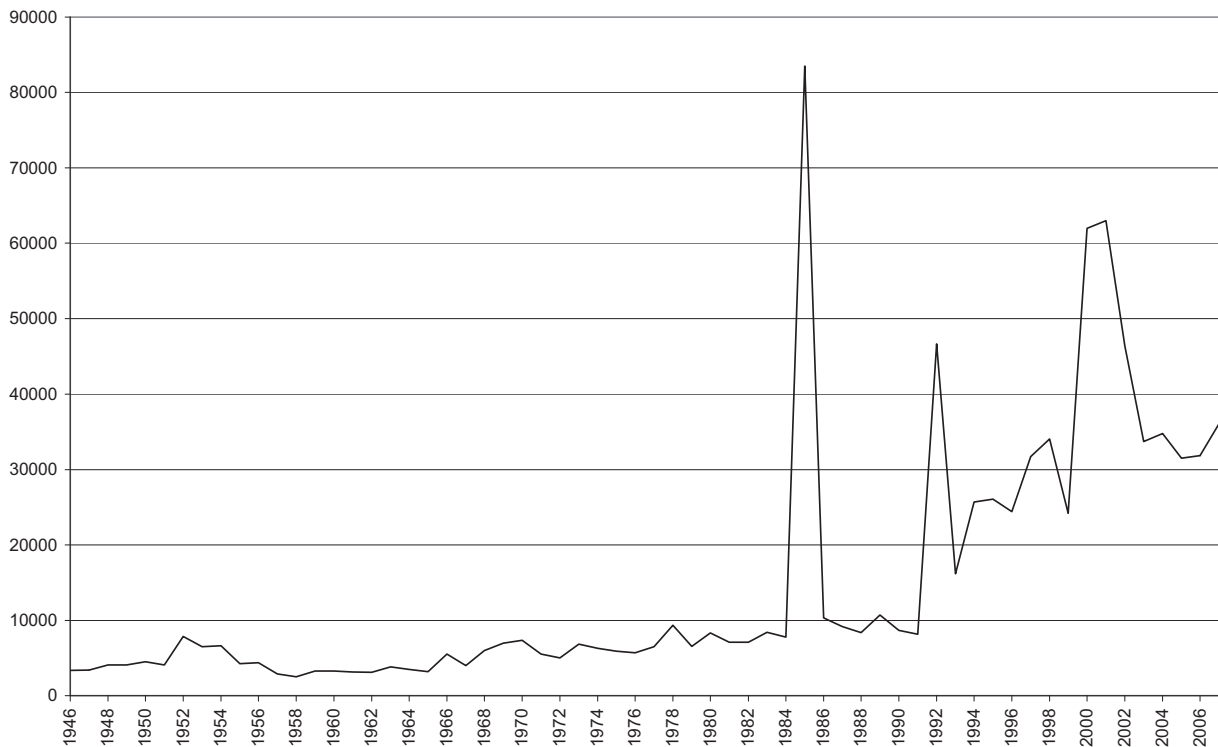
4.1.2.3. Een belangrijke component van de dynamiek: de nationaliteitswijzigingen

De voornaamste reden voor de vermindering of de stagnatie van de vreemde bevolking, ondanks de dynamiek van het migratie- en natuurlijk saldo, is de sterke toename van het aantal vreemdelingen die de Belgische nationaliteit verwerven of toegewezen krijgen (fig. 4.4).

Terwijl het nationaliteitsrecht vrij restrictief was, hebben de wetswijzigingen, voornamelijk in 1984, 1991 en 1999, geleid tot plotse stijgingen van het aantal nationaliteitswijzigingen door een inhaaleffect. Op langere termijn hebben deze nationaliteitswijzigingen geleid tot een toename van het gemiddeld aantal vreemdelingen die Belg worden. Als we ook rekening houden met het feit dat de wijzigingen van het nationaliteitsrecht hebben geleid tot een daling van het aantal geboortes van vreemdelingen, door het voor een aantal kinderen van vreemde ouders mogelijk te maken om bij de geboorte de Belgische nationaliteit te verkrijgen, zijn het nationaliteitsrecht en de nieuwe mogelijkheden die het aan vreemdelingen biedt om Belg te worden, de belangrijkste motor geworden voor de demografische dynamiek van de vreemde bevolking (fig. 4.5). De voorbije twintig jaar immers werden het migratie- en het natuurlijk saldo ruimschoots gecompenseerd door de nationaliteitswijzigingen die leiden tot een globale nulstijging van de vreemde bevolking. We nemen sinds 2003 een voortdurende stijging waar van de vreemde bevolking die voornamelijk wordt verklaard door een stijgend migratiesaldo in combinatie met stabiele nationaliteitswijzigingen.

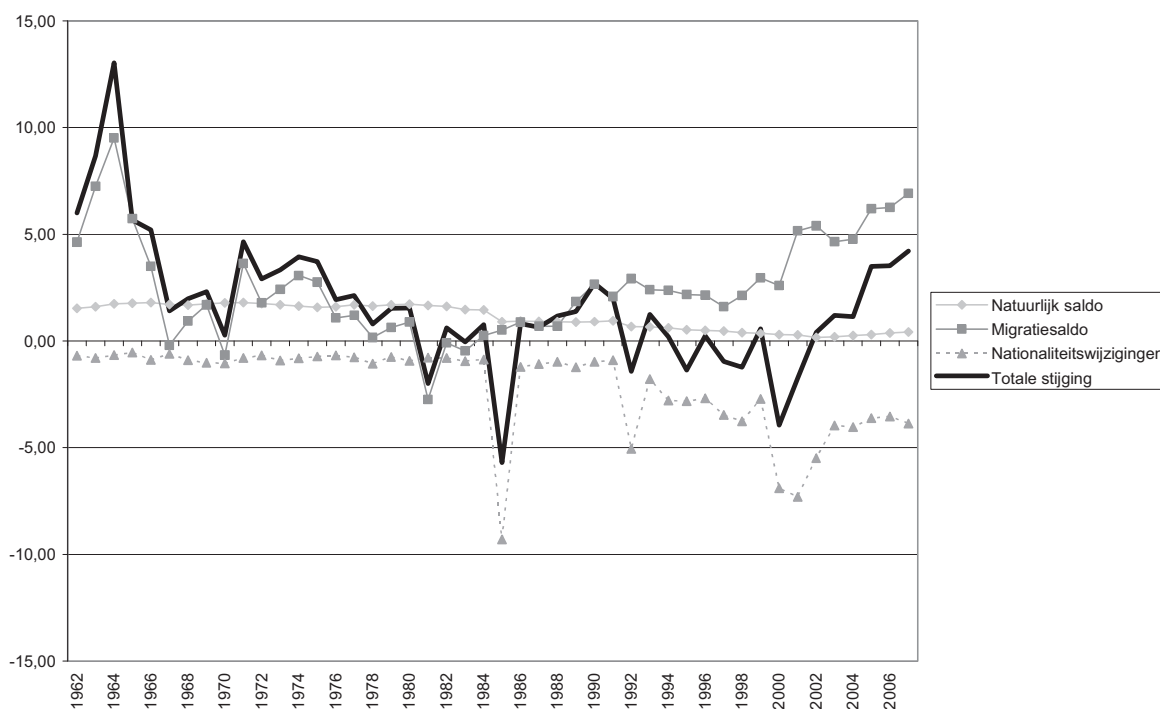
Ook al behoort dit niet echt tot de opdracht van de statisticus of van de demograaf, deze vrij unieke situatie moet natuurlijk verder worden onderzocht. We moeten zeker de omstandigheden van deze grootschalige beweging van nationaliteitsverwerving (zie 5.) in detail bestuderen. Ook moeten we terugkomen op de begrippen 'vreemdelingen' en 'Belgen' (zie 4.7). Laten we echter eerst de grote kenmerken van de vreemde bevolking beschrijven.

Figuur 4.4. Evolutie van het aantal vreemdelingen die de Belgische nationaliteit verwerven, 1946-2007

Bron: Statistische jaarboeken van het Rijk en Rijksregister - AD SEI

Figuur 4.5. Componenten van de beweging van de vreemde bevolking, 1962, 2007

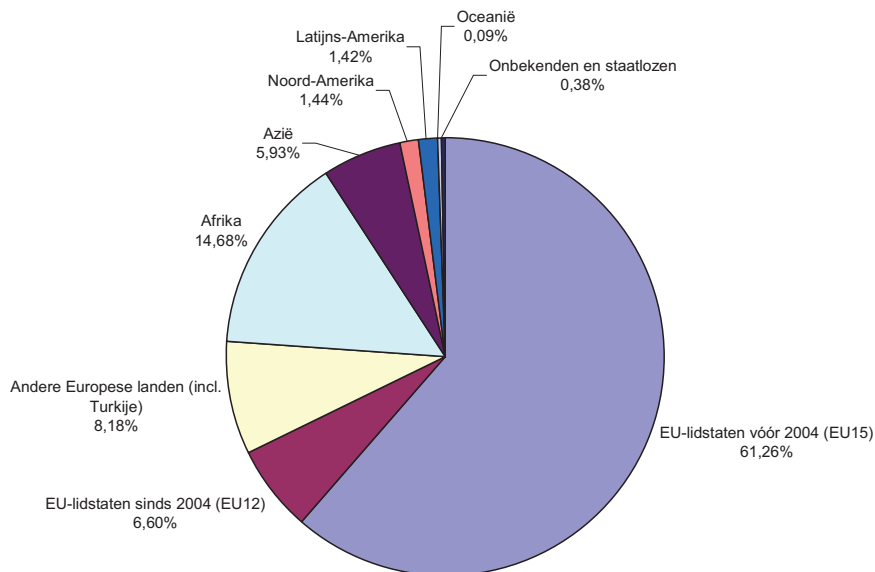
Bron: Bevolkingsregisters - AD SEI

4.2. Een overwegend Europese vreemde bevolking

4.2.1. Een onvermijdelijk Europese bevolking die zich hernieuwt

In 2008 is de vreemde bevolking in België overwegend Europees en afkomstig uit de voormalige lidstaten van de EU15 (fig. 4.6 en tab. 4.2). 61% van de vreemdelingen is inderdaad afkomstig uit de voormalige EU15. De Europeanen afkomstig uit de nieuwe Lidstaten van de Europese Unie (toetredingen in 2004 en 2007), zijn nog niet erg talrijk (6%), maar hun stijging (1,5% ten opzichte van 2007) verdient onderstreept te worden. De overige niet-communautaire Europeanen vertegenwoordigen ongeveer 79.465 personen of 8% van de vreemde bevolking. Het gaat vooral om Turken (39.954 personen), Russen (11.650) en personen afkomstig uit de gebieden van het voormalige Servië-Montenegro. Deze oververtegenwoordiging van Europeanen en meer bepaald van EU-ingezetenen in de vreemde bevolking is het belangrijkste kenmerk van de vreemde bevolking in België. Alleen in Luxemburg en Frankrijk zijn EU-ingezetenen even sterk vertegenwoordigd in de vreemde bevolking (het gaat vooral om Portugese immigranten die in beide landen twee van hun belangrijkste opvanggebieden hebben gevonden). Met 67% communautaire ingezetenen (68% met de Bulgaren en Roemenen) telden we op 1 januari 2005 gemiddeld tweemaal zoveel EU-ingezetenen in België als in de EU25 (fig. 4.7).

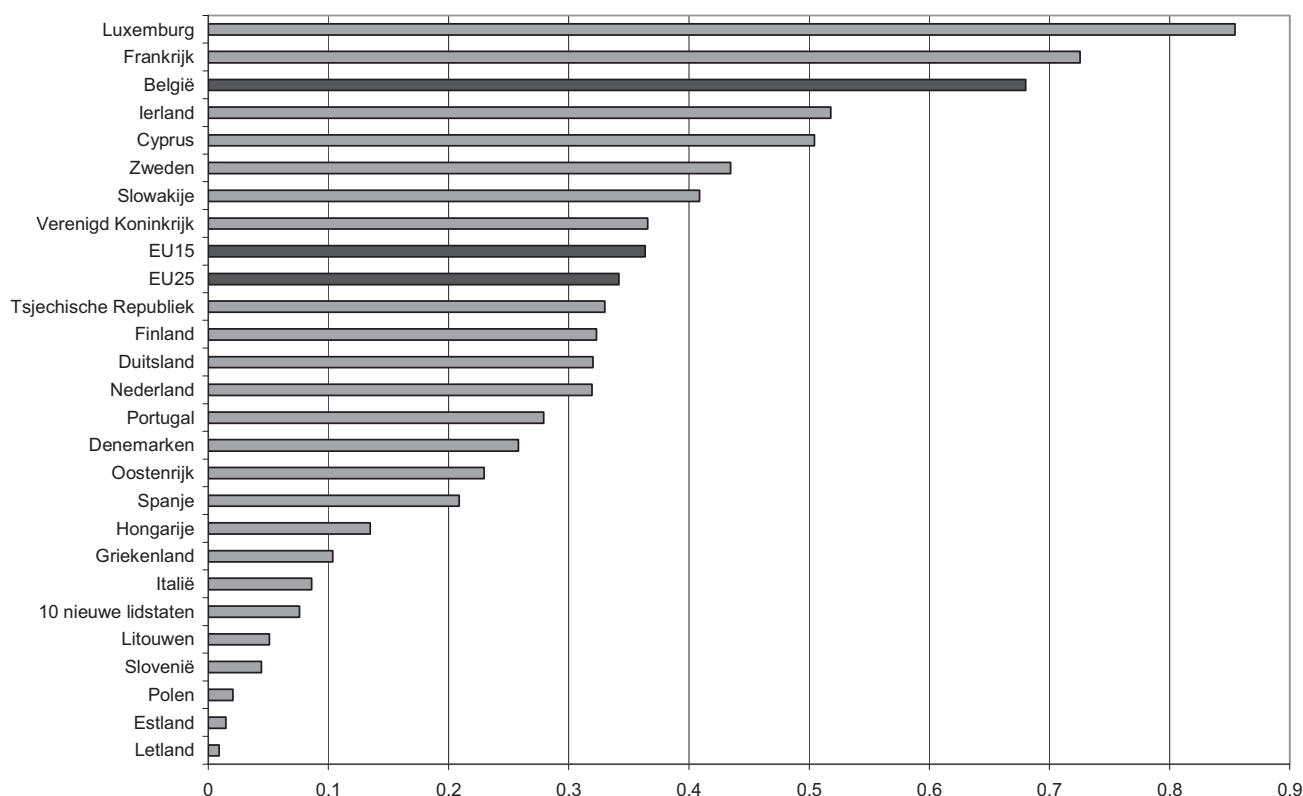
Figuur 4.6. Samenstelling van de vreemde bevolking volgens nationaliteit⁴⁷, 1 januari 2008

Bron: RR – AD SEI

Figuur 4.7. Europeanen in de vreemde bevolking van de landen van de Europese Unie (EU25), 1 januari 2005

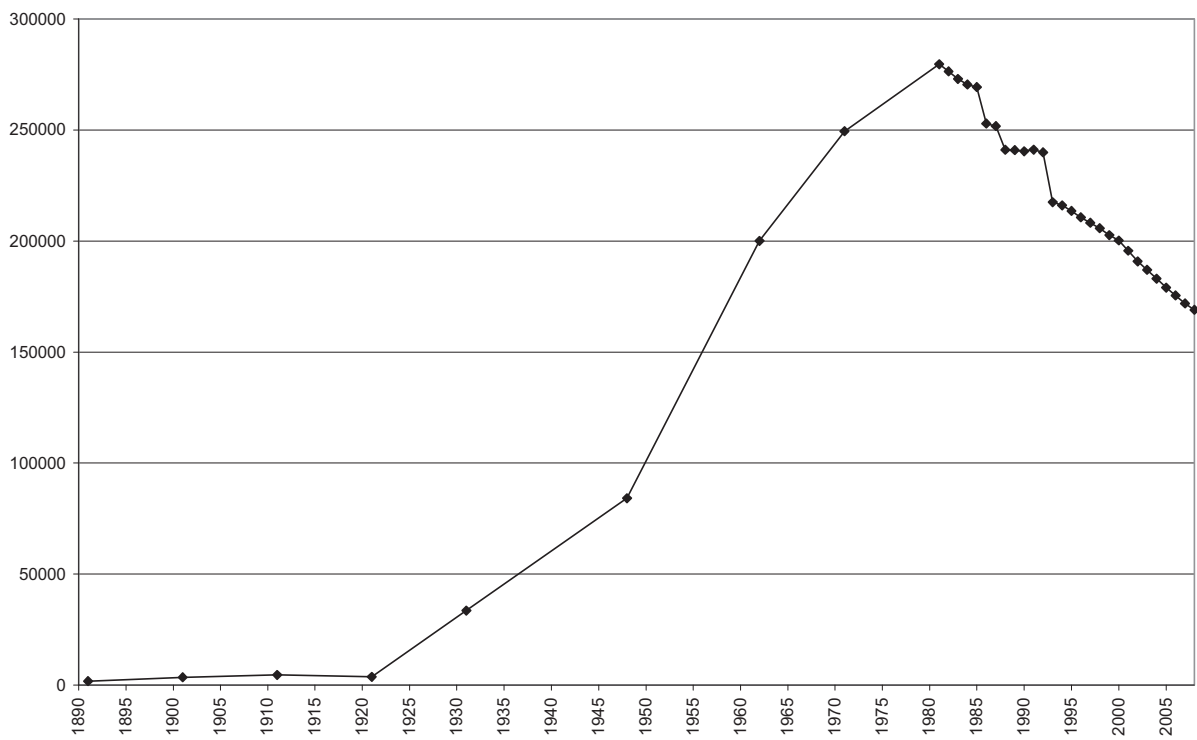
⁴⁷ In tegenstelling met de gegevens die de AD SEI gewoonlijk publiceert, zijn de vluchtelingen niet afzonderlijk ingedeeld bij een fictieve nationaliteit, maar worden ze meegeteld bij elke nationaliteit of groep van nationaliteiten.

Bron: Eurostat / GéDAP en BIVS (2007)

Sommige vreemde bevolkingen die zich sinds lang in België hebben gevestigd en afkomstig zijn uit mediterrane Europa, zijn vrij duidelijk kleiner geworden. Dit fenomeen heeft weinig gemeen met de afname van de emigratiestromen als gevolg van de ontwikkeling in deze gebieden na de Tweede Wereldoorlog. Hoewel de instroom van Italianen in België is verminderd, is hij niet stilgevalen (Perrin en Poulain, 2002). Bovendien zijn vrij weinig Italianen naar hun land teruggekeerd, in tegenstelling met wat men had voorzien: het negatieve saldo heeft zich nooit echt omgekeerd, maar stagneerde rond nul. Indien de Italiaanse bevolking afneemt, dan is dat niet alleen het gevolg van sterfgevallen, maar ook – en vooral recentelijk – van het feit dat Italianen de Belgische nationaliteit verwerven en de Belgische nationaliteit automatisch wordt toegekend aan kinderen van de derde generatie. Bijgevolg daalt de (niet-Belgische) Italiaanse bevolking vrij duidelijk (fig. 4.8), maar blijft ze ondanks alles veruit de grootste vreemde bevolkingsgroep.

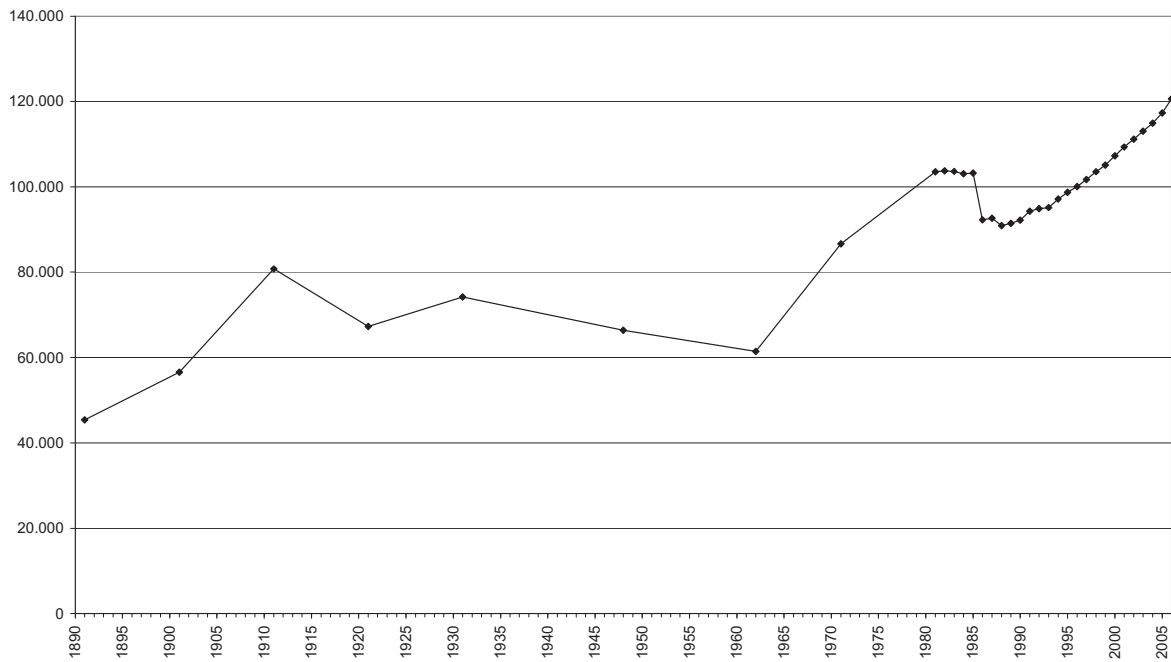
Figuur 4.8. Aantal Italianen in België, 1890-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

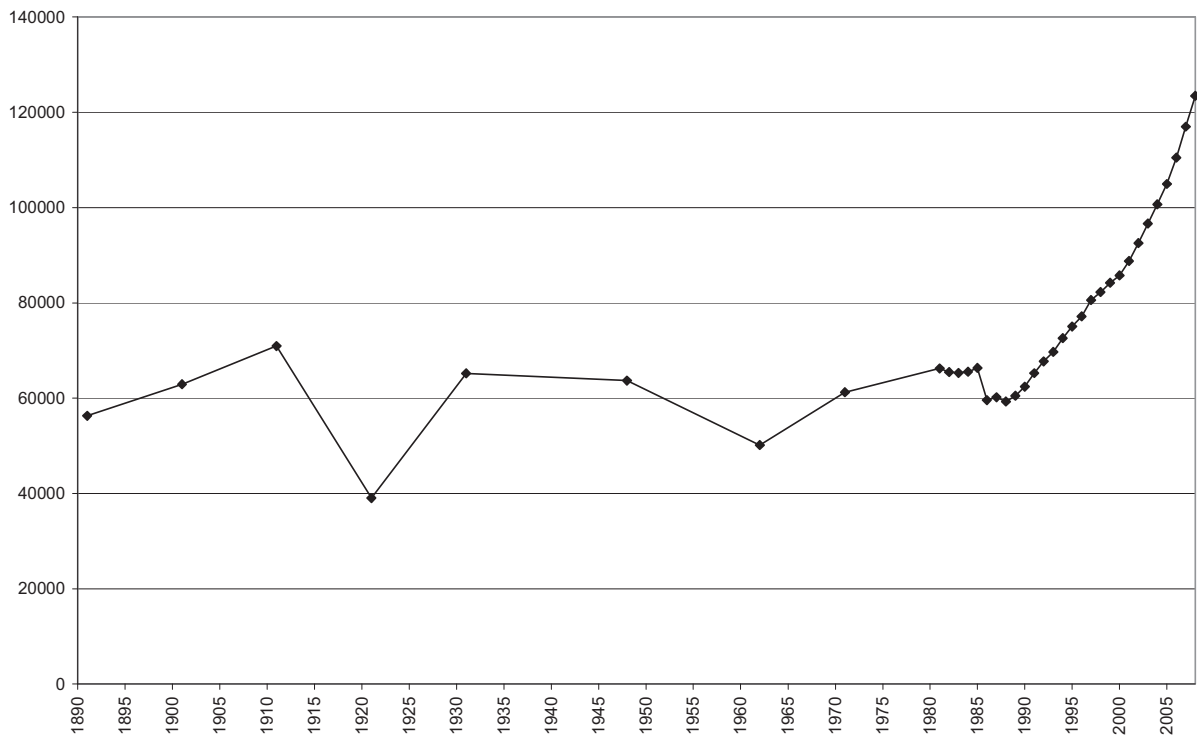
Tegelijk staat de instroom uit de buurlanden op historisch hoge niveaus. In tegenstelling met een vooroordeel vestigen deze immigranten afkomstig uit de buurlanden zich vaak voor lange tijd in ons land. Het aantal Fransen (fig. 4.9) en Nederlanders (fig. 4.10) is sterk toegenomen, in die mate zelfs dat zij vandaag, na de Italianen, de grootste vreemde bevolkingsgroepen vormen, voor de Marokkanen.

Figuur 4.9. Aantal Fransen in België, 1890-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

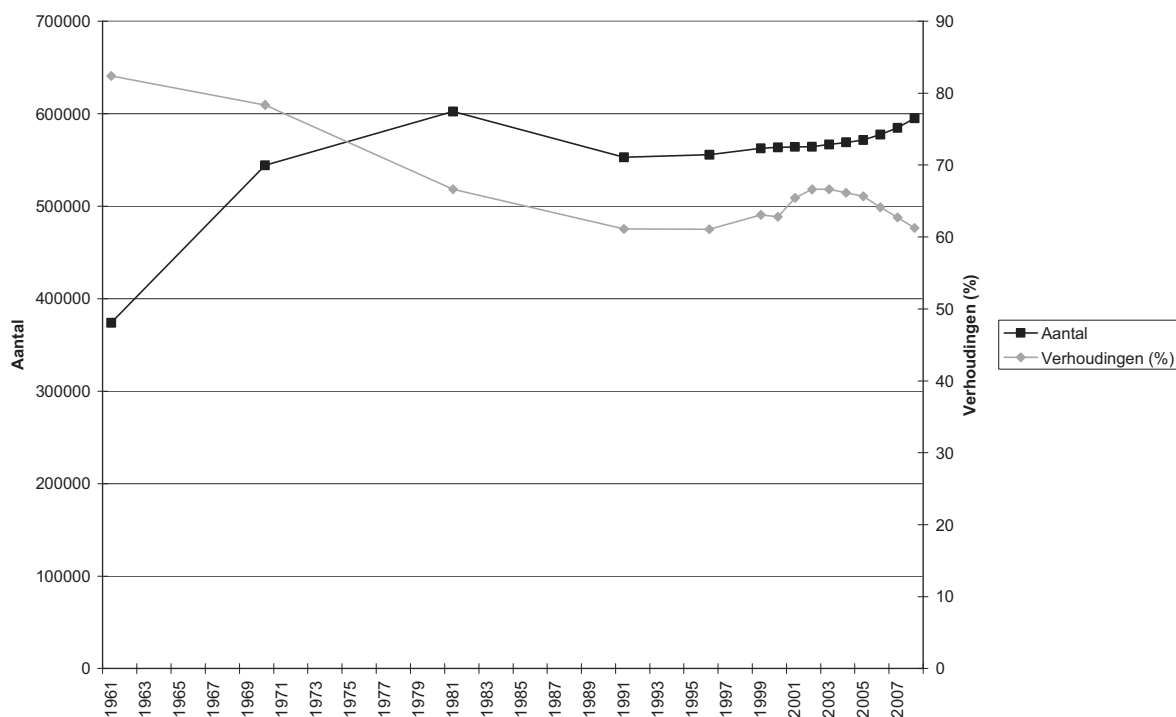
Figuur 4.10. Aantal Nederlanders in België, 1890-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

De Fransen en de Nederlanders vormen geen alleenstaand geval. Hoewel een deel van de migratiestromen van Europeanen veeleer het gevolg is van de groeiende intra-Europese mobiliteit dan van een duurzame migratie naar België, geldt dit niet voor alle Europese immigranten. Zo zijn, in totaal, het aantal communautaire ingezetenen afkomstig uit de oude EU15 en het aandeel dat zij vertegenwoordigen in de vreemde bevolking, de voorbije vijftien jaar licht gestegen (fig. 4.11). Dit vormt een breuk met de vorige historische periode, waarin het aandeel van de EU-bevolking daalde als gevolg van de ontwikkeling van de migratie van Marokkanen en Turken. Deze vaststelling heeft natuurlijk veel te maken met het feit dat de communautaire ingezetenen vandaag vrij zelden en veel minder vaak dan niet-communautaire ingezetenen Belg worden. Misschien moeten we daarom een nieuwe zienswijze aannemen met betrekking tot de vreemde bevolking: immers, meer dan twee derde van de vreemdelingen is afkomstig uit landen van de Europese Unie, die de vrijheid van verkeer en van vestiging in België ten volle benut. Met de uitbreiding en, op termijn, het onvermijdelijke einde van de overgangsmaatregelen voor de nieuwe lidstaten, zullen tussen 70 en 75% van de vreemdelingen morgen communautaire ingezetenen zijn die vrijheid van verkeer en vestiging genieten. Het is natuurlijk belangrijk om te wijzen op de symmetrie van wat we hierboven hebben gezegd: het aandeel van niet-communautaire onderdanen is vrij beperkt (25 tot 30%).

Figuur 4.11. Aantal onderdanen van de landen van de oude EU15, 1960-2008

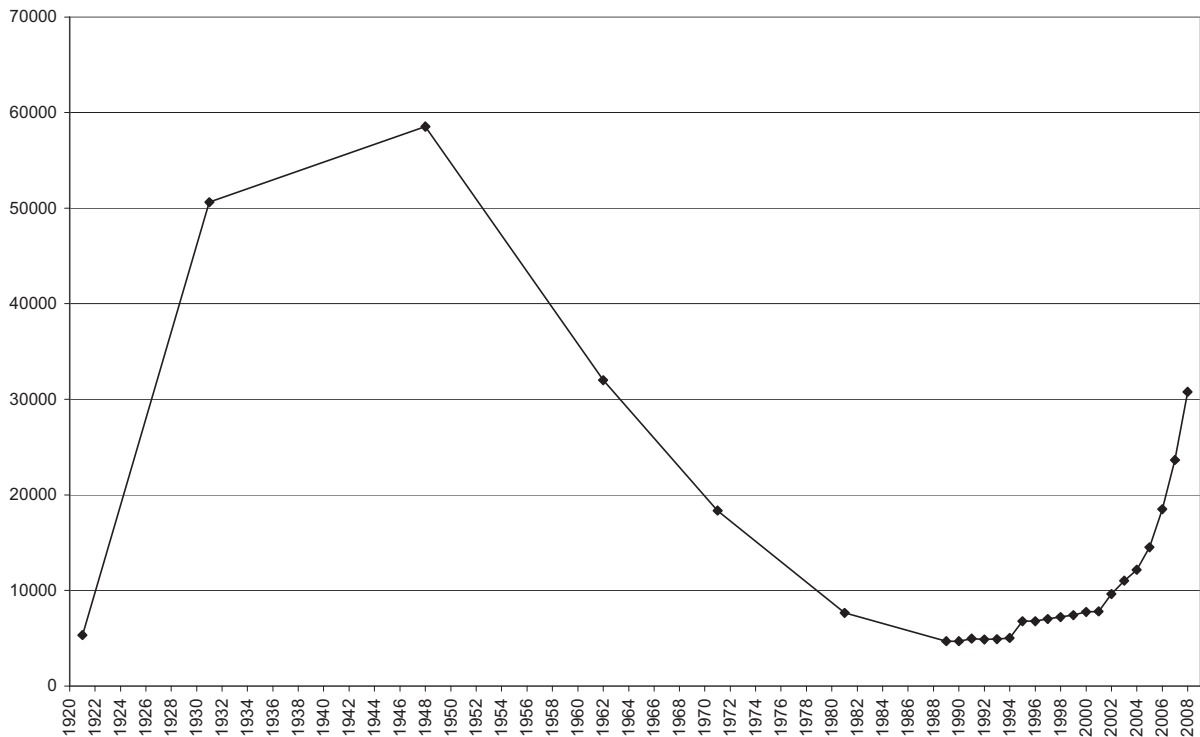

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

De laatste jaren kende de instroom uit de 10 Lidstaten die in 2004 toetraden een niet verwaarloosbare groei en tot op vandaag is er geen signaal dat dit zal veranderen. In vergelijking met de instroom van de onderdanen van de EU15 blijft deze instroom nog beperkt. Na een onderbreking van 50 jaar, waarin alleen van tijd tot tijd kleine golven

vluchtelingen migreerden, ontstaat opnieuw de instroom die we tijdens het interbellum hebben gekend, ook al bereikt die niet het niveau van de jaren 1930 toen de Polen de grootste vreemde bevolkingsgroep vormden. Deze migratiestromen groeien sterk, maar voornamelijk omdat het initiële niveau heel laag was. Sinds 1989 is er één land dat zich onderscheidt en een werkelijk belangrijke migratiegolf voedt: Polen (fig. 4.12). Aangezien deze immigratie recent is, heeft ze nog niet geleid tot een grote bevolkingsgroep (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2006). Niettemin, met de groei der instromen, tellen we een Poolse bevolking die fors gegroeid is, van 18.500 in 2006 tot een beetje meer dan 30.000 in 2008 (fig. 4.12).

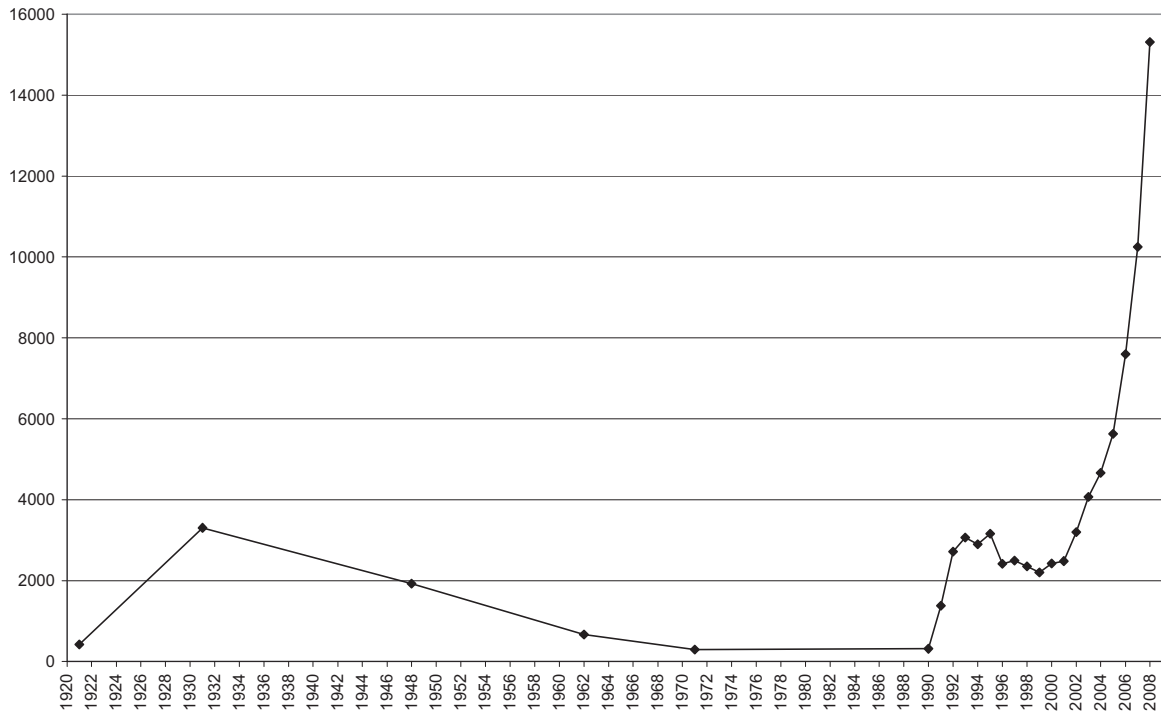
Figuur 4.12. Aantal Polen in België, 1920-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

De recente uitbreiding van de Europese Unie met Bulgarije en Roemenië zou de situatie niet ingrijpend moeten wijzigen. Na Polen voedt Roemenië de op één na grootste instroom uit Oost-Europa (fig. 4.13). De migratie uit Bulgarije is kleiner maar niet verwaarloosbaar, daar ze voorlopig nog maar zelden leidt tot een regularisatie van de wettelijke verblijfssituatie. Hoewel het totaal van de personen die geregistreerd werden voor de Roemenen beperkt blijft tot 15.000 personen en voor de Bulgaren tot 6.700, is de groei van hun respectievelijke bevolkingen in België erg groot. Tussen 1 januari 2006 en 1 januari 2008, verdubbelde het aantal Roemenen en Bulgaren dat in België verbleef. Er is geen teken van vertraging in die toestroom op dit ogenblik, dus wellicht kunnen deze aantallen nog toenemen de komende jaren.

Figuur 4.13. Aantal Roemenen in België, 1920-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Naast deze Europese bevolkingen die afkomstig zijn uit de lidstaten van de Europese Unie, blijven er Europese bevolkingen die geen deel uitmaken van de Unie. Het gaat voornamelijk om personen afkomstig uit Turkije, ex-Joegoslavië en Rusland.

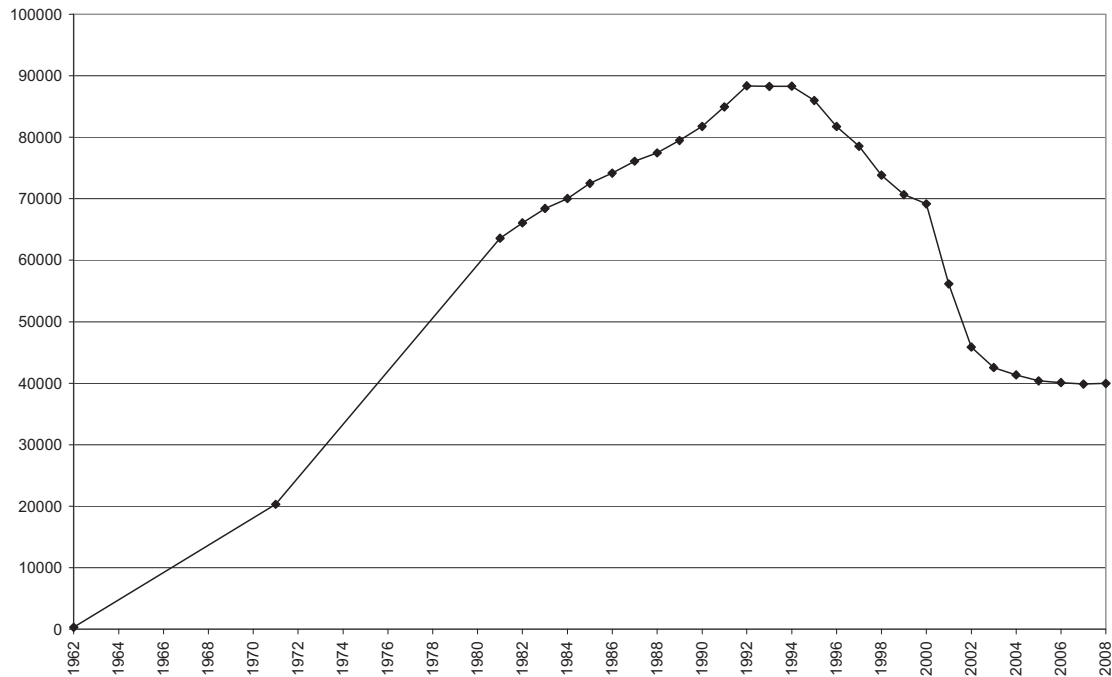
Het aantal Turken neemt sinds ongeveer twintig jaar heel duidelijk af (-55%) (fig. 4.14). Deze daling is niet het gevolg van het feit dat mensen vertrekken. De immigratie uit Turkije blijft belangrijk, ook al is ze minder dynamisch dan in het verleden. Feit is wel dat het aantal Turken die Belg worden groter is dan het migratiesaldo.

De bevolking afkomstig uit ex-Joegoslavië is het resultaat van de golven vluchtelingen die de uiteenvallende Federatie hebben verlaten sinds het begin van de jaren 1990. Personen uit Servië-Montenegro⁴⁸ (vooral Serviërs en Kosovaren) zijn vandaag het talrijkst. Het feit dat deze bevolkingsgroep kleiner wordt, is vooral het gevolg van het verwerven van de Belgische nationaliteit, want er keren nog steeds weinig mensen naar hun land terug. Een gedetailleerde statistische analyse is moeilijk uit te voeren, aangezien de snelle opeenvolging van staatsstructuren het niet mogelijk maakt een behoorlijk inzicht te verwerven in de samenstelling van deze groep: veel immigranten zijn nog steeds ingeschreven als 'Joegoslaaf' of als een onderdaan van 'Servië-Montenegro', hoewel deze twee entiteiten niet meer bestaan. De Russische bevolking kende een forse groei tussen 1 januari 2006 en 1 januari 2007, gaande van 8.430 tot 12.047 Russische onderdanen verblijvend in België. Niettemin is er een kleine daling in 2007 die te maken heeft met de nationaliteitswijzigingen van Russen in hetzelfde jaar. Enerzijds heeft een vooral vrouwelijke arbeids- en huwelijksmigratie, zoals voor alle landen van Centraal- en Oost-Europa, geleid tot de toename van de Russische bevolking (we stellen hetzelfde fenomeen vast voor de Oekraïners, zij het in mindere mate). Anderzijds behoren de Russen (met name van Tsjetjeense afkomst) sinds het begin van het

⁴⁸ De statistieken op 1 januari 2006 laten nog niet toe Montenegro te onderscheiden, dat in mei 2006 onafhankelijk is geworden.

nieuwe millennium tot de nationaliteiten die het vaakst asiel aanvragen in België. Sinds 2003 worden zij in grote mate erkend, zodat ze verblijfsvergunningen kunnen krijgen en ze in onze statistieken worden opgenomen. Tot slot stellen we, meer in de rand, vast dat er nieuwe belangrijke groepen verschijnen, met name Albanen en Oekraïners.

Figuur 4.14. Evolutie van de Turkse bevolking die wettelijk in België verblijft, 1960-2008

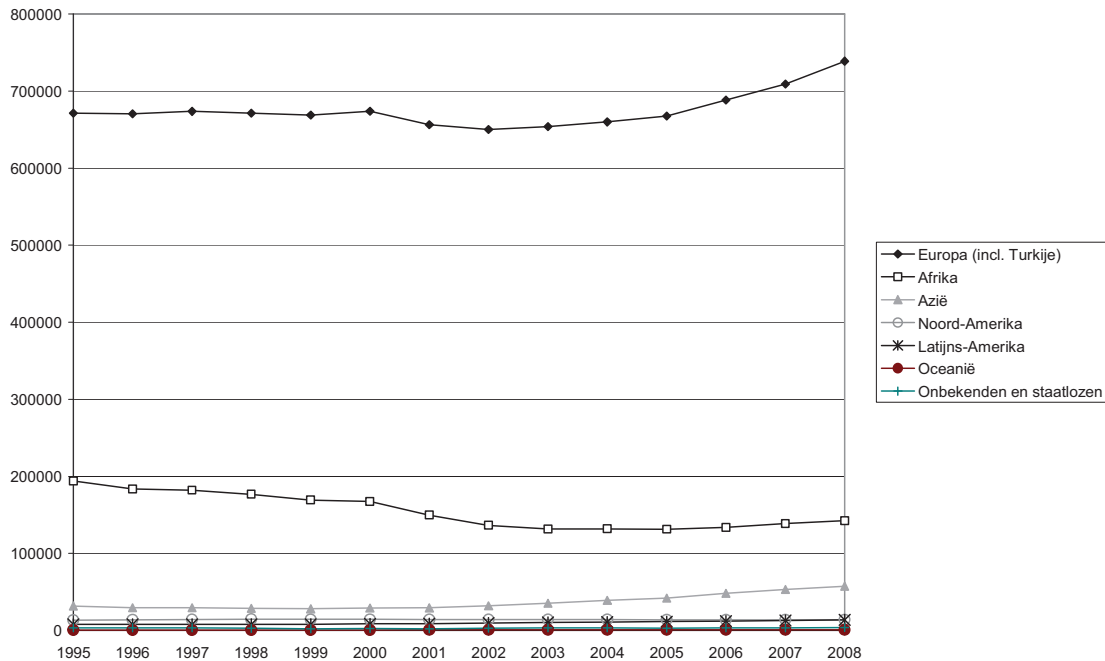

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters – AD SEI

4.2.2. Snel kleiner wordende niet-Europese bevolkingen

Terwijl de Europese bevolking omvangrijk is, geldt dit niet voor de niet-Europese bevolking: niet-Europeanen vertegenwoordigen slechts 24% van de vreemde bevolking (fig. 4.15). De laatste vijftien jaar is het aandeel niet-Europeanen ingestort als gevolg van de sterke daling van het aantal vreemdelingen uit Afrika en Azië.

Figuur 4.15. Evolutie van de nationaliteitsgroepen (per continent), 1991-2008

Bron: RR – AD SEI

Afrika is vandaag het belangrijkste continent van herkomst, gevolgd door Azië. Vier niet-Europese nationaliteiten tekenen zich af van de rest en tellen meer dan 10.000 personen: Marokkanen, Congolezen en mensen uit de Verenigde Staten. Hoe emblematisch ze ook zijn voor de immigratie in België, de eerste drie van deze nationaliteiten zijn vandaag niet de belangrijkste nationaliteiten die in België aanwezig zijn: de Marokkanen komen op de 4de plaats, na de Italianen, de Fransen en de Nederlanders; de Congolezen staan op de 11de plaats en worden nog voorafgegaan door de Turken, de Duitsers, de Polen, de Portugezen, de Britten. Voor de Amerikanen is de situatie verschillend. Net als de communautaire migratiebeweging en de migratie afkomstig uit de geïndustrialiseerde landen valt deze migratie minder op. De statistieken herinneren ons er echter aan dat deze immigratie kwantitatief belangrijk is en waarschijnlijk een impact en redenen heeft waarvoor we niet minder oog moeten hebben dan voor de migratie uit landen waar de levensstandaard minder hoog is.

De Marokkaanse bevolking neemt sinds ongeveer twintig jaar duidelijk af, net als de Turkse bevolking waarmee ze vaak wordt vergeleken. Sinds ze in 1992 haar historisch maximum bereikte, is ze met 45% gedaald (fig. 4.16). Dit is niet het gevolg van het feit dat mensen zijn vertrokken. De Marokkaanse immigratie staat immers op een historisch hoog niveau. Zoals bij de Turken is de daling het gevolg van het grote aantal nationaliteitswijzigingen sinds de helft van de jaren 1980.

De enige niet-Europese bevolkingen die sterk groeien, zijn het resultaat van heel recente en voorlopig nog beperkte migraties die afkomstig zijn uit India, Pakistan, Thailand, Kameroen, Ghana, Brazilië... In dit geval is het groeipercentage positief maar zijn de betrokken bevolkingsgroepen nog vrij klein (2.000 tot 7.000 personen). In alle andere gevallen (uitgezonderd voor de Congolezen voor wie men een lichte herneming vaststelt de laatste drie jaar) en voornamelijk voor de grotere bevolkingsgroepen die al lang in ons land zijn gevestigd, stellen we een stagnatie of een duidelijke daling vast die het gevolg is van het feit dat mensen de Belgische nationaliteit verwerven. Ondanks de sterke migratiedynamiek is het

opvallend dat deze daling zich soms al snel inzet. Dit geldt bijvoorbeeld voor bevolkingsgroepen met een groot aantal gemengde huwelijken (bv. Filippijnen).

Figuur 4.16. Evolutie van de Marokkaanse bevolking die wettelijk in België verblijft, 1960-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters – AD SEI

Tabel 4.1. Wettelijke bevolking volgens nationaliteit, 1995-2001

	1.1.1995	1.1.1996	1.1.1997	1.1.1998	1.1.1999	1.1.2000	1.1.2001
Totale bevolking	10.130.574	10.143.047	10.170.226	10192264	10213752	10.239.085	10.263.414
Belgen	9.208.236	9.233.278	9.258.305	9.289.144	9.321.772	9.341.975	9.401.729
Vreemdelingen	922.338	909.769	911.921	903.120	891.980	897.110	861.685
Europa	671.151	670.590	673.546	671.240	668.687	673.969	656.297
Europese Unie (EU) met 27	565.667	567.010	572.626	575.260	576.060	577.944	579.103
Lidstaten van de EU vóór 2004 (EU15)	552.369	554.551	559.644	562.074	562.557	563.579	564.154
Italië	213.526	210656	208215	205.782	202.645	200.281	195586
Frankrijk	98.731	100088	101749	103.563	105.113	107.240	109322
Nederland	75.029	77157	80597	82.300	84.213	85.763	88813
Spanje	48.955	48333	47943	47.423	46.642	45.924	45362
Duitsland	31.053	31829	32711	33.330	34.052	34.328	34586
Portugal	23.038	23928	24907	25279	25510	25.563	25636
Groot-Brittannië	25.863	25975	26152	26096	25903	26.158	26602
Griekenland	20.117	19869	19526	19221	18835	18.389	17956
Zweden	2.938	3089	3465	3946	4165	4.284	4391
Luxemburg	4.582	4563	4521	4480	4396	4.353	4283
Ierland	3.152	3178	3301	3336	3350	3.295	3356
Denemarken	3.092	3151	3250	3324	3300	3.240	3274
Finland	1.102	1475	1848	2308	2531	2.689	2819
Oostenrijk	1.191	1260	1459	1686	1902	2.072	2168
Lidstaten van de EU sinds 2004	13.298	12.459	12.982	13.186	13.503	14.365	14.949
Polen	6.780	6.795	7.024	7.221	7.408	7.760	7.800
Roemenië	3.165	2.413	2.491	2.349	2.201	2.424	2.481
Bulgarije	917	687	772	844	888	962	1.069
Andere	2.436	2.564	2.695	2.772	3.006	3.219	3.599
Andere Europese landen	105.484	103.580	100.920	95.980	92.627	96.025	77.194
Rusland	540	690	931	1.061	1.236	1.437	1.665
F.R. Joegoslavië	7.110	7.392	215	400	597	5.077	1.795
ex-Joegoslavië	818	977	7.775	7.309	6.727	6.769	5.199
Albanië	740	612	647	606	649	701	744
Macedonië	36	151	404	648	828	1.046	1.119
Oekraïne	524	540	594	627	707	835	972
Bosnië-Herzegovina	9	1.599	1.797	2.129	2.333	2.328	2.052
U.S.S.R.	1.362	1.117	1.161	1.122	1.144	1.141	1.010
Turkije	90.308	86.197	82.914	77.505	73.779	72.064	58.027
Andere	4.037	4.305	4.482	4.573	4.627	4.627	4.611
Afrika	193.807	183.424	181.992	176.858	169.267	167.445	149.873
Marokko	143.996	140.324	138.272	132.850	125.103	122.005	106.840
Congo (D.R.C.)	18.251	14.123	14.238	14.404	14.457	14.307	12.950
Algerije	10.026	9562	9304	8.982	8.613	8.509	7.884
Tunesië	5.725	5324	5091	4.666	4.254	4.173	3.629
Kameroen	1.683	1632	1589	1.598	1.611	1.668	1.711
Rwanda	1.628	1.598	1.804	2.120	2.323	2.816	3.022
Ghana	1.490	1169	1285	1.335	1.426	1.544	1.576
Andere	11.008	9.692	10.409	10.903	11.480	12.423	12.261
Azië	31.718	29.707	29.779	28.608	28.102	29.164	29.459
China	3.572	3.675	3.739	3.647	3.627	3.764	3.975
India	3.203	2.833	3.007	3.094	3.201	3.348	3.423
Japan	3.604	3669	3605	3590	3545	3.704	3.733
Pakistan	2.124	1751	1898	1963	2067	2.197	2.040
Filippijnen	2.099	2322	2625	2876	2997	3.074	3.067
Thailand	1.122	1245	1359	1459	1610	1.763	1.908
Iran	3.179	2712	2418	1877	1492	1.404	1.224
Andere	12.815	11.500	11.128	10.102	9.563	9.910	10.089
Noord-Amerika	13.581	13.872	14.241	14.666	14.542	14.390	14.159
Verenigde Staten	11.735	11.959	12.287	12.592	12.397	12.238	11.855
Canada	1.846	1.913	1.954	2.074	2.145	2.152	2.304
Latijns-Amerika	7.986	7934	8.043	8.086	8.147	8.774	8.857
Brazilië	1.312	1377	1.432	1.494	1.521	1.622	1.719
Chili	2.081	1925	1.796	1.685	1.587	1.621	1.451
Andere	4.593	4.632	4.815	4.907	5.039	5.531	5.687
Oceanië	646	644	658	690	722	791	846
Onbekenden en staatlozen	3.449	3.598	3.662	2.972	2.513	2.577	2.194
Onbekende nationaliteit	2.976	3.163	3.265	2.611	2.183	2.261	1.915
Staatlozen	473	435	397	361	330	316	279

Bron: RR - AD SEI

Tabel 4.2. Wettelijke bevolking volgens nationaliteit, 2002-2008

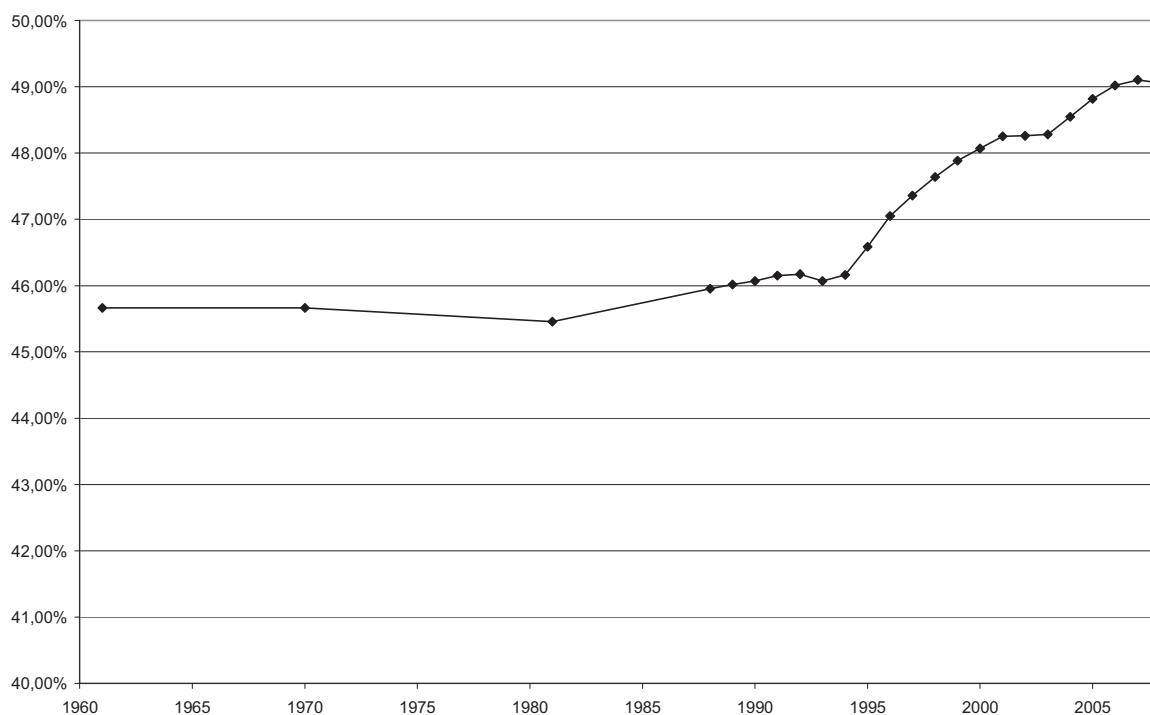
	1.1.2002	1.1.2003	1.1.2004	1.1.2005	1.1.2006	1.1.2007	1.1.2008
Totale bevolking	10.309.725	10.355.844	10.396.421	10.445.852	10.511.382	10 584 534	10 666 866
Belgen	9.462.991	9.505.767	9.536.134	9.574.990	9.610.909	9 652 373	9 695 418
Vreemdelingen	846.734	850.077	860.287	870.862	900.473	932 161	971 448
Europa (incl. Turkije)	650.211	653.760	659.835	667.654	688.250	709 000	738 721
Europese Unie (EU) met 27	582.550	588.169	593.372	600.690	615.186	632 067	659 256
Lidstaten van de EU vóór 2004 (EU15)	564.189	566.686	569.023	571.636	577.392	584 649	595 101
Italië	190.792	187.021	183.021	179.015	175.498	171 918	169 027
Frankrijk	111.146	113.037	114.943	117.349	120.600	125 061	130 568
Nederland	92.561	96.643	100.700	104.978	110.492	116 970	123 454
Spanje	44.962	44.465	43.805	43.203	42.910	42 765	42 712
Duitsland	34.667	35.094	35.536	36.330	37.012	37 621	38 370
Portugal	25.755	26.035	26.803	27.374	27.976	28 724	29 802
Groot-Brittannië	26.365	26.252	26.184	25.983	25.697	25 139	25 126
Griekenland	17.579	17.289	17.097	16.589	16.326	15 742	15 182
Zweden	4.282	4.404	4.437	4.414	4.374	4 357	4 399
Luxemburg	4.269	4.299	4.312	4.290	4.295	4 340	4 380
Ierland	3.394	3.453	3.466	3.425	3.433	3 412	3 406
Denemarken	3.353	3.370	3.394	3.275	3.279	3 171	3 160
Finland	2.856	3.017	2.976	2.983	3.044	2 981	2 992
Oostenrijk	2.208	2.307	2.349	2.428	2.456	2 438	2 523
Lidstaten van de EU sinds 2004	18.361	21.483	24.349	29.054	37.794	47 418	64 155
Polen	9.633	11.022	12.164	14.521	18.509	23 644	30 768
Roemenië	3.198	4.069	4.665	5.632	7.597	10 252	15 310
Bulgarije	1.529	1.907	2.233	2.684	3.312	3 930	6 753
Andere	4.001	4.485	5.287	6.217	8.376	9 592	11 324
Andere Europese landen	67.661	65.591	66.463	66.964	73.064	76 933	79 465
Rusland	2.027	2.494	2.931	4.306	8.430	12 047	11 650
F.R. Joegoslavië	2.568	3.527	4.478	4.851	5.828	:	:
Ex-Joegoslavië	4.779	4.300	4.332	3.995	3.827	:	:
Albanië	1.042	1.421	1.786	2.010	2.446	2 700	2 941
Macedonië	1.479	1.747	2.137	2.223	2.409	2 571	2 703
Oekraïne	1.200	1.421	1.592	1.728	1.994	2 184	2 458
Bosnië-Herzegovina	1.817	1.437	1.203	1.150	1.239	1 353	1 450
Ex-U.S.S.R.	1.010	957	896	856	942	:	:
Turkije	47.044	43.300	41.916	40.403	40.125	39 882	39 954
Andere	4.695	4.987	5.192	5.442	5.824	16 196	18 309
Afrika	136.532	131.685	131.888	131.538	133.802	138 673	142 655
Marokko	90.657	83.641	81.771	81.287	80.609	80 587	79 867
Congo-Kinshasa	14.349	14.607	14.757	13.983	14.252	15 347	16 132
Algerije	7.382	7.338	7.480	7.495	7.560	7 830	8 185
Tunesië	3.337	3.275	3.338	3.312	3.428	3 499	3 591
Kameroen	1.923	2.232	2.454	2.738	3.305	3 988	4 966
Rwanda	2.930	2.593	2.726	2.996	3.143	3341	3 166
Ghana	1.845	2.351	2.516	2.438	2.702	2 833	2 882
Andere	14.109	15.648	16.846	17.289	18.803	21 248	23 866
Azië	32.033	35.544	39.155	42.075	48.222	53 286	57 624
China	4.567	6.085	6.951	7.358	7.588	8 010	8 254
India	3.608	3.958	4.373	4.758	5.305	5 718	6 166
Japan	3.691	3.776	3.958	4.192	4.277	4 468	4 578
Pakistan	2.094	2.417	2.647	2.975	3.503	3 834	3 797
Filippijnen	3.276	3.374	3.405	3.224	3.133	3 101	3 109
Thailand	2.075	2.235	2.445	2.586	2.754	2 894	2 993
Iran	1.150	1.138	1.244	1.425	1.574	3 238	3 723
Andere	11.572	12.561	14.132	15.557	19.505	22 023	25 004
Noord-Amerika	14.227	14.220	14.183	14.050	13.811	13 902	14 033
Vereigde Staten	11.814	11.709	11.582	11.476	11.180	11 149	11 235
Canada	2.413	2.511	2.601	2.574	2.631	2753	2 798
Latijns-Amerika	9.781	10.579	11.041	11.534	12.108	13061	13 786
Brazilië	1.841	2.025	2.161	2.413	2.721	3 338	3 860
Chili	1.350	1.275	1.205	1.139	1.088	1 058	999
Andere	6.590	7.279	7.675	7.982	8.299	8 665	8 927
Oceanië	871	891	914	896	905	853	889
Onbekend en staatlozen	3.079	3.398	3.271	3.115	3.375	3 386	3 740
Onbekende nationaliteit	2.780	3.078	2.961	2.776	3.016	2 972	3 264
Staatlozen	299	320	310	339	359	414	476

Bron: RR - AD SEI

4.3. Een bevolking die vervrouwelijkt

Terwijl de vreemdelingen afkomstig zijn uit een aantal nieuwe landen, is de samenstelling van de vreemde bevolking sterk vervrouwelijkt (fig. 4.17). Van de jaren 1960 tot het begin van de jaren 1980 bleef het aandeel vrouwen vrij stabiel, tussen 45 en 46% van de vreemde bevolking. Met de ontwikkeling van de gezinsherenigingen is dit aandeel vrouwen in de jaren 1980 en de eerste helft van de jaren 1990 vrij snel toegenomen. Het is nochtans vooral tussen 1994 en 2006 dat we een indrukwekkende versnelling waarnamen van de feminisering, waarbij het vrouwelijk aandeel in januari 2006 49% bereikte, bijna het perfecte evenwicht. Tussen 1 januari 2006 en 1 januari 2008 zien we een wijzigende tendens met een stagnering van het aandeel vrouwen in de vreemde bevolking. De stijging die we voordien waarnamen, had meerdere oorzaken. Om te beginnen veroudert de vreemde bevolking in België, dat al lang een immigratieland is, ondanks de aankomst van nieuwe immigranten (Perrin, 2004). Daar de levensverwachting voor mannen kleiner is dan voor vrouwen, is er een duidelijke vervrouwelijking van de bejaarde vreemde bevolking. Tot de oorzaken van deze evolutie behoren ook de gezinsherenigingen en de huwelijksmigratie sinds de jaren 1980. Beide fenomenen hebben geleid tot de komst van heel wat echtgenotes van vreemde immigranten en van vreemde kinderen, onder wie we even vaak meisjes als jongens vinden. Tot slot, en dit is wellicht de belangrijkste oorzaak van de spectaculaire versnelling van de vervrouwelijking tijdens de laatste 10 jaar, zijn er in die periode nieuwe specifiek vrouwelijke migratiegolven ontstaan.

Figuur 4.17. Evolutie van het percentage vrouwen in de vreemde bevolking, 1960-2008

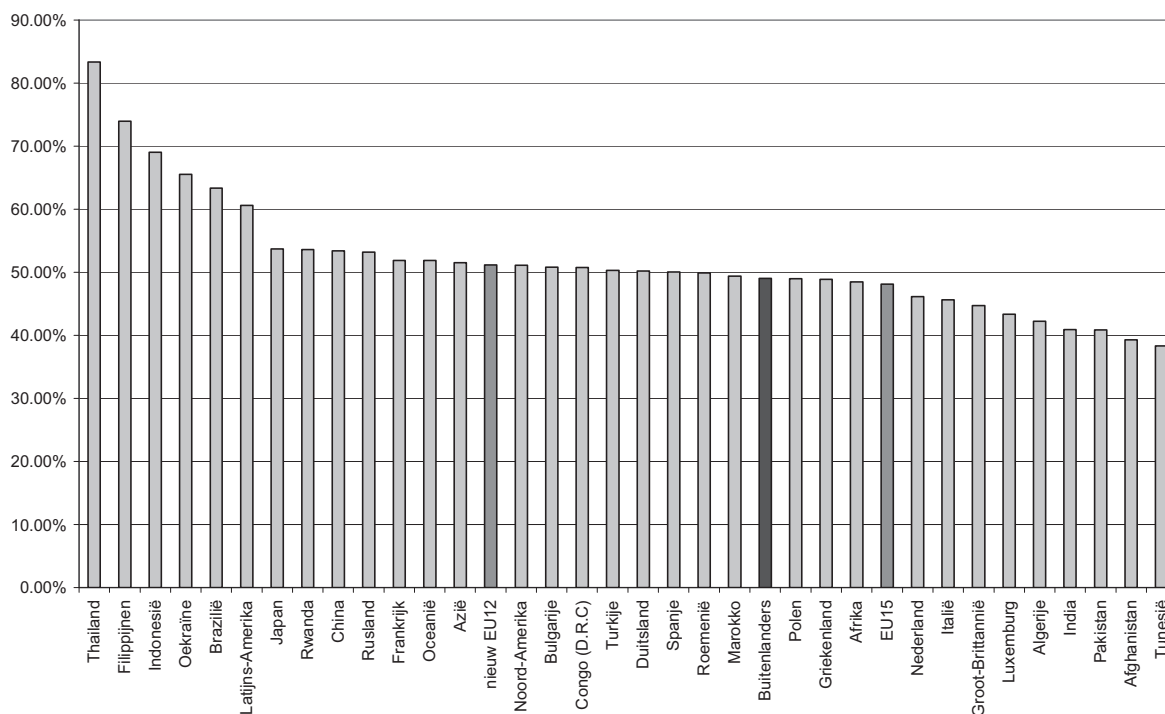

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Deze nieuwe, sterk vervrouwelijkte, vreemde bevolkingen zijn afkomstig uit Zuidoost-Azië (Thailand en de Filipijnen), Latijns-Amerika en Centraal- en Oost-Europa (fig. 4.18). In het

extreme geval van de Thailanders tellen we 83% vrouwen; voor de Filippijnen gaat het om 74%, voor Latijns-Amerika om 60%. Wat de 12 nieuwe Lidstaten van de Europese Unie betreft, berekenen we 51% vrouwen, wat overeenstemt met een sterke vermindering ten opzichte van de 58% die we waarnamen in 2005. Sommige onderdanen van landen uit Oost-Europa, zoals de Baltische staten, Oekraïne, Wit-Rusland en de Tsjechische Republiek tellen nog steeds 60% vrouwen, maar de omvangrijkste populaties (Polen, Roemenië, Bulgarije) kenden een sterke vermannelijking van hun instroom de laatste jaren. Anderzijds zijn de bevolkingen uit de oude lidstaten van de Europese Unie, die het grootste deel van de vreemdelingen vertegenwoordigen, nog veeleer samengesteld uit mannen. Dit verklaart grotendeels waarom mannen nog steeds in de meerderheid zijn onder de vreemdelingen. We tellen immers nog steeds meer Italianen dan Italiaanse vrouwen en hetzelfde fenomeen geldt voor de Nederlanders, de Britten, de Grieken of de Portugezen. Hiernaast, is de vreemde bevolking die voortgekomen is uit de oude niet-Europese migraties (voornamelijk uit de Maghreb) voornamelijk mannelijk, net zoals de bevolking uit de nieuwe herkomstlanden zoals India en Pakistan. Deze elementen bieden een verklaring voor het behoud van een meerderheid van mannen onder de vreemdelingen. Ondanks alles is de tendens van die aard dat we binnenkort meer vreemde vrouwen dan vreemde mannen zullen tellen. Bovendien, zoals we hierna zullen aantonen, is deze tendens ook het resultaat van het verwerven van de Belgische nationaliteit, wat traditioneel sneller en intensiever verloopt voor vreemde vrouwen dan voor vreemde mannen. Dit wordt verklaard, enerzijds, door een groter aantal gemengde huwelijken die het mogelijk maken snel de Belgische nationaliteit te verwerven en, anderzijds, door een wet die het tot in 1984 voor vreemde vrouwen die trouwden met Belgische mannen gemakkelijker maakte om de Belgische nationaliteit te verwerven dan voor vreemde mannen die trouwden met Belgische vrouwen.

Figuur 4.18. Aandeel vrouwen in de vreemde bevolking volgens nationaliteit, 1.1.2008

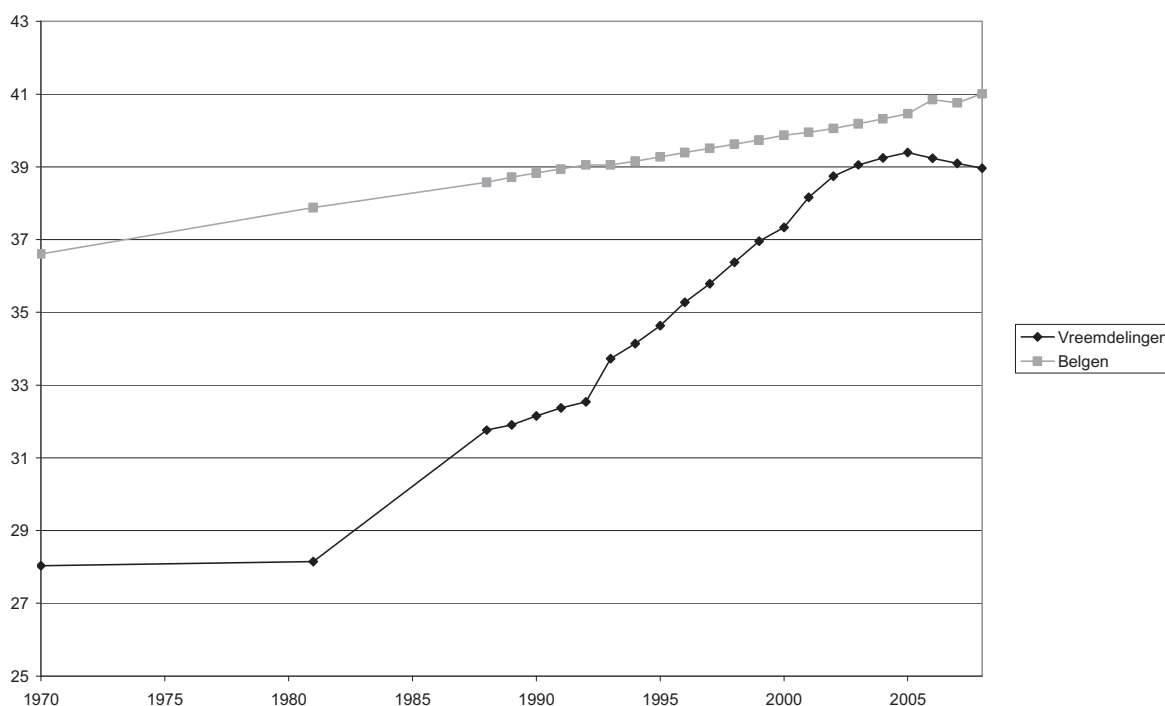
Bron: RR - AD SEI

4.4. Een leeftijdsstructuur getekend door de leeftijd van de immigranten en het recht

Tijdens de ‘dertig glorieuze jaren’ werd de vreemde bevolking gekenmerkt door haar jonge leeftijd in vergelijking met de Belgische bevolking. De laatste 20 jaar is de vreemde bevolking echter ouder geworden. We mogen zelfs beweren dat deze bevolking sneller is verouderd dan de Belgische bevolking.

Sinds de jaren 1980 is de gemiddelde leeftijd van de vreemde bevolking voortdurend gestegen, van 28 jaar tot 39 jaar in 2008 (fig. 4.19). Als gevolg daarvan is het verschil tussen de gemiddelde leeftijd van de vreemdelingen en die van de Belgen snel kleiner geworden: van bijna 10 jaar in het begin van de jaren 1980 tot slechts 1 jaar vandaag. Ondanks alles lijkt het versnelde verouderingsproces van de vreemde bevolking te zijn vertraagd en heel onlangs te zijn omgekeerd wat maakt dat op 1 januari 2008 de het verschil tussen de gemiddelde leeftijd van de Belgen en die van de vreemdelingen op 2 jaar kwam te liggen

Figuur 4.19. Evolutie van de gemiddelde leeftijd van de Belgen en de vreemdelingen, 1970-2008

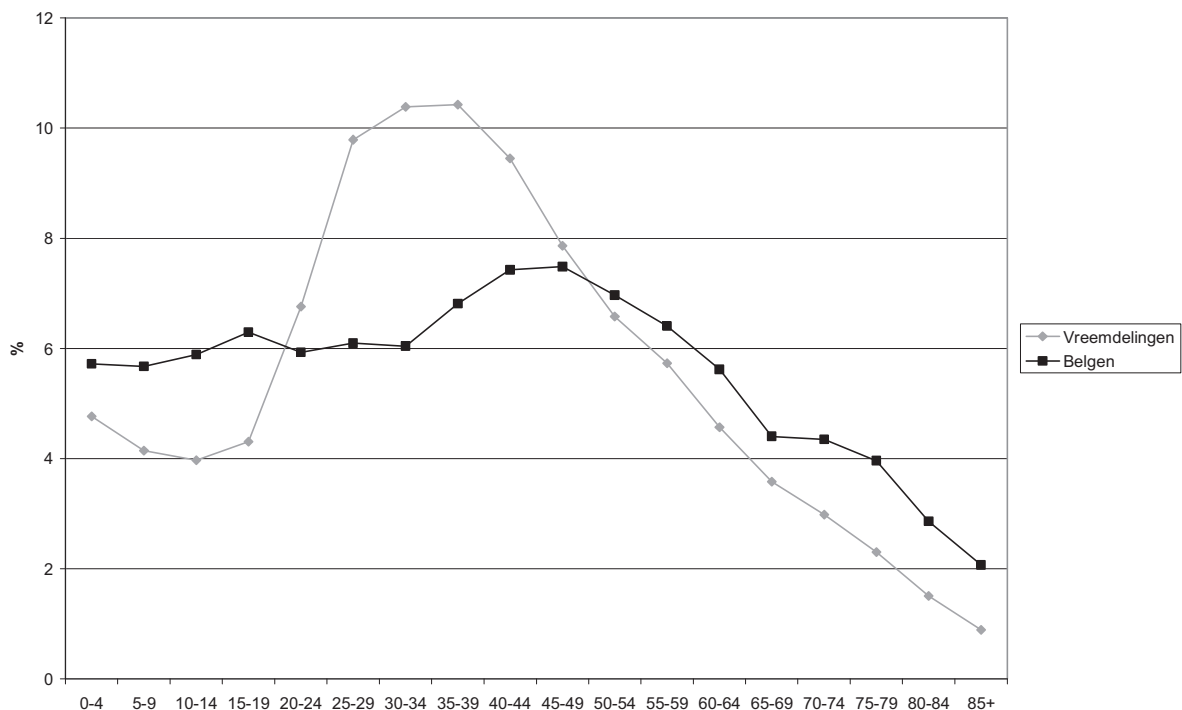
Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Om de dynamiek goed te begrijpen, moeten we wellicht een andere indicator nemen. De gemiddelde leeftijd weerspiegelt immers niet volledig de specificiteit van de leeftijdsstructuur van de vreemdelingen, die we leeftijd per leeftijd moeten bekijken (fig. 4.20). In tegenstelling met de gangbare mening telt de vreemde bevolking vrij weinig minderjarigen in vergelijking met de Belgische bevolking. Ze bestaat voornamelijk uit volwassenen op de actieve leeftijd van 20 tot 60 jaar. Het aantal 65-plussers is vrij beperkt, maar neemt toe.

De voorbije 15 jaar is deze leeftijdsstructuur opvallend geëvolueerd (fig. 4.21). Het aantal minderjarige vreemdelingen was in 1985 al gedaald als gevolg van de inwerkingtreding van het nieuwe nationaliteitsrecht. Tijdens de eerste helft van de jaren 1990 is hun aantal sterk gedaald als gevolg van de wijziging van het nationaliteitsrecht in 1991, die een aantal mogelijkheden heeft ingevoerd om de Belgische nationaliteit te verwerven. De toename van het aantal mogelijkheden om de Belgische nationaliteit te verwerven als gevolg van de wijzigingen van het nationaliteitsrecht in 1999 heeft geleid tot een stijging van het aantal 'collectieve toewijzingen van de nationaliteit' (toewijzing van de nationaliteit aan een minderjarige als gevolg van het verkrijgen van de nationaliteit door een van zijn ouders) en tot een verdere daling van het aantal minderjarige vreemdelingen vanaf 2000. De verminderde vruchtbaarheid van vreemde vrouwen heeft natuurlijk bijgedragen tot deze evolutie (Eggerickx en Perrin, 2004), maar dit verklaart waarschijnlijk slechts een heel klein deel van de vastgestelde evoluties.

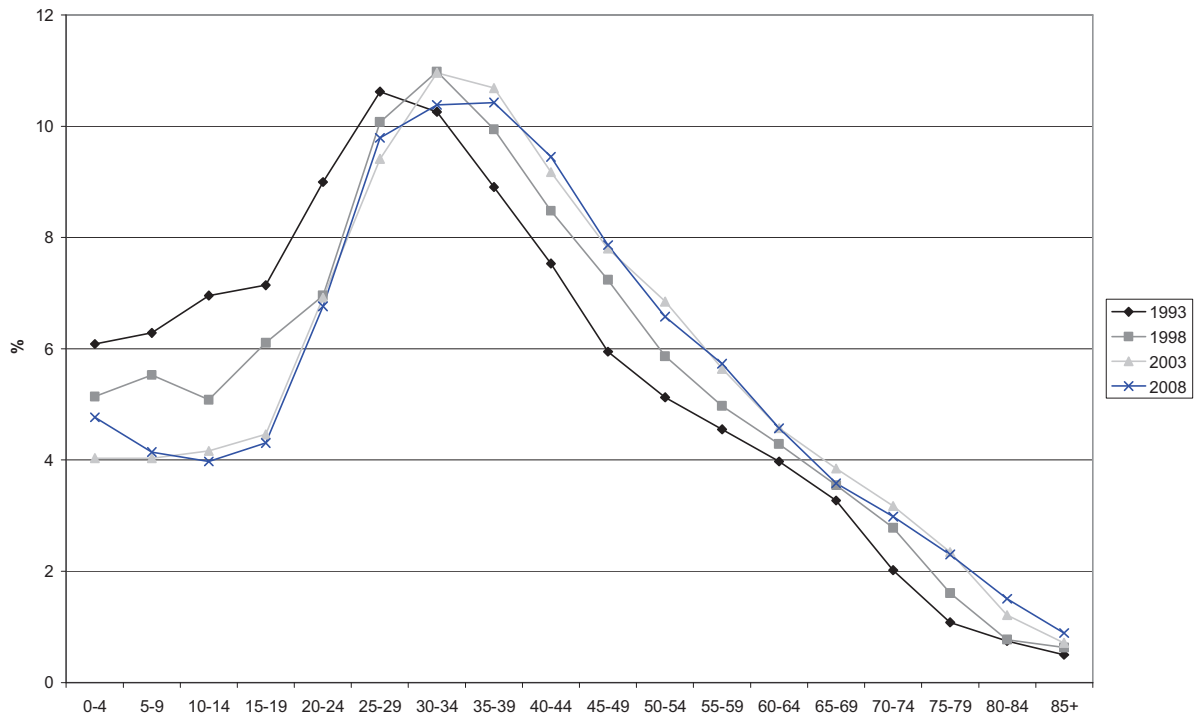
Gelijklopend met deze daling van het aantal vreemde kinderen, als gevolg van de anciënniteit van de immigratie, heeft het aantal bejaarde vreemdelingen die afkomstig zijn van de immigratiegolven in de jaren 1950, 1960 en 1970 de neiging mechanisch te stijgen (Perrin, 2004) met het verstrijken van de tijd (fig. 4.21). Deze veroudering wordt versterkt door het feit dat, in tegenstelling met de prognoses, weinig mensen die de pensioenleeftijd bereiken terugkeren naar hun land van herkomst en ook door het feit dat, integendeel, steeds oudere volwassenen en ook gepensioneerden immigreren. Bijgevolg vertegenwoordigden personen van 65 jaar en ouder, die in 1991 slechts goed waren voor 7% van de vreemdelingen, in 2005 al 12% van de vreemde bevolking. Sinds 2005 daalt het aandeel van de plus-65-jarigen opnieuw en stelt het 11% van de vreemde bevolking voor op 1 januari 2008.

Figuur 4.20. Leeftijdsstructuren van de vreemdelingen en de Belgen, 1.1.2008

Bron: RR - AD SEI

Figuur 4.21. Evolutie van de leeftijdsstructuren van de vreemdelingen, 1993-2008

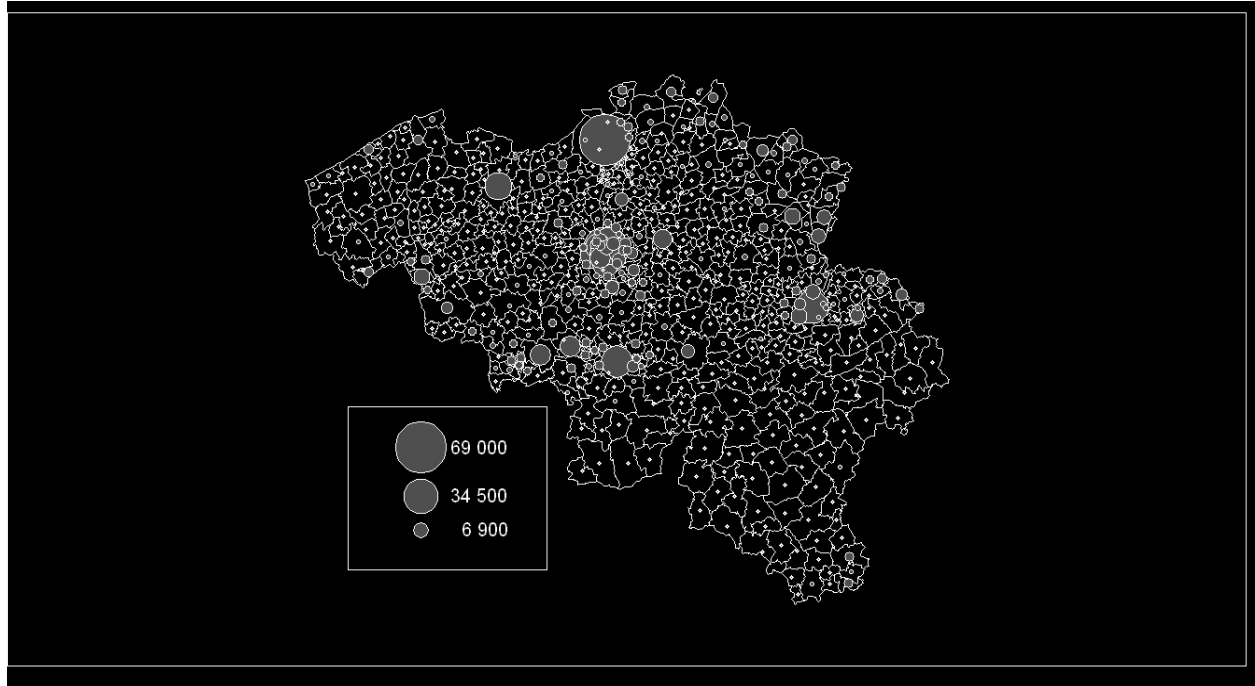

Bron: RR - AD SEI

4.5. Een geografie, weerspiegeling van de immigraties vandaag en vroeger

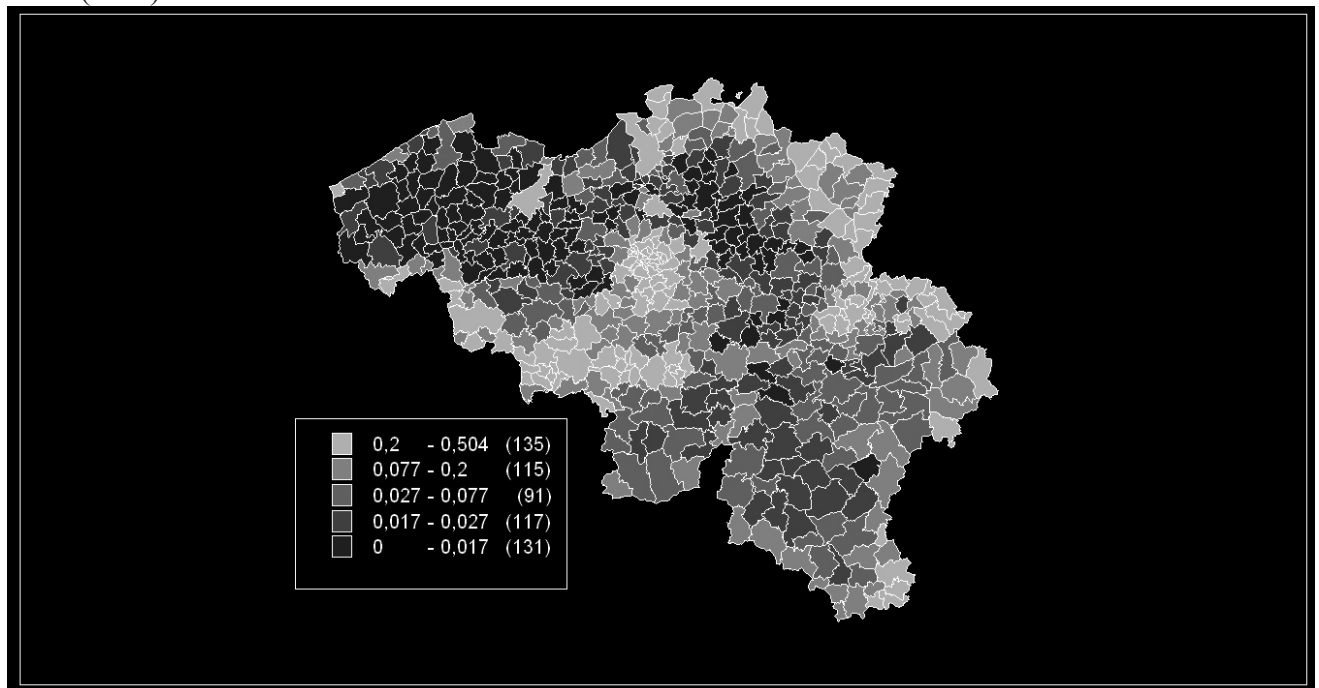
De geografie van de vreemde bevolking verschilt vrij opvallend van de geografie van de huidige immigraties die we eerder al hebben voorgesteld. De vreemde bevolking is immers niet alleen het resultaat van de huidige immigraties, maar ook van immigraties in het verleden en van de aanwezigheid van vreemdelingen die in België geboren zijn. Brussel en Antwerpen zijn duidelijk de regio's met een sterke concentratie van de vreemde bevolking, aangezien zij sinds lang de plaatsen zijn waar de immigranten worden opgevangen. Oude immigratiegebieden die vandaag minder aantrekkelijk zijn, worden nog steeds gekenmerkt door een grote aanwezigheid van vreemdelingen. Het gaat met name om de industriegebieden in Wallonië maar ook in Vlaanderen, zoals Limburg (fig. 4.22 en 4.23). We moeten er ook op wijzen dat, naast deze stedelijke en industriële gebieden, ook grensgemeenten, uitgedrukt in percentage, vaak evenveel vreemdelingen opvangen als de Brusselse gemeenten of Antwerpen. Het zijn meer bepaald de grensgemeenten in de provincie Luik, die in de buurt van de Rijselse agglomeratie, in de buurt van de grens met Nederland en, in mindere mate, in de buurt van de grens met het Groothertogdom Luxemburg. Tot slot is het interessant om op twee grote zones te wijzen waar de vreemde aanwezigheid praktisch onbestaande is: 1) de meeste gemeenten in Vlaanderen met uitzondering van de grensstreken, de stad Antwerpen, de driehoek Brussel-Gent-Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant; 2) de provincie Luxemburg, met uitzondering van de grensstreek.

Figuur 4.22 Vreemdelingen per gemeente op 1 januari 2008

Bron: RR – AD SEI

Figuur 4.23 Aandeel van de vreemdelingen in de bevolking van de gemeenten op 1 januari 2008 (in %)

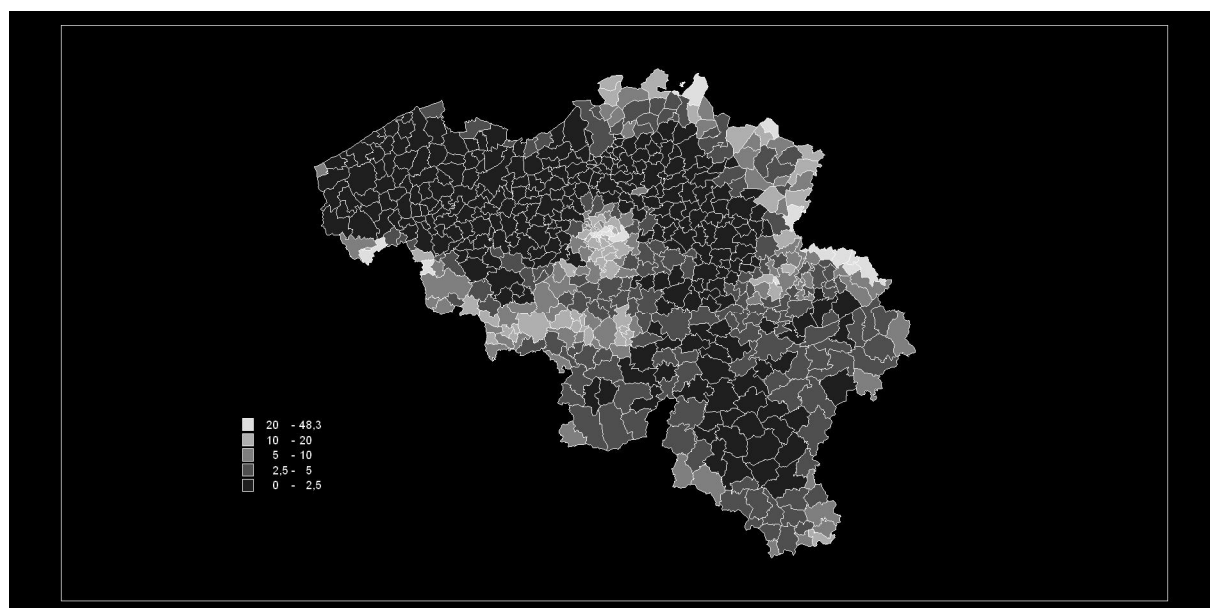

Bron: RR – AD SEI

Na dit algemeen overzicht te hebben geschetst, vestigen we de aandacht op de verschillen tussen de gebieden waar de vreemdelingen zich hebben gevestigd. EU-ingezetenen (EU25) vinden we in Brussel en in Brabant, maar veeleer in het oosten en het zuidoosten van de

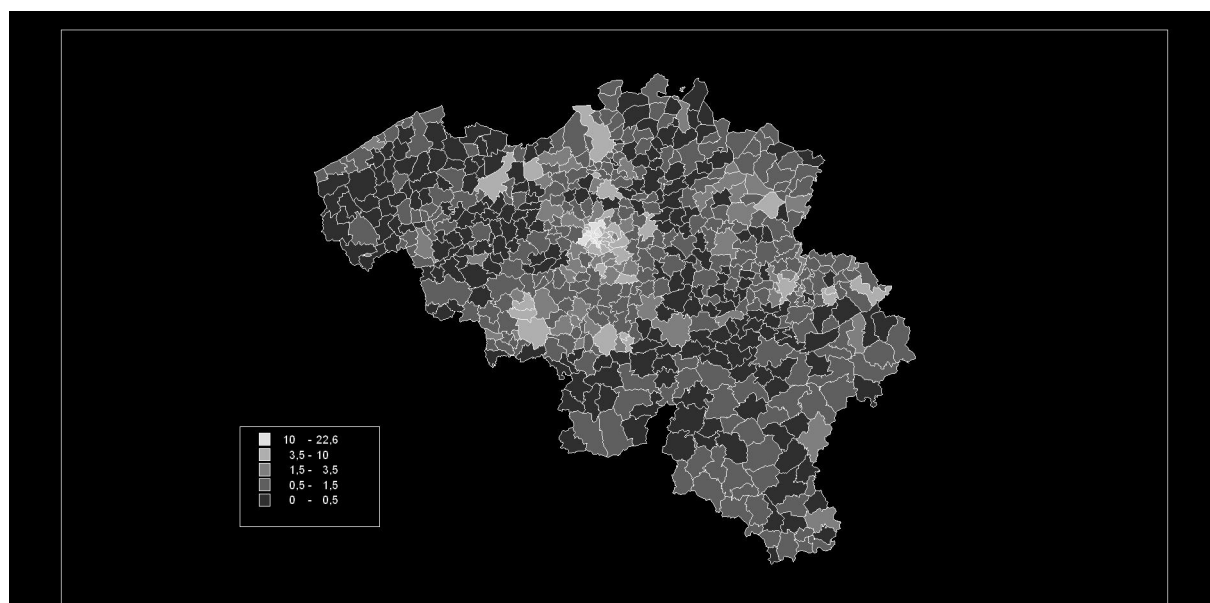
agglomeratie (fig. 4.24). We vinden hen minder in Antwerpen, maar in groten getale langs de grenzen en rond de industriesteden in Wallonië en Limburg. Niet-communautaire vreemdelingen wonen veel meer geconcentreerd (fig. 4.25). Brussel en zowel Vlaams- als Waals-Brabant vormen de grootste concentratiezones. De drempel van 10% wordt alleen overschreden in het centrum, het noorden en het westen van de regio. De overige concentraties zijn vrij beperkt. Het gaat in de eerste plaats om de driehoek Antwerpen-Gent-Brussel en met name om de gemeenten Antwerpen, Gent, Mechelen en Lokeren. Voorts vinden we veel niet-communautaire vreemdelingen in Limburg, Henegouwen, rond Luik en Verviers en in de twee universiteitssteden Leuven en Ottignies-Louvain-la-Neuve.

Figuur 4.24 Aandeel van de ingezetenen van een van de 25 EU-lidstaten in de bevolking van de gemeenten op 1 januari 2006 (in %)

Bron: RR – AD SEI

Figuur 4.25 Aandeel van de niet-communautaire vreemdelingen (niet-EU25) in de bevolking van de gemeenten op 1 januari 2006 (in %)

Bron: RR – AD SEI

4.6. Aangepaste en betrouwbare gegevens?

Nu we snel het portret van de vreemde bevolking hebben geschetst, stellen we vast dat de vreemde bevolking helemaal niet beantwoordt aan de clichés. We onthouden het feit dat sinds het begin van de jaren 1980 en tot het eind van de jaren 2000, het aantal vreemdelingen fases

van verminderingen en stagneringen kende, wat inging tegen de perceptie die er heerste dat de bevolking van vreemde nationaliteit steeg. Sinds 2003, stellen we opnieuw een continue stijging vast van deze bevolking. We kunnen nog niet stellen dat het gaat om een breuk met de weifelende evoluties van de laatste 25 jaren. We onthouden ook dat deze bevolking wordt gekenmerkt door het feit dat EU-ingezetenen in de meerderheid zijn en dat hun aantal nog toeneemt, terwijl volgens de algemene perceptie het aandeel van niet-EU-vreemdelingen groter is en nog aangroeit. Om deze tendensen te bevestigen is het nuttig terug te komen op de gegevens die we hebben gebruikt om de vreemde bevolking te beschrijven. Het past immers te aanvaarden dat de statistieken inzake immigratie of vreemdelingen waarover we in Europa gewoonlijk beschikken al te vaak ontoereikend en weinig betrouwbaar zijn, niet kunnen worden vergeleken tussen de verschillende Staten en slecht gedefinieerd zijn. We kunnen dan ook niet zomaar aannemen dat gelijk welke cijfers worden gebruikt⁴⁹. Deze oefening tot validatie van de gegevens kan overbodig lijken, maar is noodzakelijk om de relevantie van onze resultaten te verzekeren en hun beperkingen duidelijk toe te lichten.

4.6.1. Een duidelijk afgebakende ‘wettelijke bevolking’...

De statistieken die worden gepubliceerd met betrekking tot immigratie en de aanwezigheid van vreemdelingen, zijn voornamelijk afkomstig van uittreksels uit het Rijksregister. Deze gegevens worden gewoonlijk als betrouwbaar beschouwd, ook al stellen we vast dat niet alle vertrekkers worden geregistreerd; dit kan leiden tot een lichte overschatting van de bevolking, voornamelijk van de vreemde bevolking (Perrin en Poulain, 2006a).

Niettemin brengt de hoofdzakelijk wettelijke dekking van de bevolking een aantal problemen met zich mee. Immers, alleen de personen die wettelijk ingeschreven zijn in hun verblijfsgemeente worden in de statistieken opgenomen en er zijn heel wat categorieën die van deze ‘wettelijke bevolking’ worden uitgesloten.

Categorieën die uitgesloten worden van de vreemdelingenstatistieken

- Personen die zich niet kunnen inschrijven in hun verblijfsgemeente, zoals de vreemdelingen die onregelmatig in ons land verblijven en niet over het verblijfsrecht beschikken.
- Personen die, hoewel ze over het verblijfsrecht beschikken, niet de nodige formaliteiten voor de inschrijving vervullen, zoals met name sommige Europeanen.
- Sinds 1 februari 1995, de asielzoekers. Als gevolg van het creëren van het wachtregister worden asielzoekers immers niet langer geacht deel uit te maken van de wettelijke bevolking van de gemeenten zolang ze niet het statuut van vluchteling verkrijgen of hun verblijf niet op een andere wijze wordt geregulariseerd.
- Personen die voor korte tijd in België verblijven (minder dan drie maanden).

⁴⁹ De volledigste recente synthese betreffende de migratiestatistieken in Europa (Poulain, Perrin en Singleton, 2006) toont heel duidelijk aan dat het opmaken van betrouwbare en coherente migratiestatistieken grotendeels een te verwezenlijken doelstelling blijft in Europa. Aldus begint deze tekst met de volgende vaststelling: ‘Ondanks (zijn) politieke belang is de precieze meting van het migratiefenomeen, bij gebrek aan een coherente wettelijke basis voor het verzamelen van migratiestatistieken, een onbereikbaar doel gebleven’ (Poulain, Perrin en Singleton, 2006, p. 27). Bijgevolg moeten we de huidige statistieken kritisch benaderen, zelfs al is België zeker niet de slechtste leerling van de klas.

- Personen die niet verplicht zijn om zich in een gemeente in te schrijven, zoals de diplomaten⁵⁰.

De eerste drie beperkingen zijn natuurlijk de belangrijkste: 1/ vreemdelingen in onrechtmatig verblijf zonder verblijfsrecht, 2/ vreemdelingen in onrechtmatig verblijf die hun situatie gemakkelijk zouden kunnen laten regulariseren, zoals de EU-ingezetenen, 3/ de asielzoekers. Kunnen we deze categorieën veronachtzamen? Kunnen we de impact van deze beperkingen inschatten?

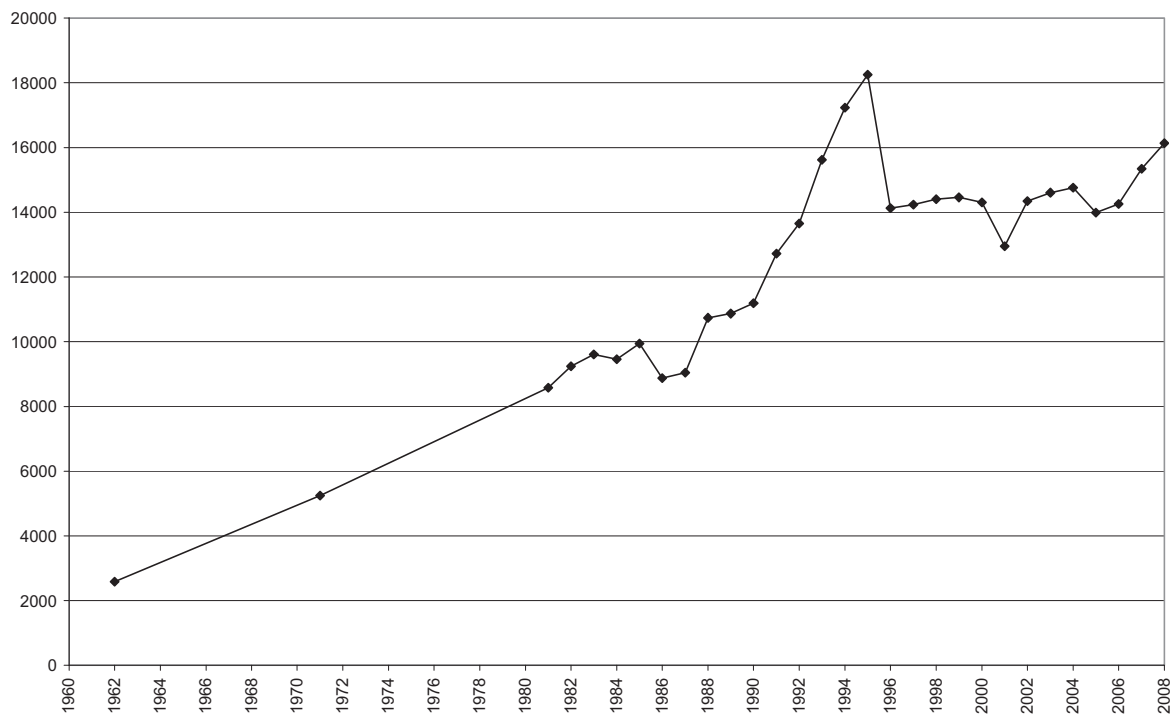
⁵⁰ De leden van internationale en Europese instellingen worden gewoonlijk in het Rijksregister ingeschreven via de FOD Buitenlandse Zaken.

4.6.2. Een nagenoeg onmogelijk te tellen ‘feitelijke bevolking’

De slechte registratie van de Europeanen is zeker de minst belangrijke factor. Het is bekend dat sommige personen, EU-ingezetenen, met name in en rond Brussel, de formaliteiten om zich in een gemeente in te schrijven niet snel genoeg vervullen. Op termijn echter wordt de inschrijving meestal uitgevoerd voor zij die zich op duurzame wijze in ons land vestigen. Immers, enerzijds is deze inschrijving niet zo gemakkelijk te omzeilen, gelet op de bestaande controleprocedures. Anderzijds biedt de inschrijving niet te veronachtzamen voordelen voor het dagelijks leven (attest van woonst, gezinssamenstelling, mogelijkheid om bewonersvoordelen te genieten zoals parkeerkaarten, voorrang of korting voor de toegang tot bepaalde diensten...). Daar we over geen enkel ernstig element beschikken dat toelaat de omvang van het niet-registreren of van de vertraging bij het registreren in te schatten, gaan we ervan uit dat de impact op middellange termijn verwaarloosbaar is.

Het feit dat asielzoekers niet in de statistieken worden opgenomen, heeft natuurlijk een veel grotere impact, ook al mogen we in detail aannemen dat dit niet heeft geleid tot een radicale wijziging van het totale aantal vreemdelingen. Het feit dat asielzoekers niet in de statistieken worden opgenomen heeft tot gevolg dat met bepaalde nationaliteiten slecht rekening wordt gehouden; dit geeft zeker een vertekend beeld van de statistieken van bepaalde groepen waar we de meeste asielzoekers vinden (bv. ex-Joegoslaven, Russen, Congolezen...). Het voorbeeld van de Congolezen (fig. 4.26) is heel opvallend. De evolutie van het aantal Congolezen wordt immers ‘gebroken’ door de wijziging van definitie en de uitsluiting van de asielzoekers in 1995. De voorgestelde statistieken over de instroom geven zeker en vast een heel vertekend beeld, daar asielzoekers vandaag een grote groep onder de nieuwe immigranten vormen. Met betrekking tot de in België aanwezige vreemdelingen echter (de ‘stock’), is deze impact van de uitsluiting van asielzoekers kleiner voor het totale aantal vreemdelingen, evenals voor de grootste groepen vreemdelingen (met name de Marokkanen en de Turken). Enerzijds immers behoren de asielzoekers slechts tot enkele nationaliteiten. Anderzijds wordt een deel van de asielzoekers na verloop van tijd erkend of verkrijgen zij een verblijfsvergunning en worden ze opgenomen in de statistieken. Ten slotte vertrekt een ander deel van de asielzoekers weer of ‘komt in de illegaliteit terecht’ en verkeert dus niet langer in rechtmatig verblijf in België. De asielzoekers die statistisch gezien een probleem vormen, zijn die waarvan de aanvraag wordt onderzocht. Aangezien het aantal aanvragen de laatste tijd sterk is gedaald en de procedure sneller verloopt, is de impact van deze hangende aanvragen de laatste jaren zeker en vast kleiner geworden. Natuurlijk moeten we ervoor ijveren dat de asielzoekers opnieuw in de migratiestatistieken worden opgenomen, maar dit is vooral van belang voor de stromen en minder voor de ‘stocks’.

Figuur 4.26. Evolutie van het aantal Congolezen (D.R.C.) in België, 1960-2008

Bron: Volkstellingen en bevolkingsregisters - AD SEI

Het feit dat vreemdelingen in onrechtmatig verblijf niet in de statistieken worden opgenomen, heeft natuurlijk een impact. Het is echter onmogelijk deze impact te meten. Per definitie bestaan er geen statistieken over illegale of onrechtmatige vreemdelingen. Hooguit zijn er aanwijzingen over de evolutie en de voornaamste kenmerken van deze bevolking (zie 7.). Eerst en vooral kunnen we, op basis van onderzoeken op het terrein, proberen de samenstelling van deze bevolking te bepalen. Natuurlijk zegt dat echter niets over de omvang van deze groep. Evenzo kunnen we op grond van indicatoren betreffende de repressie van het onregelmatig verblijf en met name op basis van de cijfers van intercepties van vreemdelingen in onrechtmatig verblijf door de politie kwalitatieve informatie en zelfs een idee van de tendensen krijgen. We kunnen echter aannemen dat sommige bevolkingstypes meer kans lopen om te worden gevat terwijl andere types gemakkelijker door de mazen van het net glippen. Bovendien moet de vermenigvuldigingscoëfficiënt waarmee we op basis van het aantal aangehouden personen in onrechtmatig verblijf kunnen berekenen hoe groot de bevolking is die onregelmatig in het land verblijft, nog worden vastgesteld. Deze coëfficiënt is zeker sterk aan verandering onderhevig, met name als gevolg van de veranderlijkheid van de activiteiten van de politie. Een andere informatiebron heeft betrekking op de personen in onrechtmatig verblijf die de regularisatie van hun verblijf vragen of verkrijgen. Ook hier echter geldt dat, hoewel deze informatie interessant en waardevol is, het lichtzinnig lijkt om te denken dat deze personen die de regularisatie vragen een getrouwe weergave zijn van het aantal personen in onrechtmatig verblijf en met name van de grote massa vreemdelingen die geen regularisatie vragen. In verband hiermee beschikken we over heel interessante onderzoeksresultaten betreffende bevolkingen die niet absoluut op zoek gaan naar regularisatie, ook al zijn ze sterk vertegenwoordigd in België, zoals de Polen (Kuzma, 2003).

Op basis van de weinige betrouwbare aanwijzingen waarover we beschikken, is het verband tussen wettelijke en onwettelijke bevolking lang niet zo duidelijk als we zouden kunnen

geloven⁵¹. Beide evoluties staan grotendeels los van elkaar. Zo heeft de regularisatiecampagne die eind 1999 werd gelanceerd niet geleid tot een duidelijke groei van de vreemde bevolking. Integendeel, in de jaren 2000, 2001 en 2002 is de vreemde bevolking sterk verminderd. Bovendien ligt de samenstelling van de onwettelijke bevolking zeker niet in het verlengde van de wettelijke bevolking; dit lijkt in te gaan tegen het idee dat de wettelijke immigratie de onwettelijke immigratie voedt. De statistiek van het aantal aanhoudingen van personen in onrechtmatig verblijf door de politie is slechts een onvolkomen afspiegeling van de samenstelling van de onwettelijke bevolking, maar brengt een duidelijke bevestiging van wat we eerder al hebben gezegd (fig. 4.27 en 4.28)⁵².

Natuurlijk zijn de niet-Europeanen ruimschoots oververtegenwoordigd in de onrechtmatige bevolking. Terwijl ze slechts ongeveer één derde van de vreemdelingen in regelmatig verblijf vertegenwoordigen, zijn de niet-Europeanen goed voor drie vierde van de intercepties van personen in onrechtmatig verblijf door de politie in het jaar 2008. De belangrijkste niet-Europese nationaliteiten die we aantreffen onder de wettelijke bevolking in België (Marokko, Turkije en Congo), bevinden zich natuurlijk onder de personen die vaak worden geïntercepteerd. Ze verkeren echter niet in de meerderheid en zijn er zelfs vaak niet of in beperkte mate oververtegenwoordigd in vergelijking met de wettelijke bevolking⁵³. Zo vertegenwoordigen de Marokkanen, goed voor 8,2% van de wettelijke vreemde bevolking, 13% van de geïntercepteerden. De Turken, goed voor 4,1% van de vreemdelingen in wettig verblijf, vertegenwoordigen slechts 1,4% van de intercepties. De Congolezen, goed voor 1,6% van de wettelijke vreemde bevolking, vertegenwoordigen niet meer dan 1,3% van de geïntercepteerden. Dit doet vermoeden dat de belangrijkste niet-EU-lidstaten geen grote onwettelijke immigratie teweegbrengen in verhouding tot hun wettelijke immigratie. Het feit dat er geen rekening wordt gehouden met de illegalen, leidt waarschijnlijk tot een onderschatting van de omvang van de immigratie uit de belangrijkste herkomstlanden, maar minder dan voor andere landen. Zo vinden we onder de belangrijkste niet-Europese landen vanwaar de geïntercepteerde illegalen afkomstig zijn veel nationaliteiten die niet of bijna niet voorkomen in de statistieken van de wettelijke vreemdelingen: Algerije, India, Brazilië, Irak, Palestina... We benadrukken dat we onder de illegalen veel ingezetenen vinden van de EU25 of uit landen die sindsdien zijn toegetreden tot de Unie (13%), vooral Roemenen, Polen en Bulgaren die goed zijn voor 11,5% van het totale aantal geïntercepteerden terwijl deze nationaliteiten slechts 5,4% van de vreemdelingen in regelmatig verblijf vertegenwoordigen. In dit precieze geval, merken we, de laatste jaren, een toename op van de legaal verblijvende bevolking afkomstig uit die drie landen, terwijl hun aandeel in de intercepties onophoudelijk daalde. De nieuwe migraties uit Centraal- en Oost-Europa zijn regelmatig en bevatten een reguliere component die steeds sterker wordt en een irreguliere die minder belangrijk wordt.

⁵¹ Zie in verband hiermee de synthese van Michael Jandl en Albert Kraler (2006), die in detail aantonen hoe complex het verband tussen wettelijke en onwettelijke migratie is en hoe bedrieglijk de intuïtie ter zake kan zijn.

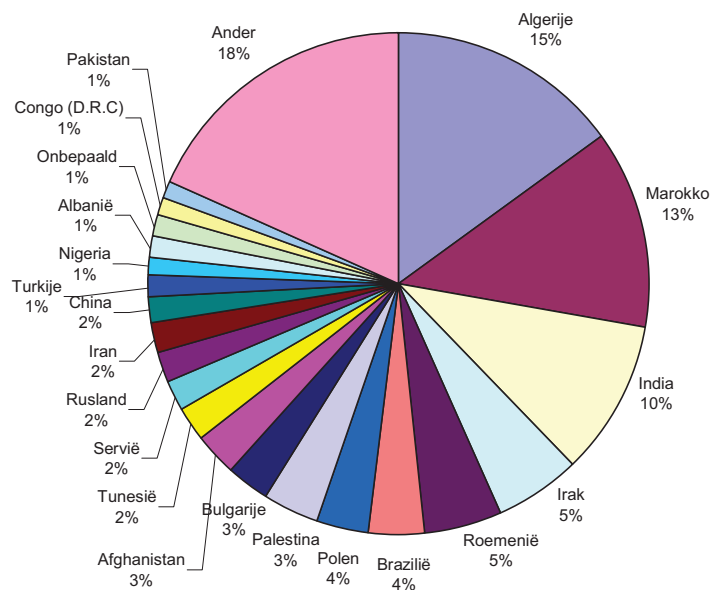
⁵² Op lokaal vlak is het gebruik van grondige terreinonderzoeken zeker beter. Men kan echter niet overwegen om dit soort onderzoeken op nationaal niveau te gebruiken, noch om fragmentaire lokale gegevens te extrapoleren of bij elkaar op te tellen. In tegenstelling tot een aantal landen (bv. Spanje) is een telling van de onwettelijke vreemdelingen ondenkbaar.

⁵³ Opgelet, het betreft hier (1) de nationaliteit die bewezen wordt aan de hand van identiteitsdocumenten, of (2) bij afwezigheid van identiteitsdocumenten, de nationaliteit zoals ze door de geïntercepteerde persoon verklaard wordt, of (3) de nationaliteit onder de welke de geïntercepteerde persoon gekend is bij de DVZ (indien de persoon vroeger reeds in contact kwam met de diensten van de DVZ). De nationaliteit die tijdens de interceptie wordt opgegeven, komt niet steeds overeen met de reële nationaliteit van de persoon. Men kan dus niet uitsluiten dat bepaalde voorgestelde percentages in figuur 4.27 vertekend zijn door dit fenomeen.

Het verband tussen wettelijke en onwettelijke immigratie is complex. De belangrijkste landen van herkomst van de vreemdelingen in regelmatig verblijf zijn niet de belangrijkste landen van herkomst van de vreemdelingen in onregelmatig verblijf. De statistieken betreffende de vreemdelingen die wettelijk in ons land zijn gevestigd, geven geen duidelijk beeld van de situatie van alle vreemdelingen, maar dat is niet zozeer het probleem, zeker niet voor de belangrijkste immigratiestromen uit Marokko, Turkije of Congo. Het feit dat er in de officiële statistieken betreffende de personen in wettelijk verblijf geen rekening wordt gehouden met de illegalen, geeft voornamelijk een vertekend beeld van de kleine of recente immigratiestromen uit Centraal- en Oost-Europa (bv.: Roemenië, Polen, Bulgarije, Servië, Rusland, Albanië...), Azië (bv.: India, Irak, Palestina, China, Iran...), Afrika (bv.: Algerije, Nigeria, Tunesië...) of Amerika (Brazilië, Ecuador...).

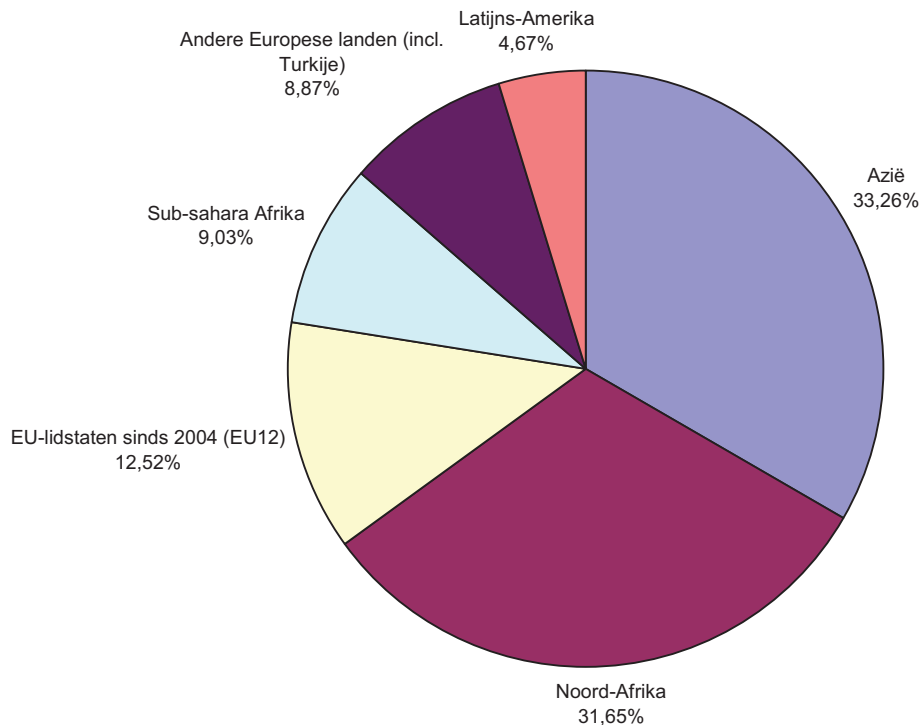
We kunnen dus bevestigen dat de officiële statistieken een correct algemeen beeld van de vreemde bevolking geven, met name voor de belangrijkste componenten. Met betrekking tot de onregelmatige migranten moeten de statistieken echter worden verfijnd om een beter beeld te krijgen van de kleine en/of nieuwe stromen, die misschien de voorafspiegeling zijn van nieuwe tendensen.

Figuur 4.27. Nationaliteiten van de personen in onregelmatig verblijf die door de politie zijn geïntercepteerd, in 2008

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Figuur 4.28. Groepen nationaliteiten van personen in onregelmatig verblijf, geïntercepteerd door de politie, in 2008

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

4.7. Beperkingen en gevolgen van het gebruik van het concept ‘nationaliteit’

4.7.1. Een Belgische nationaliteit die de vreemdeling kan verwerven / Vreemdelingen die in groten getale de Belgische nationaliteit aanvragen

Terwijl het Belgische nationaliteitsrecht tot in 1984 als restrictief kon worden bestempeld, moeten we vandaag vaststellen dat de toegang tot de Belgische nationaliteit vandaag veel vrijer is. Het Belgisch recht is zelfs vrij duidelijk een van de meest vrije ter zake (Bauböck en al., 2006). Zo is de verblijfsduur van 3 jaar die vereist is om de naturalisatieprocedure te kunnen starten de kortste die een Europese staat vereist. Op zich gaat het om een korte duur, die zelfs nog korter is dan die welke gewoonlijk vereist is om het recht te verkrijgen zich in België te vestigen en een verblijfsvergunning met permanent verblijfsrecht te verkrijgen. De wettelijke bepalingen buiten beschouwing gelaten, hebben de vreemdelingen in grote mate gebruik gemaakt van de mogelijkheden die hun werden geboden om Belg te worden.

4.7.2. Een evoluerend wettelijk kenmerk

Het begrip ‘vreemdeling’ laat zich moeilijk in algemene bewoordingen vatten, omdat het aan evolutie onderhevig is. De vreemdeling van vandaag kan morgen een Belg zijn. Een

vreemdeling kan ook Belgische kinderen hebben. Sommige Belgen kunnen zich ook laten voorstaan op een andere nationaliteit. De regels betreffende het toekennen of het verwerven van de nationaliteit liggen niet vast en de wettelijke bepalingen zijn al meermaals gewijzigd. Wie in het verleden de Belgische nationaliteit niet heeft gekregen, kan vandaag soms bijna automatisch Belg worden. De standpunten van de politieke partijen en van belangrijke publieke figuren zijn heel uiteenlopend betreffende de vraag of de bestaande regels voldoende zijn. Sommige personen hebben vragen bij de bestaande wetgeving, die te gemakkelijk of integendeel niet gemakkelijk genoeg toegang zou geven tot het verwerven van de nationaliteit. Bovendien, verschilt de wetgeving duidelijk van land tot land...

4.7.3. Een vreemde bevolking die de impact van de migraties onvoldoende weergeeft

De statistieken over de vreemde bevolking geven de demografische impact van de immigratie soms onvoldoende weer. Deze statistieken houden immers geen rekening met de personen die Belg zijn geworden of van wie de ouders geïmmigreerden zijn. Een vertekend beeld kan ook het gevolg zijn van een verschillend niveau en een verschillende snelheid waarmee de Belgische nationaliteit wordt verworven (of toegekend), afhankelijk van de oorspronkelijke nationaliteit. Immers, terwijl het niveau van verwerven van de Belgische nationaliteit in sommige groepen hoger is, kan het feit gebruik te maken van statistieken enkel en alleen op basis van nationaliteit de demografische impact van deze specifieke immigratie minimaliseren.

4.7.4. Nadenken over de categorieën in de analyse is noodzakelijk

Zoals blijkt uit de statistieken over het aantal vreemdelingen, kunnen we in geen geval nog nadenken over immigratie, integratie en discriminatie op basis van één enkel criterium, de nationaliteit. Terwijl de nationaliteit nog bepalend is voor het recht op toegang en verblijf, kan het gebrek aan verband tussen nationaliteit en integratie of tussen nationaliteit en discriminatie, niet langer correct worden gevat op basis van de nationaliteit, aangezien de nationaliteit niet langer de correcte weergave is van de herkomst van de personen waarop de discriminatie steunt. Bovendien zouden de definities van het begrip ‘integratie’, zoals ze door de overheid naar voren worden geschoven, geen genoeg kunnen nemen met een kader dat alleen op nationaliteit steunt, aangezien men die nationaliteit vandaag heel snel kan verwerven en in geen geval nog wordt beschouwd als de bekroning van een parcours van integratie, zoals dat in het verleden wel het geval kon zijn⁵⁴. Het is onmogelijk om te proberen statistieken betreffende de nationaliteit te gebruiken in een poging inzicht te krijgen in de bevolking van vreemde afkomst zonder het gevaar te lopen bepaalde zaken verkeerd te interpreteren. We hebben aangetoond dat de evolutie van de vreemde bevolking niet mag worden verward met de bevolking van vreemde afkomst. We zouden kunnen aantonen dat de samenstelling van de vreemde bevolking geen enkel verband houdt met de samenstelling van de bevolking van vreemde afkomst, als gevolg van het feit dat het model voor het verkrijgen van de nationaliteit grondig verschilt (Perrin, Dal en Poulain, 2006); we zouden ook kunnen aantonen dat de situatie op de arbeidsmarkt van Belgen van vreemde afkomst niet mag worden verhard met de situatie van vreemdelingen (Vertommen, Martens en Ouali, 2006).

⁵⁴ Integratie is niet langer een voorwaarde om de Belgische nationaliteit te verwerven. De verwijzing naar elk criterium van integratie of bereidheid tot integreren is immers verdwenen uit het Belgisch recht.

Hoewel er geen sprake van kan zijn om de Belgische nationaliteit van Belgen van vreemde afkomst in twijfel te trekken, kan het interessant zijn om te weten hoeveel Belgen van vreemde afkomst er zijn en welke hun specifieke kenmerken zijn, met name omdat de kans bestaat dat ze op basis van hun afkomst worden gediscrimineerd. Daarvoor hebben we echter nieuwe methoden nodig die niet langer alleen op nationaliteit steunen (zie 5.; Eggerickx en al., 1999; Perrin en Poulain, 2001; Debuisson en Perrin, 2004; Vertommen en al., 2006; Perrin, Dal en Poulain, 2006; Centrum voor de gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

4.7.5. Gedeeltelijke conclusie

De bevolking van vreemde nationaliteit in België stagneert al bijna 25 jaar. Bovendien vertegenwoordigen EU-ingezetenen, ongeacht de wijze waarop de vreemde bevolking wordt benaderd, vandaag de meerderheid van de vreemdelingen die wettelijk in België verblijven. Deze communautaire vreemdelingen gelijken natuurlijk helemaal niet op het beeld van de gemiddelde vreemdeling zoals die bij sommigen bestaat. Deze positie van de Europeanen zou op korte termijn steeds belangrijker kunnen worden. Immers, de nog overblijvende beperkingen op de vrijheid van verkeer of van vestiging voor bepaalde categorieën (ingezetenen van de nieuwe lidstaten sinds 2004) zullen progressief opgeheven worden⁵⁵. Deze Europese mobiliteit is ongetwijfeld een positief element voor de Belgische samenleving en economie.

Het verschil tussen realiteit en perceptie is voornamelijk het gevolg van het courante gebruik van het woord ‘vreemdeling’ voor een persoon van vreemde afkomst, ongeacht zijn nationaliteit. Indien we een duidelijk beeld willen krijgen van deze twee uit de immigratie afkomstige bevolkingen, dan zal de nationaliteit waarschijnlijk niet volstaan. We kunnen proberen verder te gaan en oog hebben voor de nationaliteit bij de geboorte in plaats van voor de geboorte van de ouders... In het volgende deel (zie 5.) stellen we een statistische benadering van deze bevolking voor. Dit betekent echter niet dat het concept ‘vreemde bevolking’ vandaag geen betekenis of nut meer heeft. De kennis van de vreemde bevolking is nuttig om bijvoorbeeld een beeld te krijgen van de bevolking op wie het specifieke vreemdelingenrecht toepasbaar is. Wanneer we het echter hebben over discriminatie of integratie heeft het waarschijnlijk niet langer veel zin om naar de nationaliteit te verwijzen. Het past om voor elk onderwerp precieze en aangepaste definities te gebruiken. Soms is het een goede oplossing zich te concentreren op de bevolking van vreemde nationaliteit. In andere gevallen moet men zich veeleer richten op een grotere bevolkingsgroep waarvan we uitgaan dat ze ‘van vreemde afkomst’ is.

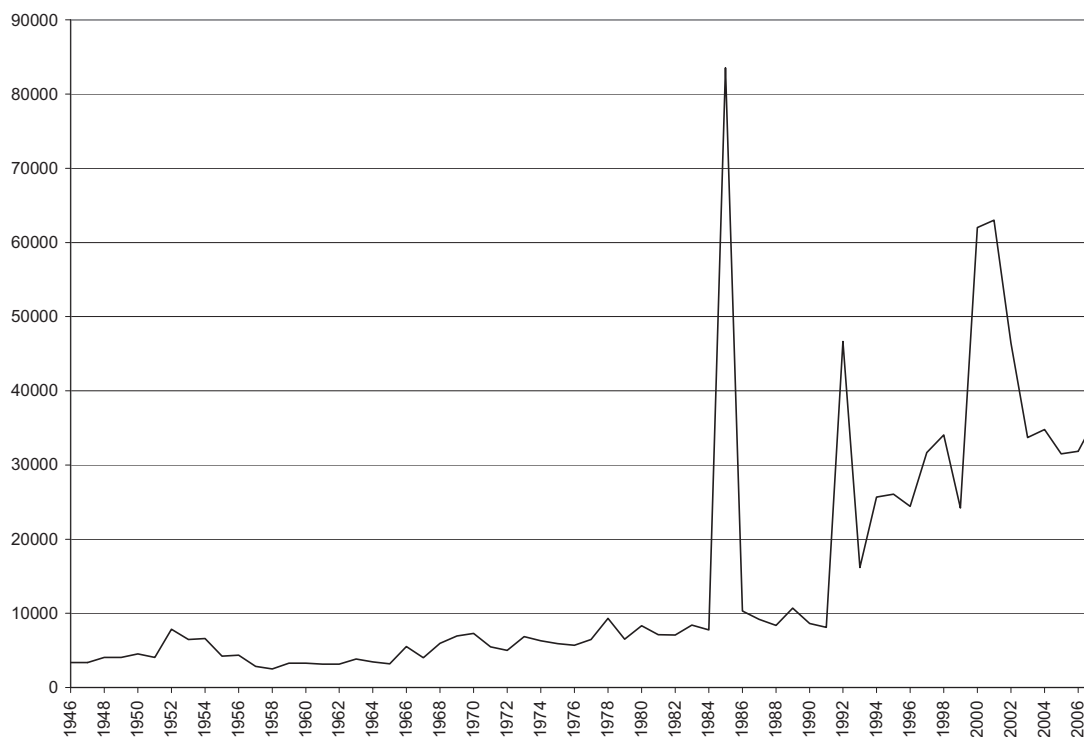
⁵⁵ De overgebleven beperkingen werden op 1 mei 2009 volledig opgeheven voor de onderdanen uit de 8 nieuwe Lidstaten die in 2004 tot de Unie zijn toegetreden. Deze beperkingen, die tot in 2011 zouden kunnen voortduren, blijven echter van toepassing voor de Bulgaren en de Roemenen.

5. Verkrijgen en toekennen van de Belgische nationaliteit⁵⁶

5.1. Impact van de wijzigingen van het nationaliteitswetboek

Sinds het ontstaan van het Koninkrijk stijgt het aantal vreemdelingen dat Belg wordt constant. De breuken die sinds 1984 worden waargenomen zijn in termen van kwantitatieve impact ongezien. Alleen in 1985 al, zijn meer dan 80.000 vreemdelingen Belg geworden (bijna 10% van de buitenlandse bevolking uit die tijd). Vanaf 1992 is het aantal nationaliteitswijzigingen sterk gestegen met paroxystische fases op het ogenblik van de hervormingen in 1992, 2000 en 2001. Tussen 1985 en 2007, zijn er 707.109 vreemdelingen Belg geworden. Sinds 2003 is het aantal verkrijgingen van de Belgische nationaliteit naar een lager niveau gedaald (fig. 5.1). In 2007 merken we een lichte stijging op, maar het is nog te vroeg om te weten of dit een lange termijn- of eerder conjuncturele tendens zou zijn.

Figuur 5.1. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat de Belgische nationaliteit heeft verkregen, 1946-2007

Bron : Statistisch Jaarboek en Ministerie van Justitie tot 1989 /
RR - AD SEI sinds 1990

De wijzigingen van het recht hebben een sterke invloed op het aantal verwervingen en toekenningen van nationaliteit. De wijziging van de toekenningvoorwaarden van de nationaliteit bij de geboorte voor de kinderen met een Belgische moeder in 1984 en voor de kinderen van de derde generatie in 1991 verklaart de pieken uit 1985 en 1992 die eigenlijk een inhaalbeweging zijn. Door de hervorming van het nationaliteitsrecht kon bovendien ook het jaarlijkse aantal verkrijgingen door en toekenningen aan vreemdelingen groeien. Zo is het

⁵⁶ Bepaalde statistieken in dit hoofdstuk konden niet geactualiseerd worden door een gebrek aan beschikbare gegevens. Daarom geven bepaalde figuren enkel gegevens tot en met 2005 weer.

verkrijgen van de nationaliteit via nationaliteitsverklaring, die vooral een zaak is van meerderjarigen die 7 jaar op het grondgebied hebben verbleven, de eerste reden van nationaliteitsverkrijging geworden na de invoering in 1992. De hervorming ervan verklaart grotendeels de groei na 1999⁵⁷. Op vandaag is dit in 36% van de gevallen waarin de nationaliteit wordt verkregen de reden. De collectieve toekenning van een akte van verkrijging (toekenning van de nationaliteit aan een minderjarig kind van wie een ouder Belg is geworden) is de op een na meest frequente procedure (23%). De naturalisatie mag dan al veelbesproken zijn, ze is in feite maar de derde manier om de nationaliteit te verkrijgen (21%). We stellen de laatste jaren evenwel een gevoelige stijging van deze naturalisaties vast. Dit fenomeen is op verschillende manieren te verklaren. Enerzijds zitten we blijkbaar op het einde van het inhaaleffect betreffende de verklaringen die we na de hervorming ervan hebben vastgesteld. Anderzijds stellen we, als gevolg van het massaal verkrijgen van de Belgische nationaliteit door in België geboren buitenlanders, een vermindering vast van het aantal in België geboren personen die op meerderjarige leeftijd Belg op verklaring kunnen worden. De andere veelbesproken procedure die specifiek de partners van Belgen betreft, komt pas op de 4de plaats met 16% van de gevallen van nationaliteitsverkrijging voor 2005. Net als de naturalisatie, neemt deze procedure de laatste jaren evenwel toe.

Tabel 5.1. Evolutie van het aantal vreemdelingen die volgens de procedure Belg worden, 1991-2005

Motivering	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Verwerving door naturalisatie	1467	2150	1606	3633	4602	4860	6033	11119	5784	10616	10644	8327	4085	6808	6621
Verwerving door nationaliteitskeuze	2056	1829	1162	1162	1249	1249	1128	913	774	727	863	183	88	91	96
Verwerving door de buitenlandse echtgenoot van een Belg	1558	2169	2474	3069	2782	2766	2731	3171	3635	6641	4290	4372	4825	6080	6146
Verwerving door nationaliteitsverklaring		4837	4778	7345	8908	8008	5495	4877	4639	3219	24567	19650	15939	13363	11269
Toekenning als gezamenlijk gevolg van een akte van verkrijging	1741	2456	1729	4428	4435	4312	7723	8593	4368	16716	20040	12293	7862	6307	7136
Toekenning aan een kind geboren in België op verklaring vóór 12 jaar		2188	2769	3035	3459	3003	2239	1787	1647	1246	483	285	239	193	123
Toekenning omwille van geboorte in België	178	28762	46	34	60	27	35	29	39	27	85	52	33	40	26
Toekenning omwille van de nationaliteit van de vader of de moeder	188	191	148	229	249	263	248	314	296	699	490	404	356	369	363
Toekenning omwille van adoptie	347	265	225	267	289	274	229	192	213	194	224	162	133	147	169
Geen motivering	426	1539	1210	2093	1862	1593	2280	3020	2695	1438	301	247	226	201	229
Herkriging	56	73	80	71	68	81	58	67	57	123	90	96	71	70	69
Andere (inclusief speciale gevallen)	118	165	82	126	103	88	118	111	86	18498	1603	356	251	307	238
Totaal	8134	48844	18197	25672	28045	24433	31665	34034	24198	81980	82682	46417	33709	34754	31512
Motivering	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Verwerving door naturalisatie	18,04%	4,61%	9,29%	14,93%	17,87%	20,01%	30,41%	32,67%	23,95%	16,97%	16,90%	17,94%	12,12%	19,01%	21,01%
Verwerving door nationaliteitskeuze	26,28%	3,92%	7,17%	4,49%	4,80%	4,82%	2,99%	2,27%	3,00%	1,07%	0,29%	0,36%	0,26%	0,26%	0,30%
Verwerving door de buitenlandse echtgenoot van een Belg	19,16%	4,69%	15,27%	11,96%	10,68%	11,32%	8,62%	9,32%	16,02%	10,71%	6,81%	9,42%	13,72%	14,59%	18,33%
Verwerving door nationaliteitsverklaring	0,00%	10,37%	29,60%	28,61%	26,62%	24,69%	17,21%	14,33%	16,17%	5,19%	30,01%	42,40%	47,28%	38,46%	35,86%
Toekenning als gezamenlijk gevolg van een akte van verkrijging	21,40%	5,27%	10,67%	17,25%	17,03%	17,65%	24,37%	25,22%	18,05%	30,20%	31,62%	26,46%	22,73%	23,90%	22,64%
Toekenning aan een kind geboren in België op verklaring vóór 12 jaar	0,00%	4,69%	17,03%	11,82%	13,28%	12,29%	7,06%	5,25%	6,81%	2,01%	0,77%	0,57%	0,71%	0,59%	0,36%
Toekenning omwille van geboorte in België	2,20%	61,66%	0,26%	0,13%	0,19%	0,11%	0,11%	0,09%	0,16%	0,04%	0,10%	0,11%	0,10%	0,12%	0,08%
Toekenning omwille van de nationaliteit van de vader of de moeder	2,31%	0,41%	0,91%	0,89%	0,96%	1,06%	0,78%	0,82%	1,18%	1,13%	0,78%	0,87%	1,06%	1,06%	1,16%
Toekenning omwille van adoptie	4,27%	0,67%	1,39%	1,00%	1,11%	1,12%	0,72%	0,53%	0,66%	0,31%	0,36%	0,36%	0,36%	0,42%	0,54%
Geen motivering	5,22%	3,30%	7,47%	8,15%	7,11%	6,52%	7,19%	8,87%	11,14%	2,32%	0,48%	0,53%	0,67%	0,58%	0,73%
Herkriging	0,69%	0,16%	0,49%	0,29%	0,28%	0,33%	0,18%	0,20%	0,24%	0,20%	0,14%	0,21%	0,21%	0,20%	0,22%
Andere (inclusief speciale gevallen)	1,45%	0,35%	0,61%	0,49%	0,40%	0,38%	0,37%	0,33%	0,40%	29,85%	2,55%	0,77%	0,74%	0,88%	0,76%
Totaal	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

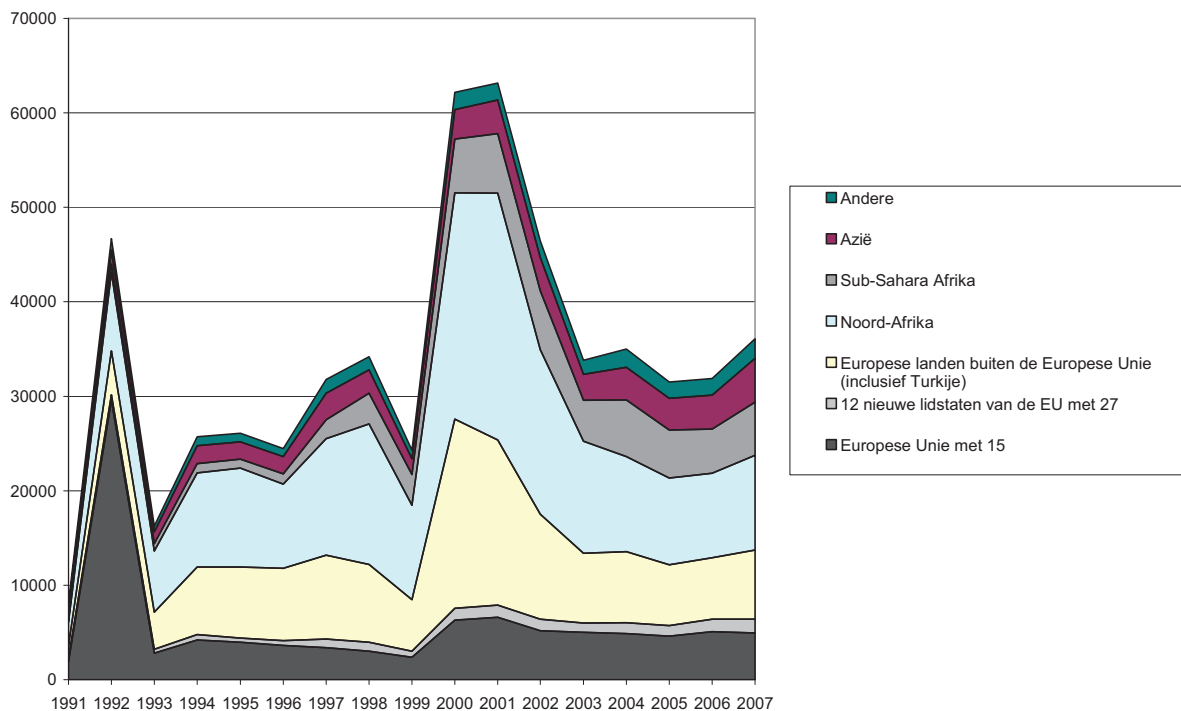
Bron : RR - AD SEI

5.2. Vorige nationaliteit van de nieuwe Belgen

⁵⁷ De stijging van het aantal « speciale gevallen » in 2000 heeft waarschijnlijk te maken met de moeilijkheden bij het invoeren van de nieuwe manieren om de nationaliteit te verkrijgen.

De meeste vreemdelingen die vandaag Belg worden zijn niet-communautairen (tab. 5.2. en fig. 5.2). Tot in de jaren 1980 waren de communautairen in de meerderheid en het is pas na 1985 dat het aandeel van de niet-communautairen is toegenomen (vooral Marokkanen en Turken). Na de inhaalbeweging als gevolg van de hervorming in 1992 konden de EU-onderdanen, vooral Italianen, een laatste keer de eerste plaats innemen. Sindsdien is Afrika, en vooral Noord-Afrika de voornaamste streek waaruit nieuwe Belgen afkomstig zijn. Het niet-communautaire Europa, en voornamelijk Turkije, vertegenwoordigt de tweede regio van afkomst. Sinds het begin van de jaren 2000, kent het Turkse aandeel, dat in 2007 8% van de nationaliteitsverkrijging vertegenwoordigt, een serieuze daling. Opvallend is de plaats die de Marokkanen innemen met 23% van de nieuwe Belgen in 2007. De afgelopen 2 decennia waren ze daarmee de eerste nationaliteit in termen van nationaliteitsverkrijging. Toch lijkt het percentage Marokkanen af te nemen (in 1998, was 40% van de nieuwe Belgen Marokkaan) en er doet zich een diversifiëring voor in de herkomst van de nieuwe Belgen. Zo hebben de Algerijnen, Tunesiërs, Congolezen en Rwandezes, die een relatief klein deel van de vreemdelingen in België uitmaken, de laatste tijd steeds vaker de Belgische nationaliteit verkregen.

Figuur 5.2. Evolutie van de vorige nationaliteitengroepen van de nieuwe Belgen, 1991-2007

Bron : RR - AD SEI

Tabel 5.2. Vreemdelingen die de Belgische nationaliteit hebben verkregen volgens hun vorige nationaliteit (gedetailleerde nationaliteiten), 1991-2005

Continent	Regio	Land	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Europa																			
	EU15																		
		Duitsland	84	301	52	93	131	107	109	94	91	251	290	261	199	206	206	222	288
		Spanje	110	1 796	196	281	246	263	222	180	137	261	321	229	299	269	276	242	262
		Frankrijk	511	2 179	529	616	605	547	530	491	363	948	1 025	856	698	780	772	820	836
		Groot-Brittannië	57	335	79	104	106	118	126	140	87	152	274	201	128	128	106	141	114
		Griekenland	103	941	175	312	294	253	238	175	168	319	317	284	279	265	226	310	434
		Italië	758	22 448	1 434	2 326	2 097	1 941	1 727	1 536	1 187	3 650	3 451	2 341	2 646	2 271	2 086	2 360	2 017
		Nederland	214	1 187	223	333	342	264	292	249	234	492	601	646	522	665	672	692	668
		Portugal	63	226	86	117	100	93	111	102	75	162	276	318	203	240	229	239	284
		Andere	20	160	26	23	16	19	16	20	11	42	50	37	45	40	49	55	53
		Totaal EU15	1 920	29 573	2 800	4 205	3 937	3 605	3 371	2 987	2 353	6 297	6 605	5 173	5 019	4 864	4 622	5 081	4 956
	12 nieuwe lidstaten EU 25																		
		Bulgarije	16	25	29	32	21	23	72	142	80	128	99	129	95	183	170	193	185
		Hongarije	28	55	35	48	41	36	64	56	47	85	105	82	56	48	41	31	34
		Polen	219	348	235	306	229	207	265	311	253	551	678	630	460	465	470	550	586
		Roemenië	73	92	103	161	135	253	483	445	267	403	321	294	277	314	332	429	554
		Andere	26	37	23	24	31	18	25	34	26	91	80	112	93	164	98	123	103
		Totaal 12 nieuwe	362	557	425	571	457	537	909	988	673	1 258	1 283	1 247	981	1 174	1 111	1 326	1 462
	Andere Europa																		
		Albanië	8	28	21	21	31	33	102	91	70	126	156	160	173	293	297	341	392
		Bosnië-Herzegovina					1	6	20	56	93	362	496	650	405	230	172	145	172
		Kroatië			1	26	35	51	50	73	76	137	118	92	48	45	49	62	42
		Macedonië					1	16	50	61	71	156	216	255	144	321	272	264	324
		Ex-USSR	18	40	37	41	18	18	66	82	77	139	114	119	84	95	93	110	126
		Ex-Joegoslavië	24	23	17	33	45	372	641	741	479	1 359	1 404	1 261	675	800	562	724	591
		FR Joegoslavië	210	384	353	417	377	6	32	52	35	145	239	403	317	756	769	768	701
		Rusland		2	2	19	17	18	31	57	56	158	151	182	153	244	297	487	1533
		Zwitserland	16	119	41	39	46	40	37	38	22	45	59	50	23	32	33	26	12
		Turkije	1 020	4 044	3 415	6 515	6 925	7 067	7 835	6 932	4 402	17 282	14 401	7 805	5 186	4 467	3 602	3 279	3 113
		Oekraïne	11	12	7	18	18	11	28	29	30	65	86	89	115	157	160	181	171
		Andere		11	5	4	7	2	4	7	13	24	42	48	63	87	123	179	202
		Totaal andere Europa	1 307	4 663	3 899	7 133	7 521	7 640	8 896	8 219	5 424	20 018	17 482	11 114	7 386	7 527	6 429	6 566	7 379
	Totaal Europa		3 589	34 793	7 124	11 909	11 915	11 782	13 176	12 194	8 450	27 573	25 370	17 534	13 386	13 565	12 162	12 973	13 797
Afrika																			
	Noord-Afrika																		
		Algerije	191	932	544	711	784	562	620	712	520	1 071	1 281	926	826	826	739	683	704
		Egypte	15	15	29	34	16	28	56	65	43	81	85	101	60	84	123	110	120
		Marokko	2 090	6 860	5 489	8 628	9 140	7 905	11 079	13 486	9 133	21 917	24 018	15 832	10 565	8 704	7 977	7 753	8 722
		Tunesië	216	486	417	574	539	405	567	586	301	859	729	521	383	406	297	396	417
		Andere	1	6	5	12	6	13	15	22	12	26	15	21	18	21	22	24	55
		Totaal Noord-Afrika	2 513	8 299	6 484	9 959	10 485	8 913	12 337	14 871	10 009	23 954	26 128	17 401	11 852	10 041	9 158	8 966	10 018
	Andere Afrika																		
		Angola	1	14	10	10	18	33	82	145	158	234	291	287	172	197	182	41	33
		Burundi	19	15	22	21	38	36	65	136	116	268	375	338	252	228	180	189	213
		Kameroun	4	13	16	19	23	32	51	81	85	164	189	236	214	266	242	250	317
		Congo (D.R.C.)	165	454	405	479	506	569	1 059	1 753	1 890	2 933	2 830	2 564	1 651	2 406	1 917	1 751	2 020
		Congo (VR)	3	3	5	9	3	2	11	28	33	67	78	81	66	84	103	61	47
		Ivoorkust	12	13	17	15	14	22	16	32	29	108	87	66	74	113	105	114	132
		Ghana	31	50	32	47	55	77	104	82	106	232	297	319	270	313	281	315	388
		Guinee	3	2	8	4	5	5	13	21	20	68	75	68	79	173	162	144	229
		Eiland Mauritius	48	79	60	67	52	39	54	60	49	138	108	77	68	89	88	63	86
		Madagaskar	10	19	25	29	12	19	37	38	32	63	62	53	45	63	43	47	47
		Nigeria	11	15	24	34	25	43	63	61	66	114	155	153	104	150	194	168	260
		Rwanda	44	68	53	54	51	54	112	314	232	484	794	1 012	557	571	700	1 149	1 653
		Senegal	18	11	13	19	22	25	22	52	35	66	91	100	94	103	114	145	167
		Somalië	2	2	2		3	2	30	46	18	68	115	85	45	123	150	169	136
		Togo	3	13	7	10	11	15	32	66	82	102	90	114	87	191	138	165	187
		Andere	66	108	104	169	113	119	230	343	282	591	648	679	559	931	510	630	675
		Totaal Andere Afrika	440	879	803	986	951	1 092	1 981	3 258	3 233	5 700	6 285	6 232	4 337	6 001	5 109	5 381	6 590
	Totaal Afrika		2 953	9 178	7 287	10 945	11 436	10 005	14 318	18 129	13 242	29 654	32 413	23 633	16 189	16 042	14 267	14 347	16 608
Azië (zonder Turkije)																			
		Afghanistan	1	1	7	10	11	8	42	54	20	58	119	151	126	143	289	324	310
		Armenië	4	4	2	2	7	5	11	9	19	62	77	151	176	366	253	206	197
		Bangladesh	6	20	18	28	24	24	42	23	67	98	130	101	124	113	88	125	
		Cambodja	48	76	40	54	43	48	70	50	28	73	42	38	32	49	28	26	31
		China	60	116	106	188	172	172	247	259	156	260	391	300	261	275	234	291	356
		India	178	150	112	162	148	157	193	165	172	345	558	463	296	271	294	329	365
		Irak	6	8	9	31	22	33	86	80	44	98	137	141	118	164	154	113	236
		Iran	41	116	118	188	260	331	595	444	161	292	213	182	144	131	135	137	252
		Israël	25	93	75	69	55	52	98	74	81	165	196	148	99	89	68	92	98
		Libanon	56	105	88	183	156	200	378	272	149	194	164	1					

	Dominicaanse Rep.	11	9	15	28	23	18	22	62	31	76	119	90	94	91	108	74	86
	Ecuador	8	7	5	12	3	6	9	17	11	33	72	83	89	125	182	138	242
	Andere Latijns-Amerika	88	93	71	103	109	81	150	131	135	215	227	268	223	234	224	306	299
	Totaal Latijns-Amerika	269	302	245	369	303	277	424	507	366	830	956	945	855	950	1 000	1 009	1270
Noord-Amerika		35	161	54	69	43	56	75	80	78	116	144	198	199	188	159	155	180
Oceanië		3	8	3	2	4	5	5	2	6	8	12	16	19	15	15	27	14
Apatriden en onbepaalden		17	32	25	32	26	27	27	14	12	31	23	17	17	29	26	41	16
	Apatriden	234	691	265	476	508	476	929	786	452	853	678	575	391	742	556	354	345
	Onbepaalden	251	723	290	508	534	503	956	800	464	884	701	592	408	771	582	395	361
Totaal		8 134	46 644	16 197	25 672	26 045	24 433	31 695	34 034	24 196	61 980	62 982	46 417	33 709	34 754	31 512	32 666	37 113

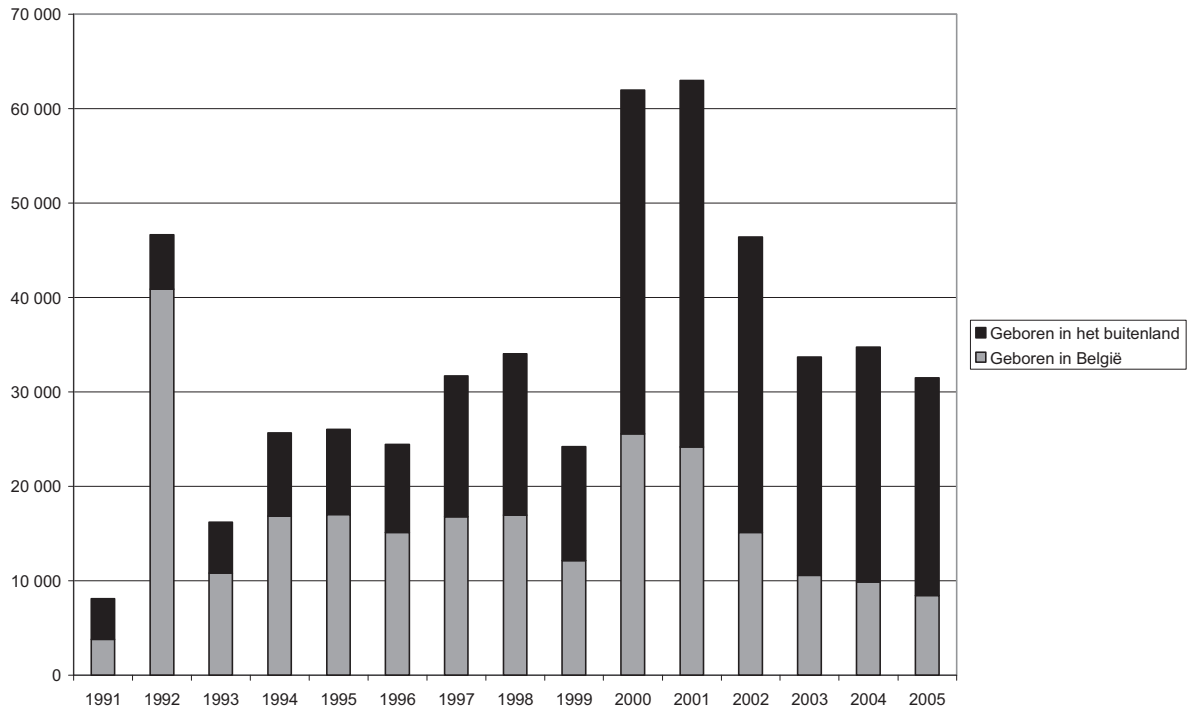
Bron : RR - AD SEI

5.3. Geboorteplaats

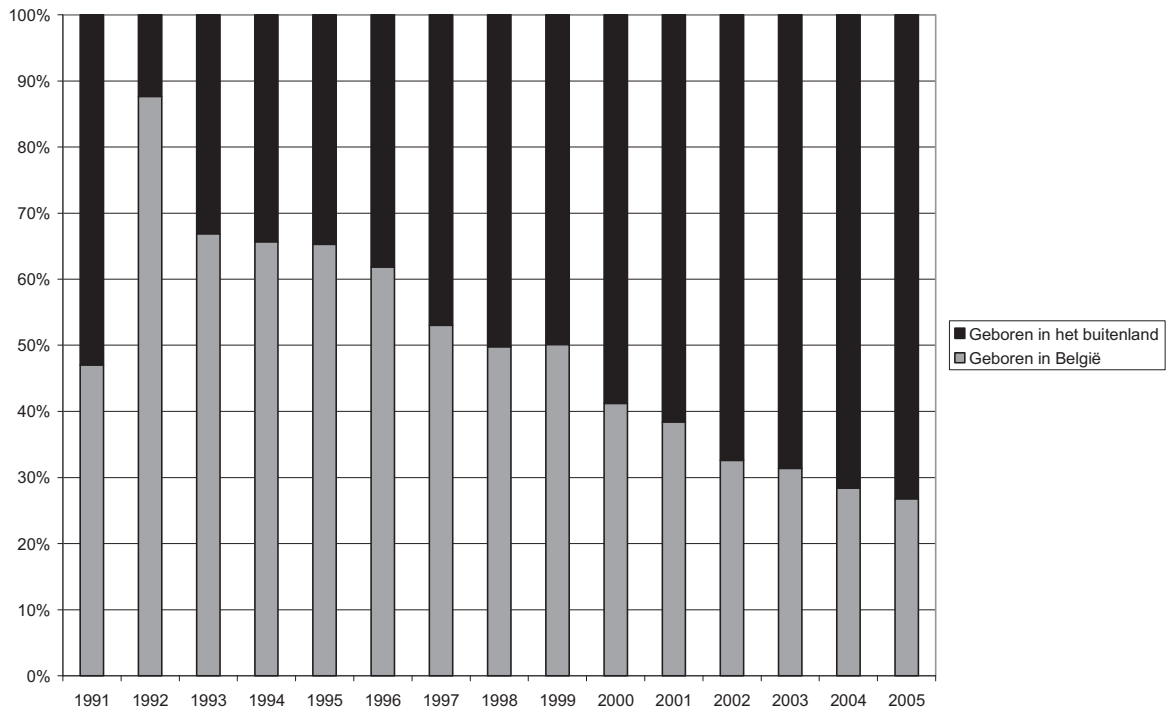
De verschillende hervormingen van het nationaliteitsrecht hebben als gevolg gehad dat het portret van de « doorsnee nieuwe Belg » radicaal is gewijzigd. Vreemdelingen die in België zijn geboren hebben het meest van de hervormingen van de jaren 1980 en begin van de jaren 1990 gebruik gemaakt maar sindsdien is hun aantal sterk teruggelopen : in 1992 was 88% nieuwe Belgen in België geboren, in 2005 was dit nog maar 27% (fig. 5.3). De voornaamste redenen van deze ommekeer zijn de wijziging van de wetgeving inzake toekenning van de nationaliteit bij de geboorte in het geval van kinderen van de derde generatie en de verhoging van het aantal verkrijgingen van de nationaliteit die dikwijls leidt tot het verkrijgen van de nationaliteit door de ouders voor de geboorte van de kinderen, die daardoor als Belg geboren worden. De hervorming uit 1999 heeft die tendens versterkt waardoor het aantal verkrijgingen van de nationaliteit door migranten kon toenemen, zonder dat de vreemdelingen die in België geboren zijn, een gelijkaardige evolutie kennen. Bijgevolg zijn de vreemdelingen die de laatste jaren de nationaliteit verkrijgen vooral migranten (73% in 2005), terwijl de plaats die de leden van de tweede generatie innamen, tot begin van de jaren 1990 een van de voornaamste kenmerken van de nieuwe Belgen was.

Figuur 5.3. Vreemdelingen die Belg worden volgens hun geboorteplaats, 1991-2005

A. Effectieven

B. Percentage

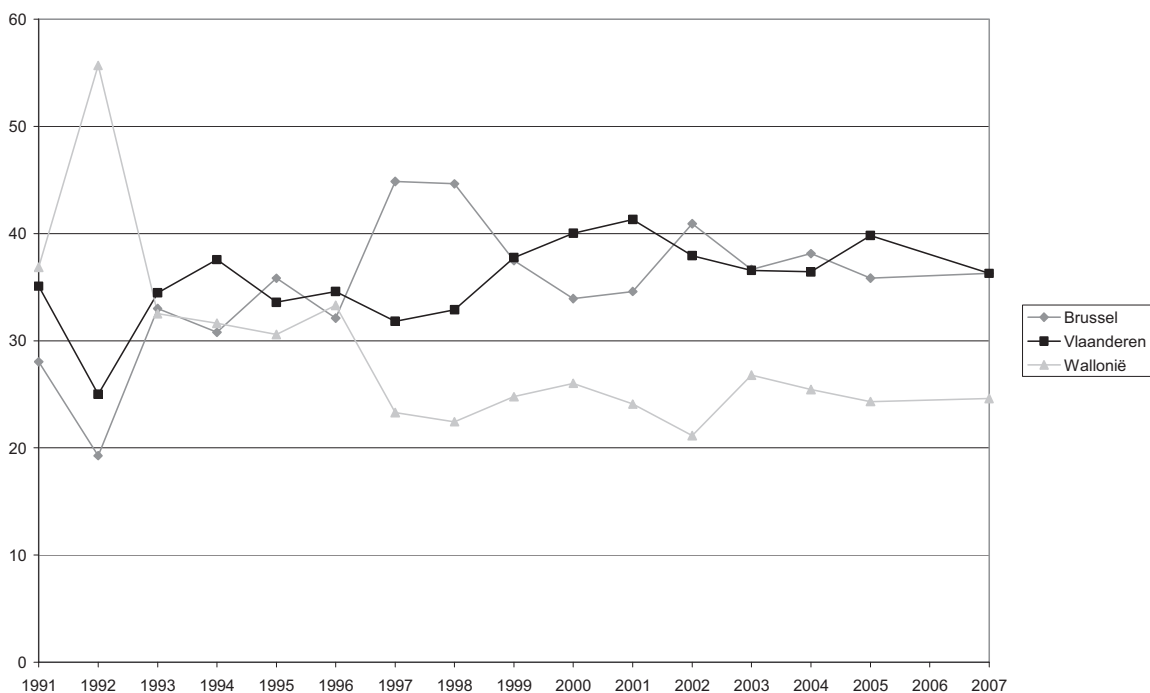

Bron : RR - AD SEI

5.4. Gewest waar ze verblijven

Tot begin van de jaren 1990 verbleven de vreemdelingen die Belg werden vooral in Wallonië. Tijdens de jaren 1990 is deze situatie evenwel gekeerd en hebben ze zich in de huidige zones gevestigd. In 1992 zijn talrijke vreemdelingen uit Wallonië Belg kunnen worden (o.m. Italianen en personen die in België zijn geboren). Daarna vormden de vreemdelingen die in Wallonië verbleven slechts een beperkt deel van de nieuwe Belgen. De meerderheid van de onlangs aangekomen vreemdelingen komt intussen immers in Brussel of Vlaanderen terecht, waardoor de meeste vreemdelingen die Belg worden in deze gewesten leven (fig. 5.4).

Figuur 5.4. Evolutie van het aantal vreemdelingen dat Belg wordt volgens het gewest waar ze leven (in % van het totaal aantal vreemdelingen dat Belg wordt), 1991-2005

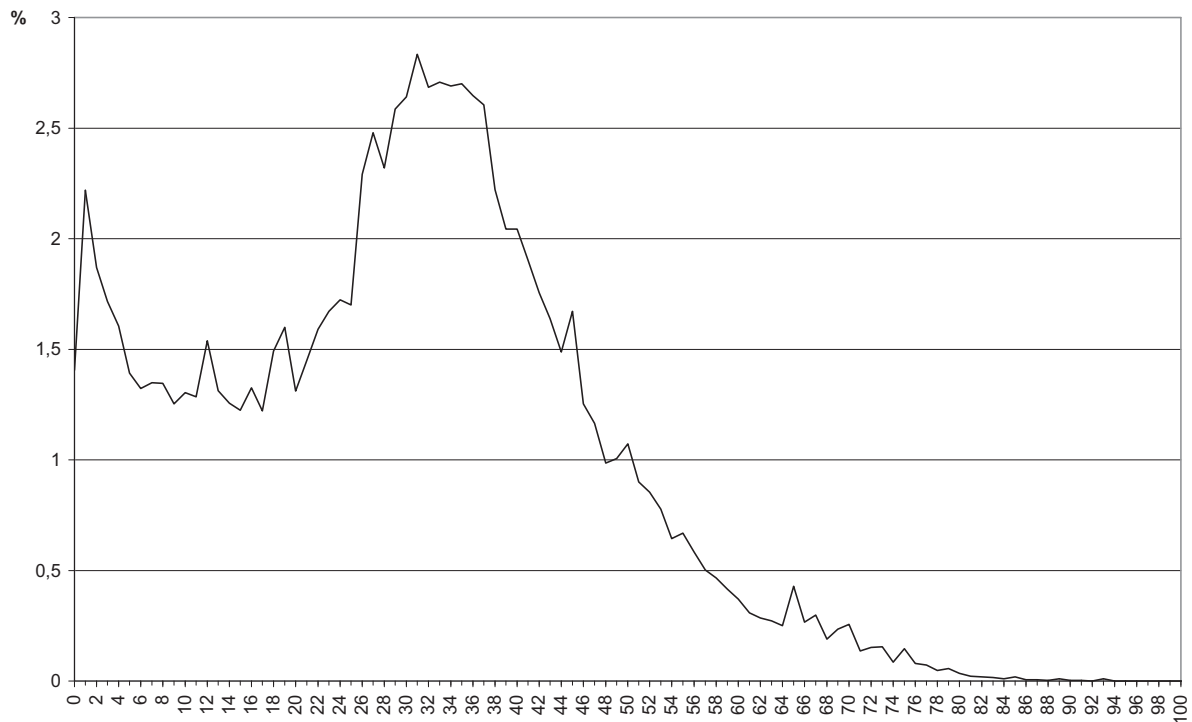

Bron : RR - AD SEI

5.5. Leeftijd

De vreemdelingen die de laatste jaren Belg zijn geworden, waren aanvankelijk jonge volwassenen tussen de 25 en 40 (fig. 5.5). Vervolgens gaat het ook dikwijls om pasgeborenen die kort na hun geboorte de Belgische nationaliteit krijgen en in mindere mate om minderjarigen. Na 40 jaar gaat het aantal nationaliteitswijzigingen snel achteruit om op de hogere leeftijd haast onbestaande te zijn.

Figuur 5.5. Leeftijd van de vreemdelingen die in 2005 Belg zijn geworden

Bron : RR - AD SEI

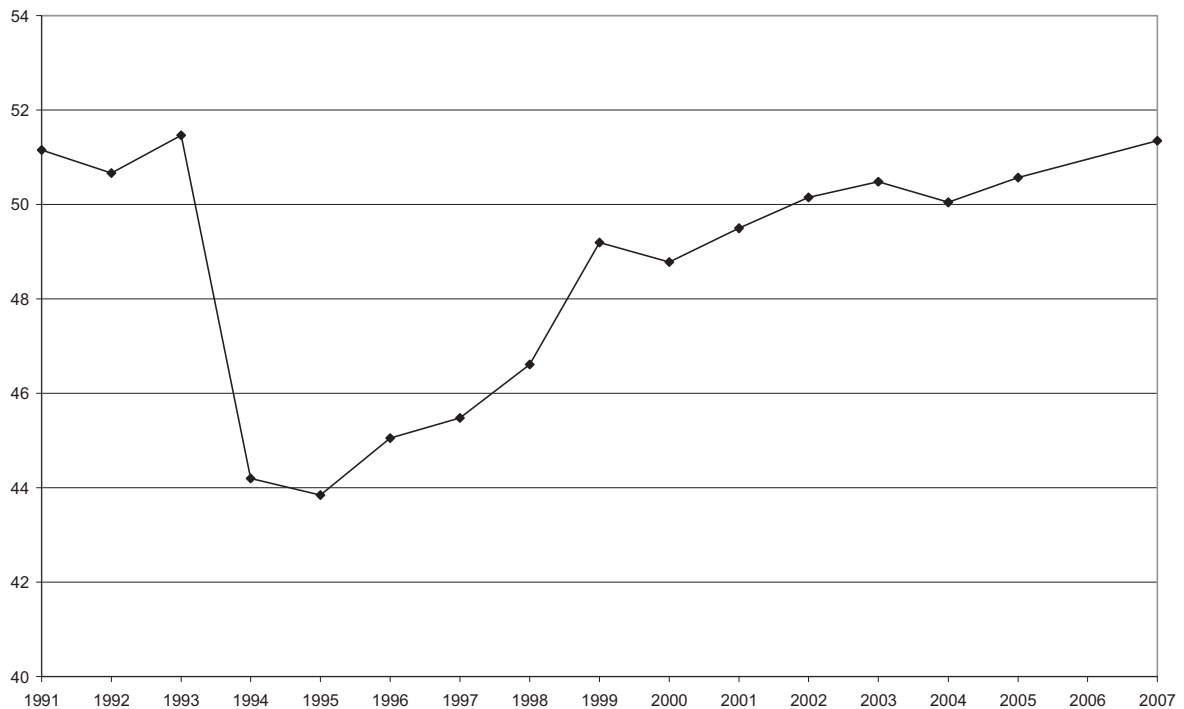
5.6. Geslacht

Vandaag zijn er ongeveer evenveel mannen als vrouwen die Belg worden. Deze pariteit is opvallend want een nieuw fenomeen.

Tot 1984 waren de nieuwe Belgen veel vaker vrouwen dan mannen. Het nationaliteitsrecht bevoordeelde immers het verwerven van de nationaliteit van vreemde vrouwen die met Belgen waren gehuwd, ten nadele van vreemde mannen die met Belgische vrouwen waren gehuwd en die niet van dit voordeel konden genieten. Het is pas vanaf 1985 dat de gelijkheid tussen mannen en vrouwen op dat punt voor een pariteit tussen mannen en vrouwen die Belg werden heeft gezorgd.

Tijdens de jaren 1994-1995 is deze situatie grondig gewijzigd met een plotse en sterke daling van het aantal vrouwen dat Belg werd. De eerste oorzaak voor dit fenomeen is de wet van 6 augustus 1993 die het samenwonen van 6 maanden naar 3 jaar heeft opgetrokken, waardoor het voor partners van Belgen moeilijker werd om de nationaliteit te verwerven. Dit soort verwerving van de nationaliteit was vooral een zaak van vrouwen waardoor het aantal vrouwen dat Belg werd in 1993 en 1994 drastisch is verminderd. Vanaf 1995 konden die vrouwen die vanaf 1993 niet van die vereenvoudigde nationaliteitsverwerving hadden kunnen genieten, na 3 jaar samenwonen opnieuw de Belgische nationaliteit verwerven. Geleidelijk aan is dat aandeel vrouwen opnieuw gestegen om in 2002 de 50% te bereiken (fig. 5.6).

Figuur 5.6. Evolutie van het aandeel vrouwen bij de nieuwe Belgen, 1991-2007 (%)

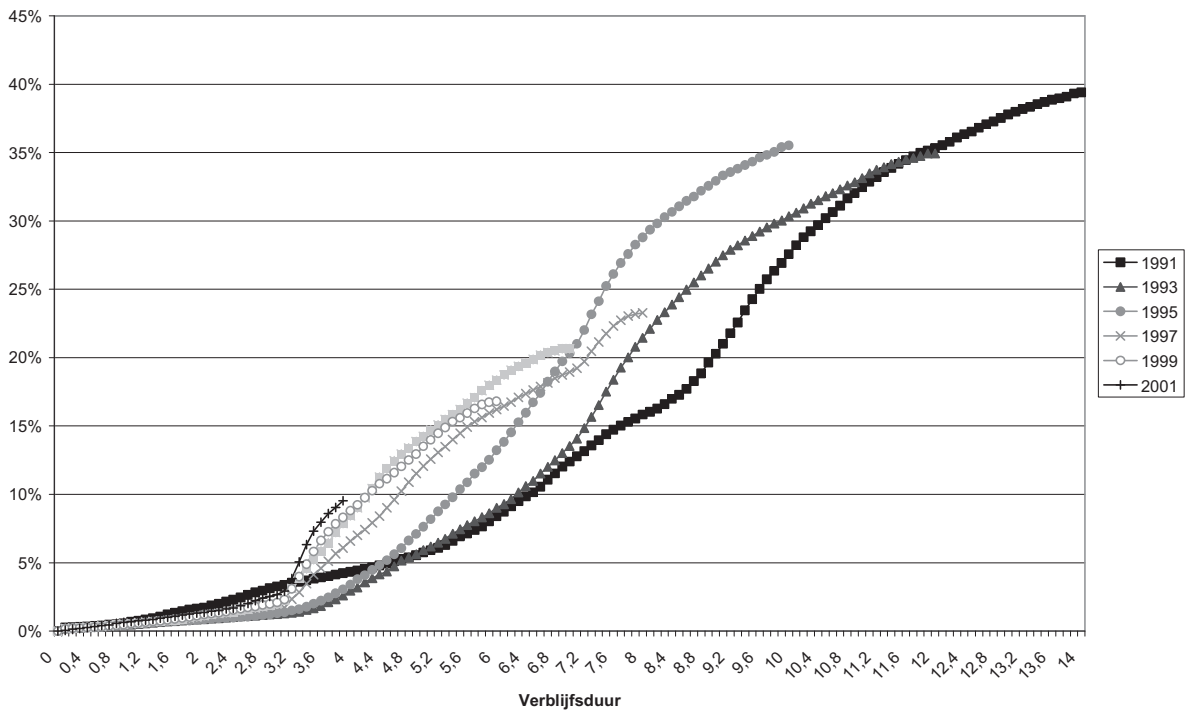

Bron : RR - AD SEI

5.7. Duur van het verblijf

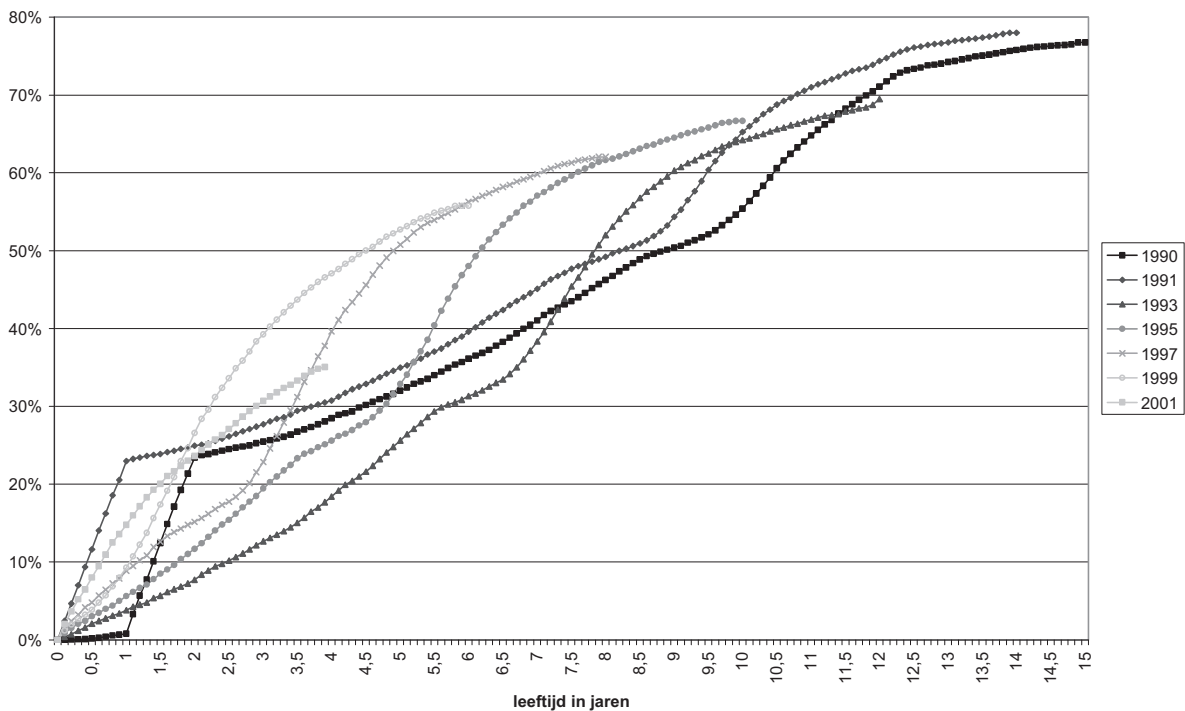
Een van de belangrijkste gevolgen van de wijzigingen van het nationaliteitsrecht was de versnelling van het verkrijgingsproces voor de migranten en voor de in België geboren vreemdelingen. 15% van de in 1991 aangekomen migranten werd na 8 jaar verblijf Belg, diezelfde drempel van 15% werd voor de in 1998 aangekomen migranten reeds na 5 jaar bereikt (fig. 5.7). Hetzelfde fenomeen, maar nog sterker, wordt vastgesteld bij de in België geboren vreemdelingen. Voor de kinderen die in 1990 zijn geboren, was er 9 jaar nodig om de drempel van 50% Belgen onder de in België geboren vreemde kinderen te bereiken, voor de in 1999 geboren kinderen was dit slechts 4 en een half jaar (fig. 5.8). Zowel de migranten als de in België geboren kinderen verkrijgen steeds vaker, maar vooral steeds sneller de nationaliteit.

Figuur 5.7. Verkrijgen van de nationaliteit door migranten van 1991 tot 2001 volgens de verblijfsduur en het jaar van immigratie

Bron : RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin

Figuur 5.8. Verkrijgen van de nationaliteit door de in België geboren vreemdelingen van 1991 tot 2001 volgens leeftijd en geboortjaar

Bron : RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin

6. De populatie van vreemde afkomst [stock]

6.1. Welke definitie(s) ?

De discussie over de definitie van de populatie van buitenlandse afkomst is een van de oudste debatten die statistisch onderzoek over immigratie beïnvloeden. In talrijke landen zoals België geeft de statistiek gewoonlijk enkel gegevens over de nationaliteit. Dit principe wordt echter in vraag gesteld, de nationaliteit alleen is immers niet voldoende om inzicht in de afkomst van de populatie te krijgen en in de situatie van de populaties van buitenlandse afkomst die de nationaliteit van het land waar het individu verblijft hebben verkregen (Jacobs et Rea, 2005 ; Perrin, Dal et Poulain, 2006 ; Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007). In de meeste Europese landen denkt men er dus aan om alternatieve definities te gebruiken waarmee een beter inzicht in die afkomst kan worden verworven.

Praktisch gezien gebruiken de landen redelijk diverse variabelen om vreemde personen of personen van vreemde afkomst te identificeren :

- De nationaliteit. De meest gebruikte variabele. Het gebruik ervan wordt echter steeds vaker bekritiseerd door de versnelling van het proces voor de verwerving van de nationaliteit.
- De nationaliteit bij de geboorte. Ook al wordt die nooit officieel gebruikt, vaak wordt er bij volkstellingen naar gevraagd (België, Frankrijk, Italië, Luxemburg...). Op die manier kunnen vreemdelingen die de nationaliteit van het land waar ze verblijven hebben verworven, worden geïdentificeerd.
- De geboorteplaats wordt vaak als variabele gebruikt, o.m. in immigratielanden zoals de Verenigde Staten of Canada. Dit kan nuttig zijn om een onderscheid te maken tussen de migranten (personen die zijn gemigreerd) en personen die in het land zijn geboren (al dan niet vreemdeling). Via de geboorteplaats is het echter niet mogelijk de nakomelingen van migranten die in het land zijn geboren te identificeren (tweede generatie of latere generaties).
- De geboorteplaats van de ouders is onlangs een in Europa vaak gebruikte variabele geworden om populaties van vreemde afkomst of migranten te identificeren en verder te gaan dan enkel de huidige nationaliteit. Die ligt o.m. aan de basis van de definities van *allochtonen* in Nederland en gelijkaardige definities in bepaalde Scandinavische landen (Østby, 2002).
- De door de individuen uitgesproken raciale of etnische afkomst ligt aan de basis van heel wat statistieken in de Angelsaksische wereld en zeker in het Verenigd Koninkrijk of de Verenigde Staten.
- De geregistreerde (etnische) nationaliteit bovenop het burgerschap in de voormalige communistische landen van Centraal- en Oost-Europa vormt in die landen de basis van een aantal etnische statistieken.
- De moedertalen of gesproken talen kunnen aan de basis liggen van een classificatie van het etnische type in een aantal landen in o.m. Centraal- en Oost-Europa (Finland, Tsjechische Republiek, Hongarije, Rusland...).

Alle voorgestelde indicatoren geven niet meer dan een gedeeltelijk beeld van de herkomst en kunnen vertekend zijn. De nationaliteit is slechts een heel indirecte weergave van de herkomst gelet op de ruime liberalisering van de toegang tot de nationaliteit voor migranten en hun kinderen. Via de geboorteplaats van het individu is het niet mogelijk rekening te houden met de tweede generatie migranten. De geboorteplaats van de ouders zegt dan weer niet noodzakelijk iets over personen van de derde generatie. De verwijzing naar het begrip ras

wordt behalve in de Angelsaksische wereld vaak als onaanvaardbaar beschouwd. Ook het begrip volk kan onder bepaalde omstandigheden twijfels oproepen. De verklaring van verbondenheid met een raciale of etnische groep kan moedwillig worden vervalst om te kunnen genieten van de voordelen die zijn verbonden met het behoren tot een bepaalde groep (in het kader van programma's voor positieve discriminatie bijvoorbeeld), of om niet met een groep te worden verbonden die als negatief wordt ervaren of wordt gediscrimineerd. Personen die buiten het land van herkomst zijn geboren kunnen de taal van de oorspronkelijke groep zijn vergeten ...

De nationaliteit is op vandaag ongetwijfeld de minst bruikbare variabele door de aanzienlijke evolutie van het Belgische nationaliteitsrecht die intussen een van de meest liberale in Europa is (Bauböck en al., 2006) en door het feit dat de gemeenschappen van vreemde origine zich reeds lang in België hebben gevestigd.

6.2. Welke gegevens ?

De nationaliteit is ongetwijfeld een slecht middel om de oorsprong van een individu te identificeren, we kunnen er echter niet omheen dat er in België bitter weinig alternatieven zijn. Het gebruik van variabelen die naar de etnische of raciale afkomst verwijzen, vestigt de aandacht op ethische bezwaren maar wordt eveneens aan banden gelegd door wettelijke beperkingen. Bovendien worden deze gegevens momenteel niet verzameld en het is geen optie om deze variabelen bij statistische gegevens die reeds ingezameld zijn te voegen. Dat soort kenmerken zou in onderzoeken kunnen worden ingevoerd maar daarmee is nog geen nauwkeurige demografische boekhouding mogelijk.

De geboorteplaats van het individu en van zijn ouders is ongetwijfeld de meest eenvoudige variabele om te gebruiken en de best aangepaste om een objectief inzicht te krijgen in de oorsprong van een individu. De geboorteplaats van het individu en van zijn ouders is een neutrale variabele die geen enkel verband houdt met de etnische of raciale afkomst van het individu, maar die wel een inzicht in de oorsprong van het individu kan geven. Bovendien is de geboorteplaats een informatie die vaak wordt ingezameld en geregistreerd. De enige beperking is het feit dat de toegang tot de geboorteplaats van de ouders, die in het Rijksregister is geregistreerd door de wet is beperkt⁵⁸. Ook al worden er inspanningen in die richting gedaan, met deze beperking dient rekening te worden gehouden (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

Waalse en Vlaamse onderzoekers hebben heel vroeg aan een alternatieve oplossing gedacht, nl. de nationaliteit bij de geboorte (Debuisson et Poulain, 1992 ; Eggerickx en al., 1999 ; Poulain en Perrin, 2002 ; Debuisson en Perrin, 2004 ; Vertommen et Martens, 2005 ; Perrin, Dal et Poulain, 2006). Deze oplossing is niet de ideale. Ze is immers nog op de nationaliteit gebaseerd, wat bijvoorbeeld leidt tot de uitsluiting van de kinderen van de tweede generatie die zijn geboren na het verwerven van de nationaliteit door een van hun ouders (aangezien de kinderen door deze nationaliteitsverwerving van bij hun geboorte als Belg kunnen worden beschouwd). Het is nochtans de enige oplossing om praktisch rekening te houden met een deel van de Belgen van buitenlandse afkomst, Belgen die ooit buitenlander zijn geweest, voor

⁵⁸ Voor het bepalen van de geboorteplaats van de ouders van een persoon, moet de identiteit van de ouders worden bepaald. De afstamming is evenwel geen bruikbaar gegeven voor statistische doeleinden. Ze maakt deel uit van de informatie die door de gemeentes worden ingezameld en het gebruik van deze informatie is voor de gemeentes voorbehouden.

het opstellen van statistieken over de oorsprong van de bewoners van het land (Debuisson en Perrin, 2004). Daartoe baseert men zich op twee informatiebronnen. Enerzijds de nationaliteit bij de geboorte die bij de telling in 1991 werd opgegeven. Anderzijds houdt het Rijksregister informatie bij over de vorige nationaliteiten van de Belgen, indien die Belg geworden zijn door verkrijging of toekenning, na aanvankelijk als buitenlander te zijn beschouwd. Door het Rijksregister en de telling van 1991 als basis te nemen, kunnen we de populatie beschrijven per huidige nationaliteit en nationaliteit bij de geboorte, geboorteplaats en immigratiedatum, leeftijd, geslacht, gemeente waar men verblijft, huwelijksstaat en gezinssituatie (cfr. de werkzaamheden van de demografen van de UCL, Luc Dal, Thierry Eggerickx, Nicolas Perrin et Michel Poulain). Door de gegevens uit het Rijksregister en de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid als basis te nemen, kan men de populatie opnieuw samenstellen volgens de huidige nationaliteit en de nationaliteit bij de geboorte, leeftijd, geslacht, arrondissement waar men verblijft, activiteit en voor een deel het opleidingsniveau (cfr. werkzaamheden van Albert Martens van de KUL)⁵⁹.

6.3. Voorstel van schatting

6.3.1. Personen die in het buitenland zijn geboren

6.3.1.1. Definitie en identificatiemethode

Het geboorteland van een individu is het meest eenvoudige kenmerk om de internationale migraties te bestuderen. Via het geboorteland kan de populatie die in het buitenland is geboren of de geïmmigreerde populatie in de eerste betekenis van het woord worden bepaald, nl. alle in het buitenland geboren personen die internationaal zijn gemigreerd om zich te vestigen in het land waar ze momenteel hun woonplaats hebben.

Op basis daarvan kan men de indirecte impact van de internationale migraties inschatten. Op twee beperkingen moet echter worden gewezen. Enerzijds kan er via het geboorteland geen rekening worden gehouden met de indirecte impact van de migraties, nl. het feit dat migranten in België geboren nakomelingen hebben, met wie geen rekening wordt gehouden als men zich tot hun geboorteplaats beperkt. Anderzijds maakt een verwijzing naar het geboorteland volledig abstractie van het concept nationaliteit. Bijgevolg wordt een staatsburger die in het buitenland is geboren als immigrant beschouwd, terwijl een buitenlander die in het land is geboren, als een inboorling wordt beschouwd. Dit kan tot problemen leiden voor de landen die aanzienlijke gemeenschappen van expats of koloniën hebben gehad. In het geval van België betekent dit dat de Belgen die in Belgisch Kongo zijn geboren, als immigrant worden beschouwd. De impact van dat soort situaties kan worden gecontroleerd door een onderscheid te maken tussen de personen die in de betrokken gebieden zijn geboren gedurende periodes tijdens dewelke deze aanwezigheid het sterkst was.

⁵⁹ Socioloog Jan Hertogen heeft bovendien pogingen gedaan om schattingen te maken (www.npdata.be). Deze schattingen mogen niet als wetenschappelijk gegrond worden beschouwd en zijn sterke vertekend (De Witter en al., 2007). De auteur probeert het aantal als buitenlander geboren personen te schatten (vreemdelingen en personen die Belg zijn geworden) door het aantal vreemdelingen en het aantal vreemdelingen dat Belg is geworden tijdens de laatste 25 jaar. Een aanzienlijk aantal personen is echter vóór de jaren 1980 Belg geworden en met hen wordt dus geen rekening gehouden. Bovendien wordt ook geen rekening gehouden met de personen die Belg zijn geworden en die overlijden of vertrekken. In een aantal studies heeft Jan Hertogen gepoogd het aantal migranten te schatten door bij zijn foute schatting van de personen die als buitenlander zijn geboren, de kinderen van die mensen bij te tellen. De schatting van het aantal van die kinderen is op een multiplicator coëfficiënt gebaseerd die niet als bevredigend kan worden beschouwd.

Ondanks de beperkingen van deze classificatie, zijn heel wat internationale instellingen (op verschillende niveaus en met verschillende aanbevelingen, de Verenigde Naties, Eurostat en de OESO) er voorstander van om het geboorteland van de individuen als basis te nemen, ofwel als stap in een meer doorgedreven analyse die rekening houdt met de nationaliteit en de nationaliteit bij de geboorte, ofwel als doel op zich om de impact van de migraties beter te begrijpen. In het Belgische geval is deze analyse niet echt geschikt om de problematiek van de populaties afkomstig uit de immigratie in al haar complexiteit te benaderen, de tweede en derde generaties afkomstig uit de migratie staan op vandaag immers in het middenpunt van de belangstelling. Ondanks alles is dit een eerste eenvoudig indicator via dewelke het probleem vanuit een nieuwe invalshoek kan worden benaderd en die onderstreept dat talrijke personen, zowel Belgen als buitenlanders, hun geboorteland hebben moeten verlaten om naar België te komen en die dus een ervaring met internationale migratie hebben.

Het geboorteland is in feite de voornaamste indicator geweest van de herkomst van de Belgen gedurende het volledige eerste deel van de geschiedenis van het Koninkrijk. Zoals in tal van andere Europese landen werd tot aan het einde van de XIXde eeuw tussen de bevolking van het Koninkrijk enkel een onderscheid gemaakt volgens het geboorteland via de statistiek. De nationaliteit werd enkel in een aantal tabellarische rangschikkingen opgenomen wanneer dit nodig was. Na het opnemen van de nationaliteit in de telling van 1890, behielden alle publicaties tot de tweede wereldoorlog een dubbele classificatie volgens de nationaliteit en de geboorteplaats. Daar kwam pas een 50-tal jaar geleden een einde aan (Caestecker, 2005).

6.3.1.2. Een nuttige indicator om de migranten te begrijpen, maar ...

De eenvoudige classificatie van de populatie in functie van de geboorteplaats is de beste indicator voor de rechtstreekse impact van de migraties en de samenstelling van migrantenbevolking.

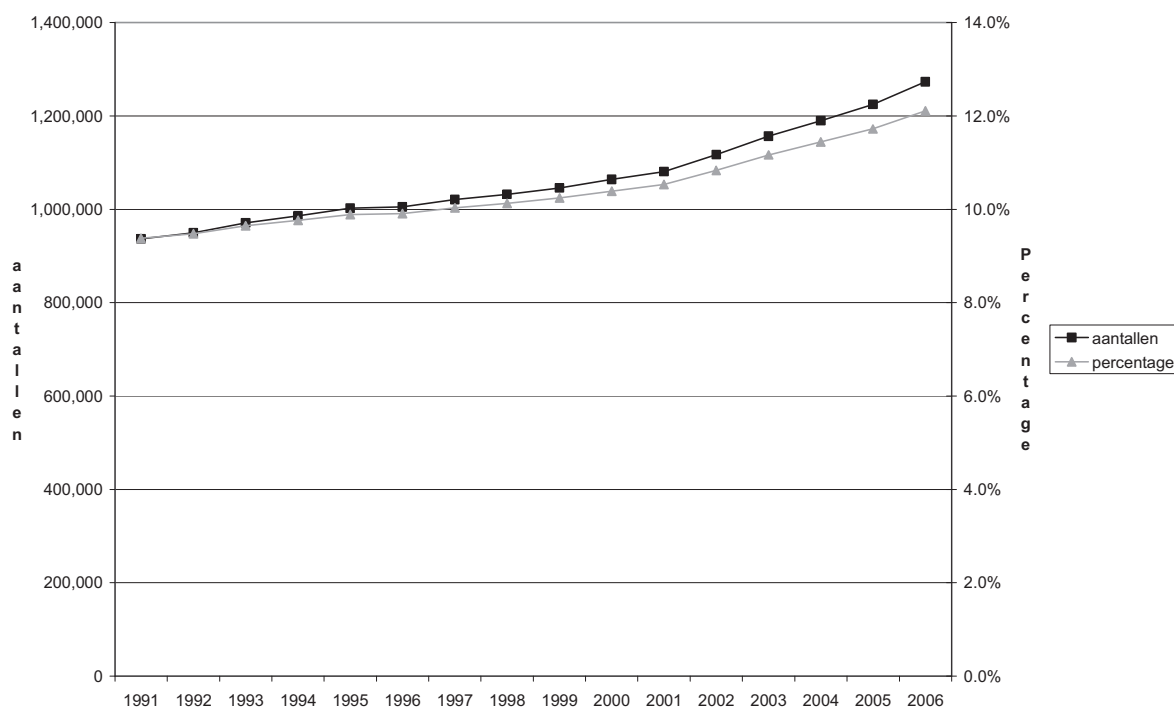
Op 1 januari 2006 telden we in België 1.268.915 personen die in het buitenland geboren zijn, of 12% van de populatie. Het aandeel van de migranten is de laatste 15 jaar constant gestegen van 9,4% in 1991 tot 12,1%, een groei dus van 35%. De problematiek van de tweede generaties is op vandaag misschien meer van belang dan gisteren maar ze mag de opvallende aangroei van de eigenlijke migrantenbevolking niet doen vergeten.

Ook al wordt het geboorteland in geïsoleerde gevallen vaak gebruikt in landen zoals de Verenigde Staten en ook al kan men op basis daarvan waardevolle resultaten voorleggen, toch wordt het concept nationaliteit nog steeds als essentieel beschouwd om migratievraagstukken te benaderen. Het feit dat met het geboorteland alleen, de leden van de tweede en derde generaties migranten (kinderen en kleinkinderen van migranten) niet kunnen worden geïdentificeerd, wordt trouwens als onoverkomelijk beschouwd. In plaats van het geboorteland van de individuen als centrale element te nemen, heeft men daarom aan andere methodologieën ter identificatie van de migrantenpopulaties gedacht.

Andere gegevens zoals de geboorteplaats dienen bij de migrantenpopulaties, die niet zijn geïmmigreerd, te worden verzameld. Dit doet evenwel geen afbreuk aan het nut van de gegevens over de geboorteplaats waarvan de inzameling trouwens door de voornaamste internationale instellingen wordt aangeraden. Het is van belang rekening te houden met de

fundamentele variabele, nl. het geboorteland, die een onderscheid maakt tussen migranten en nakomelingen van migranten.

Figuur 6.1. Evolutie van het aantal in het buitenland geboren personen, 1991-2006

Bron : RR - AD SEI

6.3.2. Personen die als buitenlander geboren zijn

6.3.2.1. Definitie en identificatiemethode

Bij de evaluatie van het aandeel migranten is een van de voornaamste gebreken van de statistieken volgens nationaliteit dat met buitenlanders die Belg worden geen rekening wordt gehouden. Daarom werd heel vroeg voorgesteld informatie over de nationaliteit bij de geboorte te registreren of te verzamelen, en vooral na de hervormingen van het nationaliteitsrecht die tot een verhoging van het aantal nationaliteitswijzigingen hebben geleid (Debuisson et Poulain, 1992 ; Eggerickx en al., 1999). Door de eerste nationaliteit van het individu als basis te nemen, kan er een onderscheid worden gemaakt tussen de Belgen bij verkrijging en de personen die als Belg zijn geboren.

Informatie over de nationaliteit bij de geboorte werd bij de volkstelling van 1991 verzameld. Dankzij het statistische gebruik van het Rijksregister kan op basis van deze telling ook de historiek van de nationaliteit van de individuen worden gereconstrueerd (Eggerickx en al. 1999 ; Perrin, Dal et Poulain, 2006).

Via deze methode is het mogelijk elke als buitenlander geboren persoon te identificeren, ongeacht of die al dan niet in België is geboren. Al heel snel zijn evenwel een aantal beperkingen opgedoken. Om te beginnen zijn kinderen uit een gemengd koppel Belg bij de geboorte, ook al worden ze in het dagelijkse leven soms als kinderen van buitenlandse afkomst beschouwd. Vervolgens zijn kinderen die na het verkrijgen van de Belgische nationaliteit door hun ouders, die als buitenlander zijn geboren, van bij de geboorte Belg, ook

al worden die ook soms als migrant beschouwd. Tenslotte is er sinds 1984 een aantal kinderen dat bij de geboorte de Belgische nationaliteit krijgt toegewezen (zoals kinderen van ouders die in België zijn geboren). De nationaliteit bij de geboorte is dus een criterium waarmee de migrantenbevolking beter kan worden ingeschat maar daarmee is het nog niet mogelijk alle personen die in hun dagelijkse leven nog als buitenlander worden beschouwd in kaart te brengen.

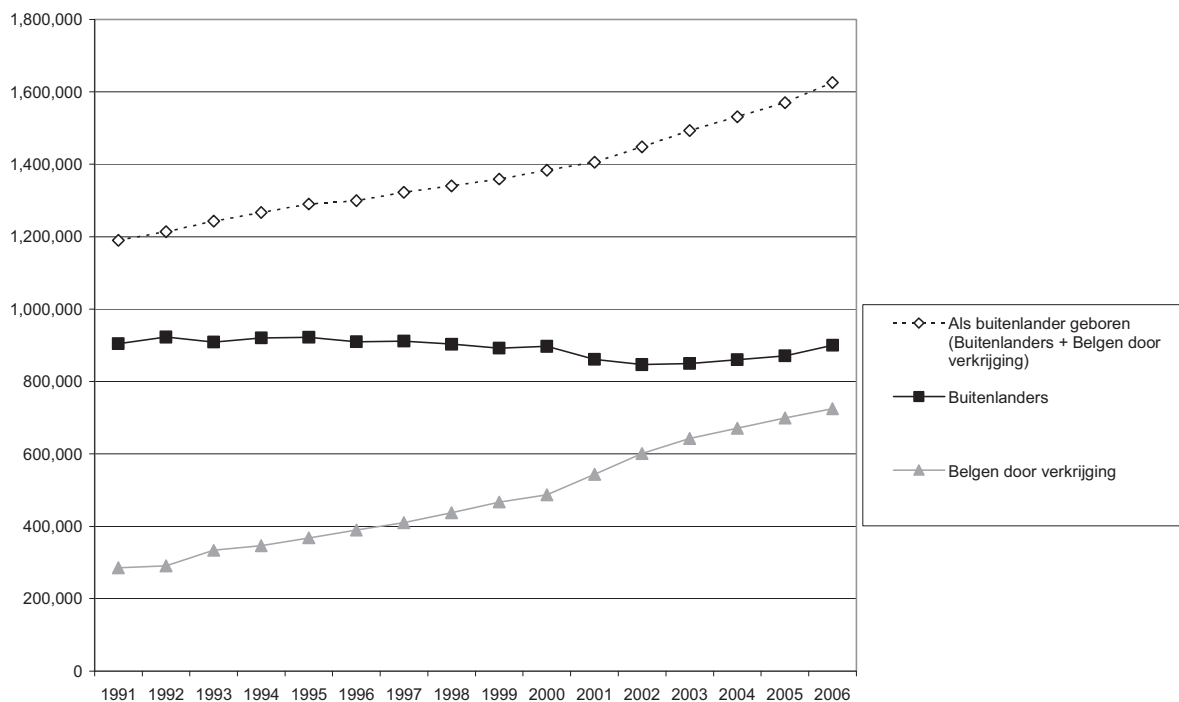
6.3.2.2. Evolutie

Op 1.1.2006 waren er 900.473 buitenlanders en ongeveer 724.889 als buitenlander geboren Belgen. In totaal verbleven dus 1.625.362 als buitenlander geboren personen in ons Koninkrijk. Al naargelang men zich op het aantal buitenlanders of het aantal als buitenlander geboren personen baseert, varieert de perceptie die men van de migrantenbevolking heeft aanzienlijk. Vreemdelingen maken immers 8,6% van de totale populatie van het Koninkrijk uit, het aantal als buitenlander geboren personen is goed voor 15,5%.

Door de nationaliteit bij de geboorte als basis te gebruiken, kan men beter de omvang van het fenomeen inschatten en de dynamiek van de populatie van buitenlandse afkomst evalueren. Zo stagneert het aantal buitenlanders sinds meer dan twintig jaar maar het aantal als buitenlander geboren personen stijgt sterk door de enorme aangroei van het aantal Belgen door verkrijging. In 1991 telde men 1.200.000 als buitenlander geboren personen, op vandaag is diezelfde populatie goed voor meer dan 1.600.000 personen. Binnen die als buitenlander geboren populatie, zal het aantal Belgen door verkrijging snel het aantal echte buitenlanders benaderen (fig. 5.1).

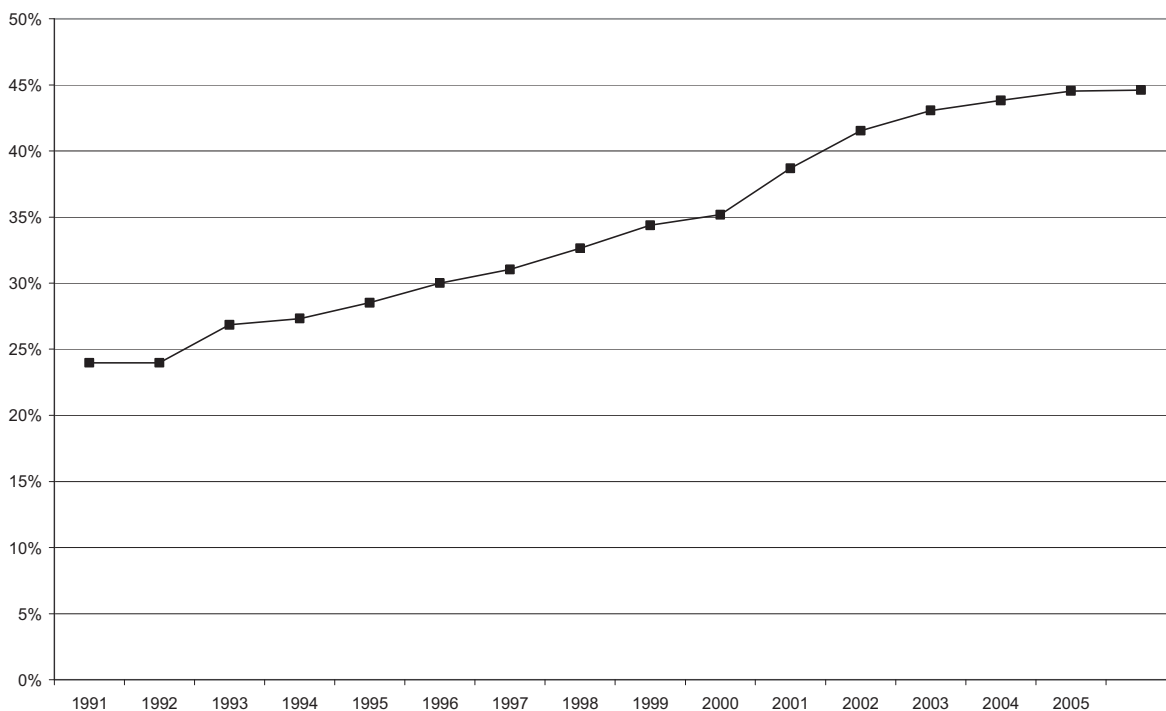
Het aantal personen van buitenlandse afkomst berekend op basis van de nationaliteit bij de geboorte stijgt dus, terwijl het aantal buitenlanders in rechte afneemt. Het eerste gevolg van de enorme stijging van het aantal buitenlanders dat Belg wordt is de stijgende differentiatie tussen de buitenlandse populatie in rechte, nl. personen die de Belgische nationaliteit niet hebben, en de populaties « van buitenlandse afkomst », « allochtonen » of als dusdanig beschouwd. Via de nationaliteit bij de geboorte is het niet mogelijk alle Belgen van buitenlandse afkomst in aanmerking te nemen maar wel om het mechanisme dat hier speelt te begrijpen.

Figuur 6.2. Evolutie van het aantal buitenlanders, Belgen door verkrijging en als buitenlander geboren personen, 1991-2006

Bron : RR - AD SEI / Berekeningen G DAP-UCL (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Figuur 6.3. Evolutie van het aantal Belgen door verkrijging binnen de als buitenlander geboren populatie, 1991-2006

Bron : RR - AD SEI / Berekeningen G DAP-UCL (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

6.3.2.3. Een Europese populatie, maar ...

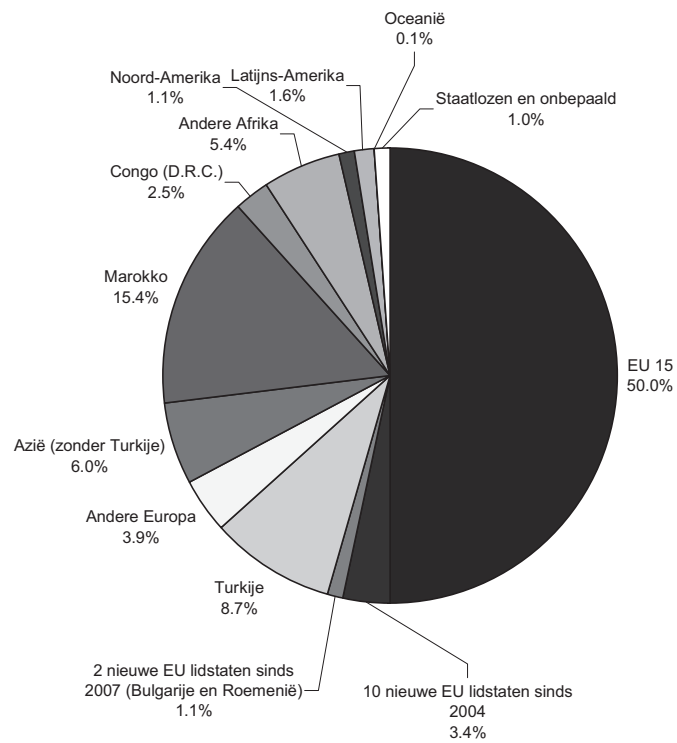
Net zoals de buitenlandse populatie is de populatie van buitenlandse afkomst die op basis van de nationaliteit bij de geboorte is bepaald, in België grotendeels Europees. Toch moeten we vaststellen dat niet-communautaire onderdanen vaker de Belgische nationaliteit verkrijgen dan de communautairen. Bijgevolg wordt hun aantal onderschat wanneer men enkel het aantal buitenlanders als basis neemt om de populatie van buitenlandse afkomst te benaderen. De omvang van deze verkrijging is te verwaarlozen voor de communautairen die voor de aanvoer van oude en sterke migraties naar België zorgen en hebben gezorgd. Rekening houdend met de Belg geworden buitenlanders zijn de onderdanen van de voormalige Europese Unie met 15 uiteindelijk nog altijd goed voor 50% van de als buitenlander geboren personen (tegen 64% indien men enkel de buitenlanders bekijkt). Met de onderdanen van de 10 nieuwe lidstaten en de 2 toekomstige nieuwe leden erbij, komen we aan 55% (tegen 66% indien men enkel de nationaliteit als basis neemt). Met de niet-Europese communautairen erbij (waaronder de Turken), komen we aan 67% Europeanen onder de groep van zij die als buitenlander zijn geboren, tegen 74% onder de buitenlanders.

Globaal genomen vormen de Italianen de meest talrijke populatie van buitenlandse afkomst, indien men het criterium van de nationaliteit bij de geboorte als basis neemt (tab. 6.1). De hiërarchie van de andere migrantenpopulaties is evenwel grondig gewijzigd (tab. 6.1). Zo vormen de Marokkanen de tweede populatie van buitenlandse afkomst, indien men de nationaliteit als basis neemt bij de geboorte, i.p.v. de vierde in functie van de nationaliteit. De Turken schuiven van de zesde naar de derde plaats op en de Congolezen (D.R.C.) van de 12de naar de 9de. Dit aanzienlijke verschil tussen de buitenlandse populatie en de als buitenlander geboren populatie bij de niet-Europeanen, is te wijten aan het feit dat onder de populaties van niet-communautaire afkomst (ingedeeld op basis van hun nationaliteit bij de geboorte), de Belgen op vandaag de meerderheid vormen : 72% van de Turken, 68% van de Marokkanen, 65% van de Congolezen... (fig. 6.5). Zonder dat men het echt beseft, zijn de populaties van niet-communautaire afkomst vooral populaties met Belgische nationaliteit. De praktische gevolgen zijn uiteraard talrijker. Indien men bijvoorbeeld op lange termijn een integratiebeleid wil voeren voor niet-Europese populaties, dan moet dit beleid in de eerste plaats gericht zijn op Belgen van buitenlandse afkomst en niet op buitenlanders. Wel integendeel, het beleid dat zich op buitenlanders richt zou meer rekening moeten houden met communautaire onderdanen die feitelijk de meerderheid van de buitenlanders vormen.

Bepaalde populaties ten gevolge van vroegere asielmigraties zijn ook heel slecht in te schatten via de nationaliteit omwille van het grote aantal nationaliteitswijzigingen. We kunnen o.m. het voorbeeld van de Hongaren en Chilezen aanhalen. Hetzelfde probleem doet zich voor bij populaties waar migratie vaak gelinkt is aan het partnerschap van een Belg. Het gaat hier o.m. om Filippijnse, Poolse, Thaise of Latijns-Amerikaanse migraties. In het geval van de heel recente migraties, is het aandeel van de Belgen in de groep van als buitenlander geboren personen lager maar neemt deze toch snel toe. Het gaat o.m. om de Russen, Bulgaren en Chinezen.

Personen die geboren zijn met een nationaliteit van een land van de Europese Unie vóór 2004 (EU met 15) zijn vaak geen Belg, ook al zijn de verschillen groot. Zo is slechts 13% van de Portugese personen bij geboorte Belg geworden, bij de Italianen is dit 37%.

Figuur 6.4. Samenstelling van de « populatie van buitenlandse afkomst » (als buitenlander geboren) volgens de nationaliteit bij de geboorte, 1 januari 2006

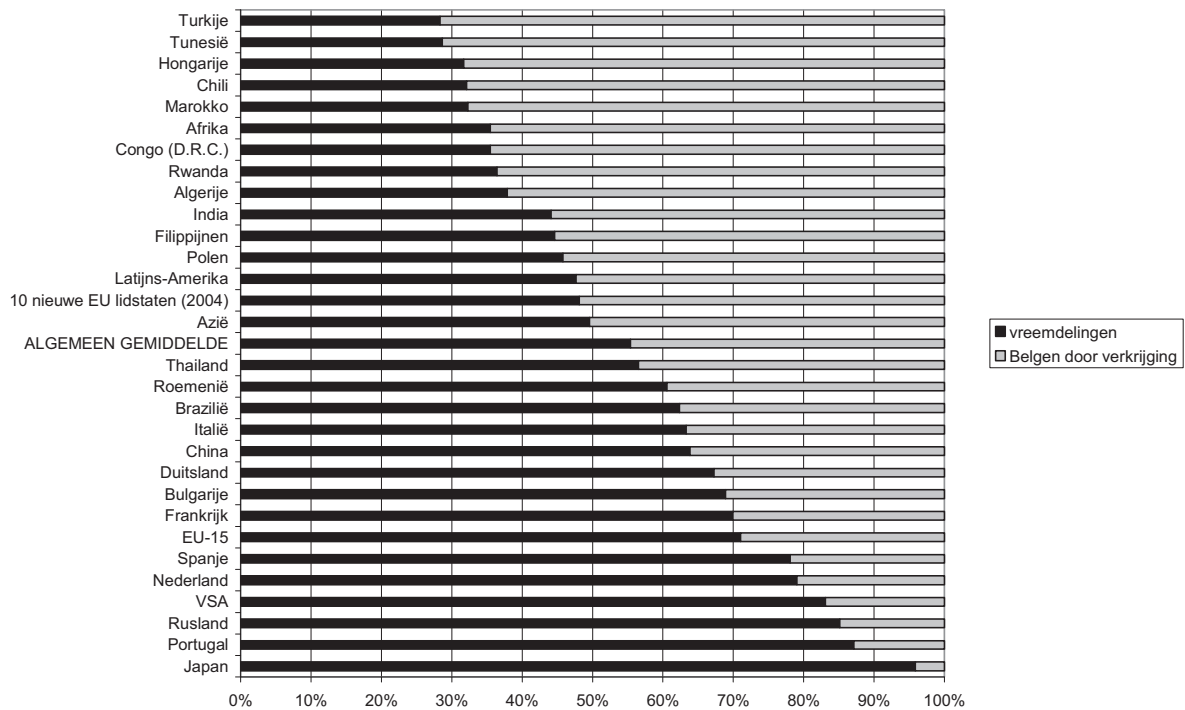
Bron : RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Tabel 6.1. Evolutie België volgens de nationaliteit bij de geboorte, op 1 januari 1991, 1996, 2001 en 2006

	1.1.1991	1.1.1996	1.1.2001	1.1.2006
Totale populatie	10.130.574	10.143.047	10.170.226	10.197.405
Belgen	8.940.651	8.843.180	8.764.616	8.572.043
Vreemdelingen	1.189.923	1.299.867	1.405.610	1.625.362
Europa	903.199	958.980	998.744	1.091.072
Europese Unie met 27	789.917	818.758	836.484	885.888
Leden vóór 2004 (EU15)	746.253	774.211	788.341	812.627
Italië	297.582	294.258	287.171	277.128
Frankrijk	149.456	154.983	162.084	172.461
Nederland	95.207	107.037	117.718	139.777
Spanje	50.740	52.757	53.806	55.030
Duitsland	60.663	58.978	56.591	54.955
Portugal	18.629	26.518	28.655	32.119
Groot-Brittannië	28.692	31.499	32.215	31.515
Griekenland	24.860	25.440	24.403	23.801
Zweden	8.930	8.441	7.700	7.311
Luxemburg	2.922	3.335	4.625	4.610
Ierland	2.598	3.379	3.557	3.649
Denemarken	2.478	2.622	3.390	3.589
Finland	2.775	3.358	3.476	3.491
Oostenrijk	721	1.606	2.950	3.191
EU leden sinds 2004	43.664	44.547	48.143	73.261
Polen	29.915	28.962	29.307	40.428
Roemenië	2.916	4.357	6.147	12.544
Hongarije	6.909	6.604	6.489	6.805
Bulgarije	788	1.155	1.957	4.807
Andere	3.136	3.469	4.243	8.677
Andere Europese landen	113.282	140.222	162.260	205.184
Rusland	91.213	110.779	125.446	141.570
R.F. Joegoslavië	10.273	13.293	7.656	13.787
Ex-Joegoslavië	763	1.117	8.869	11.998
Albanië	119	733	2.071	9.904
Macedonië	764	1.003	1.538	4.269
Oekraïne	4.600	4.661	4.387	4.238
Bosnië-Herzegovina	2	153	1.471	3.951
U.R.S.S.		1.600	2.607	3.691
Turkije	469	605	1.207	2.843
Andere	5.079	6.278	7.008	8.933
Afrika	205.661	246.421	296.005	377.333
Marokko	151.262	181.774	210.946	249.623
Kongo-Kinshasa	17.444	20.768	27.639	40.185
Algerije	12.431	14.322	15.959	19.949
Tunesië	8.059	9.141	10.029	11.965
Kameroen	1.552	2.538	5.094	8.635
Rwanda	2.297	1.453	2.436	4.935
Ghana	1.338	1.779	2.253	4.914
Andere	11.278	14.646	21.649	37.127
Azië	44.291	53.064	63.492	97.252
India	6.126	7.036	8.527	12.030
China	3.168	4.987	6.441	11.884
Vietnam	5.627	6.148	6.709	7.212
Pakistan	2.517	3.022	5.236	7.123
Filippijnen	2.164	3.601	4.123	7.023
Iran	3.786	3.820	3.899	5.417
Thailand	1.093	1.883	2.954	4.872
Japan	3.239	3.796	3.880	4.461
Andere	16.571	18.771	21.723	37.230
Noord-Amerika	15.985	16.596	16.932	17.131
Verenigde Staten	13.578	13.870	13.764	13.460
Canada	2.407	2.726	3.168	3.671
Latijns Amerika	11.970	14.292	17.623	25.422
Brazilië	1.708	2.242	2.793	4.366
Chili	3.249	3.184	3.187	3.388
Andere	7.013	8.866	11.643	17.668
Oceanië	741	841	1.056	1.168
Onbepaald en Staatlozen	8.076	9.673	11.758	15.984
Onbepaalde nationaliteit	6.051	7.760	9.983	14.107
Staatlozen	2.025	1.913	1.775	1.877

Bron : RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Figuur 6.5. Aandeel van de personen die Belg zijn geworden of vreemdeling zijn gebleven volgens de oorspronkelijke nationaliteit, 1 januari 2006

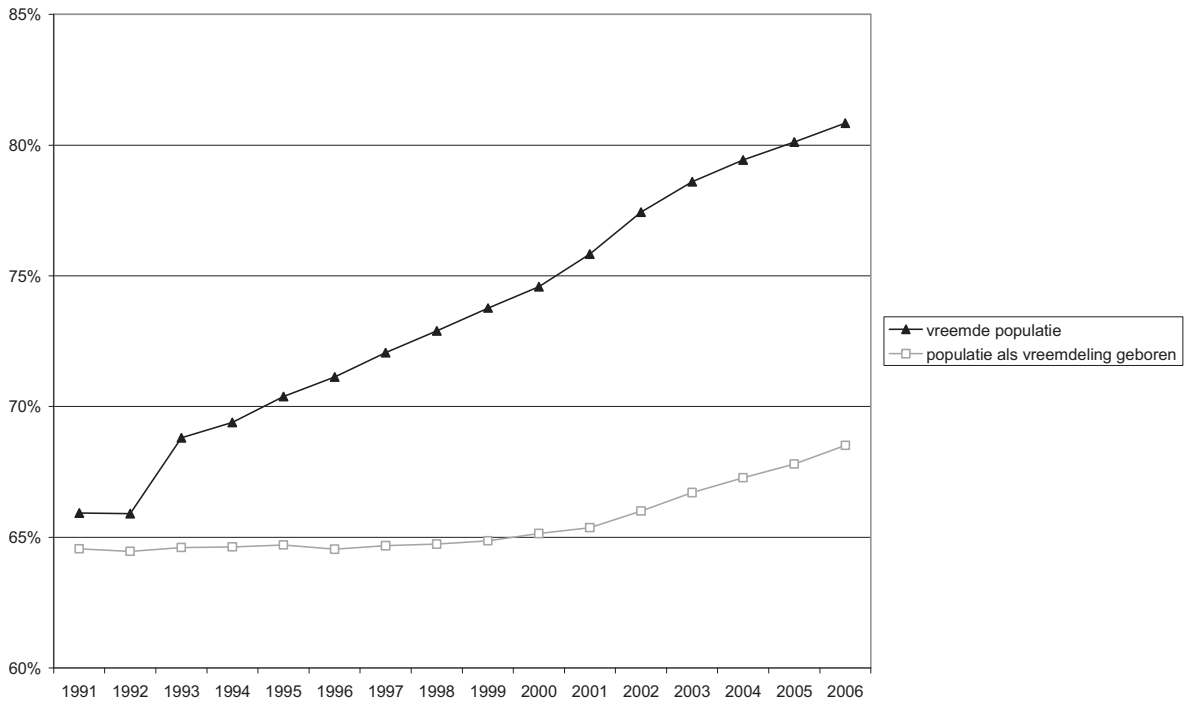
Bron : RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

6.3.2.4. Een migrantenpopulatie maar ...

Op een ietwat contra-intuïtieve manier was het aantal migranten (personen die in het buitenland geboren zijn) in de buitenlandse populatie de laatste jaren sterk gestegen. Van 66% in het buitenland geboren buitenlanders in 1991, bedroeg het aantal migranten in 2006 81%. Door te focussen op de als buitenlander geboren populatie kan deze evolutie worden gerelativeerd. Het aandeel van de migranten in de als buitenlander geboren populatie is tussen 1991 en 2006 licht gestegen van 65 naar 69% (fig. 6.6).

De sterke buitenlandse migratie van de laatste jaren verklaart de verhoging van het aantal migranten in de buitenlandse populatie. De sterkere stijging bij de migranten onder de buitenlanders is het gevolg van een grondige en dynamische wijziging van het verkrijgen van de nationaliteit voor de in België geboren buitenlanders. Het aantal in België geboren buitenlanders is de laatste tijd immers sterk gedaald door het uitbreiden van de mogelijkheden voor in België geboren personen om de nationaliteit toegewezen te kunnen krijgen of te kunnen verkrijgen. De in België geboren kinderen krijgen vaker dan vroeger de Belgische nationaliteit toegewezen en verdwijnen uit de statistieken die enkel op de nationaliteit betrekking hebben ... Door de nationaliteit bij de geboorte als onderscheidscriterium te nemen krijgen we een beter inzicht in deze in België geboren migrantenpopulatie, die uit de statistieken die enkel op de nationaliteit betrekking hebben, verdwijnt.

Figuur 6.6. Evolutie van het aandeel migranten in de populatie met een vreemde nationaliteit en in de populatie personen die als buitenlander zijn geboren, 1991-2006

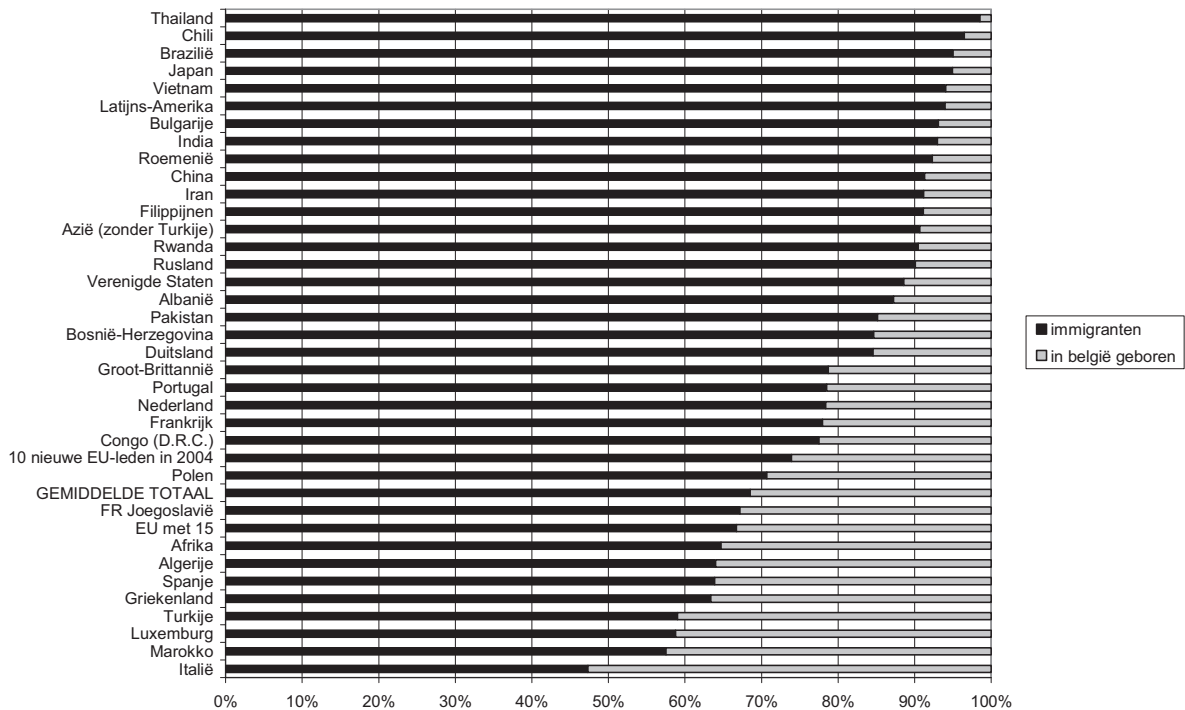

Bron : RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

Via de nationaliteit bij de geboorte kan een beter inzicht worden verworven in de in België geboren personen. Dit kan essentieel zijn om de populaties die zich n.a.v. de grote immigratiestromen hier hebben gevestigd, goed te begrijpen (fig. 5.3). Op vandaag zijn de meeste personen die als Italiaan zijn geboren, in België geboren (53%). Populaties die het gevolg zijn van Marokkaanse en Turkse migraties lijken dezelfde richting uit te gaan, aangezien resp. 42% en 41% van de personen die met deze nationaliteiten zijn geboren, in België is geboren. Voor deze drie groepen is het dan ook bijzonder ongepast om het over migrantenpopulatie te hebben. Het gaat om populaties die het gevolg zijn van migraties maar die niet echt zijn geïmmigreerd : al naargelang het geval, tellen we intussen bijna de helft of haast evenveel in België geboren personen als migranten.

De meeste migranten daarentegen komen uit groepen die zich hier meer recentelijk hebben gevestigd. Zo bestaat 90% van de migranten uit Thailanders, Chilezen, Brazilianen, Japanners, Vietnamezen, Bulgaren, Indiërs, Roemenen, Chinezen, Iraniërs, Filippijnen of Rwandezers. De situatie van de communautaire onderdanen houdt zowat het midden en wordt ondanks alles gekenmerkt door een opvallende dominantie van migranten, gelet op het feit dat ze zich hier dikwijls maar tijdelijk vestigen.

Figuur 6.7. Aandeel van de migranten in de als buitenlander geboren populatie volgens de geboortenationaliteit, 1.1.2006

Bron : RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal et Poulain, 2006)

Over migranten spreken om populaties aan te duiden die het gevolg zijn van migraties, is vaak niet langer gepast (zeker in het geval van de Italiaanse, Turkse en Marokkaanse populaties) in groepen waar de in België geboren personen feitelijk steeds talrijker zijn, en soms zelfs in de meerderheid. In het geval van de Italianen, Marokkanen en Turken, nl. die populaties die het meest symbool staan, is ofwel de meerderheid van de individuen op vandaag in België geboren (voor de Italianen), ofwel meer dan 40% en die groep groeit nog steeds (in het geval van de Marokkanen en Turken).

6.3.2.5. Een als buitenlander geboren populatie die eerder vrouwelijk dan mannelijk is

Vrouwen zijn op vandaag haast even talrijk als mannen in de buitenlandse populatie en het aantal vrouwen lijkt nog toe te nemen (cfr. 4.). Dit wijst duidelijk op een vervrouwelijking van de migratie, een veroudering van de migrantenpopulatie die op een daling van het aantal mannen op hogere leeftijd leidt⁶⁰ en op de opkomst van tweede en derde generaties die in België zijn geboren, waar er evenveel jongens als meisjes worden geboren⁶¹. Deze indicator is evenwel licht vertekend door een verschil bij de het verkrijgen van de nationaliteit tussen mannen en vrouwen, buitenlandse vrouwen die met Belgen zijn gehuwd verkrijgen namelijk sneller en vaker de nationaliteit.

⁶⁰ Door de hogere mortaliteit bij de mannen zijn vrouwen op hogere leeftijd in de meerderheid.

⁶¹ Bij de pasgeborenen zijn er haast evenveel meisjes als jongens (om biologische redenen worden er bij de menselijke populaties iets meer jongens als meisjes geboren maar het evenwicht wordt snel hersteld door een hogere mortaliteit bij de jongens).

Door op de als buitenlander geboren populatie te werken, krijgen we een beter inzicht in de vervrouwelijking van migrantenpopulatie waarbij rekening wordt gehouden met zowel de buitenlanders als de Belgen door verkrijging. Binnen de populatie die bestaat uit als buitenlander geboren personen (buitenlanders en Belgen door verkrijging), zijn de vrouwen momenteel in de meerderheid met 50,9% van de als buitenlander geboren personen (Tab. 6.3). De gelijkschakeling van de vrouwen in de populatie die het gevolg is van migraties is dus een feit. Er is altijd een licht overwicht van de vrouwen in de als Belg geboren populatie (51,1%), maar dit heeft enkel te maken met de meer verouderde structuur per leeftijd. De nog steeds reële verhoging van het aandeel van de vrouwen in de migratiestromen beperkt zich niet langer tot het creëren van een populatie waar het aantal mannen gelijk is aan het aantal vrouwen maar tot de vorming van een migrantenpopulatie waar vrouwen talrijker zijn dan mannen.

Bij de populaties afkomstig uit de Europese Unie gaat het hoofdzakelijk om vrouwen (52% vrouwen voor onderdanen uit de Europese Unie met 27), zowel bij de nieuwe leden als bij de oude leden van de Europese Unie, ook al is de vervrouwelijking groter voor de eerste (52% voor de leden van de Unie van vóór 2004 tegen 58% voor de nieuwe leden). Voor de oude leden van de Europese Unie heeft dat zowel te maken met de veroudering van de vroegere arbeidsmigratie en met de relatieve vervrouwelijking van de meer recente migraties. Bij de onderdanen van de nieuwe lidstaten van de Unie, is de oorzaak de zeer sterke vervrouwelijking van de recente migraties waardoor het percentage vrouwen hoger ligt.

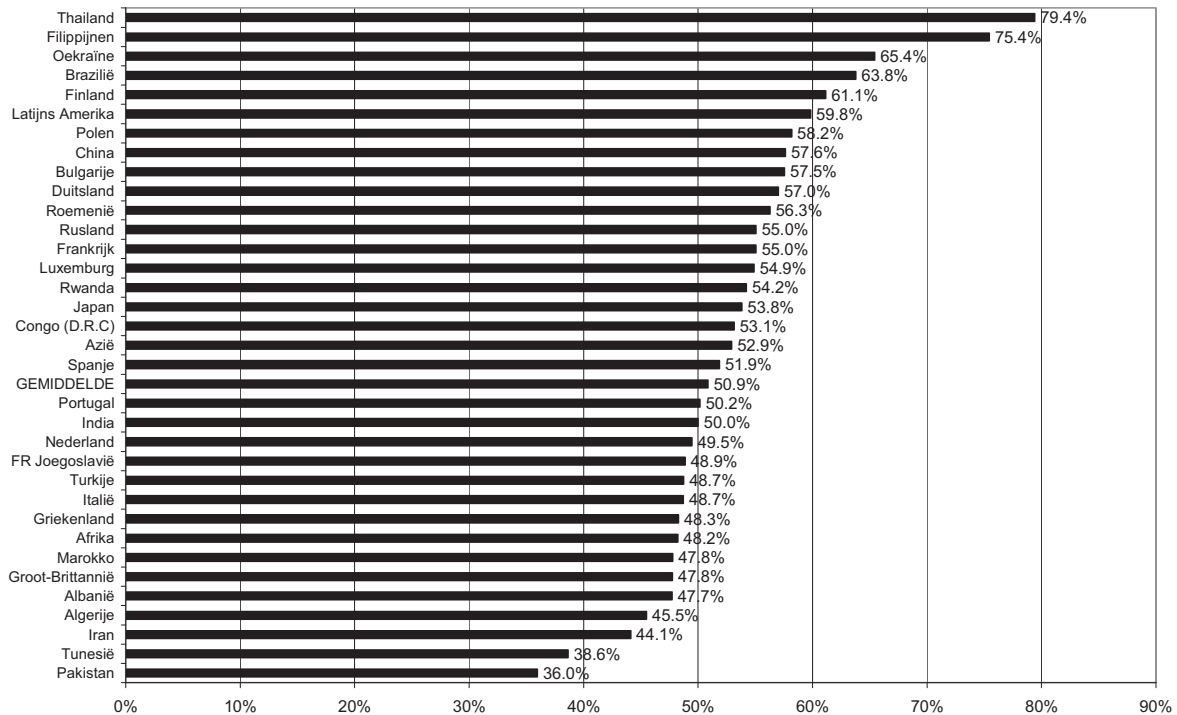
Voor de niet-communautairen zijn er ongeveer evenveel vrouwen als mannen (49,8% vrouwen) maar daarachter gaat een heel grote wanverhouding schuil. Enerzijds tellen we bij de populaties die als Marokkaan, Turk, Pakistaan, Algerijn, ... geboren zijn, nog een meerderheid mannen, terwijl het aandeel vrouwen reeds groter is bij de populaties uit Congo (D.R.C.), Rwanda, de meeste Aziatische landen, Latijns-Amerika, de niet-communautaire landen van Europa.

Tabel 6.3. Mannen en vrouwen in de vreemde populaties en de populaties die als buitenlander zijn geboren, 1.1.2005

	Mannen	Vrouwen	Totaal	% vrouwen
Als buitenlander geboren personen	798.768	826.594	1.625.362	50,9%
Waarvan				
Vreemdelingen	459.070	441.403	900.473	49,0%
Belgen door verkrijging	339.698	385.191	724.889	53,1%
In België geboren personen	4.345.053	4.540.967	8.886.020	51,1%
Totale populatie	5.143.821	5.367.561	10.511.382	51,1%

Bron : RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Figuur 6.8. Aandeel van de vrouwen in de als buitenlander geboren populatie volgens de geboortenationaliteit, 1.1.2006

Bron : RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

6.3.2.6. Een jonge populatie, maar ...

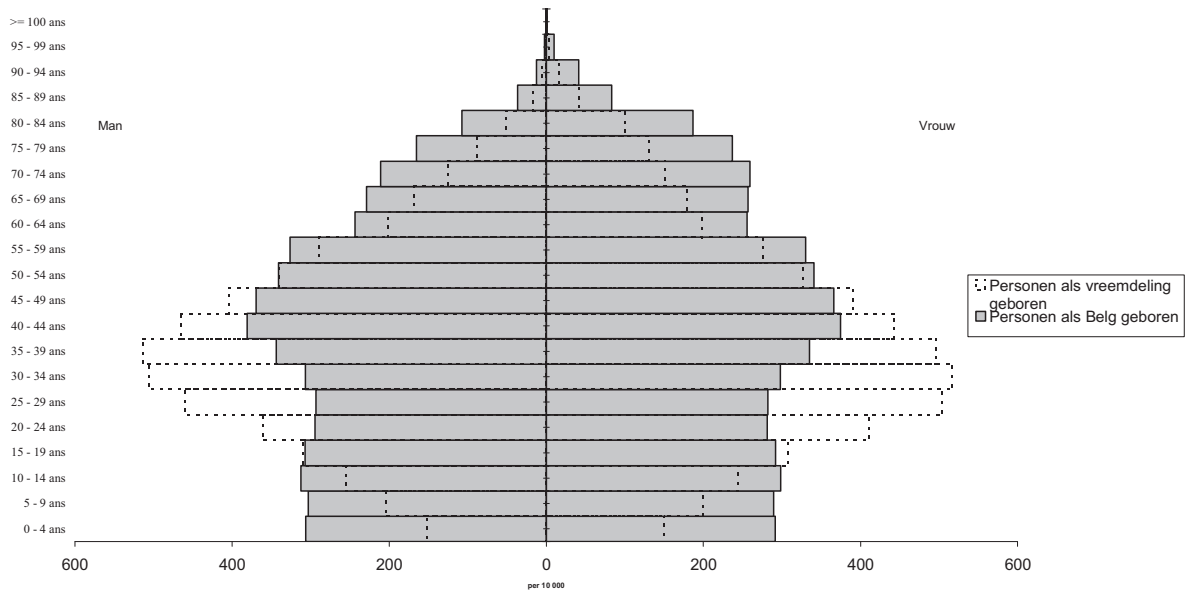
Aangezien de populatie met een buitenlandse nationaliteit jonger was dan de populatie met een Belgische nationaliteit, is de als buitenlander geboren populatie jonger dan de als Belg geboren populatie (fig. 6.9). De als buitenlander geboren populatie is zelfs jonger dan de buitenlandse populatie, omwille van een heel snelle en intense verkrijging van de nationaliteit, zowel voor minderjarigen als voor jonge volwassenen (fig. 6.10).

Deze algemene conclusies moeten evenwel worden genuanceerd. Er zijn immers meer personen van 15 tot 49 jaar en minder personen van meer dan 50 jaar bij de als buitenlander geboren personen in vergelijking met de als Belg geboren personen. Er zijn echter ook veel minder jongeren van minder dan 15 jaar onder de als buitenlander geboren populatie. Het overwicht van de jonge volwassenen is typisch voor de migrantenpopulaties (die vooral het feit van jonge volwassenen is), maar dat kinderen nagenoeg afwezig zijn, valt moeilijker te verklaren. Deze verrassende leeftijdsstructuur (veel actieven, weinig senioren en haast geen kinderen) kan enkel het gevolg zijn van de gewone regels inzake demografie. Ook al daalt de vruchtbaarheid bij de migrantenvrouwen heel sterk, toch blijft ze hoger dan die van de vrouwen van Belgische afkomst (Eggerickx en Perrin, 2004).

Het aantal kinderen bij de populatie die als buitenlander is geboren zou hoger moeten liggen, indien de nationaliteit niet aan complexe regels inzake verkrijging, toekenning en overdracht was onderworpen. Om te beginnen wijzigt de nationaliteit in de loop der tijden, men kan immers steeds een nieuwe nationaliteit verkrijgen. De regels inzake overdracht van de nationaliteit maken bovendien een verschil mogelijk tussen de nationaliteit van de ouders en

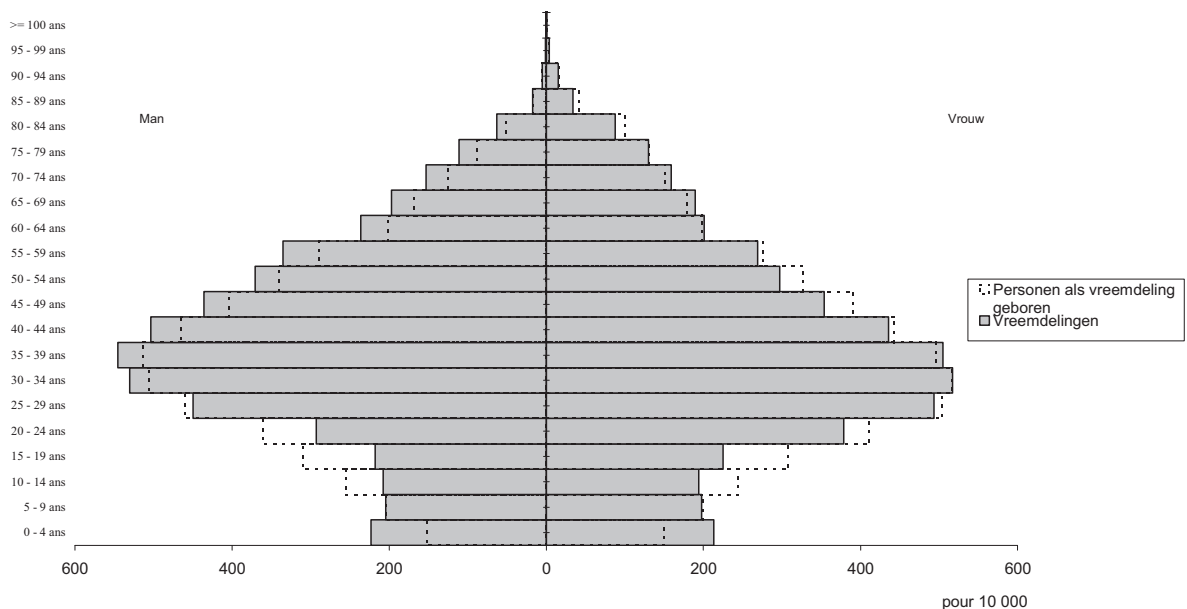
de nationaliteit van het kind, wanneer een van de ouders Belg is of wanneer een van de ouders in België is geboren bijvoorbeeld.

Figuur 6.9. Vergelijking structuren per leeftijd en geslacht op 1 januari 2006 van de populaties die als Belg en als buitenlander zijn geboren (in per 10.000)⁶²

Bron : RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

Figuur 6.10. Vergelijking structuren per leeftijd en geslacht op 1 januari 2006 van de buitenlandse populaties en als buitenlander geboren (in per 10.000)⁶³

Bron : RR - AD SEI / Berekeningen Nicolas Perrin (cfr. Perrin, Dal en Poulain, 2006)

⁶² De gegevens per leeftijd en geslacht zijn aan de totale populatie gekoppeld om de structuren te vergelijken waarbij de verschillende grootte van de totale populatie uit de vergelijking werd gelicht.

⁶³ De gegevens per leeftijd en geslacht zijn aan de totale populatie gekoppeld om de structuren te vergelijken waarbij de verschillende grootte van de totale populatie uit de vergelijking werd gelicht

6.3.2.7. De noodzaak om verder te gaan

Door te focussen op de nationaliteit bij de geboorte krijgen we ongetwijfeld een veel beter inzicht in de migrantenpopulaties dan enkel via de nationaliteit. Op die manier kan ook de impact van de migraties op lange termijn worden gemeten, kan de structuur per leeftijd of geslacht worden ingeschat ...

Toch blijft die als buitenlander geboren populatie sterk afhankelijk van de toekennings- en overdrachtsregels van de nationaliteit. De gegevens over de als buitenlander geboren populatie zijn nuttig maar ze vertalen niet enkel de demografie van de migrantenpopulaties. Ze zijn ook een weergave van de evolutie van het nationaliteitsrecht, de toe-eigening ervan door buitenlandse populaties en de demografie van de migrantenpopulaties. De impact van het nationaliteitsrecht is minder sterk dan in het geval van de populaties waar enkel op basis van hun nationaliteit een onderscheid wordt gemaakt, maar mag ook niet worden verwaarloosd. Zo tellen we onder de als buitenlander geboren personen en onder de buitenlandse personen heel weinig minderjarigen omwille van de overdrachts- en toekenningregels van de nationaliteit. Door een analyse van deze gegevens te maken zonder rekening te houden met de interactie tussen recht en maatregel, dreigt de analist een averechts effect te bewerkstelligen.

Om de demografische dynamiek⁶⁴ van de populatie ten gevolge van migraties te begrijpen, moet men misschien verder gaan en afstand nemen van de verplichtingen die met het nationaliteitsrecht en de gedragingen in termen van verkrijging van de nationaliteit van de buitenlandse populaties zijn verbonden.

6.3.3. Enkele elementen om verder te gaan

6.3.3.1. Identificeren van Belgen met buitenlandse ouders

In het verlengde van de typologieën gebaseerd op de nationaliteit bij de geboorte, werd de idee om te proberen de nationaliteit bij de geboorte van de ouders te identificeren, vaak naar voor geschoven.

De toepassing van deze praktijk zorgt voor heel wat problemen. Eerst en vooral is de rechtstreekse identificatie van de ouders op basis van de gewone statistieken onmogelijk, aangezien de afstamming geen « wettelijk gegeven » van de bevolkingsregisters is⁶⁵.

De identificatie van de ouders is echter wel op een onrechtstreekse manier mogelijk op basis van de gezinssamenstellingen, die het voorwerp van een registratie vormen die nuttig is voor de statistiek. Om de ouders van volwassen personen te identificeren zou men in de historie van het Rijksregister moeten teruggaan tot een periode waar ouders en kinderen samenwoonden. Het Rijksregister is evenwel een recent instrument dat pas tijdens de jaren 1980 is afgewerkt. Het is dus onmogelijk om op die manier de ouders te identificeren van

⁶⁴ Dezelfde opmerking geldt voor niet-demografische studies over de integratie of de inschakeling van migrantenpopulaties.

⁶⁵ De informatie wordt door de gemeenten geregistreerd en kan zelf door het Rijksregister worden opgeslagen, maar mag niet buiten die gemeenten worden gebruikt.

personen die het ouderlijke huis hebben verlaten, vóór de invoering van het Register⁶⁶ (Debuissou en Perrin, 2004). Deze identificatiemethode van de ouders is dus enkel zeker voor relatief jonge personen (geboren na 1970). Men zou uiteraard kunnen zeggen dat de toekenning van de Belgische nationaliteit bij de geboorte aan kinderen van buitenlandse ouders of als buitenlander geboren, geringer was vóór 1985 omwille van het nationaliteitsrecht dat toen van kracht was en het aantal nationaliteitsverkrijgingen beperkte en dat het toen niet mogelijk maakte om de Belgische nationaliteit toe te kennen aan de kinderen van de derde generatie, of aan de kinderen met een Belgische moeder en een buitenlandse vader. Door het recht dat vroeger strikter was, is de impact van deze vertekening dus beperkter, ook al blijft hij bestaan. Een tweede probleem is de moeilijkheid zeker te zijn van de registratie in het Rijksregister van de nationaliteitswijzigingen die vóór de invoering van het Register zijn doorgevoerd. Via een koppeling van de gegevens van het Rijksregister aan de volkstelling van 1991 waar naar de nationaliteit van de ondervraagde personen werd gevraagd, kan het probleem worden omzeild. Dit is echter volledig afhankelijk van de verklaring van de individuen op deze vragenlijst. Dit betekent dus dat de geboortenationaliteit van de ouders van de individuen helemaal niet vast staat en dat een aantal ouders die worden beschouwd als zijnde geboren als Belg, Belg door verkrijging kunnen zijn. Tenslotte kan men ook de ouders die vóór de invoering van het Rijksregister en de telling van 1991 zijn gestorven niet identificeren, wat toch niet te verwaarlozen is voor de oudste migraties. Deze formele obstakels zullen zichzelf in principe opheffen naarmate het Rijksregister ouder zal worden en het aantal personen dat na 1970 is geboren zal toenemen.

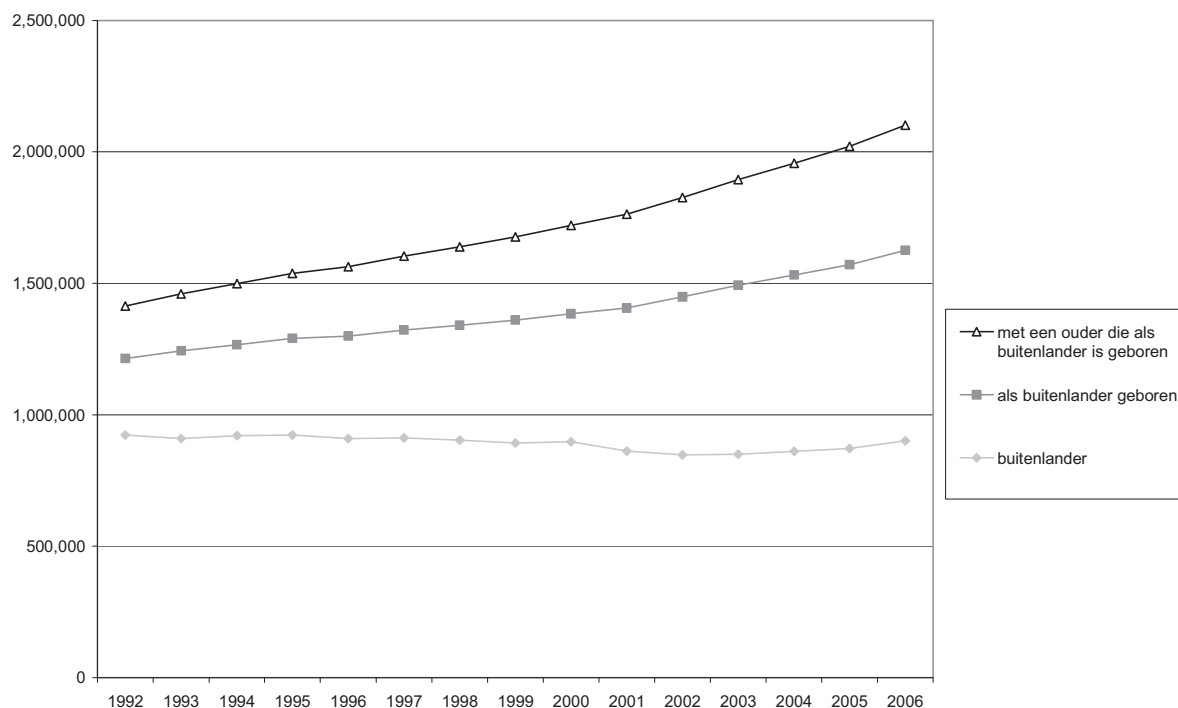
Voor het eerst zijn sinds kort schattingen beschikbaar, waarmee het beslist mogelijk is om naast de buitenlanders en de als buitenlander geboren personen, een groot deel van de als Belg geboren personen uit ouders die als buitenlander zijn geboren in kaart te brengen (Poulain en Perrin, 2007). De onderschatting van de populatie die het gevolg is van migraties is ongetwijfeld niet te verwaarlozen voor personen die zich hier na de eerste migratiestromen hebben gevestigd, maar voor meer recente migraties (Turkse of Marokkaanse migraties bijvoorbeeld) lijkt die schatting correct. Deze gegevens zijn echter nog voorbarig en er wordt beter gewacht tot de ouders van de individuen aan de hand van het Rijksregister volledig kunnen worden geïdentificeerd, om een definitieve schatting te krijgen. Deze voorlopige gegevens geven ons reeds heel wat inlichtingen, o.m. over de jongste generaties waarvoor de gegevens volledig betrouwbaar zijn.

Op basis van de gegevens waarover we op 1 januari 2005 beschikten, kan men het aantal als buitenlander geboren personen of het aantal personen dat minstens een ouder heeft die als buitenlander is geboren op 2.022.548⁶⁷ schatten, nl. 19,4% van de totale populatie, tegenover 15,0% indien men de nationaliteit bij de geboorte als basis neemt. Deze populatie is dus veel talrijker dan de buitenlandse populatie of de populatie als buitenlander geboren. Bij die 2 miljoen personen zijn ongetwijfeld niet alle oudste personen, die als Belg zijn geboren uit buitenlandse ouders, meegerekend. Het reële cijfer is dus vermoedelijk hoger maar de realiteit zal wel niet ver van deze schatting verwijderd zijn. Naast de schatting van het totale aantal personen met een buitenlandse ouder, blijkt op basis van de beschikbare schatting dat deze populatie snel groeit, en zelfs iets sneller dan de als buitenlander geboren populatie alleen (fig. 6.11).

⁶⁶ Bovendien is de identificatie van de ouders van een kind soms onmogelijk, in het geval de ouders en de kinderen niet meer samenwonen. De identificatie kan zelf moeilijk zijn wanneer verschillende gezinnen in eenzelfde huishouden samenleven.

⁶⁷ Gelet op de afwijkingen, is de nauwkeurigheid van dit cijfer een illusie.

Figuur 6.11. Evolutie van de buitenlandse populaties en van buitenlandse afkomst volgens de definitie, 1992-2005
(in België geboren buitenlanders, buitenlanders, als buitenlanders geboren, personen met een ouder die als buitenlander is geboren)

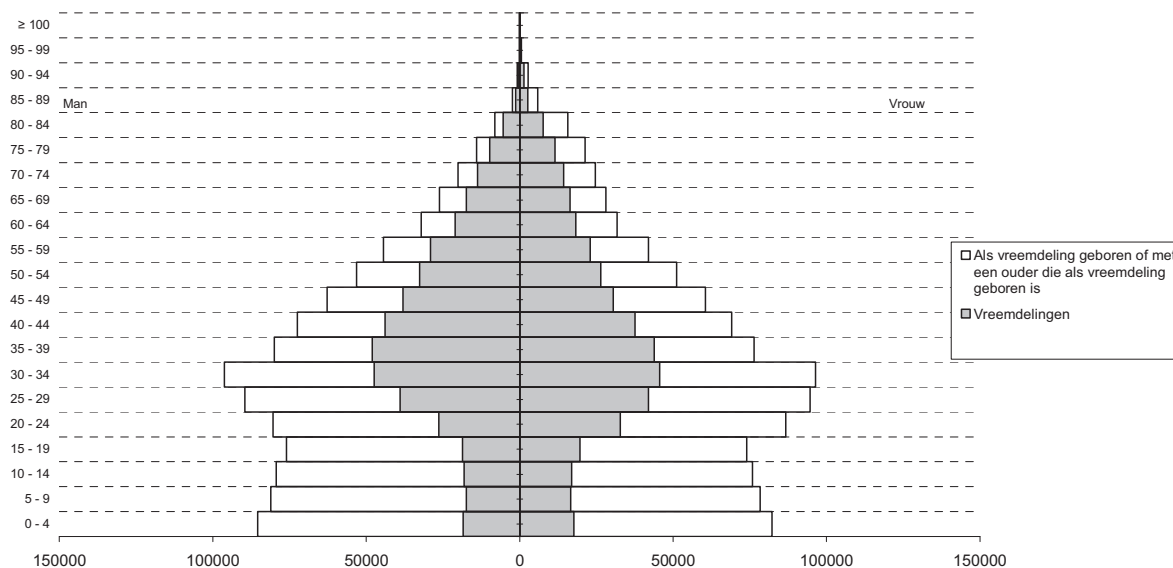
Bron : RR - AD SEI /

Berekeningen en typologie uitgevoerd door G DAP-UCL (overgenomen van Poulain en Perrin, 2007).

Door de nationaliteit van de ouders bij de geboorte als basis te nemen, krijgt men een beter inzicht in de jonge migranten⁶⁸ die men op vandaag niet langer correct kan registreren op basis van de nationaliteit of de nationaliteit bij de geboorte (cfr. 4. en 6.3.2.). In tegenstelling tot de populatie van buitenlanders of van personen die als buitenlander zijn geboren, waar het aantal minderjarigen gering is, telt men heel wat minderjarigen met een ouder die als buitenlander is geboren (fig. 5.5), ook al ligt de meest frequente leeftijdsklasse van deze populatie tussen de 25 en 34 jaar. Het statistisch in kaart brengen van de migrantenjongeren is uiteraard de grootste verdienste van deze definitie, aangezien het een sleutelgroep is voor alle vormen van integratiebeleid naar de migrantenpopulaties toe.

⁶⁸ Op deze leeftijd is de schatting trouwens toereikend aangezien de personen sinds hun geboorte in het RR zijn geregistreerd.

Figuur 6.12. Structuren per leeftijd van de buitenlandse populaties en van de populatie van als buitenlander geboren personen of die een ouder hebben die als buitenlander is geboren, 1.1.2005

Bron : RR - AD SEI /

Berekeningen en typologie uitgevoerd door G DAP-UCL (overgenomen van Poulain en Perrin, 2007).

De nationaliteit van de ouders bij de geboorte mag dan al een aanzienlijk voordeel zijn, toch moet er op een aantal methodologische problemen worden gewezen, die verder gaan dan de betrouwbaarheid van de gegevens en de eigenlijke meting.

Aangezien we in de stamboom van het individu teruggaan, duiken gevallen van mixiteit op die niet identificeerbaar waren toen we ons enkel voor de kenmerken van het individu interesseerden : sommige personen hebben een ouder die als vreemdeling is geboren en een ouder die als Belg is geboren. Onder de personen die als Belg worden geboren, maar die minstens een ouder hebben die als buitenlander is geboren, is er volgens onze schattingen slechts 23% van de personen die twee ouders hebben die als buitenlander zijn geboren. In 77% van de gevallen is een van beide ouders dus als Belg geboren. Voor deze kinderen uit gemengde koppels, is het vaak de moeder die Belgische is (57%).

Deze mixiteit kan uiteraard als « kunstmatig » worden beschouwd, de grootouders, en dus ouders van de als Belg geboren ouders, kunnen zelf immers als vreemdeling zijn geboren. Geen enkele bron maakt het echter mogelijk daarin klaarheid te brengen en tot aan de grootouders terug te gaan. Indien men trouwens tot de grootouders teruggaat, veronderstelt dit de hypothese van een invloed van de oorsprong van de grootouders op de kleinkinderen, wat in ieder geval geen eenvoudige hypothese is. Wanneer men bovendien drie generaties in de tijd teruggaat, komt men in een periode terecht waar de immigratie beperkter was. Het belang van deze derde generatie migranten, die niet in de statistieken is opgenomen, moet dus niet worden overschat. Indien men tenslotte drie generaties in de tijd teruggaat, komt men in de periode terecht waar de voornaamste immigratielanden heel verschillend waren van de huidige immigratielanden. Zo zullen er ongetwijfeld veel personen van de derde generatie

Italiaanse migranten te vinden zijn, maar veel minder personen van de derde generatie Marokkaanse of Congolese migranten.

In ieder geval is het vaststellen van een aanzienlijke mixiteit in de afkomst van de ouders sociologisch belangrijk. Dit moet er ons tevens toe aanzetten deze in België geboren populatie, met een ouder die in het buitenland is geboren, methodologisch uiterst voorzichtig te benaderen. Indien een persoon een ouder van Belgische afkomst heeft en een ouder van buitenlandse afkomst, bestaat er geen eenvoudige manier om hem in de ene of de andere klasse onder te brengen. Hij kan op basis van een deel van zijn afkomst worden gediscrimineerd en het kan dus nuttig zijn de omvang van deze discriminaties te onderzoeken. De persoon kan in zijn dagelijkse leven ook als Belg worden beschouwd en het kan dus fout zijn hem als migrant te catalogeren. We weten dat de meerderheid van de personen die als Belg zijn geboren en die een ouder hebben die als vreemdeling is geboren, uit gemengde koppels komen, deze vraag is dus niet zo onbelangrijk.

De methodologische moeilijkheden waarmee we af te rekenen krijgen om met de mixiteit van de oorsprong van de ouders om te gaan, moet er ons toe aanzetten nog harder te denken aan de idee om informatie over de grootouders te verzamelen, ondanks het belang dat naar de derde generatie uitgaat. Op welke manier moeten we een persoon die als Belg wordt geboren, met drie grootouders die Belg zijn en een grootouder die als buitenlander is geboren, beschouwen? De mixiteit van de oorsprong van de ouders is reeds sterk aanwezig, de mixiteit van de oorsprong van de grootouders is dat vermoedelijk nog veel meer.

6.3.3.2. Een socio-economische opvolging gebaseerd op de nationale afkomst om beter de strijd aan te binden tegen discriminaties op de arbeidsmarkt

De voorgestelde schatting van de populatie van personen met minstens een buitenlandse ouder is interessant. Zoals we het net methodologisch hebben bekeken, kan een deel van die populatie nog niet in statistieken worden ondergebracht gelet op het recente karakter van de geïnformateerde bevolkingsregisters. Het gaat hier dus nog om een gedeeltelijke schatting.

Om de diversiteit en de strijd tegen de discriminaties op de arbeidsmarkt te bevorderen, wordt er intussen een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar « Een socio-economische opvolging gebaseerd op de nationale afkomst om beter de strijd aan te binden tegen discriminaties op de arbeidsmarkt ». De bedoeling is om een beter inzicht in de situatie van vreemdelingen op de arbeidsmarkt te krijgen maar ook van personen van buitenlandse afkomst. Deze buitenlandse populatie zou moeten worden geïdentificeerd op basis van de nationaliteit van het individu, zijn nationaliteit bij de geboorte, zijn geboorteplaats, maar ook van de geboorteplaats van zijn ouders en misschien hun nationaliteit bij de geboorte zoals dit door de Verenigde Naties wordt aangeraden voor de identificatie van de populaties van vreemde afkomst in het kader van de volkstellingen (UNECE, 2006). Daarom zou een directe toegang tot de afstamming van de individuen een beter inzicht in de volledige doelpopulatie mogelijk moeten maken (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007). Ook al is er op vandaag op basis van deze opvolging geen enkel gegeven beschikbaar, de kennis die we momenteel hebben over de migrantenpopulaties en hun situatie op de arbeidsmarkt zou er grondig door worden gewijzigd.

6.4. Gedeeltelijke conclusie : de keuze van een definitie en de keuze van de resultaten

Het aantal vreemdelingen stijgt niet meer, het aantal personen van buitenlandse afkomst daarentegen wel, ook al zijn de indicatoren waarover we beschikken om deze populatie te beschrijven voorlopig nog onvolledig. Met de gegevens uit deze tekst kunnen we reeds iets verder gaan dan de nationaliteit om een beter inzicht te krijgen in de nationaliteit bij de geboorte en gedeeltelijk in de nationaliteit van de ouders. De als buitenlander geboren populatie verschilt radicaal van de buitenlandse populatie. De als buitenlander geboren populatie is veel talrijker dan de buitenlandse populatie, maar de kenmerken zijn vaak tegengesteld: de als buitenlander geboren populatie groeit, terwijl de buitenlandse populatie stagneert. De Europeanen domineren de buitenlandse populatie maar niet langer de als buitenlander geboren populatie... Op basis van de eerste gegevens waarover we beschikken, ziet het ernaar uit dat het onderlinge verschil binnen de populatie van buitenlandse afkomst nog sterker is, maar vooral dat het gemengde karakter van de afkomst van de Belgen van buitenlandse origine vaak wordt onderschat.

Uiteraard is het de bedoeling dat we ophouden te veralgemenen. Personen die het gevolg zijn van migraties zijn niet noodzakelijk buitenlanders. De courante betekenis van het woord « buitenlander » mag dan al breed zijn, we hoeven daarom nog niet te vergeten dat de Belg niet langer buitenlander is. Het kan nuttig zijn in een bepaald aantal gevallen te verwijzen naar de oorsprong van een individu (om discriminaties te onderzoeken, die op dit kenmerk zijn gebaseerd, de culturele verschillen ...) maar dat heeft beslist niets met zijn nationaliteit te maken.

Indien men zich tot populaties van niet-Europese of –communautaire afkomst wil richten, gaat het niet langer in hoofdzaak om buitenlandse populaties maar om Belgische populaties. Dit heeft uiteraard aanzienlijke gevolgen voor het beleid inzake integratie en migraties. Zo betekent de strijd aanbinden tegen discriminaties op basis van de afkomst, ook de strijd aanbinden tegen discriminaties waar Belgen het slachtoffer van zijn, ook al zijn ze van buitenlandse afkomst. Wat het migratiebeleid betreft, gaat het bij de « gezinshereniging » bij populaties van buitenlandse afkomst vaak om de partner van Belgische onderdanen van buitenlandse afkomst. Het beperken van de mogelijkheden op gezinshereniging met partners van Belgische onderdanen, betekent een aanzienlijke wijziging van doelstelling.

De plaats die de uit migratie voortgekomen Belgen ten slotte innemen wordt steeds groter, wat er ons moet toe aanzetten te wijzen op de ongelijkheden waarvan een steeds groter wordend deel van de Belgische burgers het slachtoffer wordt. Ondanks het verkrijgen van de Belgische nationaliteit, wordt de Belg van buitenlandse afkomst nog steeds vaak op zijn afkomst gewezen. Voor sommigen is wetenschappelijk onderzoek, dat de oorsprong van de Belgen beter probeert te begrijpen en dat daarom statistische informatie opvraagt, een manier om discriminatie te institutionaliseren. Wat ons betreft, lijkt het noodzakelijk te erkennen dat die discriminaties bestaan en dat het essentieel is over statistische middelen te beschikken waarmee de omvang van het fenomeen kan worden geëvalueerd, om het probleem efficiënt te kunnen aanpakken. Momenteel zijn de beschikbare middelen uiterst beperkt en ontoereikend om inzicht te krijgen in de situatie van de buitenlanders. Ze zouden kunnen worden verfijnd op basis van informatie die reeds in administratieve bestanden is opgeslagen, zoals uit een aantal vernieuwende studies is gebleken (Vertommen, Martens en Ouali, 2006 ; Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

7. Migraties en populaties die hier onwettig verblijven: kwantitatieve benaderingen en statistische basisgegevens

Terwijl de statistieken voldoende gegevens bevatten over de wettelijke vreemde bevolking en de regelmatige migratiestromen en dat ook zouden kunnen doen voor de bevolkingsgroepen van vreemde afkomst die wettelijk in ons land verblijven, heeft niets in deze gegevens rechtstreeks betrekking op de vreemde bevolking in onwettig verblijf of op de illegale migratiestromen⁶⁹.

Terwijl illegale migraties en de bevolkingsgroepen in onwettig verblijf de aandacht trekken, laten de statistieken ons vandaag niet toe om deze thema's op bevredigende wijze te behandelen. Statistieken hebben het inderdaad moeilijk met zaken die onwettelijk of illegaal zijn. Tot op heden was er weinig cijfermateriaal voorhanden dat het mogelijk zou maken de problematiek beter af te bakenen. Terwijl er steeds meer studies zijn over illegale migraties en de bevolkingen die daaruit voortvloeien, bestonden er tot op heden zowel internationaal als nationaal weinig studies die een poging ondernemen om het fenomeen op wetenschappelijke wijze te kwantificeren (Delaunay en Tapinos, 1998; Kaizen en Nonneman, 2007). Er zou echter grondige vooruitgang kunnen worden geboekt op basis van zware methodologische investeringen door enkele voorbeelden van goede praktijken te volgen (Jandl, 2004).

We stellen kort de grondslagen voor (en vaker nog het ontbreken van grondslagen) van de in België beschikbare globale ramingen inzake onregelmatige aanwezigheid. Vervolgens staan we wat langer stil bij de indirecte elementen aan de hand waarvan we bepaalde aspecten van de illegale immigratie kunnen beoordelen. Die elementen zouden ons kunnen helpen om in de toekomst gegronde ramingen betreffende de omvang van het fenomeen te maken.

7.1. Beschikbare globale ramingen

Strikt genomen kunnen er geen statistieken worden gemaakt van illegale migratiestromen en van illegale aanwezigheid⁷⁰. Het fenomeen is inderdaad nog nauwelijks het voorwerp van studie geweest en de weinige registraties zijn heel partieel⁷¹. In het beste geval kunnen we een indirecte raming maken van de omvang van de stromen en van de betrokken bevolkingen door extrapolatie of door deductie op basis van aanwijzingen die bepaalde vormen van onregelmatigheid verraden. Met andere woorden, er bestaan geen databanken die het mogelijk maken om illegalen gemakkelijk te identificeren⁷²; wel beschikken we over ramingen die gebaseerd zijn op indirecte aanwijzingen.

⁶⁹ Behalve voor zover een deel van de immigratie en van de bevolking in wettelijk verblijf het resultaat is van een voorafgaande onregelmatige immigratie of aanwezigheid.

⁷⁰ We maken hier een duidelijk onderscheid tussen illegale immigratie en illegale aanwezigheid, aangezien beide situaties niet noodzakelijk met elkaar zijn verbonden. De situatie van een illegale immigrant kan worden geregulariseerd, terwijl de vreemdeling in onregelmatig verblijf in het verleden een legaal immigrant kan zijn geweest.

⁷¹ De enige illegale immigraties die direct worden geteld, zijn de verhinderde pogingen die aanleiding geven tot terugleiding, terwijl de enige vreemdelingen in onregelmatig verblijf die worden geregistreerd precies die personen zijn die worden geïntercepteerd en dus het risico lopen te worden verwijderd of de personen die bijstand vragen om naar hun land van herkomst terug te keren.

⁷² We onderstrepen dat Spanje de personen in onregelmatig verblijf heeft geregistreerd om voor de regularisatieprocedures over een rechtvaardige basis te beschikken. De ingezamelde gegevens worden niet aan de politiediensten bezorgd en mogen niet worden gebruikt om personen in onregelmatig verblijf te identificeren met het oog op doeleinden die nadelig voor hen zouden kunnen zijn. We mogen er dus van uitgaan dat het

Het voorwerp van studie duidelijk definiëren zou een eerste noodzakelijke stap moeten zijn bij dit type ramingen. In de feiten is deze definitie nogal vaak onnauwkeurig, wat moeilijk verzoenbaar is met een gegronde raming. Er kan worden gezocht naar twee belangrijke types van indicatoren: de ene heeft betrekking op de illegale immigratie (de stroom), de andere op de bevolking in onregelmatig verblijf (de stock). De definitie van het eerste type indicator is complex. Is er immers sprake van illegale immigratie indien een persoon de grens op legale wijze overschrijdt, maar vervolgens illegaal in een land verblijft? Er is echter geen enkele raming van de illegale stromen, die ook maar een beetje gegrond zou zijn, geproduceerd of op grote schaal verspreid. In tegenstelling met de raming van de illegale stromen heeft de raming van het aantal vreemdelingen in onregelmatig verblijf wel geleid tot verschillende pogingen van raming.

Voor België berusten de globale ramingen van het aantal vreemdelingen in onregelmatig verblijf die tot vandaag zijn geproduceerd (of die al dan niet op informele wijze circuleren) gewoonlijk niet op een methodologie die betrouwbaar kan worden genoemd. Zoals in de andere landen wordt er vaak geen toelichting gegeven bij de methodologie, waarschijnlijk omdat ze door de auteurs niet voldoende gegrond wordt geacht om de test van een objectieve analyse te doorstaan (Jandl, 2004). De meeste ramingen worden inderdaad uitsluitend geproduceerd op advies van experts (die meestal een onbekende ramingsmethodologie hanteren) of op basis van methodes die berusten op zeer betwistbare hypothesen⁷³. Ondanks alles blijft men deze ramingen verspreiden: volgens de auteurs zouden er 40.000 tot 140.000 personen onregelmatig in België verblijven (Kaizen en Nonneman, 2007).

Het belangrijkste probleem heeft te maken met de methode waarmee we van de gegevens die fragmentarisch of in de vorm van onderzoeken beschikbaar zijn, kunnen overgaan, via de statistieken van de politie, tot een raming van de totale bevolking. Aangezien de beschikbare ramingen objectief geen enkele methode voorstellen die in België wetenschappelijk bevredigend is, beperken we ons hier tot een voorstelling van de erkende methodes.

In een referentieartikel over de raming van illegale migraties identificeert Michael Jandl (2004) vijf belangrijke methodes om te ramen hoeveel personen onregelmatig in een land verblijven. We nemen deze methodes hierna over:

- De methodes van raming op basis van residu's: deze methodes bestaan in landen die beschikken over een dubbele boekhouding van de bevolking; de ene is beperkt tot de legale bevolking, de andere heeft betrekking op de reële bevolking, ongeacht het verblijfsstatuut. In landen waar het verblijfsstatuut wordt vastgesteld op het ogenblik van de telling, kan men proberen de grootte van de bevolking in illegaal verblijf te ramen. In sommige landen ook bevatten bepaalde administratieve databanken zowel de legale als de illegale bevolking, terwijl andere zich beperken tot de legale bevolking, wat het mogelijk moet maken de grootte van de illegale bevolking af te leiden. Natuurlijk kan men vrezen dat de telling en de verklaringen van de personen in

registratiepercentage hoog is. Ondanks de beperkingen is deze registratie een van de zeldzame gevallen waarin men zich kan baseren op een echte directe raming van het fenomeen.

⁷³ Zo is een courante raming van 90.000 personen in onregelmatig verblijf het resultaat van de keuze van een verhouding van 10% vreemdelingen in onregelmatig verblijf ten opzichte van de bevolking in regelmatig verblijf (Poulain, 1997). Dit percentage van 10% is gekozen op basis van ramingen die in onze buurlanden worden aanvaard (die niet over betere informatiebronnen dan België beschikken). Deze raming is bijgevolg meer dan betwistbaar.

illegaal verblijf minder betrouwbaar zijn, maar dit type methode kan als basis voor een eerste raming dienen.

- De methodes van raming op basis van een multiplicator: deze methodes, die zeker niet de meest voorkomende zijn, gaan uit van het bestaan van een vaste verhouding tussen bekende informatie (het aantal geïntercepteerde buitenlanders in onregelmatig verblijf) en informatie die men zoekt (het aantal vreemdelingen in onregelmatig verblijf). Het werk van de met de raming belaste persoon bestaat er dus in deze vermenigvuldigingsfactor te vinden. Dit is helaas uiterst moeilijk, ook al lijken bepaalde voorbeelden relevant te zijn. We vermelden met name het gebruik van gegevens over de geboortes van kinderen van ouders in onregelmatig verblijf of over de sterfgevallen van vreemdelingen in onregelmatig verblijf (Delaunay en Tapinos, 1998). In beide gevallen kunnen we, ondanks de moeilijkheden, proberen een beredeneerde raming van de totale bevolking in onregelmatig verblijf te maken op basis van de geregistreerde sterfgevallen en geboortes van illegalen, na bepaalde hypothesen te hebben gesteld betreffende de structuur per leeftijd en de niveaus van vruchtbaarheid en mortaliteit.
- De methodes op basis van enquêtes: de grootte van de bevolking in onregelmatig verblijf kan worden geraamd op basis van enquêtes. Ook hier situeert het probleem zich in een eerste fase op het vlak van de betrouwbaarheid van de antwoorden op het thema en op het vlak van de dekking van de bevolking. In een tweede fase is er ook de moeilijkheid van de extrapolatie van de resultaten op het niveau van het hele land, terwijl de steekproeven vaak beperkt zijn en in het beste geval representatief voor een specifieke lokale situatie.
- De methodes van ‘capture-recapture’: de toepassing van deze methodes is afgeleid van de biologie van de bevolkingen, waar ze worden gebruikt om dierenpopulaties te berekenen. Op verschillende data wordt een gedeeltelijke telling van de bevolking georganiseerd, waarbij elk geteld individu telkens duidelijk wordt geïdentificeerd (bv. de dieren worden geringd). Men telt het aantal keren dat elk individu werd geteld. Op deze basis kan men, met behulp van een parameter, de grootte van de totale bevolking tellen⁷⁴. Vanuit statistisch oogpunt schenken deze methodes de grootste voldoening. Sommige van de onderliggende hypothesen moeten aandachtig worden onderzocht. De registratie moet zorgvuldig gebeuren en vooral de waarschijnlijkheid van ‘capture’ van elk individu moet gelijk zijn. Het kan moeilijk zijn om voor dit alles de nodige garanties te bieden, aangezien sommige individuen zich wellicht gemakkelijker laten registreren, onderzoeken of vatten dan andere (vooral wanneer men, zoals vaak gebeurt, werkt met registraties door de politie).
- De methodes op basis van de resultaten van regularisatiecampagnes: in de landen die regularisatiecampagnes organiseren, worden deze gegevens gebruikt om een raming te maken van de bevolking in onregelmatig verblijf. Een van de moeilijkheden die zich voordoen, vloeit voort uit de criteria die voor deze regularisatie worden vastgesteld en beperkt de gedekte bevolking.

⁷⁴ Michael Jandl (2004) geeft een voorbeeld dat het mogelijk maakt deze methode beter te begrijpen: ‘Ter illustratie bekijken we de volgende methode om het aantal vissen in een vijver te ramen. Om te beginnen vangen we 1.000 vissen die we van een merkteken voorzien en weer loslaten. Daarna vangen we opnieuw 1.000 vissen die we onderzoeken. Zijn er 100 vissen van een merkteken voorzien, dan komt 10% van deze groep overeen met 1.000 vissen. Bijgevolg kunnen we veronderstellen dat er in de vijver 10.000 vissen zijn.’

7.2 Aanwijzingen

Terwijl globale ramingen geen voldoening schenken, beschikken we toch over bepaalde aanwijzingen op grond waarvan we een aantal tendensen kunnen schetsen. Van die aanwijzingen stellen we alleen die voor welke we vandaag het best kennen en die welke we kunnen gebruiken om inzicht te krijgen in de huidige situatie. Het zijn zeker niet de enige relevante aanwijzingen over dit thema en het zouden ook wel eens niet de meest neutrale aanwijzingen kunnen zijn. Het zijn wel de aanwijzingen waarover het meeste documentatie bestaat, die het meest worden besproken en die het toegankelijkst zijn.

7.2.1. De regularisatiecampagne van 1999

De grote regularisatiecampagne van 1999 had ons kunnen toelaten om een gedeeltelijke raming te maken van de bevolking in onregelmatig verblijf. De criteria van deze regularisatie hadden immers tot gevolg dat een groot deel van de bevolking in onregelmatig verblijf werd uitgesloten. Waarschijnlijk hebben veel van de personen in onregelmatig verblijf geen dossier ingediend. Ondanks alles betekent dit dat het aantal van 50.000 personen in onregelmatig verblijf op genoemde datum als een minimum moet worden beschouwd.

Op grond van de resultaten van het onderzoek dat Adam et al. (2002) na de regularisatiecampagne van 1999 hebben gevoerd bij mensen zonder papieren, kunnen we proberen een nauwkeuriger raming van de bevolking op voornoemde datum te maken. De ondervraagde personen in onregelmatig verblijf werden inderdaad uitgenodigd om te antwoorden op de vraag of ze al dan niet een regularisatieaanvraag hadden ingediend. In theorie laat het aantal negatieve antwoorden op deze vraag immers toe om de grootte van de illegale bevolking ten tijde van de campagne te ramen, aangezien het aantal ingediende aanvragen bekend is. Helaas bieden de omvang van het onderzoek (130 interviews) en de gebruikte methode (steekproef) geen garanties voor de representativiteit van het onderzoek. Bovendien ligt de regularisatiecampagne vandaag al een hele tijd achter de rug. Toch is de oefening op het vlak van de statistiek een van de meest bevredigende voor België en kan ze dienen als referentiepunt, ook al vond ze enkele jaren geleden plaats.

7.2.2. Statistieken over activiteiten tot beteugeling van de immigratie en van de aanwezigheid van vreemdelingen in onregelmatig verblijf

Om inzicht te verwerven in het fenomeen van de illegale immigratie worden gewoonlijk drie indicatoren gebruikt die verband houden met de beteugeling van de illegale immigratie:

- het aantal teruggedrijvingen, d.i. vreemdelingen die geen toegang tot het grondgebied krijgen;
- het aantal intercepties van vreemdelingen in onregelmatig verblijf;
- het aantal gevallen van ‘gedwongen’ of ‘begeleide’ terugkeer van vreemdelingen in onregelmatig verblijf.

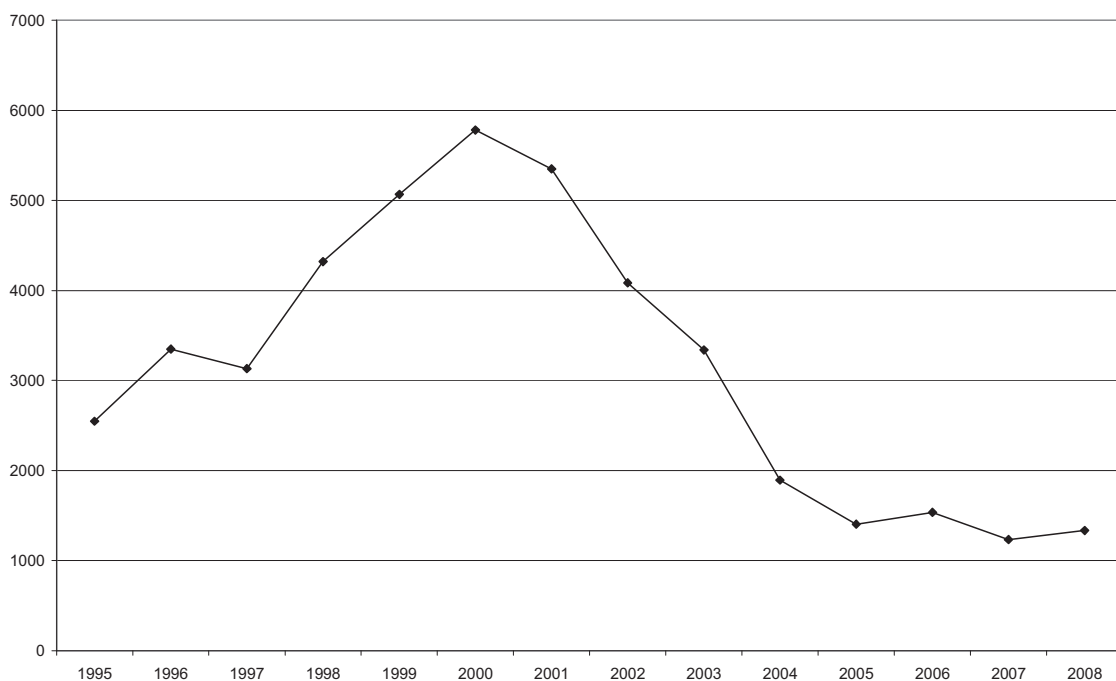
Het spreekt vanzelf dat deze gegevens met de grootste omzichtigheid moeten worden gebruikt. Ze zijn immers het resultaat van een administratieve en politionele activiteit die eigen regels heeft en die in de tijd kan evolueren. Bijgevolg zijn de geproduceerde statistieken de afspiegeling van zowel de praktijken van controle en verwijdering als van het fenomeen van de illegale immigratie.

7.2.2.1. Terugdrijvingen

Het aantal terugdrijvingen van vreemdelingen die proberen de buitengrenzen van het land illegaal te overschrijden is *a priori* de belangrijkste indicator die we zouden moeten gebruiken om de druk van de illegale immigratie aan de buitengrenzen te ramen. De vermenigvuldigingsfactor die zou toelaten om van deze statistiek betreffende de ‘verhinderde instroom’ over te stappen naar een raming van de totale illegale instroom is echter bijzonder complex en heeft tot vandaag geen bevredigende oplossing gevonden. Het gevaar bestaat dat de raming een erg vertekend beeld geeft als gevolg van de gemakkelijke of minder gemakkelijke controle van de instroom naargelang het vervoermiddel, sinds er een einde is gekomen aan de stelselmatige controles aan de binnengrenzen van de Schengenruimte. Uiteindelijk is het bijzonder moeilijk om een onderscheid te maken tussen enerzijds de ontwikkelingen van de administratieve en politionele activiteit ter zake en anderzijds het fenomeen van de illegale immigratie.

Gezien de feiten is het haast onmogelijk de evolutie van het aantal terugdrijvingen te gebruiken, als indicator voor de illegale immigratie. De terugdrijvingen worden immers enorm beïnvloed door de administratieve en politionele activiteiten van de grenscontrolediensten. De laatste jaren is het aantal terugdrijvingen immers sterk teruggelopen, van 5.781 terugdrijvingen in 2000 naar 1.333 in 2008 (figuur 7.1). Deze sterke daling kan op verschillende manieren uitgelegd worden. In de eerste plaats als gevolg van het faillissement van Sabena, dat het aantal vluchten uit Afrika sterk heeft doen verminderen. En eveneens als gevolg van een algemene daling van het luchtverkeer. Een andere reden van het fors gedaalde aantal terugdrijvingen is ongetwijfeld de wijziging van de praktijken inzake illegale immigratie. Uiteindelijk moeten we vaststellen dat deze gegevens geen echt inzicht bieden in de druk die de illegale migratiestromen op de buitengrenzen uitoefent.

Figuur 7.1. Evolutie van het aantal terugdrijvingen van (niet-communautaire vreemdelingen)

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, Grenscontrole / uit de databank van de werkgroep CIREFI (aangepast door Perrin, 2006a)

7.2.2.2. Intercepties van vreemdelingen in onregelmatig verblijf

Het aantal intercepties van vreemdelingen in onregelmatig verblijf wordt vaak gebruikt om een idee te krijgen van het aantal vreemdelingen in onregelmatig verblijf (Perrin, 2006a). Zoals dit geldt voor de teruggedrijvingen, kan het beeld nogal vertekend zijn als gevolg van de probabiliteit van intercepties die sterk verschilt van groep tot groep. Als gevolg van hun kenmerken, hun gedrag of van politionele praktijken zijn sommige categorieën van vreemdelingen meer dan andere het voorwerp van intercepties.

Gewoonlijk zijn deze gegevens beschikbaar bij de federale politie of bij de Dienst Vreemdelingenzaken. Beide instanties produceren elke maand syntheses over de nationaliteit, het geslacht, de leeftijdsgroep van de geïntercepteerde vreemdelingen en over de onmiddellijke gevolgen van de interceptie (directe repatriëring, opsluiting, afgifte van een bevel om het grondgebied te verlaten).

Tot 1999 daalde het aantal administratieve aanhoudingen fors, om tussen 1999 en 2003 weer sterk te stijgen, van 14.900 tot 22.700 arrestaties. Daarna daalde het aantal administratieve aanhoudingen opnieuw tot 14.300 in 2007 en 16.070 in 2008. Het jaar 2008 vormt dus een breekpunt in die dalende trend, die in 2004 werd ingezet (fig. 7.2).

Figuur 7.2. Evolutie van het aantal intercepties van (niet-communautaire) vreemdelingen in onregelmatig verblijf

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Het vaakst op Belgisch grondgebied aangehouden, zijn vreemdelingen van Aziatische afkomst, o.a. Indiërs, Irakezen, Afghanen en Iraniërs, die alleen al 60% uitmaken van alle sinds 2001 administratief aangehouden Aziaten (figuur 27). Sinds 2005 vormen onderdanen van Noord-

Afrikaanse landen de op één na grootste groep aangehouden vreemdelingen in België. Sinds de start van de regularisatiecampagne eind 1999 nam het aantal aanhoudingen van Noord-Afrikanen (en in het bijzonder van Marokkanen en Algerijnen) voortdurend toe. De situatie veranderde echter tussen 2004 en 2007, toen hun aantal niet langer bleef stijgen en zelfs leek te dalen, om in 2008 weer in stijgende lijn te gaan. Sinds 2004 vormen de Marokkanen veruit de grootste groep van vreemdelingen die hier onwettig verblijven en administratief aangehouden worden⁷⁵. In 2008 lijken de Algerijnen met 2.424 aanhoudingen stilaan uit te groeien tot de grootste groep aangehouden vreemdelingen op Belgisch grondgebied. Het aantal administratief aangehouden vreemdelingen uit zwart Afrika (ten zuiden van de Sahara) kende tot 2004 eveneens een stijging, zij het in mindere mate, om tussen 2004 en 2007 opnieuw te dalen. Ook hier vormde 2008 een breekpunt. In 2008 is er dus een duidelijke toename van het aantal aanhoudingen van vreemdelingen van Aziatische en Afrikaanse nationaliteit (zowel Noord-Afrika als ten zuiden van de Sahara).

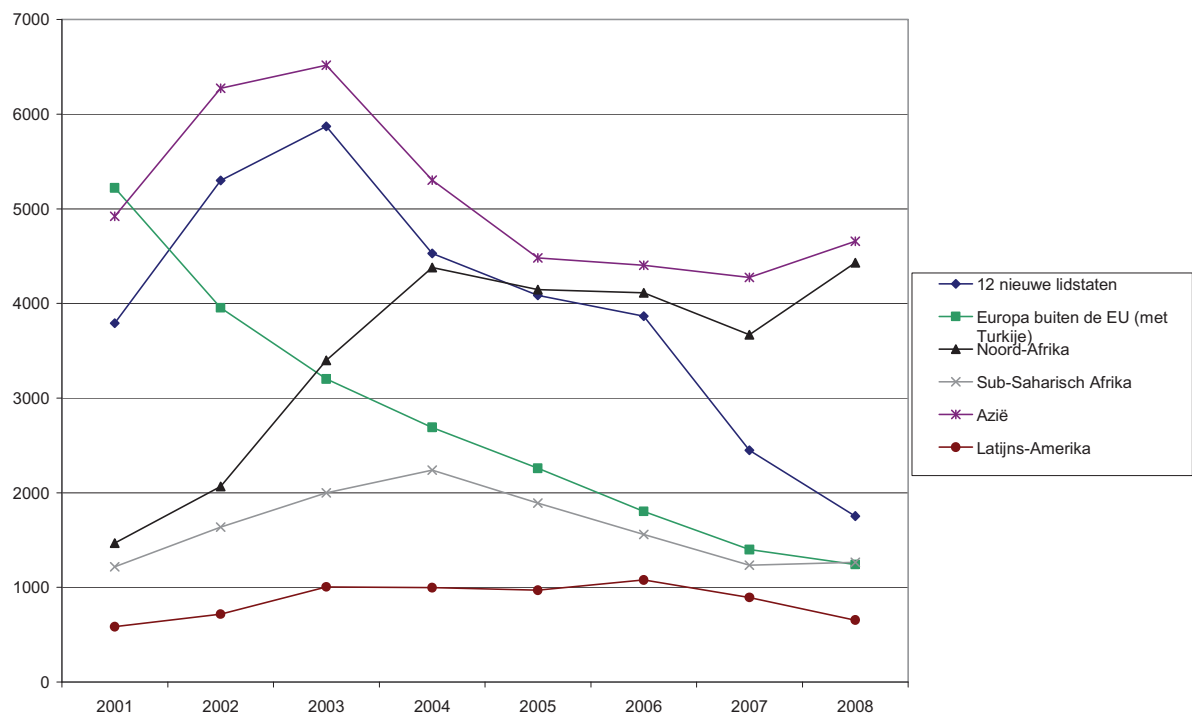
Het aantal administratieve aanhoudingen van vreemdelingen uit de 12 nieuwe EU-lidstaten (voornamelijk Roemenen, Polen en Bulgaren) vertoont sinds 2004 een dalende trend (figuur 27). Het jaar dat deze landen toetraden, in 2004 en 2007, werd een forse daling van het aantal aanhoudingen en repatriëringen opgetekend (figuur 25). Ook de aanhoudingen van 'Europeanen van buiten de EU' lijken voortdurend te dalen, van ongeveer 5.200 aanhoudingen in 2001 naar iets meer dan 1.370 in 2008. Deze twee nationaliteiten groepen (zowel de onderdanen van de 12 nieuwe Lidstaten, als de Europese onderdanen buiten de EU) hebben in grote mate bijgedragen tot de daling in het aantal aanhoudingen van vreemdelingen tussen 2003 en 2008. Voor onderdanen uit Azië en Afrika zien we een stijgende beweging in het aantal aanhoudingen in 2008, hetgeen we niet hebben kunnen waarnemen voor de twee voormelde Europese groepen, noch voor personen komende uit Latijns-Amerika.

Om deze evoluties te interpreteren, en dan vooral de stijging in het aantal administratieve aanhoudingen in 2008, dienen we minstens voorzichtig te zijn. Vooraleer we concluderen dat dit samenhangt met een stijging in het aantal vreemdelingen in onwettig verblijf, kan deze stijging immers verbonden zijn met een intensere activiteit van de politie, of een grotere blootstelling van bepaalde groepen vreemdelingen.

Figuur 7.3. Evolutie van het aantal administratieve aanhoudingen van vreemdelingen volgens grote nationaliteitengroepen, 2001-2008⁷⁶

⁷⁵ Cijfers van de voornaamste nationaliteiten van vreemdelingen die in 2006 onwettig in België verbleven en administratief werden aangehouden, zijn terug te vinden in het 'Jaarverslag Migratie 2007'.

⁷⁶ Opgelet, het betreft hier (1) de nationaliteit die bewezen wordt aan de hand van identiteitsdocumenten, of (2) bij afwezigheid van identiteitsdocumenten, de nationaliteit zoals ze door de geïntercepteerde persoon verklaard wordt, of (3) de nationaliteit onder de welke de geïntercepteerde persoon gekend is bij de DVZ (indien de persoon vroeger reeds in contact kwam met de diensten van de DVZ). De nationaliteit die tijdens de interceptie wordt opgegeven, komt niet steeds overeen met de reële nationaliteit van de persoon.

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Tabel 7.1. Vreemdelingen in onregelmatig verblijf geïntercepteerd in 2008, volgens hun nationaliteit

Nationaliteit	Aantal	Percentage
Algerije	2424	15,08%
Marokko	2036	12,67%
India	1616	10,06%
Irak	866	5,39%
Roemenië	819	5,10%
Brazilië	570	3,55%
Polen	565	3,52%
Palestina	560	3,48%
Bulgarije	463	2,88%
Afghanistan	438	2,73%
Tunesië	338	2,10%
Servië	326	2,03%
Rusland	317	1,97%
Iran	301	1,87%
China	264	1,64%
Turkije	222	1,38%
Totaal	16070	100%

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

7.2.2.3. Gevallen van ‘begeleide’ en ‘gedwongen’ terugkeer van vreemdelingen in onregelmatig verblijf

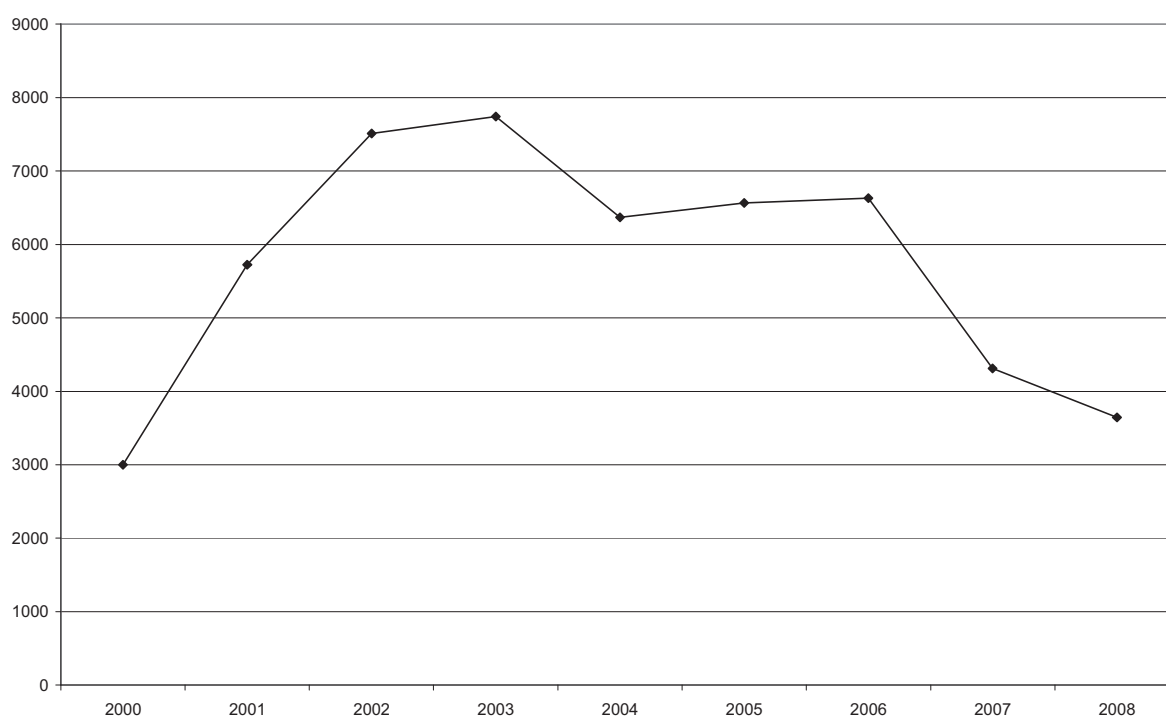
Het aantal gevallen van begeleide of gedwongen terugkeer van vreemdelingen in onregelmatig verblijf maakt het niet mogelijk om een beeld te krijgen van de onregelmatige aanwezigheid van vreemdelingen in België noch van de globale terugkeerstromen van deze vreemdelingen. Deze indicatoren bieden wel inzicht in de efficiëntie van het beleid van gedwongen verwijdering en bijstand bij de terugkeer. Vaak hebben deze indicatoren alleen betekenis wanneer men het aantal verwijderingen in verband brengt met de intercepties die tot deze verwijderingen leiden (Perrin, 2006a).

Deze gegevens zijn gewoonlijk maandelijks beschikbaar bij de bevoegde diensten van de Dienst Vreemdelingenzaken (bureaus C en CR) en laten toe een onderscheid te maken tussen het soort verwijdering, de nationaliteit, de asielzoekers van wie de aanvraag wordt afgewezen...

Terwijl het aantal repatriëringen in het begin van de jaren 2000 is gestegen, zorgde 2004 voor een duidelijke daling. Daarna kwam er opnieuw een – zij het lichte – stijging. De daling is vooral opvallend voor de Polen en de Bulgaren, ook al blijven zij respectievelijk de tweede en derde nationaliteit met het grootste aantal repatriëringen.

Het is opmerkelijk dat drie nationaliteiten goed zijn voor bijna de helft van alle repatriëringen in 2006 (48,4%) en dat het in de drie gevallen om landen gaat die in voornoemd jaar hetzij deel uitmaakten van de Europese Unie (Polen) hetzij sindsdien lid zijn geworden (Roemenië en Bulgarije) (tabel 7.2).

Figuur 7.4. Evolutie van het aantal repatriëringen van vreemdelingen, 2000-2008

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Tabel 7.2. Vreemdelingen in onregelmatig verblijf gerepatriëerd in 2007 en 2008, volgens nationaliteit

	2007		2008	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Roemenië	610	14,1%	546	14,98%
Brazilië	567	13,2%	427	11,72%
Bulgarije	480	11,1%	331	9,08%
Polen	475	11,0%	327	8,97%
Marokko	278	6,4%	266	7,30%
Albanië	216	5,0%	181	4,97%
Rusland	145	3,4%	213	5,85%
Turkije	118	2,7%	101	2,77%
Servië	101	2,3%	69	1,89%
Slowakije	100	2,3%	11	0,30%
Irak	78	1,8%	62	1,70%
Congo (D.R.C.)	70	1,6%	44	1,21%
Oekraïne	63	1,5%	49	1,34%
Nigeria	59	1,4%	132	3,62%
Afghanistan	56	1,3%	60	1,65%
Servië (Kosovo)	52	1,2%	28	0,77%
Georgië	49	1,1%	39	1,07%
Pakistan	46	1,1%	21	0,58%
China	42	1,0%	54	1,48%
Litouwen	40	0,9%	29	0,80%
Tsjechische Republiek	39	0,9%	0	0%

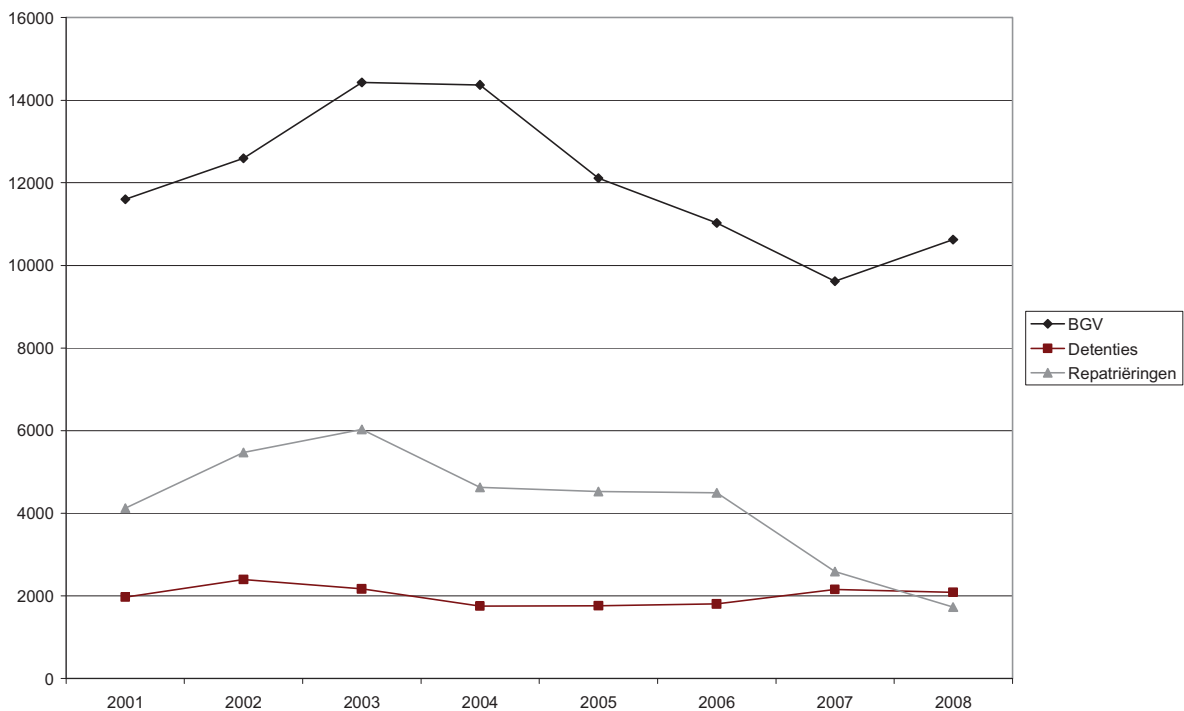
Algerije	37	0,9%	38	1,04%
Totaal	4311	100%	3644	100%

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

De discrepantie tussen het aantal repatriëringen en het aantal aanhoudingen van vreemdelingen in onwettig verblijf laat ons duidelijk vermoeden dat niet alle vreemdelingen in onwettig verblijf gerepatriëerd worden. In de praktijk krijgt 73% van de geïntercepteerde vreemdelingen in onwettig verblijf, enkel een Bevel om het grondgebied te verlaten (BGV). De voortgezette daling in het aantal repatriëringen zorgt er voor dat 2008 gekarakteriseerd wordt door een veel hoger aantal opsluitingen dan repatriëringen. Het aantal personen dat na aanhouding rechtstreeks wordt gerepatriëerd vertegenwoordigt immers 13% van de aanhoudingen. De overblijvende 14% duidt op personen in detentie, zonder dat het evenwel mogelijk is na te gaan hoeveel van deze personen uiteindelijk gerepatriëerd zullen worden (fig 7.5.).

Ook kan er opgemerkt worden dat deze daling in het aantal arrestaties vergezeld gaat van een daling in het aantal repatriëringen en het aantal afgeleverde « bevelen om het grondgebied te verlaten » (BGV), terwijl het aantal opgesloten vreemdelingen zich lijkt te stabiliseren rond de 2.000. Het stijgende aantal arrestaties in 2008 wordt vergezeld van een stijgend aantal afgeleverde BGV's terwijl de directe repatriëringen blijven dalen. Het zou interessant zijn om deze situatie verder te onderzoeken om zo na te gaan of deze recente evoluties samenhangen met een verandering in de illegale immigratiepraktijken.

Figuur 7.5. Evolutie van de onmiddellijke gevolgen van intercepties van vreemdelingen in onwettig verblijf tussen 2001 en 2008.

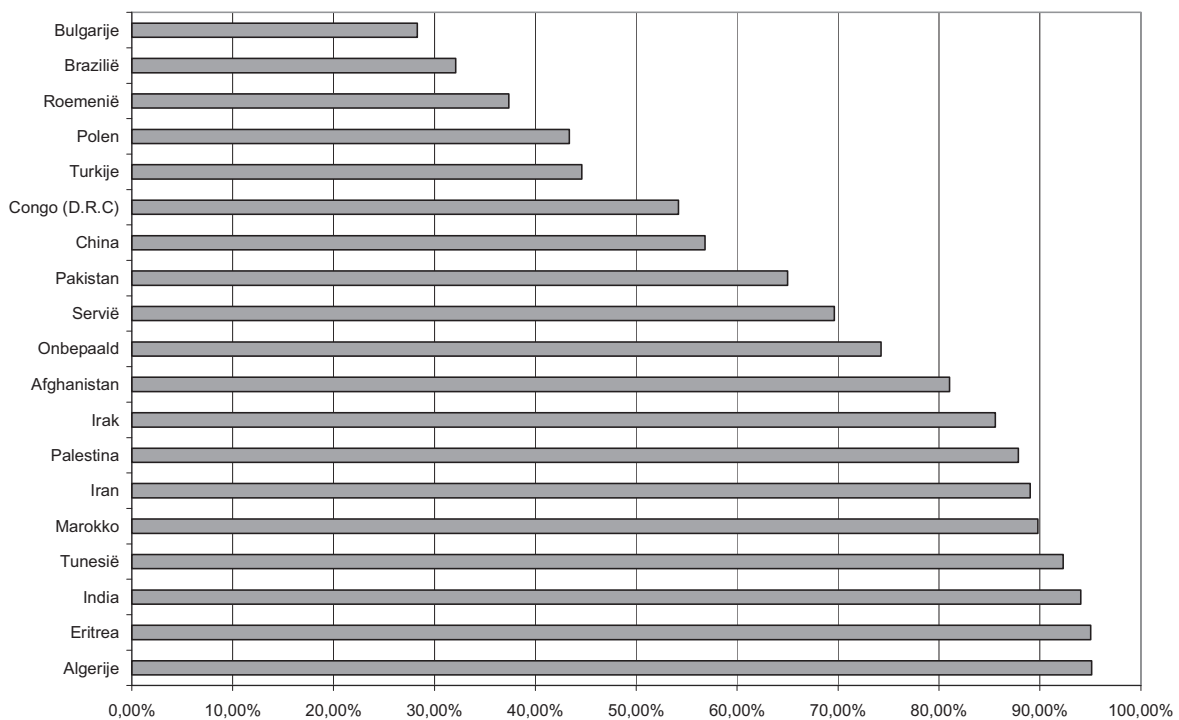

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Terwijl het aantal repatriëringen veel kleiner is dan het aantal intercepties, onderstreept de wanverhouding tussen de nationaliteiten van de vreemdelingen in onregelmatig verblijf die worden geïntercepteerd enerzijds en de nationaliteiten van gerepatrieerde vreemdelingen anderzijds het feit dat de waarschijnlijkheid van repatriëring sterk verschilt in functie van de nationaliteit. Terwijl meer dan 85% van de Marokkanen, Tunesiërs, Algerijnen, Indiërs, Iraniërs, Irakezen of Palestijnen in onregelmatig verblijf die door de politie worden geïntercepteerd alleen maar een bevel om het grondgebied te verlaten ontvangt, wordt meer dan 50% van de geïntercepteerde Roemenen en Bulgaren onmiddellijk gerepatrieerd (fig. 7.7). En terwijl de vreemdelingen in onregelmatig verblijf die worden geïntercepteerd slechts in gemiddeld 14% van de gevallen worden opgesloten, bedraagt dit aantal 60% voor de Nepalezen, 44% voor de Congolezen (D.R.C.), 40% voor de Chinezen en Guineërs (fig. 7.8).

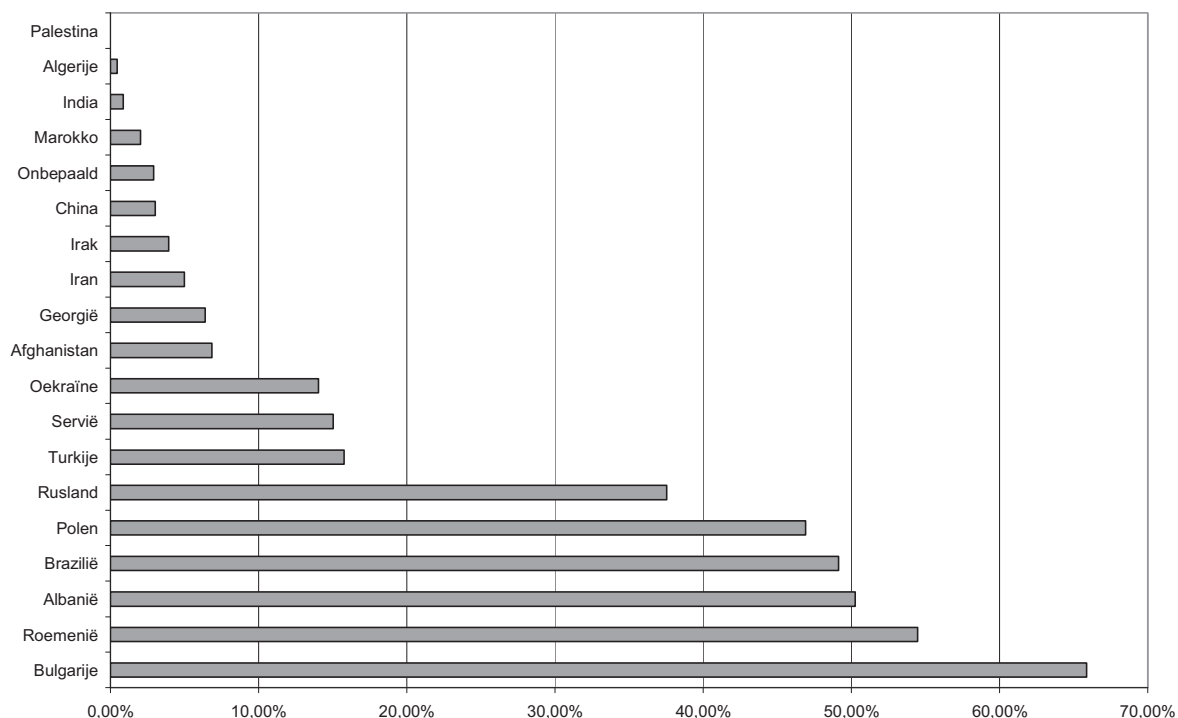
Deze heel variabele waarschijnlijkheid van repatriëring in functie van de nationaliteiten en het gemiddelde niveau van de repatriëringen, dat alles bij elkaar genomen vrij laag is, zijn de afspiegeling van een aantal obstakels en moeilijkheden waarmee men bij verwijderingen te maken krijgt. Om te beginnen is het lastig om de repatriëringen in de praktijk te organiseren. Samenwerkings- en overnameovereenkomsten vergemakkelijken de procedure aanzienlijk en het gebrek aan dergelijke overeenkomsten (of het gebrek aan samenwerking vanwege de overheden van het land van bestemming) kan een grote rem zetten op de mogelijkheden om tot repatriëring over te gaan. Tot slot is de medewerking van de geïntercepteerde vreemdeling voor een deel bepalend voor de mogelijkheid om de betrokkene onmiddellijk te repatriëren, de noodzaak om hem op te sluiten en de mogelijkheid om *in fine* over te gaan tot repatriëring (een ingezetene van een land in de buurt kan gemakkelijker aanvaarden om te vertrekken, wetende dat hij gemakkelijk zal kunnen terugkomen).

Figuur 7.6. Verhouding van vreemdelingen in onregelmatig verblijf die na hun interceptie een bevel hebben gekregen om het grondgebied te verlaten, volgens nationaliteit, in 2008

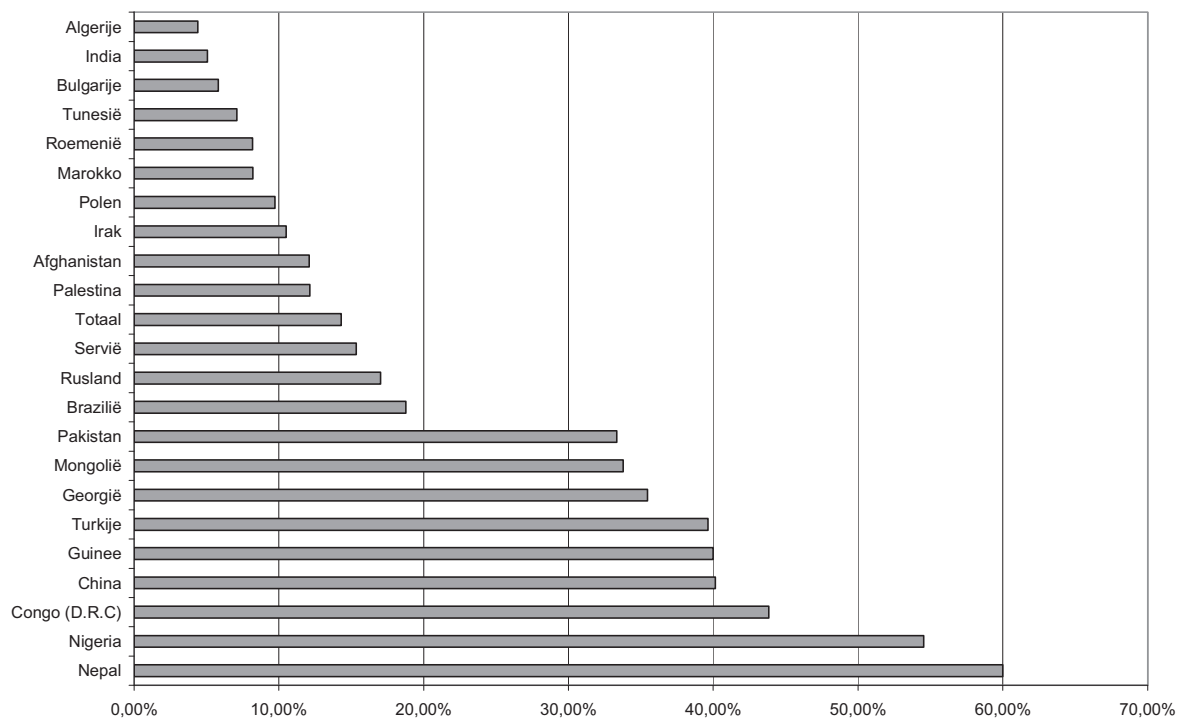
Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Figuur 7.7. Verhouding vreemdelingen in onregelmatig verblijf die na hun interceptie onmiddellijk zijn gerepatriëerd, volgens nationaliteit, in 2008

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Figuur 7.8. Verhouding vreemdelingen in onregelmatig verblijf die na hun interceptie werden opgesloten, volgens nationaliteit, in 2008

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken

Terwijl het aantal gevallen van vrijwillige begeleide terugkeer in de jaren '90 een zekere stijging zag, heeft deze vorm van begeleide terugkeer, sinds het begin van de jaren 2000, de neiging niet populairder te worden. Sinds 2006 daalt het aantal terugkeren opnieuw, maar het is wel nog te vroeg om deze te kunnen interpreteren als een conjuncturele of lange termijn tendens (fig. 7.8). Voor het jaar 2007, registreerde IOM een vrij beperkt aantal van 2.592 gevallen van begeleide terugkeer, hetgeen een duidelijke daling is ten opzichte van 2006⁷⁷.

⁷⁷ Volledigheidshalve hebben we in de grafiek het aantal gevallen van terugkeer begeleid door de Dienst Vreemdelingenzaken toegevoegd : dit aantal is echter heel beperkt. (1 in 2006 bijvoorbeeld).

Figuur 7.8. Evolutie van de gevallen van begeleide terugkeer van vreemdelingen in onregelmatig verblijf

Bron: Dienst Vreemdelingenzaken en IOM

7.2.3. Ontwikkelen van meer en betrouwbaarder indicatoren over illegale immigratie en vreemdelingen in onregelmatig verblijf

Voor alles wat betrekking heeft op illegaliteit is het definiëren van ontbrekende gegevens zeker en vast de belangrijkste opdracht van de analist. Immers, het fenomeen kan grotendeels niet direct worden gevat en wordt niet vastgelegd in de gewone statistieken. Bijgevolg leggen we de nadruk op het feit dat de beschikbare informatie onvolledig is en op de noodzakelijke nauwgezetheid bij het gebruik van deze partiële gegevens. De ramingen die met betrekking tot dit thema naar voren worden geschoven, zijn immers vaak niet gestoeld op wetenschappelijke grondslagen en geven vaak blijk van een grote fantasie.

Ondanks alles zijn bepaalde gegevens potentieel beschikbaar over de beteugeling van de immigratie. Deze gegevens zijn talrijker dan het beperkte aantal publicaties doet vermoeden (Perrin, 2005c) en zouden kunnen worden gebruikt om relevante ramingen te maken betreffende de aanwezigheid van vreemdelingen in onregelmatig verblijf (Jandl, 2004). We moedigen dus aan om betere systemen voor het verzamelen van gegevens te creëren en om de reeds verzamelde informatie op grotere schaal te verspreiden. Zo kunnen we, zij het op onvolledige wijze, inzicht krijgen in de grote lijnen van het fenomeen en de betrokken bevolkingsgroepen, de herkomst, de leeftijd, het geslacht, de regio van interceptie, het aantal afgewezen asielzoekers, de gevolgen op korte en op lange termijn van de intercepties...

Om verder te gaan past het, eens de kennis van deze gegevens die indirect betrekking hebben op het fenomeen is uitgediept, wetenschappelijk ondersteunde ramingen te maken. Hiervoor is echter nog een grote methodologische investering noodzakelijk.

Via de statistiek zouden we ook een beter inzicht kunnen verwerven in het brandend actuele thema van het verwijderingsbeleid. Immers, enerzijds is het aantal verwijderingen vrij beperkt in verhouding tot het aantal intercepties van vreemdelingen in onregelmatig verblijf. Bovendien hebben deze intercepties waarschijnlijk slechts betrekking op een beperkt deel van de bevolking in onregelmatig verblijf. Anderzijds blijft het aantal gevallen van begeleide terugkeer beperkt en stagneert het de laatste jaren.

Conclusie

Door de complexiteit van de internationale migratieproblematiek kan de statistiek een uitstekend middel zijn om een beter inzicht in de huidige migratierealiteiten te krijgen. Ook al ontbreekt het soms aan statistische publicaties, toch zijn er talrijke administratieve databanken. Een alerte gebruiker kan er heel wat cijferelementen uit halen die veel dichterbij de realiteit liggen dan bepaalde vastgeroeste ideeën. Dit veronderstelt tegelijk dat men de beperkingen van de gebruikte gegevens begrijpt en terdege rekening houdt met de omvang van de ontbrekende elementen. Daarom wordt een methodologische gids bij de statistieken voorgesteld. De gids is onvolledig en lijkt soms weinig soepel. Over zo'n controversieel thema is het evenwel essentieel dat de lezer over de middelen beschikt om zich zelf een beeld te vormen, o.m. van de broosheid van de migratiestatistieken.

De migratieconjunctuur is de laatste twee decennia grondig geëvolueerd. Sinds halverwege de jaren 1980 is de toestroom van vreemdelingen constant gestegen, ondanks een beleid dat veel restrictiever is. Het aantal geregistreerde immigraties kent in de loop van de geschiedenis zijn gelijke niet en is veel omvangrijker dan de tijdens de 30 jaar na de oorlog georganiseerde migratiestromen. Voor deze migratiegroei zijn zowel communautaire onderdanen, niet-communautaire onderdanen uit de traditionele emigratielanden richting België zoals Marokko en Turkije maar in diverse verhoudingen ook migranten afkomstig uit nieuwe landen van herkomst verantwoordelijk. Het profiel van deze immigratie is volledig omgegooid waardoor we nu o.m. meer vrouwen tellen en ook enkele oudere personen. Het Brussels Gewest en Vlaanderen, de belangrijkste steden van het land en de grensgebieden in het noorden, zuiden en oosten zijn de voornaamste migratiebestemmingen. Daarnaast mogen we ook de sterke stijgende lijn van de immigratie vanuit de Centraal- en Oost-Europese landen, recentelijk toegetreden tot de Europese Unie, niet vergeten aangezien deze immigratie zich karakteriseert door een hoge mannelijke binnenkomst.

Tot het jaar 2000 ongeveer was asiel de voornaamste immigratiereden, sindsdien is het aantal asielaanvragen sterk teruggelopen waardoor België niet langer in de kopgroep van landen staat die het hoogste aantal asielzoekers opvangt. De verhoging van het aantal aanvragen heeft in het verleden geleid tot een verlenging van de procedures en een daling van het erkenningpercentage. De daling van het aantal aanvragen heeft intussen voor een verkorting van de procedure gezorgd en voor een nieuwe verhoging van het erkenningpercentage. Toch lijkt dit erkenningpercentage niet hoger te liggen dan dat wat we in het verleden hebben gekend. Het aantal mensen dat in de hoedanigheid van erkende vluchtelingen geregistreerd staat blijft redelijk beperkt omwille van de invloed van het aantal verkrijgingen van de Belgische nationaliteit, het aantal vluchtelingen dat terugkeert en het matige aantal erkenningen.

Het migratiesaldo van vreemdelingen stijgt sinds 20 jaar, de buitenlandse populatie daarentegen stagneert. Deze scheefftrekking tussen de migratieconjunctuur en de evolutie van de buitenlandse populatie is het gevolg van de ongeziene stijging van het aantal vreemdelingen dat na de talloze hervormingen van het nationaliteitsrecht de Belgische nationaliteit verkrijgt. De kenmerken van de buitenlandse populatie moeten dus worden beoordeeld in het licht van deze aanzienlijke verschuiving inzake nationaliteitswijzigingen. De buitenlandse populatie bestaat op vandaag vooral uit communautaire onderdanen. De niet-communautaire populaties zijn de laatste 2 decennia sterk gedaald.

De nationaliteitswijzigingen zijn op vandaag een van de voornaamste demografische drijfveren van de buitenlandse populatie. Dit betekent daarom niet dat de statistieken over deze buitenlandse populatie in rechte niet langer hoeven te worden geanalyseerd. Wel integendeel, de vreemdelingen die niet over dezelfde rechten als de Belgen beschikken en rond wie het migratiebeleid draait, blijven een bijzonder relevante populatie om te bestuderen. Met de stijging van het aantal nationaliteitswijzigingen, wordt het verschil tussen de buitenlandse populatie en de populatie van buitenlandse afkomst, of als dusdanig beschouwd, steeds flagranter. Om een inzicht te krijgen in de situatie van alle populaties die het gevolg zijn van migraties (al dan niet Belg), is het daarom niet langer mogelijk de gegevens die enkel op vreemdelingen betrekking hebben te gebruiken.

Op basis van het Rijksregister is het mogelijk de als Belg geboren populaties te bepalen, ook al worden die gegevens gewoonlijk niet gepubliceerd. Door rekening te houden met de personen die Belg zijn geworden (op basis van hun nationaliteit bij de geboorte) kunnen we begrijpen dat in tegenstelling tot de vreemde populatie, de migrantenpopulatie stijgt. Vandaag tellen we 900.000 vreemdelingen in België, daarnaast zijn er meer dan 700.000 Belg door verkrijging, in totaal dus goed voor meer dan 1.600.000 die als buitenlander zijn geboren. Het verschil tussen statistieken volgens de huidige nationaliteit en de nationaliteit bij de geboorte is bijzonder flagrant voor ‘de niet-communautairen’ zoals de Marokkanen en de Turken, die onder de vreemdelingen sterk in aantal dalen terwijl ze bij de als buitenlander geboren personen in hoog tempo stijgen. Talrijke studies tonen bovendien aan dat ondanks de Belgische nationaliteit, Belgen bij verkrijging, dus Belgen die de nationaliteit pas na hun geboorte verwierven, een heel wat minder gunstige plaats op de arbeidsmarkt innemen (Vertommen et al., 2006).

Via de nationaliteit bij de geboorte is het mogelijk de als buitenlander geboren populatie te bepalen, het is evenwel helemaal niet mogelijk via die weg inzicht te krijgen in de personen die als Belg geboren zijn uit ouders van buitenlandse afkomst. Zo tellen we zelf onder de als buitenlander geboren personen heel weinig jongeren, terwijl we maar al te goed weten dat het grote aantal jongeren net een van de typische kenmerken van de buitenlandse populaties is. Er worden initiatieven bestudeerd om deze populatie van vreemde afkomst in de brede betekenis van het woord beter te begrijpen (Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007).

In de marge van al deze vragen is er het probleem van de vreemdelingen die hier onwettig verblijven. In dit verband beschikken we enkel over indirecte aanwijzingen maar niet over gefundeerde schattingen. Op basis van de maatregelen ter bestraffing van de onregelmatige immigratie en de verwijdering van de vreemdelingen die hier onwettig verblijven, krijgen we indirect een beter, maar heel onvolledig, inzicht in de illegale immigratie.

Ondanks de schat aan informatie in dit verslag, moeten we over het algemeen vaststellen dat er nog steeds een groot tekort aan informatie over bepaalde facetten van de migratie is. Van alle behandelde thema's, zijn er drie die schrijnende tekortkomingen vertonen. We beschikken slechts over uiterst verspreide en beperkte informatie inzake populaties die hier onwettig verblijven en de maatregelen die tegen die mensen worden genomen. Er is nog geen enkele duidelijke statistiek beschikbaar over de motieven van de legale migratie (gezinshereniging, studies, werk ...). En ten slotte is er een gebrek aan gedetailleerde gegevens over en de discriminatie (op o.m. de arbeidsmarkt) van de Belgen die afkomstig zijn uit de migratie.

Bibliografie

- Adam, Ilke, Nadia Ben Mohammed, Bonaventure Kagne, Marco Martiniello et Andrea Rea, 2002, *Histoires sans papiers*, Bruxelles, Editions VISTA, Collection Vista Citoyenne, 227 p.
- Bauböck, Rainer, Eva Ersbøll, Kees Groenendijk and Harald Waldrauch (eds.), 2006, *Acquisition and Loss of Nationality. Policies and Trends in 15 European States. Summary and Recommendations*, Results of the EU-project: The Acquisition of Nationality in EU Member States: Rules, Practices and Quantitative Developments (NATAC), Institute for European Integration Research, Austrian Academy of Sciences, Vienne, January 2006, 52 p.
- Caestecker, Frank, 2005, *Belgisch immigratiebeheer: veranderende doelstellingen, resultaten en statistische presentaties (1861-2000)*, communication à la Chaire Quetelet 2005 « Histoire de la population de la Belgique et de ses territoires », Louvain-la-Neuve, 25-28 octobre 2005, www.demo.ucl.ac.be/cq05/Textes/Caestecker.pdf (à paraître dans les actes du colloque).
- Cassarino, Jean-Pierre, 2004. Theorising Return Migration: A Revisited Conceptual Approach to Returnees, *International Journal on Multicultural Societies*, vol. 6, n. 2.
- Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2006, *Migratiestromen uit de nieuwe lidstaten van de Europese Unie naar België; Trends en vooruitzichten*, www.antiracisme.be, 99 p.
- Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 2007, *socio-economische monitoring op basis van nationale herkomst om discriminatie op de arbeidsmarkt beter te kunnen bestrijden*, Nota voor de Interministeriële Conferentie Werkgelegenheid van 15 februari 2007, 27 p.
- Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen, 2004, *Jaarverslag. Zestiende Jaarverslag. Jaar 2003*, <http://www.belgium.be/cgra>, 81 p.
- Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen, 2005, *Jaarverslag. Zestiende Jaarverslag. Jaar 2004*, <http://www.belgium.be/cgra>, 46 p.
- Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen, 2006, *Jaarverslag. Zestiende Jaarverslag. Jaar 2005*, <http://www.belgium.be/cgra>, 58 p.
- Debuisson, Marc et Michel Poulain, 1992. *Des étrangers, des immigrés... Combien sont-ils en Belgique ?* Louvain-la-Neuve : Academia, Collection Migrations et Espaces, n°2, 21 p.
- Debuisson, Marc et Nicolas Perrin, 2004, *Essai de typologie concernant les populations étrangères et proposition de tableaux*, Note remise au groupe de travail « Révision des statistiques démographiques » - Sous-groupe thématique « Population Etrangère et Migrations » du Conseil Supérieur de Statistique, www.uclouvain.be/gedap, 19 p.
- Delaunay, Daniel et Georges Tapinos, 1998, *La mesure de la migration clandestine en Europe*, Luxembourg : Eurostat, 2 volumes.
- De Witte, Jozef, Nicolas Perrin, Michel Poulain, Dirk Jacobs, Andrea Rea, Marco Martiniello, Albert Martens et Marie-Claire Foblets, 2007, Migrations : Il faut des chiffres fiables!, *Le Soir*, 2 juin 2007
- Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2004a, *Loop van de Bevolking en migraties in 2003*, Bruxelles, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, reeks Bevolking en gezinnen, www.statbel.fgov.be, 298 p.

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2004b, *Vreemde bevolking op 1 Januari 2004*, Brussel, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, reeks Bevolking en gezinnen, www.statbel.fgov.be, 298 p.

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2007, *actieplan van de AD SEI tot herziening van de demografische statistieken*, 12 p.

Dufrasne, A., 1943, *Démographie de la Belgique, de 1921 à 1939*, I.N.S. : Bruxelles.

Eggerickx, Thierry, Christian Kesteloot, Michel Poulain et al., 1999, *La population allochtone en Belgique*, Monographie n°3 du recensement du 1er mars 1991, Institut National de Statistique : Bruxelles, 260 p.

Eggerickx Thierry et Nicolas Perrin, 2004, Les comportements de fécondité des populations de nationalité étrangère en Belgique (1992-1996), in Brunet, G., M. Oris et A. Bideau, *Les minorités. Une démographie culturelle et politique, XVIIIe-XXe siècles*, Bern, Peter Lang, pp. 287-322 (Population, Famille et Société, vol 2).

GéDAP et BIVS (éd.), 2007, *Migration and Asylum in Europe 2003*, rapport produit pour la Commission Européenne par le GéDAP et le BIVS, http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/asylum/statistics/doc_annual_report_2003_en.htm.

Jacobs, Dirk et Andrea Rea, 2005, Construction et importation des classements ethniques. Allochtones et immigrés aux Pays-Bas et en Belgique, *Revue Européenne des Migrations Internationales*, vol. 21, n°2, <http://remi.revues.org/document2487.html>, pp. 35-59.

Jandl, Michael, 2004, The Estimation of Illegal Migration in Europe, *Studi Emigrazione/Migration Studies*, vol. XLI, No. 153, March 2004, pp. 141-155.

Jandl, Michael and Albert Kraler, 2006, Links between legal and illegal migration, in Poulain Michel, Nicolas Perrin et Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 337-371.

Kaizen, Julie and Walter Nonneman, 2007, Irregular Migration in Belgium and Organized Crime: An Overview, *International Migration*, Volume 45, Issue 2, pp. 121-146.

Krekels, Barbara et Michel Poulain, 1998, *Stocks de migrants et population d'origine étrangère – Comparaison des concepts dans les pays de l'Union Européenne*, Luxembourg, Office de Publication des Communautés Européennes, Eurostat Working Papers, Coll. "Population et conditions sociales", 3/1998/E/N°4, 86 p.

Kuzma, Elzbieta, 2003, *Les immigrés polonais à Bruxelles. Analyse et description du phénomène*, rapport rédigé dans le cadre du programme "Research in Brussels" de la Région de Bruxelles-Capitale, Bruxelles, 2002-2003.

Legoux, Luc, 1995, *La crise de l'asile politique en France*, Paris : Centre Français sur la Population et le Développement, Les Etudes du CEPED N°8, 344 p.

Legoux, Luc et Nicolas Perrin, 1999, Registres de population, migrations internationales et populations étrangères, *Migrations Etudes*, n°87, 12 p, <http://www.adri.fr/me/annees/me1999.html>.

Morelli, Anne (dir.), 1998, *Les émigrants belges*, Evo-Histoire, Bruxelles, 344 p.

Óstby, Lars, 2002, *The demographic characteristics of immigrant population in Norway*, Statistics Norway: Oslo, 58 p.

Pang, Ching Lin, 2005, *L'immigration chinoise en Belgique. Evolutions et perspectives*, Verslag van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, www.antiracisme.be, 49 p.

Pauwels Fernando, Petra Heyse, Johan Wets en Christiane Timmerman, 2007, *Gezinshereniging: Kwantitatieve en Kwalitatieve Analyse van Tendensen en Praktijken*, Rapport in opdracht van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, gefinancierd door het Federale Wetenschapsbeleid, 283 p.

Pauwels, Fernando, Nicolas Perrin en Johan Wets, 2006, *Exploratie van de visa gegevens : Gezinsvorming en gezinshereniging*, onderzoeksnota in het kader van het project « Gezinshereniging: Kwantitatieve en Kwalitatieve Analyse van Tendensen en Praktijken », 17 p.

Perrin, Nathalie, 2004, *Les rides de l'immigration : le troisième âge immigré en Wallonie*, Eindverslag voor de Minister van Sociale Aangelegenheden van het Waals Gewest, Namur, Mai 2004, 117 p.

Perrin, Nicolas, 2001, *From Refugees to Belgian Citizens : Naturalization and integration of refugees in Belgium in the 90's*, communication à la Conférence EUROFOR, Maratea di Aquafredda, 24-27 Mai 2001, 18 p.

Perrin, Nicolas, 2005a, *Categorisation of "immigrant populations" and results in demography*, communication au séminaire sur "variation of results and categories", Consortium inter-universitaire sur l'immigration et l'intégration, Bruxelles, KUB 10/10/2005.

Perrin, Nicolas, 2005b, *Disponibilité des statistiques migratoires concernant les visas, les titres de séjour, les permis de travail et l'immigration irrégulière*, Note sur les statistiques migratoires pour la troisième réunion du groupe de travail CSS Révision des statistiques démographiques– sous-groupe thématique Statistiques sur les migrations –du 26 avril 2005, 8 p.

Perrin, Nicolas, 2005c, *Nouvelles sources statistiques sur les migrations*, présentation au séminaire sur l'amélioration des statistiques migratoires du point de contact belge du Réseau European des Migrations, Bruxelles, 6 septembre 2005.

Perrin, Nicolas, 2006a, *Annual Statistical Report on migration and asylum in Belgium (Reference year 2003)*, bijdrage van het Belgisch Contactpunt aan het rapport van Europees Migratienetwerk "Migration and Asylum in Europe in 2003", www.dofi.fgov.be ou http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/asylum/statistics/docs/2003/country_reports/belgium.pdf, 34p.

Perrin, Nicolas, 2006b, *Conjoncture en matières de migrations internationales en Belgique*, journée d'étude de la CGEE « Les enjeux actuels de l'immigration en Europe », Louvain-la-Neuve, 2 mai 2006, 16 p.

Perrin, Nicolas, 2006c, *How can we measure migration in Europe?*, communication au séminaire « Concepts and Methods in Migration Research », Volkswagen Foundation "Migration and Integration" programme, Berlin, 10 Novembre 2006 (à paraître dans les actes de la journée).

Perrin, Nicolas, 2006d, *La disponibilité de données démographiques sur les migrations internationales et les populations d'origine étrangère en Belgique*, onderzoeksnota voor het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

Perrin, 2006e, *Les demandeurs d'asile*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantvandedag.be, 24 p.

Perrin, Nicolas, 2006f, *Les migrations européennes vers la Belgique: un aperçu statistique et démographique*, communication à la journée d'étude organisée par la plate forme des services sociaux du CRIPEL « Les européens : Quelle Migration ? Quels Droits ? Quelle Réalité ? », 23 Octobre 2006, Liège, 26 p.

Perrin, 2006g, *Les motifs de séjour et les regroupements familiaux*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantvandedag.be, 24 p.

Perrin, 2006h, *L'évolution du nombre d'étrangers en Belgique*, Werknota voor de Internationale dag van de migrant georganiseerd door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en support van de site internet www.migrantvandedag.be, 7 p.

Perrin, Nicolas, 2007a, *Aperçu des données statistiques disponibles sur la délivrance et le refus des visas*, *Revue du droit des étrangers*, n°143, pp. 138-146.

Perrin, Nicolas, 2007b, *Les déterminants individuels du retour ou de la pérennisation de l'immigration : une analyse du cheminement des immigrants dans les années 1990 en Belgique*, in *Les migrations internationales: observation, analyse et perspectives*, Actes du colloque international de Budapest (Hongrie, 20-24 septembre 2004), Paris : PUF – Association internationale des démographes de langue française, 297-311.

Perrin, Nicolas, Luc Dal et Michel Poulain, 2006, *Appréhender statistiquement les populations d'origine étrangère en Belgique : les implications d'une typologie alternative qui dépasse la nationalité actuelle comme seule critère de définition de l'individu, note de travail*, onderzoeksnota voor het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, 23 p.

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2001, *Migraties van vreemdelingen in België*, *Vechten voor Rechten*, Jaarverslag 2000 van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, pp. 121-214, <http://www.diversiteit.be>

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2002, *Italiens de Belgique*, Academia-Bruylant : Louvain-la-Neuve, Sybidi Papers, n°28, 114 p.

Perrin Nicolas et Michel Poulain, 2005, *Les caractéristiques socio-démographiques de la population d'origine italienne de Bruxelles*, *Studi Emigrazione*, n°160, Décembre 2005, numéro spécial « La collettività di origine italiana in Europa occidentale dagli anni 1970 ai giorni nostri ».

Perrin, Nicolas and Michel Poulain, 2006a, *Country report : Belgium*, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 381-390.

Perrin, Nicolas et Michel Poulain, 2006b, *Les sources permettant d'appréhender la demande d'asile et le devenir des demandeurs d'asile en Belgique*, communication à la Chaire Quételet 2006 « Les systèmes d'information en démographie et en sciences sociales. Nouvelles questions, nouveaux outils ? », www.uclouvain.be/demo, 24 p.

Perrin, Nicolas and Héléna Rajabaly, 2005, *Polish women in Belgium: from immigrant strategies to migration statistics*, in Slany, K., *International migration: A Multidimensional Analysis*, AGH University of science and technology press, Cracow, pp. 93-113.

Poulain, Michel, 1996, *Réfugiés et demandeurs d'asile. Analyse démographique*, communication au Séminaire International de Sienne, avril 1996, 38 p.

Poulain, Michel and Nicolas Perrin, 2002, The demographic characteristics of immigrant populations in Belgium, in Haug, Werner, Youssef Courbage et Paul Compton (ed.), *The demographic characteristics of immigrant populations*, Council of Europe Publishing : Strasbourg, Population studies n°38, pp. 57-130.

Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, 2006, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, 744 p.

Poulain, Michel and Nicolas Perrin, 2007, *Measuring International Migration: a Challenge for Demographers*, communication au colloque international 'Demographic challenges for the 21st century – A state of the art in Demography', Bruxelles, 15-16 février 2007, 25 p. (à paraître dans le Liber Amicorum Ron Lesthaeghe).

Torstensson, Torsten, Krister Isaksson, Stéphane Cotter and Marcel Heiniger (1998), *Swiss-Swedish Joint Study on Cohort-Based Asylum Statistics*, Luxembourg, Eurostat (WP 3/1998/E/n° 2).

United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division, 1998, *Recommendations on Statistics of International Migration*, Revision 1, United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division, No ST/ESA/STAT/SER.M/58/REV.1 Pub. Order No 98.XVII.14, 104p.

United Nations Economic Commission for Europe, 2006, *Conference of European Statisticians Recommendations for the 2010 Censuses of Population and Housing*, New York and Geneva, UNITED NATIONS PUBLICATION, ISSN 0069-8458, ECE/CES/STAT/NONE/2006/4, 213 p.

UNHCR, 2006, *Statistical Yearbook*, www.unhcr.org.

van der Erf, Rob, 1998, *Draft Manual on Statistics of Asylum-seekers and Refugees*, Luxembourg, Eurostat (Working Paper 3/1998/E/n° 18).

van der Erf, Rob, Liesbeth Heering and Ernst Spaan, 2006a, A Cohort Approach to Measuring the Asylum Procedure, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 289-320.

van der Erf, Rob, Liesbeth Heering and Ernst Spaan, 2006b, Statistics on Asylum Applications, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 249-260.

van der Erf, Rob, Liesbeth Heering and Ernst Spaan, 2006c, Registration of Asylum Seekers, in Poulain Michel, Nicolas Perrin and Ann Singleton, *Towards Harmonised European Statistics on International Migration*, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, www.uclouvain.be/gedap, pp. 151-166.

Van der Haegen, Herman, 1990, L'influence d'une loi récente sur le profil démographique des étrangers en Belgique, *Espace, Populations, Sociétés*, n°2, pp. 310-15.

Vertommen, Sara en Albert Martens, 2005, *Allochtone werknemers op lokale arbeidsmarkten*, Seminar on categories and language policy: the variation of results according the categories used, Inter-university consortium on immigration and integration, Bruxelles, KUB 10/10/2005, 21 p.

Vertommen, Sara, Albert Martens and Nouria Ouali, 2006, *Topography of Belgian Labour Market. Employment: gender, age and origin*, http://www.kbs-frb.be/code/page.cfm?id_page=153&id=420

Vulsteke, Benedikt, 2005, *Illegally Resident Third Country Nationals in Belgium: State approaches towards them and their profile and social situation*, Belgian Contact Point of the European Migration Network, www.dofi.fgov.be, 137 p.

Wattelar, Christine, 1988, L'émigration des Belges, *La Gazette Démographique*, n°12, mars 1988, pp. 1-4.

Lijst met afkortingen

KSZ	Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid
BIVS	Berliner Institut für Vergleichende Sozialforschung (Berlin Institute for Comparative Social Research)
CGKR	Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
CGVS	Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen
CIBGGI	Centrum voor informatie, beraad en gegevensuitwisseling inzake grensoverschrijding en immigratie
AD SEI	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (voorheen Nationaal Instituut voor Statistiek)
Eurostat	Het Bureau voor statistiek van de EU
Fedasil	Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers
GéDAP	Groupe d'étude de Démographique Appliquée
INASTI	Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
OESO	Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling
DVZ	Dienst Vreemdelingenzaken
BGV	Bevel om het grondgebied te verlaten
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
DRC	Democratische Republiek Congo
RR	Rijksregister
FOD	Federale Overheidsdienst
UCL	Université catholique de Louvain
EU	Europese Unie
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe
UNHCR	Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties (Agentschap van de Verenigde Naties voor de vluchtelingen)